חסידות · ברסלב · ספרי רבי נחמן

שיחות הר"ן מנוקד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שיחות הר"ן מנוקד

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שיחות-הרן-מנוקד/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

שיחות הר"ן 9
א 9
ב 9
ג 9
ד 10
ה 10
ו 12
ז 12
ח 13
ט 13
י 13
יא 14
יב 14
יג 15
יד 15
טו 15
טז 16
יז 16
יח 16
יט 17
כ 17
כא 18
כב 18
כג 18
כד 19
כה 20
כו 20
כז 21
כח 21
כט 22
ל 22
לא 23
לב 23
לג 25
לד 25
לה 25
לו 26
לז 26
לח 26
לט 26
מ 27
מא 29
מב 30
מג 30
מד 30
מה 31
מו 31
מז 31
מח 32
מט 33
נ 33
נא 35
נב 37
נג 38
נד 38
נה 38
נו 39
נז 39
נח 39
נט 40
ס 40
סא 42

סב 42
סג 43
סד 43
סה 44
סו 44
סז 44
סח 45
סט 45
ע 45
עא 46
עב 46
עג 47
עד 47
עה 47
עו 49
עז 51
עח 52
עט 53
פ 53
פא 53
פב 54
פג 54
פד 55
פה 55
פו 56
פז 57
פח 58
פט 59
צ 61
צא 61
צב 62
צג 62
צד 64
צה 64
צו 64
צז 66
צח 66
צט 67
ק 68
קא 68
קב 68
קג 70
קד 70
קה 70
קו 70
קז 71
קח 71
קט 71
קי 72
קיא 72
קיב 72
קיג 72
קיד 73
קטו 73
קטז 73
ואלה מוסיף על הראשונים, מה שלקטנו ואספנו שושנים ופרחים נאים מתוך שיחות מוהר"ן הקדוש אשר עדין המה בכתובים: 74
קיז 74
קיח 74
קיט 75
קכ 76
קכא 76
קכב 77

קכג 77
קכד 78
קכה 78
קכו 79
קכז 79
קכח 79
קכט 80
קל 80
שיחות וספורים וענינים שהיו אצל כל תורה ומעשה 80
קלא 80
קלב 81
קלג 82
קלד 82
קלה 83
קלו 83
קלז 83
קלח 84
קלט 84
קמ 84
קמא 85
קמב 88
קמג 88
קמד 89
קמה 90
קמו 90
קמז 91
קמח 91
קמט 91
קנ 93
קנא 93
קנב 94
קנג 95
קנד 97
קנה 97
קנו 98
קנז 98
יגיעתו וטרחתו בעבודת ה' 99
קנח 99
קנט 99
קס 99
קסא 100
קסב 100
קסג 100
קסד 101
קסה 101
קסו 102
קסז 102
קסח 102
קסט 102
קע 103
קעא 103
קעב 104
גדולות נוראות השגתו 104
קעג 104
קעד 105
קעה 105
קעו 106
קעז 106
קעח 106
קעט 106
קפ 107
קפא 107
קפב 108

קפג 108
קפד 108
קפה 108
קפו 110
קפז 111
קפח 111
קפט 112
קצ 112
קצא 113
קצב 113
קצג 113
קצד 114
קצה 114
קצו 114
קצז 115
קצח 116
קצט 116
ר 116
רא 116
רב 117
רג 117
רד 117
רה 118
רו 118
רז 118
רח 118
רט 118
רי 119
ריא 119
לענין המחלקת שעליו 120
ריב 120
ריג 120
ריד 121
רטו 121
להתרחק מחקירות ולהתחזק באמונה . 121
רטז 121
ריז 122
ריח 123
ריט 123
רכ 124
רכא 125
רכב 125
רכג 126
רכד 126
רכה 126
רכו 127
מדבר ממעלת ההתבודדות 127
רכז 127
רכח 127
רכט 128
רל 128
רלא 128
רלב 128
רלג 129
רלד 130
שיחות מורנו הרב רבי נחמן 130
רלה 130
רלו 131
רלז 131
רלח 132
רלט 132
רמ 132
רמא 133
רמב 133

רמג 134
רמד 134
רמה 134
רמו 135
רמז 135
רמח 135
רמט 135
רנ 137
רנא 137
רנב 137
רנג 137
רנד 138
רנה 138
רנו 138
רנז 138
רנח 138
רנט 139
רס 139
רסא 139
רסב 141
רסג 142
רסד 142
רסה 142
רסו 142
רסז 143
רסח 143
רסט 143
ער 143
רעא 144
ערב 144
רעג 144
רעד 145
ערה 145
רעו 145
רעז 146
רעח 146
רעט 146
רפ 146
רפא 147
רפב 147
רפג 147
רפד 147
רפה 148
רפו 148
רפז 149
רפח 149
רפט 149
רצ 149
רצא 150
רצב 150
רצג 150
רצד 150
רצה 150
רצו 151
רצז 151
רחצ 151
רצט 151
ש 152
שא 152
שב 152
שג 152
דש 152
שה 153
שו 153

שז 153
שח 154

שיחות הר"ן

א

"כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל אֱלֹקִים" (תְּהִלִּים קל"ה). דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמַר "כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי", "אֲנִי יָדַעְתִּי" דַּיְקָא, כִּי גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ. וַאֲפִלּוּ לְעַצְמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מִיּוֹם לְיוֹם, לְפִי מַה שֶּׁמַּזְרִיחַ לוֹ וּמְתְנוֹצֵץ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֵינוֹ יָכוֹל לְסַפֵּר לְעַצְמוֹ לְיוֹם שֵׁנִי הַזְּרִיחָה וְהַהִתְנוֹצְצוּת שֶׁל גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁהָיָה לוֹ אֶתְמוֹל, וְעַל-כֵּן אָמַר: "כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי", "אֲנִי יָדַעְתִּי" דַּיְקָא, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר כְּלָל. וְאָמַר שֶׁמַּה שֶּׁכָּתוּב אַחֲרָיו: "כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ ה' עָשָׂה בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" וְכוּ' הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי וְרָחוֹק לְגַמְרֵי מִמַּשְׁבַּח "כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי". כִּי כַּוָּנָתוֹ בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים "כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי" אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר כְּלָל, וְהוּא גָּבוֹהַּ מְאֹד מְאֹד גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לַפֶּה לְסַפֵּר, רַק "אֲנִי יָדַעְתִּי" דַּיְקָא כַּנַּ"ל. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר: "נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעֲלָהּ - כָּל חַד לְפוּם מַה דְּמִשְׁעַר בְּלִבֵּהּ" (חֵלֶק א' דַּף קנ:), כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן סִימָן ע"ב):

ב

טוֹב מְאֹד לְהַשְׁלִיךְ עַצְמוֹ עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִסְמֹךְ עָלָיו. וְדַרְכֵּי כְּשֶׁבָּא הַיּוֹם, אֲנִי מוֹסֵר כָּל הַתְּנוּעוֹת שֶׁלִּי וְשֶׁל בָּנַי וְהַתְּלוּיִים בִּי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה טוֹב מְאֹד. גַּם אָז אֵין צָרִיךְ לְדָאֹג וְלַחְשֹׁב כְּלָל אִם מִתְנַהֵג כָּרָאוּי אִם לָאו, מֵאַחַר שֶׁסּוֹמֵךְ עָלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִם הוּא יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה בְּעִנְיָן אַחֵר הוּא מְרֻצֶּה לְהִתְנַהֵג בְּעִנְיָן אַחֵר, כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכֵן כְּשֶׁמַּגִּיעַ שַׁבָּת אוֹ יוֹם-טוֹב, אָז אֲנִי מוֹסֵר כָּל הַהִתְנַהֲגוּת וְכֹל הָעִנְיָנִים וְהַתְּנוּעוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַשַּׁבָּת אוֹ הַיּוֹם-טוֹב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאָז אֵיךְ שֶׁמִּתְנַהֵג בְּאוֹתוֹ הַשַּׁבָּת וְיוֹם-טוֹב, שׁוּב אֵינוֹ חוֹשֵׁב וְחוֹשֵׁשׁ כְּלָל שֶׁמָּא לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָה, בְּהַנְהָגַת קְדֻשַּׁת אוֹתוֹ הַיּוֹם, מֵאַחַר שֶׁכְּבָר מָסַר הַכֹּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְסָמַךְ עָלָיו יִתְבָּרַךְ לְבַד:

ג

הִפְלִיג מְאֹד בִּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר זֹאת בִּכְתָב. וְאָמַר כִּי גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֵין שִׁעוּר. כִּי נַעֲשִׂים דְּבָרִים נוֹרָאִים בָּעוֹלָם, נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד וְאֵין יוֹדְעִים כְּלָל, הַיְנוּ שֶׁעֲדַיִן אֵין יוֹדְעִים שׁוּם יְדִיעָה כְּלָל כְּלָל לֹא. וְגַם מַה שֶּׁמּוּבָא כִּי "תַּכְלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נֵדַע", הַיְנוּ גַּם-כֵּן אֲצֶל כָּל יְדִיעָה וִידִיעָה, הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁמַּגִּיעִין לְהַתַּכְלִית שֶׁל הַיְדִיעָה דְּהַיְנוּ "לֹא נֵדַע", אַף-עַל-פִּי-כֵן עֲדַיִן אֵין זֶה הַתַּכְלִית, כִּי זֶה הַתַּכְלִית הוּא רַק בְּאוֹתָהּ הַיְדִיעָה, אֲבָל בְּהַיְדִיעָה הַגְּבוֹהָּ מִמֶּנָּה עֲדַיִן לֹא הִתְחִיל בָּהּ כְּלָל, וְכֵן לְמַעְלָה מִמַּעְלָה. נִמְצָא שֶׁלְּעוֹלָם אֵין יוֹדְעִין כְּלָל כְּלָל לֹא, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין זֶה הַתַּכְלִית, כִּי עֲדַיִן

לֹא הִתְחִיל כְּלָל לְיַדֵּעַ בְּיִדִיעוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מִזֹּאת הַיְדִיעָה שֶׁהִגִּיעַ בָּהּ אֶל הַתַּכְלִית שֶׁלֹּא נָדַע וְכוּ'.

גַּם הִפְלִיג מְאֹד בְּגֹדֶל מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּפְלִים מְאֹד חַס וְשָׁלוֹם, וְכָל אֶחָד נָפַל לְמָקוֹם שֶׁנָּפַל רַחֲמָנָא לִצְלָן, אַף-עַל-פִּי-כֵן אָסוּר לְיֵאָשׁ עַצְמוֹ, כִּי תְּשׁוּבָה גְּבוֹהַּ לְמַעְלָה מִן הַתּוֹרָה, עַל-כֵּן אֵין שׁוּם יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם, כִּי אִם יִזְכֶּה יִהְיוּ נַעֲשִׂין מֵעֲוונוֹתָיו עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁנִּתְהַפְּכִין הָעֲוונוֹת לִזְכֻיּוֹת (יוֹמָא פ"ו:). וְיֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה סִתְרֵי נִסְתָּרוֹת, רַק הַכְּלָל שֶׁמִּכָּל הַנְּפִילוֹת וְהַיְרִידוֹת שֶׁבָּעוֹלָם רַחֲמָנָא לִצְלָן יְכוֹלִים לַחֲזֹר אֲלֵיו יִתְבָּרַךְ בְּנָקֵל, כִּי לְגָדְלָתוֹ אֵין חֵקֶר. וְהָעִקָּר שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְיֵאָשׁ עַצְמוֹ מִלְּצַעֵק אֶל ה' וּלְהִתְחַנֵּן וּלְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ תָּמִיד (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ס"ז):

ד

עַכְשָׁו בָּעִתִּים הַלָּלוּ קָשֶׁה מְאֹד מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה מָעוֹת לְאִישׁ כָּשֵׁר, כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יְרִידָה גְּדוֹלָה מְאֹד חַס וְשָׁלוֹם עַד שֶׁיַּשִּׂיג מָעוֹת. וַאֲפִלּוּ אַחַר הַיְרִידָה הַגְּדוֹלָה חַס וְשָׁלוֹם מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עֲדַיִן לְאוֹ כָּל אֶחָד מַשִּׂיג מָעוֹת, כִּי גַּם הָרְשָׁעִים וְקַלֵּי עוֹלָם לְאוֹ כָּל אֶחָד מַשִּׂיג מָעוֹת, אֲבָל אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת רָחוֹק מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֲשִׁירוּת. כִּי דַּע שֶׁמַּיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, נָפַל הָעֲשִׁירוּת בְּעִמְקֵי הַקְּלִפּוֹת בִּבְחִינַת: "וַתֵּרֶד פְּלָאִים" (אֵיכָה א'), "פְּלָאִים" אוֹתִיּוֹת "אֱלָפִים", הַיְנוּ שֶׁהָאֱלָפִים שֶׁל עֲשִׁירוּת יָרַד פְּלָאִים, דְּהַיְנוּ יְרִידָה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה. עַל-כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חַס וְשָׁלוֹם יְרִידָה גְּדוֹלָה מְאֹד, קֹדֶם שֶׁבָּא לְעֲשִׁירוּת דְּהַיְנוּ אֲלָפִים מְזֻמָּנִים, וַעֲדַיִן הוּא סָפֵק כַּנַּ"ל. אֲבָל אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת קָשֶׁה לוֹ מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֲשִׁירוּת, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁנִּמְצָאִים גַּם צַדִּיקִים וַאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מָעוֹת, אֲבָל הוּא כָּבֵד וְקָשֶׁה מְאֹד מְאֹד. וְגַם הָעֲשִׁירוּת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לַצַּדִּיקִים, הוּא מַזִּיק לָהֶם לַעֲבוֹדָתָם. גַּם בֶּאֱמֶת אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה מְעַט עֲשִׁירוּת, אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין לָהֶם עֲשִׁירוּת גָּדוֹל מְזֻמָּן כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְהַקַּלֵּי עוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֲלָפִים וּרְבָבוֹת אֲדָמִים מְזֻמָּנִים, כִּי עַכְשָׁו קָשֶׁה וְכָבֵד מְאֹד שֶׁיִּהְיֶה לְהַכְשֵׁרִים עֲשִׁירוּת כַּנַּ"ל. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרִים בְּשֵׁם רַבִּי נַחְמָן זְקֵנִי זַ"ל שֶׁאָמַר עַל מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ " (מִשְׁלֵי ג') וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אֹרֶךְ יָמִים אֵיכָא, עֹשֶׁר וְכָבוֹד לֵיכָא?" (שַׁבָּת סג:) וְאָמְרוּ כָּל-שֶׁכֵּן עֹשֶׁר וְכָבוֹד, וְאָמַר רַבִּי נַחְמָן זַצַ"ל שֶׁהוּא רַק "כָּל-שֶׁכֵּן". הַיְנוּ שֶׁבְּוַדַּאי הוּא קַל-וָחוֹמֶר וְכָל-שֶׁכֵּן שֶׁרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם עֹשֶׁר וְכָבוֹד אֲבָל לֹא בְּפֵרוּשׁ, כִּי אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין לָהֶם מְזֻמָּנִים כַּמָּה אֲלָפִים אֲדָמִים, וְכַנַּ"ל:

ה

הָיָה מְגַנֶּה מְאֹד אֶת סִפְרֵי הַמְחַקְּרִים וְהַפִּילוֹסוֹפִים, וְאָמַר שֶׁאֵין שָׁם כְּלָל שֵׂכֶל גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּאֵיזֶה מַאֲמַר מַהֲרְשָׁ"א אוֹ מַהֲר"ם שִׁיף וְכַיּוֹצֵא מִסִּפְרֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁיֵּשׁ

בָּהֶם עַמְקוּת וְשֵׂכֶל נִפְלָא וְנֶעֱים מְאֹד, אֲבָל בְּאֵלּוּ הַסְּפָרִים לֹא נִמְצָא זֶה הַשֵּׂכֶל כְּלָל, כִּי הֵם מְדַבְּרִים רַק בְּדֶרֶךְ הֶקֵּישִׁים מִינֵּיהּ וּבֵיהּ עַד שֶׁבָּאִים לְאֵיזֶה מוֹפֵת, אֲבָל הַשֵּׂכֶל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה לְהַבְדִּיל, אֵין שָׁם כְּלָל כְּלָל. וְאָמַר: אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מִסִּפְרֵיהֶם, רַק הוֹלֵךְ בִּתְמִימוּת וְיֵשׁ לוֹ יִרְאַת הָעֹנֶשׁ. כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה בִּתְחִלָּה הִיא רַק מֵחֲמַת יִרְאַת הָעֹנֶשׁ, וּבְלִי יִרְאַת הָעֹנֶשׁ אִי אֶפְשָׁר לְהַתְחִיל כְּלָל בַּעֲבוֹדַת ה'. וַאֲפִלּוּ צַדִּיקִים צְרִיכִים גַּם כֵּן יִרְאָה, כִּי עֲבָדַי מַאֲהֲבָה הֵם מוּעָטִים מְאֹד מְאֹד, וְעִקַּר הוּא יִרְאַת הָעֹנֶשׁ. כִּי הַיִּרְאָה עִלָּאָה "בְּגִין דְּהוּא רַב וְשַׁלִּיט" וְכוּ' (הַקְּדָמַת הַזֹּהַר יא:), הַיְנוּ יִרְאַת הָרוֹמְמוּת, לָאו כָּל אָדָם זוֹכֶה לְזֹאת הַיִּרְאָה, אֲבָל עִקַּר הָעֲבוֹדָה הוּא רַק עַל-יְדֵי יִרְאַת הָעֹנֶשׁ אֲצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם. וּמִי שֶׁלּוֹמֵד חַס וְשָׁלוֹם בְּסִפְרֵי הַמְחַקְּרִים וְהַפִּילוֹסוֹפִים נִכְנָס בְּלִבּוֹ סְפֵקוֹת וּכְפִירוֹת. כִּי כָּל אָדָם נוֹלָד עִם רִשְׁעוּת, כִּי טֶבַע כָּל אָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר רִשְׁעוּת, הַיְנוּ אַחַר תַּאֲוֹת רָעוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה רַחֲמָנָא לִצְלַן, רַק מֵחֲמַת יִרְאַת הָעֹנֶשׁ הוּא שׁוֹבֵר תַּאֲוָתוֹ וְנִכְנָס בְּדַרְכֵי ה', אֲבָל כְּשֶׁלּוֹמֵד בְּאוֹתָן הַסְּפָרִים שֶׁל חֶקִירוֹת חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מוֹצֵא לְעַצְמוֹ סְפֵקוֹת וּכְפִירוֹת שֶׁהֵם סִיּוּעַ לִרְשִׁעוּת שֶׁלּוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּטִבְעוֹ. וְעַל-כֵּן אֵין אָנוּ מוֹצְאִים כְּלָל שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה אָדָם נַעֲשֶׂה אִישׁ כָּשֵׁר וְיִרְא ה' עַל-יְדֵי סִפְרֵי הַמְחַקְּרִים, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּמְצָא בְּדִבְרֵיהֶם אֵיזֶה דְּבָרִים מִמִּדּוֹת טוֹבוֹת וְכֵיוֹצֵא, אַף-עַל-פִּי-כֵן הַכֹּל הֶבֶל, כִּי הֶפְסֵדָם מְרֻבֶּה מִשְׁכָּרָם, כִּי הֵם מְבַלְבְּלִים דַּעַת הָאָדָם מְאֹד. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָנִים ת"ז – תכ"ה), מִגֹּדֶל הָאִסּוּר לִלְמֹד אֵלּוּ הַסְּפָרִים רַחֲמָנָא לִצְלַן.

וְאָמַר: אַשְׁרֵינוּ, שֶׁמַּשֶּׂה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בָּחַר לָנוּ חֵלֶק טוֹב מְאֹד, וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וּפָתַח בָּהּ "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית א'), בִּלְי שׁוּם חֶקִירוֹת וּמוֹפְתִים שֶׁלָּהֶם, רַק צִוָּה עָלֵינוּ לְהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה לְבַד וְעַל-כֵּן אָסוּר לָנוּ לִכָּנֵס בַּחֶקִירוֹת כְּלָל חַס וְשָׁלוֹם.

וְאַף שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ הוּא מְגַנֶּה יִרְאַת הָעֹנֶשׁ (שָׁם יא:), כְּבָר מְבֹאָר עַל זֶה תֵּרוּצִים בְּסִפְרֵי מוּסָר, כִּי בֶּאֱמֶת עִקַּר עֲבוֹדַת ה' הִיא רַק עַל-יְדֵי יִרְאַת הָעֹנֶשׁ כַּנַּ"ל.

וְאָמַר שֶׁאֵלּוּ הַתַּחְבּוּלוֹת וְהַהַמְצָאוֹת שֶׁהִמְצִיאוּ הַפִּילוֹסוֹפִים בְּחָכְמָתָם, כְּגוֹן כְּלֵי מִלְחָמָה נִפְלָאִים וּשְׁאָר כֵּלִים הָעֲשׂוּיִים בְּתַחְבּוּלוֹת עַל-פִּי חָכְמָה, וְכֵיוֹצֵא בָזֶה שְׁאָר עִנְיְנֵי חִדּוּשִׁים שֶׁלָּהֶם שֶׁהִמְצִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵחָכְמֵיהֶם, אָמַר: שֶׁהַכֹּל מִלְמַעְלָה, כִּי לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לָהֶם לְבוֹא עַל-זֶה, רַק עַל-יְדֵי שֶׁהִתְנוֹצֵץ לָהֶם הַשֵּׂכֶל בְּזֹאת הַחָכְמָה, שֶׁבָּא לְאוֹתוֹ הֶחָכָם הִתְנוֹצְצוּת מִלְמַעְלָה. כִּי כְּשֶׁהִגִּיעַ הָעֵת וְהַזְּמַן שֶׁיִּתְגַּלֶּה אוֹתָהּ הַחָכְמָה אוֹ הַתַּחְבּוּלָה בָּעוֹלָם, עַל-כֵּן שָׁלְחוּ לָהֶם מִלְמַעְלָה בְּשִׂכְלָם זֹאת הַתַּחְבּוּלָה כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם. כִּי בְּוַדַּאי גַּם הַחֲכָמִים הַקְּדָמוֹנִים שֶׁהָיוּ מְקֻדָּם חָקְרוּ גַּם כֵּן עַל זֹאת, וּמִפְּנֵי מָה לֹא בָּאוּ הֵם עַל זֹאת

הַתַּחְבּוּלָה וְהַהַמְצָאָה, רַק בֶּאֱמֶת הַכֹּל מִלְמַעְלָה. וּכְשֶׁבָּא הָעֵת שֶׁיִּתְגַּלֶּה זֹאת הַדָּבָר, אֲזַי מִתְנוֹצֵץ לוֹ הַשֵּׂכֶל וַאֲזַי בָּא אוֹתוֹ הֶחָכָם עַל אוֹתוֹ הַתַּחְבּוּלָה, כִּי נִשְׁלַח לוֹ מִלְמַעְלָה מִמָּקוֹם שֶׁהַגִּיעַ לוֹ (כִּי בְּוַדַּאי אֵינָם מְקַבְּלִים דֶּרֶךְ הַקְּדֻשָּׁה רַק דֶּרֶךְ הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְזֶה פָּשׁוּט). וְגַם לְהַבְדִּיל אֵלּוּ הָאֹמְרִים פְּשָׁטִים וְחִדּוּשִׁים בְּגַמְפַּ"ת (גְּמָרָא פֵּרוּשׁ רַשׁ"י וְתוֹסָפוֹת) אִלּוּ לֹא הָיָה נִשְׁלָח לָהֶם מִלְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם אִי אֶפְשָׁר לָהֶם כְּלָל לָבוֹא עַל הַחִדּוּשׁ כִּי לִפְעָמִים הוּא עוֹמֵד עַל דָּבָר אֶחָד אַרְבָּעָה יָמִים, וְאַחַר כָּךְ פִּתְאֹם נִתְגַּלֶּה לוֹ הַחִדּוּשׁ, רַק בֶּאֱמֶת הַכֹּל מִלְמַעְלָה.

(וְכָל אֶחָד מְקַבֵּל מִמָּקוֹם שֶׁמְּקַבֵּל וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה (לְקַמָּן סִימָן רמ"ה). כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מַדְרֵגוֹת מֵהֵיכָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְקַבֵּל הֶאָרָה וְהִתְנוֹצְצוּת בְּשִׂכְלוֹ, וּמֵאֵיזֶה מָקוֹם מוֹשִׁיטִין לוֹ הַחִדּוּשׁ אוֹ הַחָכְמָה, אֲבָל הַכֹּלָל שֶׁכָּל מִינֵי חִדּוּשִׁים שֶׁמְּחַדְּשִׁים הַחֲכָמִים, הֵן בִּקְדֻשָּׁה כְּגוֹן פְּשָׁטִים וּדְרוּשִׁים וְכַיּוֹצֵא, הֵן לְהַבְדִּיל בְּעִנְיְנֵי חָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם, הַכֹּל מוֹשִׁיטִין לָהֶם וְשׁוֹלְחִין לָהֶם בְּשִׂכְלָם מִלְמַעְלָה, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִמָּקוֹם הָרָאוּי לוֹ כַּנַּ"ל):

ו

הַיֵּצֶר הָרָע דּוֹמֶה כְּמוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ וְרָץ בֵּין בְּנֵי-אָדָם, וְיָדוֹ סְגוּרָה, וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּתוֹכָהּ, וְהוּא מְרַמֶּה בְּנֵי אָדָם, וְשׁוֹאֵל לְכָל אֶחָד: מָה אֲנִי אוֹחֵז?, וּלְכָל אֶחָד נִדְמֶה, כְּאִלּוּ הוּא אוֹחֵז מַה שֶּׁהוּא מִתְאַוֶּה. וְעַל-כֵּן הַכֹּל רָצִים אַחֲרָיו, כִּי כָּל אֶחָד סוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ. וְאַחַר-כָּךְ הוּא פּוֹתֵחַ אֶת יָדוֹ, וְאֵין בָּהּ כְּלוּם. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא מְרַמֶּה כָּל הָעוֹלָם, וְהַכֹּל רָצִים אַחֲרָיו, וּמְרַמֶּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַד שֶׁנִּדְמֶה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּאִלּוּ יֵשׁ בְּיָדוֹ מַה שֶּׁהוּא חָפֵץ, כָּל אֶחָד כְּפִי שִׁטּוּתוֹ וְתַאֲוָתוֹ, וְאַחַר-כָּךְ בַּסּוֹף הוּא פּוֹתֵחַ אֶת יָדוֹ וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, כִּי אֵין מִי שֶׁיְּמַלֵּא תַּאֲוָתוֹ אֲצָלוֹ.

גַּם נִדְמוּ כָּל הַתַּאֲוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ עַמּוּדֵי אוֹר הַנִּכְנָסִין בַּבַּיִת מִן אוֹר הַחַמָּה כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁהֵם נִדְמִין לְעַמּוּדִים מֵחֲמַת הַזְּרִיחָה שֶׁל הַחַמָּה, וּכְאִלּוּ רוֹצִים לִתְפֹּס אוֹתָן הָעַמּוּדֵי אוֹר, שֶׁתּוֹפְסִים וְתוֹפְסִים וְאֵין בְּתוֹךְ הַיָּד כְּלוּם, כָּךְ הֵם כָּל הַתַּאֲוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה:

ז

טוֹב מְאֹד מִי שֶׁיָּכוֹל לִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו. כִּי הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבָר קְרָאָנוּ "בָּנִים", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם" (דְּבָרִים י"ד), עַל-כֵּן טוֹב מְאֹד לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ וְצַעֲרוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּבֵן שֶׁקּוֹבֵל לִפְנֵי אָבִיו בִּתְנוּעוֹת שֶׁל חֵן וְרַחֲמִים שֶׁקּוֹרִין ("פָּעסְטִין"). וְאַף אִם נִדְמֶה לְהָאָדָם שֶׁלִּפְעִי מַעֲשָׂיו אֵינוֹ כְּבֵן לִפָנָיו יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה, הֲלֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קְרָאָנוּ "בָּנִים" כַּנַּ"ל (כִּי "בֵּין

כָּךְ וּבֵין כָּךְ קְרוּיִים לְךָ בָּנִים") (קִדּוּשִׁין לו.), וְאִם עַתָּה הוּא מְגָרֵשׁ אוֹתִי חַס וְשָׁלוֹם מִבְּחִינַת בֵּן, הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה, עָלַי לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלִּי לַעֲשׂוֹת עַצְמִי כְּבֵן, כַּנַּ"ל. וּמַה טּוֹב כְּשֶׁיָּכוֹל לְעוֹרֵר לִבּוֹ בְּתַחֲנוּנִים עַד שֶׁיִּבְכֶּה וְיוֹרִיד דְּמָעוֹת כְּבֵן לִפְנֵי אָבִיו.

וְשָׁמַעְתִּי מַעֲשֶׂה מִזְּקֵנִי רַבִּי נַחְמָן זַ"ל, כְּשֶׁהָיָה עַל הַסְּפִינָה: פַּעַם אֶחָד לֹא הָיָה לָהֶם לֶחֶם, וְלֹא אָכְלוּ כַּמָּה יָמִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְאֵיזֶה עִיר, וְלֹא הָיָה שָׁם יְהוּדִים רַק יִשְׁמָעֵאלִים, וְלָקַח יִשְׁמָעֵאל אֶחָד אֶת רַבִּי נַחְמָן הַנַּ"ל, וְנָתַן לוֹ לֶאֱכֹל. וְהוּא כְּבָר לֹא אָכַל כַּמָּה יָמִים, וְנָטַל יָדָיו וּבֵרַךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, וְקֹדֶם שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל, בָּא לוֹ עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ "אַל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עַיִן" (מִשְׁלֵי כ"ג), וּמַחֲשָׁבוֹת שֶׁלָּנוּ אֵינָם דָּבָר רֵיק כְּלָל (כָּךְ אָמַר רַבִּי נַחְמָן זְקֵנוֹ הַנַּ"ל בְּסִפּוּרוֹ מַעֲשֶׂה זוֹ), וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת, כִּי כְּבָר בֵּרַכְתִּי בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה בְּדַעְתִּי לִמְנֹעַ מִלֶּאֱכֹל כְּלָל מֵחֲמַת הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת. אַחַר-כָּךְ בָּא עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ: "וְאֶת הָעוֹרְבִים צִוִּיתִי לְכַלְכְּלֶךָ" (מְלָכִים-א י"ז), וְאָז אָכָל.

(וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּעֵת סִפּוּרוֹ זֹאת: וְזֶה נִרְאָה וְהוּטַב בְּעֵינַי מְאֹד, מַה שֶּׁהֶעֱמִידוֹ עַל הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁמִּסְתָּמָא כְּשֶׁבָּא עַל מַחֲשַׁבְתּוֹ כָּךְ בְּוַדַּאי הוּא כָּךְ בֶּאֱמֶת) כְּמוֹ כֵן לְעִנְיַן כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת הַבָּאִים עַל הָאָדָם לְבַלְבְּלוֹ, אַחַר-כָּךְ עוֹזְרוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְשׁוֹלֵחַ לוֹ מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת שֶׁל הִתְקָרְבוּת, כְּגוֹן לְעִנְיַן הַנַּ"ל, שֶׁלִּפְעָמִים יִדְמֶה לְהָאָדָם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִהְיוֹת כְּבֵן לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה, אַף-עַל-פִּי-כֵן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל, וְאַחַר-כָּךְ יַעְזְרוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁלַח לוֹ מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל הִתְקָרְבוּת, כִּי בֶּאֱמֶת כָּל יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם קְרוּיִים "בָּנִים" אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל-כֵּן רָאוּי לָנוּ לְפָרֵשׁ שִׂיחָתֵנוּ וְצַעֲרֵנוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כְּבֵן הַקּוֹבֵל לִפְנֵי אָבִיו:

ח

כְּשֶׁלּוֹמְדִין מִלֵּי דְּפוּרְעָנוּתָא, כְּגוֹן כְּשֶׁלּוֹמְדִין הִלְכוֹת אֲבֵלוּת וְכֵיוֹצֵא, אֵין לְעַיֵּן שָׁם הַרְבֵּה, כִּי אֵין צְרִיכִין לְהַעֲמִיק הַמַּחֲשָׁבָה בִּמְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ, כִּי הַמַּחֲשָׁבָה יֵשׁ לָהּ תִּקָּף גָּדוֹל, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן סִימָן קצ"ג), וְעַל-כֵּן צְרִיכִין לַעֲבֹר בִּמְהִירוּת מְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ:

ט

בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל, שֶׁסְּפִין אֵין נוֹתְנִין בְּמַתְנָה, הַיְנוּ שֶׁאֶחָד לֹא יִתֵּן לַחֲבֵרוֹ סְפִין בְּמַתְנָה:

י

הָרְשָׁעִים הֵם מְלֵאִים חֲרָטוֹת, וְהֵם אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל מַהוּ חֲרָטָה, כִּי זֶהוּ בְּעַצְמוֹ שֶׁהֵם מִתְגַּבְּרִים בְּעִנְיַן רִשְׁעָתָם, זֶהוּ בְּעַצְמוֹ חֲרָטָה, כִּי מֵחֲמַת שֶׁבָּא בְּדַעְתָּם חֲרָטוֹת, עַל-כֵּן הֵם מִתְגַּבְּרִים בְּיוֹתֵר בְּרִשְׁעָתָם כְּמוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁנִּלְחָמִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁכְּשֶׁאֶחָד רוֹאֶה

שֶׁחֲבֵרוֹ מִתְגַּבֵּר נֶגְדּוֹ אֲזַי הוּא מִתְגַּבֵּר בְּיוֹתֵר כְּנֶגְדּוֹ. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ, כְּשֶׁהָרָע רוֹאֶה שֶׁמַּתְחִיל אֵיזֶה טוֹב לְהִתְעוֹרֵר אֶצְלָם אֲזַי הוּא מִתְגַּבֵּר בְּיוֹתֵר, וְהָבֵן.

וְזֶהוּ כְּלָל גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה', אֲפִלּוּ לִשְׁאָר בְּנֵי-אָדָם, לְכָל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה יוֹתֵר לִכָּנֵס בַּעֲבוֹדַת ה', מִתְגַּבֵּר עָלָיו הַבַּעַל דָּבָר בְּיוֹתֵר, וּכְבָר מְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן סִימָן ע"ב). וְצָרִיךְ לִהְיוֹת מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר זֶה, וּבְתַחְבֻּלוֹת תַּעֲשֶׂה מִלְחָמָה לְהִתְגַּבֵּר עַל הָרָע בְּהִתְגַּבְּרוּת גָּדוֹל בְּכָל פַּעַם. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְנַצֵּחַ הַמִּלְחָמָה:

יא

אַשְׁרֵינוּ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵיטִיב עִמָּנוּ מְאֹד, שֶׁזִּכִּינוּ לִקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה עַל שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כִּי כַּמָּה מְנִיעוֹת וְכַמָּה בִּלְבּוּלִים וְכַמָּה מַחֲשָׁבוֹת וְכַמָּה עִכּוּבִים וְסִכְסוּכִים הָיָה לוֹ עַל עִנְיַן הַנְּסִיעָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמְנִיעוֹת מֻחְלָטוֹת מָמוֹן, וְהוּא קָפֵץ עַל כֻּלָּם, וְנָמַר הָעֲבָדָא בִּשְׁלֵמוּת, וְהָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר: זֶה אֲנִי מַאֲמִין, וְגַם אֲנִי יוֹדֵעַ הַרְבֵּה בְּעִנְיָן זֶה, שֶׁכָּל הַתְּנוּעוֹת וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְכָל מִינֵי הָעֲבוֹדוֹת שֶׁעוֹשִׂין בִּשְׁבִיל אֵיזֶה עֲבָדָא שֶׁבְּקְדֻשָּׁה, אֵין שׁוּם תְּנוּעָה וְלֹא שׁוּם מַחֲשָׁבָה נֶאֱבֶדֶת כְּלָל, וּכְשֶׁזּוֹכִין לְשַׁבֵּר כָּל הַמְּנִיעוֹת וְלִגְמֹר הָעֲבָדָא שֶׁבְּקְדֻשָּׁה אֲזַי נַעֲשִׂין מִכָּל הַתְּנוּעוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים שֶׁהָיָה לוֹ בְּעִנְיָן זֶה קֹדֶם שֶׁשִּׁבֵּר וְעָבַר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת בְּעֵת שֶׁהָיָה מְסֻפָּק וּמְבֻלְבָּל וְהָיָה עוֹמֵד עַל הַמִּשְׁקָל אִם לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה, וְהַמְּנִיעוֹת הָיוּ מוֹנְעִים אוֹתוֹ מִכָּל צַד, אַחַר-כָּךְ כְּשֶׁזּוֹכֶה לְעָבֹר עַל כָּל זֶה וְלִשְׁבֹּר הַכֹּל, אֲזַי נַעֲשִׂין מִכָּל הַמְּנִיעוֹת וּמִכָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַתְּנוּעוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים הַנַּ"ל, דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה בִּקְדֻשָּׁה, וְהַכֹּל נִרְשָׁם לְמַעְלָה לְטוֹבָה כָּל תְּנוּעָה וּתְנוּעָה שֶׁהָיָה לוֹ מִקֹּדֶם כַּנַּ"ל. אַשְׁרֵי כְּשֶׁזּוֹכִין לִקְפֹּץ וּלְדַלֵּג עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת, וְזוֹכִין לִגְמֹר וְלַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֲבָדָא טוֹבָה:

יב

אֵלּוּ הָרוֹצִים לִהְיוֹת אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, וְלִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת ה' וַאֲזַי יֵשׁ לָהֶם בִּלְבּוּלִים גְּדוֹלִים, וּמְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאֵינָם יְכוֹלִים לָתֵת עֵצָה לְנַפְשָׁם, אֵיךְ לַעֲשׂוֹת, מֵחֲמַת גֹּדֶל הַבִּלְבּוּלִים וְהַמְּנִיעוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם, וְכָל מַה שֶּׁרוֹצִים לַעֲשׂוֹת בַּעֲבוֹדַת ה', קָשֶׁה לָהֶם לַעֲשׂוֹת כָּרָאוּי. דַּע שֶׁזֶּה בְּעַצְמוֹ שֶׁהֵם מִתְיַגְּעִים וּלְהוּטִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֲבוֹדָה אוֹ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּאֵיזֶה קְדֻשָּׁה, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִגְמֹר כָּרָאוּי, זֶה בְּעַצְמוֹ שֶׁהֵם מִתְיַגְּעִים וּלְהוּטִים אַחַר זֶה, הוּא בְּחִינַת קָרְבָּנוֹת, בִּבְחִינַת: "כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָל הַיּוֹם נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה" (תְּהִלִּים מ"ד). וְאִיתָא בַּתִּקּוּנִים, שֶׁזֶּה בְּחִינַת תְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּחִינַת קָרְבָּנוֹת (תִּקּוּנֵי זֹהַר נט.). הַיְנוּ כְּשֶׁרוֹצִים לְהִתְפַּלֵּל וְאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ, וּמְבַלְבְּלִין אוֹתוֹ בְּכַמָּה מִינֵי בִּלְבּוּלִים, וְהוּא צָרִיךְ לְכַמָּה יְגִיעוֹת בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, וַאֲזַי אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ זוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי, אַף-עַל-פִּי-כֵן

הַיְגִיעָה בְּעַצְמָהּ שֶׁמְּיַגֵּעַ עַצְמוֹ בְּכָל כֹּחוֹ וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת קָרְבָּנוֹת, בְּחִינַת "כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ" וְכוּ'. וּכְמוֹ כֵן בְּכָל הָעֲבוֹדוֹת וְהַקְּדֻשּׁוֹת שֶׁאָדָם רוֹצֶה לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה חַס וְשָׁלוֹם לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ כָּרָאוּי, אַף-עַל-פִּי-כֵן, הַיְגִיעָה בְּעַצְמָהּ וְהַיְסוּרִין וְהַבִּלְבּוּלִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִזֶּה מֵחֲמַת שֶׁרוֹצֶה וְחָפֵץ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ רַק שֶׁאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ, זֶה בְּעַצְמוֹ הוּא בְּחִינַת קָרְבָּנוֹת בְּחִינַת "כִּי עָלֶיךָ הֹרַגְנוּ כָּל הַיּוֹם נֶחְשַׁבְנוּ כְּצֹאן טִבְחָה". עַל כֵּן, עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ תָּמִיד, לְיַגֵּעַ עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדַת ה' בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, וְאֶת "כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂה" (קֹהֶלֶת ט'), אַף-עַל-פִּי שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו מְאֹד, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁאֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ כְּלָל, וּמַרְחִיקִין אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד, וְאֵינוֹ זוֹכֶה לַעֲשׂוֹת כָּרָאוּי שׁוּם דָּבָר שֶׁבְּקְדֻשָּׁה וְכוּ', אַף-עַל-פִּי-כֵן עָלָיו לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיּוּכַל וַה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה:

יג

יֵשׁ אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים שֶׁאֵין לָהֶם פַּרְנָסָה, וְיֵשׁ לָהֶם דַּחַק וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים מִזֶּה, וְהוּא טוֹבָה לְהָעוֹלָם. וְדַע שֶׁיֵּשׁ דִּבּוּרִים יְקָרִים שֶׁיּוֹצְאִים עַל-יְדֵי בִּלְבּוּלִים דַּיְקָא. אַךְ יֵשׁ חִלּוּקִים בֵּין הַבִּלְבּוּלִים, וְכַמּוּבָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ תַּרְדֵּמָה שֶׁל נְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְתַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם" (בְּרֵאשִׁית ט"ו), וְיֵשׁ תַּרְדֵּמָה שֶׁל שְׁטוּת וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית רַבָּה מ"ד אוֹת י"ז). תַּרְדֵּמָה הוּא בִּלְבּוּל הַדַּעַת:

יד

אָמַר: אֲנִי מְקַנֵּא מְאֹד אִישׁ כָּשֵׁר, שֶׁקּוֹרִין ("עֶרְלִיכֶר יְהוּדִי"), כִּי נִדְמֶה שֶׁהוֹלֵךְ בֶּן אָדָם עִם דַּיְקִין וְכַרְכָּשׁוֹת וְאַבָּרִים כִּשְׁאָר כָּל הָעוֹלָם, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, בֶּאֱמֶת הוּא עִנְיָן אַחֵר לְגַמְרֵי. כִּי אִישׁ כָּשֵׁר יָקָר מְאֹד, אַשְׁרֵי לוֹ. וְהָעִקָּר הוּא הָרְצוֹן וְהַכַּוָּנָה, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לְצֵאת בָּזֶה (כַּמְבֹאָר בַּמַּאֲמָר "וַיְהִי נָא פִּי שְׁנַיִם") ("לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן" ס"ו), כִּי צְרִיכִין לְהוֹצִיא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל דַּוְקָא. כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁ"אֹנֶס רַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ" (בָּבָא קַמָּא כח:), עִם כָּל זֶה, זֶהוּ לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְצֵאת הַחוֹב, אֲבָל צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְקָרֵר דַּעְתּוֹ בָּזֶה, בְּמַה שֶׁהוּא פָּטוּר מֵחֲמַת הָאֹנֶס, רַק לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת ה' בְּפֹעַל (כַּמְבֹאָר כָּל זֶה בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל עַיֵּן שָׁם). אַף-עַל-פִּי-כֵן, גַּם זֶה טוֹב כְּשֶׁאוֹחֲזִין בָּזֶה, שֶׁאֵין רוֹצִין לְצֵאת עִם הָאֹנֶס. רַק שֶׁכּוֹסְפוֹ חָזָק וּרְצוֹנוֹ תַּקִּיף מְאֹד לִזְכּוֹת לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדַת ה' בְּפֹעַל. וְזֶהוּ הָרָצוֹן בְּעַצְמוֹ טוֹב מְאֹד וְאִם אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא אָנוּס וְאֵינוֹ זוֹכֶה אֶל הָעֲבוֹדָה, הָרָצוֹן הַנַּ"ל בְּעַצְמוֹ הוּא טוֹב מְאֹד:

טו

אָמַר: שֶׁהוּא חָכְמָה וּמְלֵאכָה גְּדוֹלָה לִהְיוֹת כְּמוֹ בְּהֵמָה. וְזֶה בְּחִינַת "כָּל אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה בָּהֵמָה" (שְׁמוֹת ל"ו), הַיְנוּ שֶׁהוּא חָכְמָה לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כִּבְהֵמָה (וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל עַל פָּסוּק: "אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ ה'" (תְּהִלִּים ל"ו) – "אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁעֲרוּמִים בְּדַעַת

וּמְשִׂימִין עַצְמָן כִּבְהֵמָה" (חֻלִּין ה:) וּכְמוֹ שֶׁאָמַר אָסָף: "וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדָע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ" (תְּהִלִּים ע"ג), וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן קכ"ג):

טז

דַּע שֶׁיְּכוֹלִין לִצְעֹק בְּקוֹל דְּמָמָה דַּקָּה, בִּצְעָקָה גְּדוֹלָה מְאֹד וְלֹא יִשְׁמַע שׁוּם אָדָם כְּלָל, כִּי אֵינוֹ מוֹצִיא שׁוּם קוֹל כְּלָל, רַק הַצְּעָקָה הִיא בְּקוֹל דְּמָמָה דַּקָּה. וְזֶה יוּכַל כָּל אָדָם, דְּהַיְנוּ שֶׁיְּצַיֵּר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ הַצְּעָקָה וְיַכְנִיס קוֹל הַצְּעָקָה בַּמַּחְשָׁבָה, וִיצַיֵּר בְּדַעְתּוֹ קוֹל הַצְּעָקָה מַמָּשׁ עִם הַנִּגּוּן כְּדֶרֶךְ שֶׁצּוֹעֲקִים, וְיַכְנֵס בָּזֶה עַד שֶׁיְּצַעֵק מַמָּשׁ בִּבְחִינַת קוֹל דְּמָמָה דַּקָּה, וְשׁוּם אָדָם לֹא יִשְׁמַע כְּלָל כִּי בֶּאֱמֶת אֵינוֹ צִיּוּר כְּלָל, רַק צְעָקָה מַמָּשׁ. כִּי יֵשׁ סְמָפוֹנוֹת בָּרֹאשׁ שֶׁמִּשָּׁם יוֹצֵא הַקּוֹל, וְגַם יֵשׁ סְמָפוֹנוֹת דַּקִּים הַיּוֹצְאִים מִן הָרֹאשׁ אֶל הַמֹּחַ, וְעַל-כֵּן יְכוֹלִים לְהַכְנִיס הַקּוֹל דֶּרֶךְ הַסְּמָפוֹנוֹת הַדַּקִּים הַהוֹלְכִים אֶל הַמֹּחַ עַד שֶׁיְּצַעֵק מַמָּשׁ בְּמֹחוֹ עַל-יְדֵי מַה שֶּׁמְּצַיֵּר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ קוֹל הַצְּעָקָה מַמָּשׁ, שֶׁבָּזֶה הוּא מַכְנִיס קוֹל הַצְּעָקָה אֶל הַמֹּחַ, וְיוּכַל לַעֲמֹד בֵּין כַּמָּה בְּנֵי אָדָם וְיִצְעַק מְאֹד, וְשׁוּם אָדָם לֹא יִשְׁמַע כַּנַּ"ל. וְלִפְעָמִים יוּכַל לְהַשְׁמִט מִזֶּה אֵיזֶה קוֹל דַּק שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָע, כִּי מֵחֲמַת שֶׁנִּכְנָס הַקּוֹל דֶּרֶךְ הַסְּמָפוֹנוֹת שֶׁל הַמֹּחַ אֶל הַמֹּחַ, יוּכַל לְהַשְׁמִט לִפְעָמִים, שֶׁיֵּצֵא הַקּוֹל דֶּרֶךְ הַסְּמָפוֹנוֹת הַמּוֹצִיאִין קוֹל, אֲבָל הוּא בְּדַקּוּת גָּדוֹל וּבְלֹא דִּבּוּר (הַיְנוּ כְּשֶׁאֵין מוֹצִיאִים שׁוּם דִּבּוּר בִּשְׁעַת הַצְּעָקָה הַנַּ"ל) קַל יוֹתֵר לִצְעֹק כַּנַּ"ל, כִּי כְּשֶׁצָּרִיךְ לְהוֹצִיא הַדִּבּוּר, קָשֶׁה יוֹתֵר לִתְפֹּס אֶת הַקּוֹל אֶל הַמַּחֲשָׁבָה וְלִבְלִי לְהָנִיחוֹ לָצֵאת דֶּרֶךְ הַקָּנָה הַמּוֹצִיא קוֹל, אֲבָל בְּלֹא דִּבּוּר קַל יוֹתֵר:

יז

הוֹכִיחַ אֶת אֶחָד עַל הַתְמָדַת הַלִּמּוּד, וְאָמַר לוֹ: מַדּוּעַ לֹא תִּלְמֹד מַה תַּפְסִיד בָּזֶה, הֲלֹא תְּקַבֵּל עוֹלָם הַבָּא עַל הַלִּמּוּד? וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, כְּשֶׁהַתּוֹרָה מַרְאָה אַהֲבָה לְאֶחָד, אָז אֵין רוֹצֶה כְּלָל עוֹלָם הַבָּא, רַק שֶׁרוֹצֶה אֶת הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ. וַהֲלֹא גַּם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לוֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל, סֵדֶר הַיּוֹם שֶׁיֵּשׁ לְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁלֹּשׁ שָׁעוֹת עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְכוּ' (עֲבוֹדָה זָרָה ג:). וּבְדוֹרוֹת הַלָּלוּ בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, נָפַל לִמּוּד הַתּוֹרָה מְאֹד. וְדַע שֶׁהַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ בַּדּוֹרוֹת שֶׁלְּפָנֵינוּ דְּהַיְנוּ הָרַבָּנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ אָז לֹא הָיוּ יוֹדְעִים שׁוּם כַּוָּנוֹת, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מוֹפְתִים רַק עַל-יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי עַל-יְדֵי-זֶה כְּשֶׁהָיוּ אוֹמְרִים אֵיזֶה דִּבּוּר נִתְקַיֵּם כָּךְ:

יח

פַּעַם אֶחָד סִפְּרוּ עִמּוֹ מֵעִנְיַן הַדְּפָסַת סְפָרִים, שֶׁבַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ נִתְרַבּוּ מְאֹד בַּעֲלֵי מַדְפִּיסִים, וְהֵם מַדְפִּיסִים בְּכָל פַּעַם סְפָרִים הַרְבֵּה מְאֹד מֵרִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים, וְקִפְּצוּ עֲלֵיהֶם זְבִינָא מְאֹד, כִּי הַכֹּל קוֹנִים סְפָרִים עַכְשָׁו וְכוּ'. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "עֲתִידָה

תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל" (שַׁבָּת קלח:), עַל-כֵּן מַדְפִּיסִים סְפָרִים הַרְבֵּה וְכָל אֶחָד קוֹנֶה סְפָרִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ סְפָרִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁכַח הַתּוֹרָה עַל יְדֵי רִבּוּי הַסְּפָרִים הַנִּמְצָאִים בְּיַד כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וַאֲפִלּוּ בְּיַד חַיָּט וְכַיּוֹצֵא נִמְצָאִים עַכְשָׁו סְפָרִים, וְכָל אֶחָד חוֹטֵף וְקוֹנֶה סְפָרִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה סְפָרִים בְּיַד כָּל אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא תּוּכַל הַתּוֹרָה לְהִשְׁתַּכֵּחַ עַל-יְדֵי-זֶה, אֲבָל זֶה אֵין יוֹדְעִים שֶׁכְּשֶׁאֵין לוֹמְדִים הַתּוֹרָה אֵין מוֹעִילִים הַסְּפָרִים כְּלָל. כִּי בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים נָפַל לִמּוּד הַתּוֹרָה מְאֹד, וְהַלִּמּוּד הוּא מֻעָט מְאֹד עַכְשָׁו בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים (הַיְנוּ כִּי מַה יּוֹעִילוּ הַסְּפָרִים הָרַבִּים שֶׁלֹּא תִּשְׁתַּכַּח הַתּוֹרָה מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹמְדִים אוֹתָהּ בַּעֲוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים):

יט

וְאָמַר: נִכְסַפְתִּי מְאֹד לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָעוֹלָם אֶל עֲשָׂיָה, שֶׁיִּהְיֶה חִיּוּב אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִלְמוֹד כָּךְ וְכָךְ בְּכָל יוֹם וְלֹא יַעֲבֹר, וְכַיּוֹצֵא. וְאָמַר, שֶׁאֲפִלּוּ אוֹתָן הָאֲנָשִׁים הָרְחוֹקִים מִן הַקְּדֻשָּׁה מְאֹד שֶׁנִּלְכְּדוּ בִּמְצוּדָה רָעָה עַד שֶׁרְגִילִין בַּעֲבֵרוֹת חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלָן רַחֲמָנָא לִשְׁזָבָן, אַף-עַל-פִּי-כֵן, הַכֹּחַ שֶׁל הַתּוֹרָה גָּדוֹל כָּל-כָּךְ עַד שֶׁיְּכוֹלָה לְהוֹצִיא אוֹתָם מִן הָעֲבֵרוֹת שֶׁרְגִילִין בָּהֶם חַס וְשָׁלוֹם. וְאִם יַעֲשׂוּ לָהֶם חֹק קְבוּעַ וְחִיּוּב חָזָק לִלְמֹד בְּכָל יוֹם וְיוֹם כָּךְ וְכָךְ, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, בְּוַדַּאי יִזְכּוּ לָצֵאת מִמְּצוּדָתָם הָרָעָה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּי כֹּחַ הַתּוֹרָה גָּדוֹל מְאֹד.

וְכָל עִקַּר מְגַמָּתוֹ וְחֶפְצוֹ הָיָה תָּמִיד רַק לְעֲבֵדוֹת וַעֲשִׂיוֹת שֶׁל קְדֻשָּׁה בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל, רַק שֶׁנַּעֲסֹק תָּמִיד בַּעֲשִׂיוֹת שֶׁל קְדֻשָּׁה בִּפְשִׁיטוּת, דְּהַיְנוּ לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְלַעֲשׂוֹת מִצְווֹת הַרְבֵּה בְּכָל יוֹם, וּלְהַרְבּוֹת בִּתְפִלָּה וְתַחֲנוּנִים תָּמִיד, וְהַכֹּל בִּפְשִׁיטוּת בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת. וְהִזְהִיר מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד, וְהִרְבָּה מְאֹד לְדַבֵּר עִמָּנוּ מִזֶּה, מֵעִנְיַן שִׂמְחָה, כַּמְבֹאָר בַּסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, אַף יוֹתֵר מִזֶּה הִרְבָּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ בְּעַל פֶּה, וְהִזְהִיר מְאֹד בְּכַמָּה אַזְהָרוֹת כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים לִהְיוֹת אַךְ שָׂמֵחַ תָּמִיד:

כ

כְּשֶׁהָאָדָם כָּל הַיּוֹם בְּשִׂמְחָה, אֲזַי בְּנָקֵל לוֹ לְיַחֵד לוֹ שָׁעָה בַּיּוֹם לְשַׂבֵּר אֶת לִבּוֹ וּלְהָשִׂיחַ אֶת אֲשֶׁר עִם לְבָבוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּמְבֹאָר אֶצְלֵנוּ כַּמָּה פְּעָמִים, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עַצְבוּת חַס וְשָׁלוֹם, קָשֶׁה לוֹ לְהִתְבּוֹדֵד וּלְפָרֵשׂ שִׂיחָתוֹ. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר כַּמָּה הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק לִהְיוֹת שָׂמֵחַ תָּמִיד וּבְיוֹתֵר בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְשֶׁצְּרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ בְּכָל כֹּחוֹתָיו לִזְכּוֹת לְשִׂמְחָה (לְקַמָּן ע"ד). וְאָמַר כִּי לִזְכּוֹת לְשִׂמְחָה, זֶה קָשֶׁה וְכָבֵד לְהָאָדָם לִזְכּוֹת לָזֶה יוֹתֵר מִשְּׁאָר כָּל הָעֲבוֹדוֹת. עָנָה וְאָמַר: כְּפִי הַנִּרְאֶה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לְשִׂמְחָה כִּי-אִם עַל-יְדֵי עִנְיְנֵי שְׁטוּת, לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּשׁוֹטֶה וְלַעֲשׂוֹת עִנְיְנֵי צְחוֹק וּשְׁטוּת וְכוּ' כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר

(לקוטי תנינא כ"ד, מ"ח), וְרַק עַל-יְדֵי-זֶה בָּאִין לְשִׂמְחָה. כְּשֶׁהָאָדָם זוֹכֶה לְשִׂמְחָה אֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ שׂוֹמֵר אוֹתוֹ וּמַצִּיל אוֹתוֹ מִפְּגַם הַבְּרִית:

כא

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה צְרִיכִין לִהְיוֹת חָכָם, שֶׁיְּחַשֵּׁב רַק מַחֲשָׁבוֹת טוֹבוֹת שֶׁיְּיטִיב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּנוּ וְכוּ', וּצְרִיכִין לִהְיוֹת שָׂמֵחַ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. גַּם צְרִיכִין לִבְכּוֹת בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה. בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן צְרִיכִין לְמַעֵט בִּדְבוּר מְאֹד מְאֹד. וְאָמַר, שֶׁאָדָם גָּדוֹל צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בָּזֶה בְּיוֹתֵר וְעַל-כֵּן הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶפִלּוּ הַפִּיט רַק מַה שֶּׁיָּסַד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּלִיר, אֲבָל שְׁאָר הַפִּיט אֵינוֹ אוֹמֵר, מֵחֲמַת שֶׁאָדָם גָּדוֹל צָרִיךְ לְדַקְדֵּק אָז בְּיוֹתֵר לְבָלְי לְדַבֵּר שׁוּם דִּבּוּר שֶׁאֵינוֹ מֻכְרָח:

כב

טוֹב מְאֹד מִי שֶׁזּוֹכֶה לִהְיוֹת מְקֹרָב לְצַדִּיק אֲמִתִּי. כִּי לֶעָתִיד לָבוֹא כְּתִיב: "לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה" (איוב ל"ח), שֶׁיֹּאחֲזוּ בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְינַעֵר אֶת הָרְשָׁעִים, אֲבָל מִי שֶׁהוּא מְקֹרָב לְצַדִּיק אֲמִתִּי אָזַי יַחֲזִיק וְיֹאחֲזוּ עַצְמוֹ בְּהַצַּדִּיק וְיִהְיֶה נִשְׁאָר קַיָּם, וְלֹא יִהְיֶה נִנְעָר עִם הָרְשָׁעִים מֵאַחַר שֶׁיַּחֲזִיק וְיֹאחֲזוּ עַצְמוֹ בְּהַצַּדִּיק:

כג

עָנָה וְאָמַר: הָרַחֲמָנוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל רוֹאִין, וּבִשְׁבִיל זֶה הַכֹּל רוֹדְפִין אַחַר הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּי רוֹאִין כְּשֶׁהָאָדָם רָעֵב וְצָמֵא וְכֵיוֹצֵא, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד, וְיֵשׁ רַחֲמָנוּת גָּדוֹל עָלָיו, וְכֵן מִי שֶׁהוֹלֵךְ עָרֹם וְיָחֵף יֵשׁ רַחֲמָנוּת גָּדוֹל עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם וְרוֹאֶה גֹּדֶל הָרַחֲמָנוּת שֶׁיֵּשׁ עַל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, כִּי שָׁם בָּעוֹלָם הַבָּא נִמְצָאִים בְּנֵי אָדָם שֶׁהוֹלְכִים עֲרֻמִּים מַמָּשׁ וְאֵי אֶפְשָׁר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם כְּלָל. כִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּשֶׁהָאָדָם עָרֹם בְּלֹא מַלְבּוּשׁ, אֲזַי אֶפְשָׁר לְקַבֵּץ נְדָבוֹת עֲבוּרוֹ, וְלַעֲשׂוֹת לוֹ קַאפְּטִין, אֲבָל בָּעוֹלָם הַבָּא מִי שֶׁהוֹלֵךְ עָרֹם אִי אֶפְשָׁר לְרַחֵם עָלָיו כְּלָל, כִּי שָׁם אֵין מוֹעִיל שׁוּם רַחֲמָנוּת. כִּי אֵיזֶה מַלְבּוּשׁ הוּא צָרִיךְ, הֲלֹא הוּא רַק מַלְבּוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְווֹת וְלָזֶה אֵין מוֹעִיל שָׁם רַחֲמָנוּת, אֲבָל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְהִתְקָרֵב לְצַדִּיק אֲמִתִּי הוּא יָכוֹל לָרוּץ לְהַצַּדִּיק וְלִקַּח אֶצְלוֹ אֵיזֶה מַלְבּוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ עַצְמוֹ.

שׁוּב שָׁמַעְתִּי שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה מֵעֵין זֶה, שֶׁאָמַר בָּעוֹלָם הַבָּא מֻנָּחִין כַּמָּה בְּנֵי אָדָם בַּחוּץ וְהֵם צוֹעֲקִים בְּקוֹל מַר, תְּנוּ לָנוּ מַה לֶּאֱכֹל, וּבָאִין אֶצְלָם וְאוֹמְרִים לָהֶם: הֲרֵי לָכֶם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אִכְלוּ וּשְׁתוּ, וְהֵם מְשִׁיבִים: לֹא, לֹא, אֵין אָנוּ צְרִיכִים אֲכִילָה זֹאת, רַק אָנוּ צְרִיכִים אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁל תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה. וְכֵן מֻנָּחִים כַּמָּה בְּנֵי אָדָם עֲרֻמִּים בַּחוּץ, וְהֵם צוֹעֲקִים גַּם כֵּן מְאֹד: תְּנוּ לָנוּ בְּמַה לְהִתְכַּסּוֹת, וּבָאִין אֶצְלָם וְאוֹמְרִים: הֲרֵי לָכֶם מַלְבּוּשִׁים, וְהֵם

מְשִׁיבִים: לֹא, אֵין אֵלּוּ מַלְבּוּשִׁים נִצְרָכִים לָנוּ כְּלָל, רַק אָנוּ צְרִיכִים מִצְווֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם.

עָנָה וְאָמַר: אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לֶאֱכֹל כַּמָּה פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת וְלִשְׁתּוֹת אַחַר-כָּךְ אֵיזֶה קַפִּיטְלִיךְ תְּהִלִּים, וּלְהִתְלַבֵּשׁ בְּאֵיזֶה מִצְווֹת:

כד

מַעֲלַת הַזּוֹכֶה לִתֵּן מָעוֹת לְצַדִּיקֵי אֱמֶת, הֵיא גְּדוֹלָה וִיקָרָה מְאֹד מְאֹד. לְמָשָׁל, בֵּן שֶׁנִּתְרַחֵק מֵאָבִיו וְהַבֵּן יֵשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִים גְּדוֹלִים מְאֹד לְאָבִיו, וְכֵן הָאָב יֵשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִים גְּדוֹלִים לִבְנוֹ. לְיָמִים נִתְיַשֵּׁב בְּדַעְתּוֹ הָאָב לֵילֵךְ וְלִסַּע לִבְנוֹ, וְכֵן הַבֵּן נִתְיַשֵּׁב גַּם-כֵּן לֵילֵךְ וְלִסַּע לְאָבִיו, וְהָלְכוּ וְנָסְעוּ זֶה לָזֶה, וְכָל מַה שֶּׁנִּתְקָרְבוּ יוֹתֵר נִתְגַּדֵּל בְּיוֹתֵר הַגַּעֲגוּעִים שֶׁלָּהֶם וְהָיוּ הוֹלְכִים וְנוֹסְעִים זֶה לָזֶה, דְּהַיְנוּ הָאָב לְהַבֵּן וְהַבֵּן לְהָאָב, עַד שֶׁנִּתְקָרְבוּ וְלֹא הָיָה בֵּינֵיהֶם כִּי-אִם שְׁתֵּי פַּרְסָאוֹת לְבַד. וְהֵבִין הָאָב בְּגֹדֶל הַגַּעֲגוּעִים שֶׁלּוֹ, שֶׁאִם יַנִּיחַ עַצְמוֹ לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ אַחַר הַגַּעֲגוּעִים לֹא יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לִסְבֹּל עוֹד הַגַּעֲגוּעִים שֶׁל אֵלּוּ הַשְּׁתֵּי פַּרְסָאוֹת, וְכֵן הַבֵּן הֵבִין גַּם-כֵּן, שֶׁאֵין לוֹ עוֹד כֹּחַ לִסְבֹּל הַגַּעֲגוּעִים שֶׁל אֵלּוּ הַשְּׁתֵּי פַּרְסָאוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, וְאִם יַמְשִׁיךְ עַצְמוֹ אַחֲרֵיהֶם תֵּצֵא נַפְשׁוֹ חַס וְשָׁלוֹם. וְיִשְׁבוּ עַצְמָן לְהַשְׁלִיךְ לְגַמְרֵי כָּל הַגַּעֲגוּעִים, וּלְהַעֲבִירָם מִדַּעְתָּם. בְּתוֹךְ כָּךְ, בָּא אֶחָד עִם עֶגְלָה וְחָטַף אֶת הַבֵּן וֶהֱבִיאוֹ לְאָבִיו בְּמְהִירוּת גָּדוֹל. כַּמָּה תַּעֲנוּג נִפְלָא וְעָצוּם גָּרַם זֶה הָאִישׁ שֶׁהֵבִיא אֶת הַבֵּן לְהָאָב שֶׁהָיָה לָהֶם גַּעֲגוּעִים כָּאֵלֶּה.

וְכֵן הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בֵּן לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּמֵחֲמַת מָסָךְ הַמַּבְדִּיל נִתְרַחֵק מֵאָבִיו יִתְבָּרַךְ. וְיֵשׁ גַּעֲגוּעִים כְּבָיְכוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְכֵן לְהַצַּדִּיק לַחֲזֹר וּלְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּבְתוֹךְ שֶׁהֵם מִתְקָרְבִים זֶה לָזֶה, עַד שֶׁהִגִּיעוּ סְמוּכִים זֶה לָזֶה, וְאֵין בֵּינֵיהֶם רַק הֶרְחֵק מְעַט כַּנַּ"ל, וְהֵבִינוּ שֶׁלְּגֹדֶל הַגַּעֲגוּעִים אִי אֶפְשָׁר לִסְבֹּל עוֹד וְהִסְכִּימוּ לְהַשְׁלִיךְ הַגַּעֲגוּעִים מִדַּעְתָּם. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ אָמַר: הַאִם אֵין לוֹ רַק עֵסֶק זֶה, הֲלֹא יֵשׁ לוֹ כַּמָּה וְכַמָּה עוֹלָמוֹת וְכוּ', וְכֵן הַצַּדִּיק אָמַר בְּדַעְתּוֹ: וְכִי אֵין לוֹ רַק זֹאת (דְּהַיְנוּ גַּעֲגוּעִים הַנַּ"ל), הֲלֹא יֵשׁ כַּמָּה עֲבוֹדוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כְּגוֹן צִיצִית וּתְפִלִּין וּשְׁאָר מִצְווֹת, וְהִסְכִּימוּ לְהַעֲבִיר הַגַּעֲגוּעִים מִדַּעְתָּם. בְּתוֹךְ כָּךְ, בָּא אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי אֶחָד עִם עֶגְלָה וְהֵבִיא לְהַצַּדִּיק פַּרְנָסָה וְעַל-יְדֵי-זֶה קִ?רְבוּ וֶהֱבִיאוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי "צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ" (מִשְׁלֵי י"ג), וְזֶה בְּחִינַת "וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ" (יְשַׁעְיָה נ"ח). נִמְצָא שֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָאֱמִתִּי זוֹכֶה עַל-יְדֵי פַּרְנָסָתוֹ וַאֲכִילָתוֹ לִבְחִינַת אוֹרוֹת הַצַּחֲצָחוֹת, וְעַל-יְדֵי אֵלּוּ הַצַּחֲצָחוֹת נִתְבַּטֵּל מָסָךְ הַמַּבְדִּיל, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְקָרֵב הַצַּדִּיק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. נִמְצָא כַּמָּה וְכַמָּה תַּעֲנוּג גָּרַם זֶה הָאִישׁ שֶׁהֵבִיא פַּרְנָסָה לְהַצַּדִּיק הָאֱמִתִּי שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה הוּא מֵבִיא וּמְקָרֵב אֶת הַצַּדִּיק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּנַּ"ל:

כה

בְּעִנְיַן הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁבַּמֹּחַ. הוּא פֶּלֶא גָּדוֹל וּגְדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אֵיךְ הַמַּחֲשָׁבוֹת מֻנָּחִים בַּמֹּחַ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הַרְבֵּה מְאֹד אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וּכְשֶׁאָדָם צָרִיךְ לְאֵיזֶה דָּבָר וְנִזְכָּר בּוֹ, אֲזַי מוֹשֵׁךְ וּמוֹצִיא אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁהָיָה מֻנָּח בַּמַּחֲשָׁבָה וְנִזְכָּר בּוֹ. וְהַדָּבָר פֶּלֶא, הֵיכָן הָיָה מֻנָּח אוֹתוֹ הָעִנְיָן עַד עַכְשָׁו. וְיֵשׁ קְשָׁרִים וְסִימָנִים בְּהַמַּחֲשָׁבוֹת הַמֻּנָּחִים בְּהַמֹּחַ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הַרְבֵּה, וּכְשֶׁנִּזְכָּר בְּאֵיזֶה דָּבָר מֵחֲמַת שֶׁנִּזְדַּמֵּן עִנְיָן הַמְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַמַּחֲשָׁבָה עַל-יְדֵי הַקֶּשֶׁר וְהַסִּימָן שֶׁבָּהּ, אֲזַי מוֹצִיא אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה מִתּוֹךְ חֲבִילֵי חֲבִילוֹת הַמַּחֲשָׁבוֹת הַמֻּנָּחִים וּמְסֻדָּרִים בַּמֹּחַ. וְאַזַי כְּשֶׁמּוֹשֵׁךְ וּמוֹצִיא אוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה אֲזַי מִתְהַפְּכִים וּמִתְגַּלְגְּלִים כָּל הַמַּחֲשָׁבוֹת מִסְּדָרָם שֶׁהָיוּ מֻנָּחִים (כְּעֵין שֶׁרוֹאִין בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, שֶׁכְּשֶׁמּוֹשְׁכִין וּמוֹצִיאִין דָּבָר מִתּוֹךְ אֵיזֶה קֻפָּה וַחֲבִילָה, אֲזַי מִתְהַפֵּךְ וּמִתְגַּלְגֵּל כָּל הַקֻּפָּה וְהַחֲבִילָה):

כו

אֲצֶל הָעוֹלָם הַשִּׂכְחָה הִיא חִסָּרוֹן גָּדוֹל בְּעֵינֵיהֶם, אֲבָל בְּעֵינַי יֵשׁ בְּהַשִּׂכְחָה מַעֲלָה גְּדוֹלָה. כִּי אִם לֹא הָיְתָה שִׂכְחָה, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שׁוּם דָּבָר בַּעֲבוֹדַת ה', אִם הָיָה זוֹכֵר כָּל מַה שֶּׁעָבַר, וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהָרִים אֶת עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אֹפֶן. גַּם הָיוּ מְבַלְבְּלִים אֶת הָאָדָם מְאֹד כָּל הַדְּבָרִים שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו, אֲבָל עַכְשָׁו עַל-יְדֵי הַשִּׂכְחָה נִשְׁכָּח מַה שֶּׁעָבַר.

וְאֶצְלוֹ הַדֶּרֶךְ שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָבַר וְהָלַךְ נִפְסָק וְהוֹלֵךְ לַחֲלוּטִין, וְאֵינוֹ חוֹזְרוֹ בְּדַעְתּוֹ עוֹד כְּלָל, וְאֵינוֹ מְבַלְבֵּל כְּלָל עַצְמוֹ עוֹד בְּמַה שֶּׁכְּבָר עָבַר וְהָלַךְ וְכוּ'. וְעִנְיָן זֶה הוּא דֶּרֶךְ עֵצָה טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד בַּעֲבוֹדַת ה'. כִּי עַל-פִּי רֹב יֵשׁ לְהָאָדָם בִּלְבּוּלִים רַבִּים וְעֵרְבּוּב הַדַּעַת מְאֹד מִמַּה שֶּׁחָלַף וְעָבַר, בִּפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁאָז בָּאִים עָלָיו כָּל הַבִּלְבּוּלִים וּמְעַרְבְּבִים וּמְעַקְּמִים אֶת דַּעְתּוֹ מִמַּה שֶּׁכְּבָר עָבַר. לִפְעָמִים יֵשׁ לוֹ בִּלְבּוּלִים מֵעִנְיַן הַמַּשָּׂא-וּמַתָּן שֶׁלּוֹ וְעִסְקֵי בֵּיתוֹ וְכַיּוֹצֵא, בַּאֲשֶׁר כִּי לֹא טוֹב עָשָׂה בְּעִנְיָן זֶה וְכַיּוֹצֵא, וְכָךְ הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הַרְבֵּה. וְיֵשׁ שֶׁמְּבַלְבְּלִים אוֹתוֹ בְּעֵת עֲבוֹדָתוֹ בְּתוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה וְכַיּוֹצֵא, בְּהַפְּגָמִים שֶׁפָּגַם מִקֹּדֶם, בַּאֲשֶׁר שֶׁבְּעִנְיָן זֶה לֹא עָשָׂה כַּהֶגֶן נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה הַרְבֵּה מְאֹד, כַּאֲשֶׁר יָדוּעַ לְכָל אָדָם בְּעַצְמוֹ. עַל-כֵּן הַשִּׂכְחָה הִיא עֵצָה טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד לָזֶה, שֶׁתֵּכֶף וּמִיָּד שֶׁחוֹלֵף וְעוֹבֵר הַדָּבָר, יַעֲבִיר וְיסַלֵּק אוֹתוֹ מִדַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי, וְיִסַּח דַּעְתּוֹ מִזֶּה לְגַמְרֵי, וְלֹא יַתְחִיל לַחֲשֹׁב עוֹד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּעִנְיָן זֶה כְּלָל. וְהֶבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב, כִּי הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד.

וְאִיתָא בַּסְּפָרִים שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה נִתַּן הַשִּׂכְחָה כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַתּוֹרָה חֲבִיבָה עַל לוֹמְדֶיהָ תָּמִיד כַּשֶּׁעָה הָרִאשׁוֹנָה (קֹהֶלֶת רַבָּה א' אות ל"ד), כִּי עַל-יְדֵי הַשִּׂכְחָה כְּשֶׁחוֹזֵר וּבָא וְלוֹמֵד אֲפִלּוּ מַה שֶּׁכְּבָר לָמַד, הוּא אֶצְלוֹ כַּחֲדָשׁוֹת וְחָבִיב עָלָיו. וְאִיתָא מָשָׁל עַל הַלּוֹמֵד וְשׁוֹכֵחַ:

שֶׁשָּׁכְרוּ אֲנָשִׁים לְמַלֹּאת חָבִיּוֹת, וְהַחָבִיּוֹת הָיוּ נְקוּבִים וְכָל מַה שֶּׁהָיוּ שׁוֹפְכִין לְתוֹךְ הַחָבִיּוֹת נִשְׁפַּךְ לַחוּץ. וְהַטִּפְּשִׁים אָמְרוּ: הוֹאִיל וְחוֹזֵר וְנִשְׁפָּךְ לַחוּץ, לָמָּה לָנוּ לְיַגֵּעַ וּלְמַלֹּאת, מֵאַחַר שֶׁאַחַר-כָּךְ נִשְׁפָּךְ? אֲבָל הֶחָכָם אָמַר מַה לִּי בָּזֶה? הֲלֹא פּוֹרְעִין לִי עַל הַיּוֹם, וּשְׂכָרִי לֹא יִקָּפַח מִכָּל יוֹם וְיוֹם, כִּי אֲנִי מֻשְׂכָּר לְיָמִים וּמַה לִּי אִם נִשְׁפָּךְ? (וַיִּקְרָא רַבָּה י"ט אות ב'). כָּךְ אַף-עַל-פִּי שֶׁשּׁוֹכֵחַ לִמּוּדוֹ, שְׂכָרוֹ לֹא יִקָּפַח מִכָּל יוֹם וְיוֹם.

וְדַע שֶׁלֶּעָתִיד מַזְכִּירִין אֶת הָאָדָם כָּל מַה שֶּׁלָּמַד, אַף אִם שָׁכַח. גַּם בְּנֵי אָדָם הַשּׁוֹמְעִים הַתּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת וְאֵינָם מְבִינִים אוֹתָהּ, לֶעָתִיד בָּעוֹלָם הַבָּא יָבִינוּ. כִּי עִקַּר הַתּוֹרָה הִיא לְהַנְשָׁמוֹת, שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא יִהְיוּ הַנְּשָׁמוֹת בְּקִיאִים וּמַשִּׂיגִים הֵיטֵב אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד וְשָׁמַע הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. אַשְׁרֵי הַמְבַלֶּה יָמָיו בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדָה הַרְבֵּה:

כז

אַף-עַל-פִּי שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת זָרִיז גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד בַּעֲבוֹדַת ה' לְהִזְדָּרֵז מְאֹד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה לַעֲשׂוֹת הַרְבֵּה בַּעֲבוֹדַת ה', כִּי עִקַּר הוּא הָעֲשִׂיָּה, לִלְמֹד הַרְבֵּה וְלַעֲשׂוֹת מִצְווֹת הַרְבֵּה וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן הַרְבֵּה לִשְׁפֹּךְ לִבּוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה שְׁאָר עִנְיְנֵי עֲבוֹדַת ה'. אַף-עַל-פִּי-כֵן, אַל תִּהְיֶה נִבְהָל כְּשֶׁאַתָּה רוֹאֶה בְּסִפְרִים קְדוֹשִׁים, עִנְיְנֵי עֲבוֹדוֹת הַרְבֵּה, אַל תִּבָּהֵל מִפְּנֵי זֶה לֵאמֹר מָתַי אוּכַל לְקַיֵּם אַחַת מֵהַנָּה מִכָּל הָעִנְיָנִים הַלָּלוּ, מִכָּל-שֶׁכֵּן כֻּלָּם. כִּי צָרִיךְ לִבַּל יִהְיֶה מְבֹהָל לַחֲטֹף הַכֹּל בְּבַת אַחַת, רַק לֵילֵךְ בְּנַחַת בְּהַדְרָגָה מְעַט מְעַט. וְלֹא שֶׁיְּהֵא מְבֹהָל וּמְבֻלְבָּל שָׁרוֹצֶה לְקַיֵּם וְלַחֲטֹף הַכֹּל בְּבַת אַחַת, וּמֵחֲמַת זֶה נִתְבַּלְבֵּל לְגַמְרֵי. כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בִּשְׂרָפָה חַס וְשָׁלוֹם שֶׁמֵּחֲמַת הַבְּהָלָה חוֹטְפִין מַה שֶּׁאֵין צְרִיכִין רַק צָרִיךְ לִנְהֹג בְּהַדְרָגָה בָּנַחַת מְעַט מְעַט. וְאִם לִפְעָמִים אֵין הָאָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּלָל בַּעֲבוֹדַת ה', מַה לַּעֲשׂוֹת "אַנָּס רַחֲמָנָא פַּטְרֵהּ" (בָּבָא קַמָּא כח:). וְיִרְגִּיל עַצְמוֹ לְכִסּוֹף וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכִּסּוּפִין בְּעַצְמָם הֵם דְּבָרִים גְּדוֹלִים מְאֹד, וְרַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי. וְיֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים יָפִים שֶׁשָּׁמַעְנוּ, שֶׁהֵם עֲצוֹת גְּדוֹלוֹת טוֹבוֹת מְאֹד, לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בִּכְתָב הֵיטֵב, וְהַמַּשְׂכִּיל הֶחָפֵץ בֶּאֱמֶת יָבִין קְצָת:

כח

רָאוּי לְאָדָם שֶׁיִּתְעַבֵּר וְיִלֵּךְ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים וְלִלְמֹד כֻּלָּם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל מָקוֹם. כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהוֹלְכִים וְעוֹבְרִים בַּמְּדִינוֹת, וּמוֹצִיאִים הוֹצָאוֹת רַבּוֹת עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל אַחַר כֵּן לְהִתְפָּאֵר וְלוֹמַר שֶׁהָיָה בַּמְּדִינוֹת, כְּמוֹ שֶׁדֶּרֶךְ הַשָּׂרִים לְהִתְפָּאֵר וְלוֹמַר: הָיִיתִי בְּוואַרְשָׁא וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. כְּמוֹ כֵן רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל מְקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפָּאֵר בָּעוֹלָם הַבָּא שֶׁהָיָה בְּכָל מָקוֹם

דְּהַיְנוּ בְּכָל הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים כַּנַּ"ל, וּלְעָתִיד בָּעוֹלָם הַבָּא מַזְכִּירִין אוֹתוֹ כָּל מַה שֶׁלָּמַד בָּעוֹלָם הַזֶּה:

כט

וְעַל לִמּוּד הַפּוֹסְקִים הִזְהִיר מְאֹד מְאֹד בְּיוֹתֵר מִכָּל הַלִּמּוּדִים. וְרָאוּי לִלְמֹד כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ כֻּלָּם מֵרֹאשָׁם עַד סוֹפָם כַּסֵּדֶר. אִם יָכוֹל לִלְמֹד כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ עִם כָּל הַפֵּרוּשִׁים הַגְּדוֹלִים מַה טּוֹב וְאִם לָאו עַל-כָּל-פָּנִים יִלְמֹד כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ הַקְּטַנִּים. וְהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, כִּי עַל-יְדֵי הַחֻטְאִים נִתְעָרֵב טוֹב וָרַע, וְעַל-יְדֵי לִמּוּד פּוֹסֵק שֶׁמְּבָרֵר הַכָּשֵׁר וְהַפָּסוּל הַמֻּתָּר וְהָאָסוּר הַטָּהוֹר וְהַטָּמֵא עַל-יְדֵי-זֶה נִתְבָּרֵר וְנִפְרָשׁ הַטּוֹב מִן הָרָע, וְכַמְבֹאָר בְּמַאֲמָר "רָאִיתִי מְנוֹרַת זָהָב" (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן סִימָן ח') וּבִשְׁאָר מַאֲמָרִים, מַעֲלַת לִמּוּד הַפּוֹסְקִים. וְאָמַר, שֶׁכָּל אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי מְחֻיָּב לִלְמֹד בְּכָל יוֹם וְיוֹם פּוֹסְקִים וְלֹא יַעֲבֹר. וְאַף אִם הוּא אָנוּס וְאֵין לוֹ פְּנַאי, יִלְמֹד עַל-כָּל-פָּנִים אֵיזֶה סָעִיף שֻׁלְחָן-עָרוּךְ בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁהוּא אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד עַתָּה בְּשֻׁלְחָן-עָרוּךְ, כִּי צָרִיךְ לִלְמֹד אֵיזֶה דִּין בְּ"שֻׁלְחָן-עָרוּךְ" בְּכָל יוֹם וְיוֹם כָּל יְמֵי חַיָּיו. וּכְשֶׁאֵינוֹ אָנוּס יִלְמֹד כַּסֵּדֶר כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ מִדֵּי יוֹם בְּיוֹמוֹ, וּכְשֶׁיִּגְמֹר וִיסַיֵּם הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ יַחֲזֹר וְיַתְחִיל לְלַמְּדָם כְּסֵדֶר, וְכֵן יִנְהֹג כָּל יְמֵי חַיָּיו:

ל

עַל הַמְבַלִּים זְמַן בִּשְׁבִיל נְקִיּוּת, וּמַאֲרִיכִין בְּבֵית הַכִּסֵּא הִקְפִּיד מְאֹד מְאֹד, וְהִתְלוֹצֵץ מֵאוֹתָן הָאֲנָשִׁים מְאֹד, וְהֶאֱרִיךְ הַרְבֵּה בְּעִנְיָן זֶה. וְהַכְּלָל: "כִּי לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת" (בְּרָכוֹת כה:), וְאֵין צָרִיךְ לְהַחְמִיר יוֹתֵר מִן הַדִּין. וְעַל-פִּי הַדִּין הָאִסּוּר הוּא רַק כְּשֶׁנִּצְרָךְ לְנָקְבָיו מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא: "הַנִּצְרָךְ לְנָקְבָיו אַל יִתְפַּלֵּל" (שָׁם כג.), "הַנִּצְרָךְ" דַּיְקָא. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא נִצְרָךְ לְנָקְבָיו מַמָּשׁ יֵשׁ גַּם-כֵּן דִּינִים בָּזֶה, בְּדֵיעֲבַד וּבְשָׁעַת הַדְּחַק כַּמּוּבָא בְּ"שֻׁלְחָן-עָרוּךְ" (אוֹרַח חַיִּים) סִימָן צ"ב עַיֵּן שָׁם בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) שֶׁהָרִי"ף מַתִּיר לְכַתְּחִלָּה בְּיָכוֹל לַעֲמֹד עַצְמוֹ עַד פַּרְסָה וְכוּ' (בְּרָכוֹת י"ד). נִמְצָא שֶׁעַל-כָּל-פָּנִים כְּשֶׁאֵינוֹ נִצְרָךְ לְנָקְבָיו מַמָּשׁ, אֵין צָרִיךְ לְהַחְמִיר וּלְבַטֵּל עַצְמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה בְּחִנָּם מֵחֲמַת חֻשָּׁשׁוֹת וְחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת וְשִׁגָּעוֹן בְּעָלְמָא רַק טוֹב לְהִתְפַּלֵּל בַּבֹּקֶר תֵּכֶף אַחַר עָמְדָתוֹ מִמִּטָּתוֹ אִם אֶפְשָׁר בְּקַל לְפָנוֹת - אֶפְשָׁר, וְאִם לָאו - לָאו, וְיִתְפַּלֵּל כָּךְ. וַאֲפִלּוּ אִם חוֹשֵׁשׁ בְּמֵעָיו לֹא יַשְׁגִּיחַ וְלֹא יִסְתַּכֵּל עַל זֶה כְּלָל.

גַּם אֵין צָרִיכִין לְהַאֲרִיךְ בְּבֵית הַכִּסֵּא כִּי הוּא מְזִיק מְאֹד לִבְרִיאוּת הַגּוּף, וְכַמָּה חֲלָאִים בָּאִים מִזֶּה. בִּפְרָט בְּבֵית-הַכִּסֵּא שֶׁלָּנוּ שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת תּוֹלֶה בָּהֶם, וְהַתּוֹלֶה בְּבֵית-הַכִּסֵּא מַזִּיק מְאֹד מְאֹד, בִּפְרָט הַחֹלִי הַיְדוּעַ (שֶׁקּוֹרִין "מוֹרִידִין") [טְחוֹרִים] בָּא מִזֶּה מְאֹד רַחֲמָנָא לִצְלָן.

עַל-כֵּן צָרִיכִין לִזָּהֵר מְאֹד מִלְּהַאֲרִיךְ בְּבֵית-הַכִּסֵּא וְאֵין לְחַפֵּשׂ אַחַר חֻמְרוֹת וּמָרָה שְׁחוֹרוֹת בָּזֶה, כִּי לֹא נֶאֱמַר כְּלָל בַּדְּוֹרוֹת הַלָּלוּ. וְהוּא עַצְמוֹ הָיָה גַּם-כֵּן בְּזֹאת הַטָּעוּת מִקֹּדֶם, וְהָיָה עוֹשֶׂה דְּבָרִים זָרִים מְאֹד בִּשְׁבִיל נְקִיּוּת, וְכִמְעַט שֶׁבָּא לִידֵי סַכָּנָה עַל-יְדֵי-זֶה, וְגַם לֹא נִמְלַט מֵחֶלְאִים רַחֲמָנָא לִצְלָן עַל-יְדֵי-זֶה, וְעַתָּה הוּא יוֹדֵעַ וְאוֹמֵר שֶׁהַכֹּל שְׁגָעוֹן, וְחֻלְיָה לְבַלּוֹת זְמַן הַיְקָר עַל זֶה. וּבֶאֱמֶת אִי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה הַגּוּף נָקִי לְגַמְרֵי וְלֹא יִשָּׁאֵר בְּתוֹכוֹ כְּלוּם, כִּי הֲלֹא אֲפִלּוּ מִי שֶׁמִּתְעַנֶּה מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת הוּא צָרִיךְ לְנַקְּבָיו גַּם בְּסוֹף הַשָּׁבוּעַ, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא אָכַל מִקֹּדֶם כַּמָּה יָמִים, כִּי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּשָּׁאֵר קְצָת בְּהַגּוּף.

וְאָמַר, שֶׁדָּבָר גָּדוֹל הוּא אֲצָלוֹ שֶׁדִּבֵּר מַעֲנְיָן זֶה כִּי יוֹצֵא מִזֶּה דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לְבַלּוֹת זְמַן בִּשְׁבִיל זֶה וְשֶׁלֹּא לְהַאֲרִיךְ שָׁם, וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים הוּא מֻכְרָח לְהַאֲרִיךְ טוֹב לָצֵאת וְלַחֲזֹר מִלֵּישֵׁב הַרְבֵּה שָׁם:

לא

רָאוּי לְהִזָּדֵרז לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם בְּכָל מַה שֶׁיּוּכַל, כִּי לְפִי גֹּדֶל מַעֲלַת הַתְּפִלָּה שֶׁיְּקָרָה מַעֲלָתָהּ מְאֹד מְאֹד, מִי יוֹדֵעַ אִם יִזְכֶּה אַחַר-כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל, עַל-כֵּן כָּל מַה שֶׁיּוּכַל לְהַקְדִּים עַצְמוֹ, רָאוּי לוֹ לְזָרֵז מְאֹד וּלְהַקְדִּים:

לב

צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה, וְלִבְלִי לִכְנֹס בַּחֲקִירוֹת כְּלָל וְלִבְלִי לְעַיֵּן כְּלָל בִּסְפָרִים שֶׁל מְחַקְּרִים, רַק לְהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה לְבַד בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת כְּלָל. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁנִּדְמֶה לָנוּ שֶׁהַהֶמּוֹן עַם הֵם רְחוֹקִים מֵחֲקִירוֹת וְאֵינָם מְחַקְּרִים כְּלָל, אַף-עַל-פִּי-כֵן בֶּאֱמֶת כֻּלָּם הֵם מְעֹרָבִים בַּחֲקִירוֹת. כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ חֲקִירוֹת, וַאֲפִלּוּ קְטַנִּים בָּאִים עַל מַחֲשַׁבְתָּם חֲקִירוֹת וּבִלְבּוּלִים, אֲבָל בֶּאֱמֶת צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְזָהֵר מְאֹד לְהַרְחִיק הַחֲקִירוֹת מִלִּבּוֹ, וּלְהַשְׁלִיכֶם מִלִּבּוֹ לְנַמְרֵי לִבְלִי לְהִיוֹת חַס וְשָׁלוֹם שׁוּם חֻקָּרָן כְּלָל, רַק לְהַאֲמִין בַּהּ' וּבְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים בֶּאֱמוּנָה לְבַד בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת כְּלָל. כִּי כְּבָר זָכִינוּ לְקַבֵּל תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וּכְבָר הָיָה לָנוּ צַדִּיקִים רַבִּים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר וְרָאוּי לָנוּ לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת וְלֵילֵךְ בְּעִקְבוֹתָם, לְהַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּפְּשִׁיטוּת, וּלְקַיֵּם תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתָיו, כַּאֲשֶׁר מָסְרוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים.

וּכְשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בִּתְמִימוּת בֶּאֱמוּנָה לְבַד בְּלִי שׁוּם חֲקִירוֹת, יָכוֹל לִזְכּוֹת שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיָּבוֹא לִבְחִינַת רָצוֹן שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵחָכְמָה, כִּי בֶּאֱמֶת חָכְמָה דִּקְדֻשָּׁה הוּא לְמַעְלָה מֵאֱמוּנָה. אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן אָנוּ צְרִיכִים לִבְלִי לֵילֵךְ בְּחָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת רַק בֶּאֱמוּנָה לְבַד, כִּי אֱמוּנָה הוּא דָּבָר חָזָק מְאֹד. וְאָז כְּשֶׁהוֹלֵךְ בֶּאֱמוּנָה לְבַד בְּלִי חֲקִירוֹת וְחָכְמוֹת, אָז זוֹכֶה לָבוֹא לִבְחִינַת רָצוֹן שֶׁהוּא לְמַעְלָה אֲפִלּוּ מֵחָכְמָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רָצוֹן מֻפְלָג

חָזָק מְאֹד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת נִמְרָץ מְאֹד, עַד שֶׁלֹּא יֵדַע מַה לְּעָשׂוֹת כְּלָל מִגֹּדֶל הַהִשְׁתּוֹקְקוּת, וְיִצְעַק וְכוּ'.

אַךְ יֵשׁ חַקְרָן שֶׁהוּא בְּתוֹךְ לֵב בְּנֵי אָדָם, דְּהַיְנוּ הַבַּעַל דָּבָר שֶׁהוּא מַכְנִיס חֲקִירוֹת בְּלֵב הָאָדָם, וּצְרִיכִין לְהַכְנִיעוֹ וּלְגָרְשׁוֹ, לְגָרֵשׁ מִלִּבּוֹ כָּל הַחֲקִירוֹת וּלְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה כַּנַּ"ל.

וְדַע כִּי יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵם מַכְנִיסִים כְּפִירוֹת בָּאָדָם, וְיֵשׁ שֶׁבָּאִים עֲלֵיהֶם מַחֲשָׁבוֹת עַל הָאֱמוּנָה מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נוֹלְדוּ בִּקְדֻשָּׁה כָּרָאוּי, וְיֵשׁ שֶׁהוֹסִיפוּ עַל זֶה מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים שֶׁעָשׂוּ בְּעַצְמָם, כִּי יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵם מַזִּיקִים וּפוֹגְמִים אֶת הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְלָזֶה צְרִיכִין בּוּשָׁה וְלֵב נִשְׁבָּר, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲקִירוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ חַס וְשָׁלוֹם, רָאוּי לוֹ לְהִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד מְאֹד, עַל אֲשֶׁר נוֹלַד בְּגַשְׁמִיּוּת כָּזֶה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מַעֲשִׂים כָּאֵלּוּ שֶׁבָּא לָזֶה, שֶׁיָּבוֹאוּ לוֹ מַחֲשָׁבוֹת כְּנֶגֶד אֱמוּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה .וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת כָּל הָאָרֶץ" (בַּמִּדְבָּר י"ד), כִּי "מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (יְשַׁעְיָה ו'), וְעָלָיו בָּאִים מַחֲשָׁבוֹת חַס וְשָׁלוֹם, לְגָרְשׁוֹ וּלְעָקְרוֹ חַס וְשָׁלוֹם מֵאֱלֹקִים חַיִּים, אֲשֶׁר הוּא חַי הַחַיִּים יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה שְׁמוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְבָאֵר גֹּדֶל הַבּוּשָׁה שֶׁרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כְּשֶׁבָּאִים עָלָיו מַחֲשָׁבוֹת כָּאֵלּוּ חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל-יְדֵי בּוּשָׁה וְלֵב נִשְׁבָּר עַל יְדֵי זֶה מְגָרֵשׁ וּמְשַׁבֵּר הַחֲקִירוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הַנַּ"ל.

וּבֶאֱמֶת אֱמוּנָה הוּא עִנְיָן חָזָק מְאֹד, וְחַיָּיו חֲזָקִים מְאֹד עַל-יְדֵי אֱמוּנָה. כִּי כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה אֲפִלּוּ כְּשֶׁבָּאִים עָלָיו יִסּוּרִים חַס וְשָׁלוֹם, אָזַי יוּכַל לְנַחֵם עַצְמוֹ וּלְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עָלָיו וְייֵטִיב אַחֲרִיתוֹ, וְהַיִּסּוּרִים הֵם לוֹ לְטוֹבָה וּלְכַפָּרָה, וּבַסּוֹף ייֵטִיב לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל מְחַקֵּר שְׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה, כְּשֶׁבָּא עָלָיו אֵיזֶה צָרָה, אֵין לוֹ לְמִי לִפְנוֹת, וְאֵין לוֹ בְּמֶה לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ וּלְנַחֵם אֶת עַצְמוֹ. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין דְּבָרִים אֵלּוּ מֵאֵלָיו וְיָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַכֹּל בִּכְתָב.

וְהַכְּלָל שֶׁעִקַּר הוּא הָאֱמוּנָה, בְּלִי שׂוּם חֲקִירוֹת כְּלָל. וּבָזֶה יִהְיֶה חָזָק לְעוֹלָם - בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וּלְעוֹלָם לֹא יָמוֹט ,אַשְׁרֵי לוֹ.

גַּם זֹאת צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמוֹת כְּשֵׁרוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ בְּכַשְׁרוּת, וְגַם לֹא קִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁאֵין בָּאִים עֲלֵיהֶם כְּלָל מַחֲשָׁבוֹת כָּאֵלּוּ. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁמְּדַבְּרִים בִּפְנֵיהֶם מֵעִנְיָנִים אֵלּוּ, לֹא אִכְפַּת לָהֶם כְּלָל, וְאֵינוֹ מְבַלְבֵּל דַּעְתָּם כְּלָל. וְזֶה דּוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁמְּדַבְּרִים מִתַּאֲוָה הַיְדוּעַ בִּפְנֵי סָרִיס, שֶׁבְּוַדַּאי אֵינוֹ מְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ כְּלָל, כֵּן אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים הַנַּ"ל, אֵינָם שׁוֹמְעִים כְּלָל וְאֵינוֹ נִכְנָס בְּאָזְנֵיהֶם כְּלָל עִנְיְנֵי חֲקִירוֹת וּבִלְבּוּלִים הַנַּ"ל.

וּבֶאֱמֶת הַקְּשָׁיוֹת וְהַחֲקִירוֹת שֶׁל הַהֶמּוֹן עָם, הֵם שְׁטוּתִים גְּדוֹלִים וְאֵינָם קְשָׁיוֹת כְּלָל, וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהוֹלְכִים עִם אֵיזֶה קְשָׁיָא זְמַן רַב, וּבֶאֱמֶת הַקְּשָׁיָא שֶׁלּוֹ הוּא תֵּרוּץ, רַק מֻחָמַת שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת נִדְמֶה לוֹ לְקְשָׁיָא. כְּמוֹ לְמָשָׁל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הַתִּינוֹק, שֶׁנִּשְׁבַּר הַזְּכוּכִית שֶׁל

הַחַלּוֹן, וְלָקְחוּ הַזְּכוּכִית הַשֵּׁנִי שֶׁאָצְלוֹ וּקְבָעוּהָ כָּאן וְאִם-כֵּן יִפְרַח הַצִּפּוֹר דֶּרֶךְ הֶחָלָל הַזֶּה שֶׁל זְכוּכִית הַשֵּׁנִי. וּכְשֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הַתִּינוֹק כָּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁכּוֹלְלִין לוֹ הַתֵּרוּץ עִם הַקֻּשְׁיָא בְּיַחַד, אֲזַי נִדְמֶה לוֹ לְקֻשְׁיָא גְּדוֹלָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה לְהָשִׁיב כְּלָל, כִּי נִדְמֶה לוֹ לְקֻשְׁיָא גְּדוֹלָה. וּבֶאֱמֶת הַכֹּל שְׁטוּת, כִּי אַדְרַבָּא, הַקֻּשְׁיָא שֶׁיִּפְרַח הַצִּפּוֹר הוּא תֵּרוּץ עַל קֻשְׁיָא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁטוּת. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין לוֹקְחִין בִּשְׁבִיל זֶה הַזְּכוּכִית הַשֵּׁנִי לִסְתֹּם, כִּי יִפְרַח דֶּרֶךְ שָׁם רַק הַתִּינוֹק מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הֲבָנָתוֹ אֵינוֹ מֵבִין שֶׁכּוֹלְלִין לוֹ הַקֻּשְׁיָא עִם הַתֵּרוּץ בְּיַחַד, וְנִדְמֶה לוֹ לְקֻשְׁיָא גְּדוֹלָה. כְּמוֹ כֵן מִמָּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּכְנָס בִּלְבָּם קֻשְׁיוֹת שֶׁל שְׁטוּת כְּאֵלּוּ שֶׁבֶּאֱמֶת זֹאת הַקֻּשְׁיָא הוּא תֵּרוּץ אַף מֵחֲמַת חֶסְרוֹן הֲבָנָתוֹ נִדְמֶה לוֹ שֶׁהוּא קֻשְׁיָא גְּדוֹלָה, וְהֵבֵן הֵיטֵב. עַל-כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם, לְסַלֵּק מִדַּעְתּוֹ וְלִבְרֹחַ מִקֻּשְׁיוֹת וְחֲקִירוֹת וּשְׁטוּתִים וּבִלְבּוּלִים, רַק לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה לְבַד כַּנַּ"ל:

לג

שׁוּב פַּעַם אַחַת הָיָה מְדַבֵּר מֵאֱמוּנָה. עָנָה וְאָמַר: אֵצֶל הָעוֹלָם אֱמוּנָה הוּא דָּבָר קָטָן, וְאֶצְלִי אֱמוּנָה הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד. וְעִקַּר הָאֱמוּנָה הִיא בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת כְּלָל רַק בִּפְשִׁיטוּת גָּמוּר כְּמוֹ שֶׁהַנָּשִׁים וְהַהֶמוֹן עַם הַכְּשֵׁרִים מַאֲמִינִים:

לד

אֱמוּנָה חָשׁוּב כִּצְדָקָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהֶאֱמִין בַּה' וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה" (בְּרֵאשִׁית ט"ו) וְעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכֶה לְבָנִים. ~ אֱמוּנָה בְּגִימַטְרִיָּה ~ בָּנִים:

לה

וְאָמַר: שֶׁהוֹלֵךְ אֶפִּיקוֹרְסוּת גָּדוֹל עַל הָעוֹלָם. וְכֵן סִפֵּר כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ אֶפִּיקוֹרְסוּת גָּדוֹל בָּעוֹונוֹתֵינוּ הָרַבִּים בָּעוֹלָם, אַשְׁרֵי מִי שֶׁיְּחַזֵּיק עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה בְּאֵלּוּ הָעִתִּים. וְאָמַר, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלָל מַה שֶּׁהוּא מְסַפֵּר זֹאת, שֶׁיִּהְיֶה אֶפִּיקוֹרְסוּת בָּעוֹלָם, וְשֶׁצְּרִיכִין לְהִתְחַזֵּק עַצְמוֹ בֶּאֱמוּנָה, כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר זֹאת, אַף-עַל-פִּי-כֵן מִתְגַּבֶּרֶת הָאֶפִּיקוֹרְסוּת וְהַבִּלְבּוּלִים. כִּי הֲלֹא גַּם דָּנִיֵּאל וְכַיּוֹצֵא הוֹדִיעוּ מִקֹּדֶם, שֶׁקֹּדֶם שֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ, יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים, "וְהִרְשִׁיעוּ רְשָׁעִים וְהַמַּשְׂכִּילִים יָבִינוּ" וְכוּ' (דָּנִיֵּאל י"ב), וְאִם-כֵּן מֵאַחַר שֶׁהוֹדִיעַ מִקֹּדֶם שֶׁזֶּה יִהְיֶה הַנִּסָּיוֹן קֹדֶם בִּיאַת מָשִׁיחַ שֶׁיִּתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים בֶּאֱמוּנָה, וּמִי שֶׁיִּזְכֶּה לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן וְיִשָּׁאֵר קַיָּם בֶּאֱמוּנָתוֹ אַשְׁרֵי לוֹ וְיִזְכֶּה לְכָל טוּב הַמְעֻתָּד לָבוֹא לָנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אֲשֶׁר נִבְּאוּ עָלֵיהֶם כָּל נְבִיאֵנוּ וַחֲכָמֵינוּ מִקֹּדֶם. וְאִם-כֵּן הָיָה רָאוּי שֶׁכָּל אֶחָד יַשְׁכִּיל וְיָחוֹס עַל עַצְמוֹ לִשְׁאֹר קַיָּם חָזָק בֶּאֱמוּנָתוֹ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ עוֹד שׁוּם נִסָּיוֹן וְצָרוּף כְּלָל מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הוֹדִיעוּ זֹאת מִקֹּדֶם. וּבֶאֱמֶת אַף-עַל-פִּי-כֵן אַף-עַל-פִּי שֶׁהוֹדִיעוּ זֹאת מִקֹּדֶם, אַף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה נִסָּיוֹן גָּדוֹל

וְרַבִּים יַרְשִׁיעוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְהִרְשִׁיעוּ רְשָׁעִים". אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן אֲנִי מוֹדִיעַ זֹאת מִקֹּדֶם בִּשְׁבִיל אוֹתָן מְעַט הַכְּשֵׁרִים שֶׁיְּחַזְּקוּ עַצְמָן בֶּאֱמוּנָתָן, וּבְוַדַּאי יִהְיֶה לָהֶם מִלְחָמוֹת גְּדוֹלוֹת בְּדַעְתָּן, לְמַעַן יִהְיֶה לָהֶם לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וְהִתְחַזְּקוּת וְהִתְאַמְּצוּת יוֹתֵר כְּשֶׁיִּרְאוּ שֶׁכְּבָר דִּבְּרוּ מִזֶּה מִקֹּדֶם:

לו

וְאָמַר: עוֹד יִהְיֶה זְמַן שֶׁמִּי שֶׁיִּהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר פָּשׁוּט, יִהְיֶה חִדּוּשׁ גָּדוֹל כְּמוֹ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּתְחַזֵּק אָז בֶּאֱמוּנָה גְּדוֹלָה בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְצַדִּיקִים הָאֱמִתִּים לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תָּמִיד שֶׁיִּזְכֶּה לְהִתְקָרֵב לְאִישׁ אֱמֶת אַשְׁרֵי לוֹ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ:

לז

אֶפִּיקוֹרְסוּת נִקְרֵאת מַשָּׂא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשְׁ"י עַל "מַשָּׂאֲכֶם" (דְּבָרִים א') מִלְּמַד שֶׁהָיוּ בָּהֶם אֶפִּיקוֹרְסִים. עַל-כֵּן כְּשֶׁנּוֹסֵעַ לְהַצַּדִּיק הוּא מַשְׁלִיךְ מֵעָלָיו מַשָּׂאוֹי גְּדוֹלָה כִּי מֵאַחַר שֶׁנּוֹסֵעַ כְּבָר יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה שֶׁהוּא הֵפֶךְ הָאֶפִּיקוֹרְסוּת:

לח

"שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ" (תְּהִלִּים ע"ג). כִּי עַכְשָׁו נִתְפַּשֵּׁט הָאֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁהֶתְרָה הָרְצוּעָה לְדַבֵּר סָרָה עַל כָּל הַצַּדִּיקִים וְעַל כָּל יִרְאֵי ה'. וְהוּא כְּמוֹ מִי שֶׁפּוֹשֵׁט לְשׁוֹנוֹ נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם שֶׁאֵינוֹ מַשְׂגִּיחַ עַל כָּל הָעוֹלָם, וּבֶאֱמֶת זֶה הָאֶפִּיקוֹרְסוּת הוּא נֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעַצְמוֹ, אַךְ שֶׁהֵם בּוֹשִׁים לְדַבֵּר בְּפִיהֶם עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל כֵּן הֵם מְהַפְכִין אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁלָּהֶם לְדַבֵּר עַל הָעוֹלָם. וְזֶה "שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם", שֶׁבֶּאֱמֶת מַה שֶּׁמְּדַבְּרִים בְּפִיהֶם הוּא בֶּאֱמֶת לְמַעְלָה בַּשָּׁמַיִם, כִּי עִקַּר דִּבְּרֵיהֶם נֶגֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל כַּנַּ"ל, אַךְ "וּלְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ", שֶׁמֵּחֲמַת שֶׁבּוֹשִׁים לְדַבֵּר בְּפֵרוּשׁ נָגְדוּ יִתְבָּרַךְ, עַל-כֵּן לְשׁוֹנָם תִּהֲלַךְ בָּאָרֶץ שֶׁפּוֹשְׁטִין לְשׁוֹנָם נֶגֶד הָעוֹלָם כַּנַּ"ל, אֲבָל בֶּאֱמֶת "שַׂתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם" כַּנַּ"ל:

לט

רָאוּי שֶׁיִּרְגִּישׁ צָרַת יָחִיד מִכָּל-שֶׁכֵּן צָרַת רַבִּים חַס וְשָׁלוֹם בַּלֵּב. כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּדַע מֵהַצָּרָה חַס וְשָׁלוֹם וְיוֹדֵעַ בְּבֵרוּר כְּאֵב הַצָּרָה חַס וְשָׁלוֹם, וְעִם כָּל זֶה לִבּוֹ אֵינוֹ מַרְגִּישׁ הַצָּרָה כְּלָל. וְעַל-כָּל-פָּנִים צָרַת רַבִּים חַס וְשָׁלוֹם רָאוּי שֶׁהַלֵּב יַרְגִּישׁ כְּאֵב הַצָּרָה, וְאִם אֵינוֹ מַרְגִּישׁ צָרִיךְ לְהַכּוֹת הָרֹאשׁ בַּקִּיר, הַיְנוּ לְהַכּוֹת הָרֹאשׁ בְּקִירוֹת לִבּוֹ כַּמּוּבָא בִּמְקוֹם אַחֵר (לְקַמָּן רי"ז) עַל-פָּסוּק: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ" (דְּבָרִים ד'), שֶׁצָּרִיךְ לְהָבִיא הַדַּעַת בְּהַלֵּב וְהָבֵן הֵיטֵב (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ע"ג):

מ

בְּעִנְיַן סִפְרֵי הַמְחַקְּרִים מְבֹאָר כְּבָר אֶצְלֵנוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאִסּוּר לַעֲסֹק בָּהֶם וְצָרִיךְ לְהַרְחִיק מְאֹד לִבְלִי לִלְמֹד אוֹתָם וְלִבְלִי לְהַבִּיט בָּהֶם כְּלָל, אֲפִלּוּ בְּסִפְרֵי חֲקִירוֹת שֶׁל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הוּא אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד לִלְמֹד אוֹתָם (וּכְבָר מְבֹאָר בְּכַמָּה סְפָרִים גֹּדֶל הָאִסּוּר לִלְמֹד בָּהֶם), כִּי לֹא בְּאֵלֶּה חֵלֶק יַעֲקֹב, כִּי אֵין לָנוּ שַׂיָּכוּת בָּהֶם. כִּי אָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה לְבַד בְּלִי שׁוּם חֲקִירָה, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּמְקַיֵּם אֶת עוֹלָמוֹ וְעָתִיד לְחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ וְכוּ'.

וְדֶרֶךְ אֵלּוּ הַסְּפָרִים לְהַקְשׁוֹת קַשְׁיוֹת שֶׁנִּרְאִין כְּקַשְׁיוֹת גְּדוֹלוֹת, וְהַתֵּרוּץ חָלוּשׁ מְאֹד, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לַחְקֹר יוֹתֵר וּלְהַקְשׁוֹת עַל הַתֵּרוּץ, יוּכַל לְהַקְשׁוֹת וְלֹא יוֹעִיל לוֹ הַתֵּרוּץ. עַל-כֵּן אִסּוּר לְעַיֵּן בָּהֶם כְּלָל. וּבֶאֱמֶת כָּל הַקַּשְׁיוֹת שֶׁלָּהֶם אֵינָם כְּלוּם וְהֵם כֻּלָּם הֶבֶל וְרַעְיוֹן רוּחַ.

וּמַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵין דַּעְתָּן נִמְשֶׁכֶת אַחַר סְפָרִים קְדוֹשִׁים וְנוֹרָאִים מְאֹד, כְּגוֹן סִפְרֵי הַזֹּהַר וְסִפְרֵי הָאַר"י זַצַ"ל וְכַיּוֹצֵא, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חִדּוּשִׁים נוֹרָאִים מְאֹד מְאֹד הַמְּאִירִים עֵינַיִם וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ, וְהֵם נִמְשָׁכִים דַּיְקָא אַחַר עִנְיָנִים אֲחֵרִים כְּגוֹן חֲקִירוֹת. דַּע כִּי זֶהוּ מֵחֲמַת מִזְגָּם, כִּי מִזְגָּם בְּטִבְעָם הוּא מֻזָּג רַע מִן הַהוֹלָדָה שֶׁנּוֹלְדוּ בְּמֻזָּג רַע שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לִסְבֹּל אֶת הַדָּבָר הַקָּדוֹשׁ בֶּאֱמֶת. וּבֶאֱמֶת בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ בְּחִירָה וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְשַׁבֵּר אֶת מִזְגּוֹ הָרָע, אֲבָל מֵאַחַר שֶׁנּוֹלַד בְּמֻזָּג רַע כָּזֶה, הוּא צָרִיךְ לִסְבֹּל מְרִירוּת גָּדוֹל לְשַׁבֵּר אֶת מִזְגּוֹ וְטִבְעוֹ הָרָע, וְאַשְׁרֵי לְאָדָם שֶׁנּוֹלַד בִּקְדֻשָּׁה.

וְנִמְצָא בְּסִפְרֵיהֶם קַשְׁיוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרִיאָה, מַה זֶּכָה הַכּוֹכָב לִהְיוֹת כּוֹכָב, אוֹ הַמַּזָּל לִהְיוֹת מַזָּל, וּמַה חָטְאוּ הַדְּבָרִים הַשְּׁפָלִים שֶׁיִּהְיוּ שְׁפָלִים, כְּגוֹן בְּהֵמוֹת וְחַיּוֹת וְכַיּוֹצֵא וּמַדּוּעַ לֹא הָיָה בְּהֶפֶךְ, וְכֵן מִפְּנֵי מָה הָרֹאשׁ רֹאשׁ וְהָרֶגֶל רֶגֶל וּמַדּוּעַ לֹא יִהְיֶה בְּהֶפֶךְ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כַּמְבֹאָר אֵלּוּ הַקַּשְׁיוֹת בַּאֲרִיכוּת בְּסִפְרֵיהֶם, וּבֶאֱמֶת הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, וְאֵין צְרִיכִין לַחְקֹר אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ כִּי צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא.

וּבֶאֱמֶת דַּע כִּי כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ הוּא בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר שֶׁקּוֹרִין "דְּרַיִידִיל" [סְבִיבוֹן], וְהַכֹּל חוֹזֵר חְלִילָה וְנִתְהַפֵּךְ מֵאָדָם מַלְאָךְ וּמִמַּלְאָךְ אָדָם וּמֵרֹאשׁ רֶגֶל וּמֵרֶגֶל רֹאשׁ, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם כֻּלָּם חוֹזְרִים חְלִילָה וּמִתְגַּלְגְּלִים וּמִתְהַפְּכִים מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה מַעֲלִיּוֹן לְתַחְתּוֹן וּמִתַּחְתּוֹן לְעֶלְיוֹן. כִּי בֶּאֱמֶת בְּהַשְׁרָשׁ הַכֹּל אֶחָד, כִּי יֵשׁ נִבְדָּלִים דְּהַיְנוּ מַלְאָכִים שֶׁהֵם נִבְדָּלִים לְגַמְרֵי מִן הַחֹמֶר, וְיֵשׁ גַּלְגַּלִּים שֶׁהֵם בְּחִינַת חֹמֶר אֲבָל חֹמֶר זַךְ מְאֹד, וְיֵשׁ עוֹלָם הַשָּׁפָל דְּהַיְנוּ זֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפָל שֶׁהוּא חֹמֶר גָּמוּר. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁבְּוַדַּאי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֵלּוּ הַשִּׁלְשָׁה הַנַּ"ל הוּא נִלְקָח מִמָּקוֹם מְיֻחָד, אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּשׁוֹרֶשׁ הַכֹּל, שָׁם כֻּלּוֹ חַד. וְעַל-כֵּן כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ הוּא בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר, וְהַכֹּל חוֹזֵר וְנִתְהַפֵּךְ, שֶׁעַתָּה זֶה הַדָּבָר הוּא

בִּבְחִינָה עֶלְיוֹנָה בִּבְחִינַת רֹאשׁ וְדָבָר אֶחָד בִּבְחִינָה שְׁפֵלָה בִּבְחִינַת רֶגֶל, וְאַחַר-כָּךְ נִתְהַפֵּךְ וְחוֹזֵר וְנַעֲשָׂה מִבְּחִינַת רֶגֶל בְּחִינַת רֹאשׁ וּמֵרֹאשׁ רֶגֶל, וְכֵן נִתְהַפֵּךְ מֵאָדָם מַלְאָךְ וּמִמַּלְאָךְ אָדָם כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (פְּסִיקְתָא רַבָּתִי פִּסְקָה ל"ד, זֹהַר בְּרֵאשִׁית כג. וְעוֹד) שֶׁהִשְׁלִיכוּ מַלְאָכִים מִן הַשָּׁמַיִם אֶל עוֹלָם הַשָּׁפָל וְנִכְנְסוּ בְּחֹמֶר גָּמוּר עַד שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי תַּאֲוֹוֹת וְכוּ', וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁבָּאוּ מַלְאָכִים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּחֹמֶר כַּמְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְכֵן לְהֵפֶךְ שֶׁמָּצִינוּ שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאָדָם מַלְאָךְ (זֹהַר וַיִּגַּשׁ רט.). כִּי הָעוֹלָם הוּא בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר שֶׁקּוֹרִין "דְּרֵייִדִיל", וְהַכֹּל חוֹזֵר חָלִילָה, כִּי בֶּאֱמֶת בְּהַשֹּׁרֶשׁ כֻּלּוֹ אֶחָד כַּנַּ"ל.

(גַּם מָצִינוּ שֶׁרַגְלוֹ שֶׁל זֶה הוּא גְּבוֹהַּ יוֹתֵר בְּמַעֲלָה מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל אַחֵר, וְכֵן בָּעוֹלָמוֹת כִּי הַמַּדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל עוֹלָם הָעֶלְיוֹן הוּא בְּמַעֲלָה יוֹתֵר מִמַּדְרֵגָה הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ, אֲבָל בֶּאֱמֶת הַכֹּל חוֹזֵר חָלִילָה כַּנַּ"ל).

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁמְּשַׁחֲקִין בַּחֲנֻכָּה בִּדְרֵייִדִיל. כִּי חֲנֻכָּה הוּא בְּחִינַת הַבַּיִת-הַמִּקְדָּשׁ, וְעִקַּר בִּנְיַן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הִיא בְּחִינָה הַנַּ"ל בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר. כִּי בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ הָיָה בְּחִינַת: "עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" (פְּסָחִים נ.), כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמִּשְׁכָּן "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" (שְׁמוֹת כ"ה), שֶׁכְּבָיכוֹל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הַשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ לְמַטָּה בַּמִּשְׁכָּן וּבְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁזֶּה בְּחִינַת "עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה", וְכֵן לְהֵפֶךְ כָּל צִיּוּרָא דְּמִשְׁכְּנָא הַכֹּל הָיָה רָשׁוּם לְמַעְלָה וְזֶה בְּחִינַת "תַּחְתּוֹנִים לְמַעְלָה", שֶׁזֶּה בְּחִינַת דְּרֵייִדִיל בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר שֶׁהַכֹּל חוֹזֵר וְנִתְהַפֵּךְ כַּנַּ"ל. כִּי עַל-פִּי חֶקְרָה הוּא דָּבָר רָחוֹק מְאֹד שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא מְרוֹמָם וּמְנֻשָּׂא לְמַעְלָה מִכָּל הָרוּחָנִיּוּת יִהְיֶה מְצַמְצֵם שְׁכִינָתוֹ בִּכְלֵי הַמִּשְׁכָּן, "הֵן הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ" וְכוּ' (מְלָכִים א' ח'), וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הֶרְאָה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא דַּוְקָא לְהֵפֶךְ מִדַּעְתָּם, כִּי בֶּאֱמֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בַּמִּשְׁכָּן. וְכֵן לְהֵפֶךְ הוּא דָּבָר רָחוֹק עַל-פִּי חֶקְרָה שֶׁהָאָדָם שֶׁהוּא בְּרִיָּה שְׁפֵלָה יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת רֹשֶׁם לְמַעְלָה, אוֹ בְּהֵמָה שְׁפֵלָה יִהְיוּ מַקְרִיבִין אוֹתָהּ לְקָרְבָּן שֶׁתַּעֲלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לְנַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ "שֶׁאָמַר וַנַּעֲשָׂה רְצוֹנוֹ" (רַשִׁ"י בִּשְׁמוֹת כ"ט פָּסוּק י"ח), וְאֵיךְ שַׁיָּךְ רָצוֹן אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ. אֲבָל בֶּאֱמֶת הֶרְאָה הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְהֵפֶךְ מִדַּעְתָּם, כִּי בֶּאֱמֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ לְמַטָּה בַּמִּשְׁכָּן וּבְבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, וְהַבְּהֵמָה עָלְתָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ וְכוּ'. וְזֶה בְּחִינַת "עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר בְּחִינַת דְּרֵייִדִיל.

וְהִנֵּה כֹּחַ הִיוּלִי הַמּוּבָא בְּסִפְרֵיהֶם, הוּא בְּחִינַת הַמְמֻצָּע בֵּין הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל. כִּי כָּל דָּבָר הוּא בְּתְחִלָּה בְּכֹחַ וְאַחַר-כָּךְ יוֹצֵא מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וּכְשֶׁיּוֹצֵא מִן הַכֹּחַ קֹדֶם שֶׁבָּא אֶל הַפֹּעַל יֵשׁ בְּחִינַת הִיוּלִי שֶׁהוּא מְמֻצָּע בֵּין הַכֹּחַ וְהַפֹּעַל שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ כָּל הַנִּבְרָאִים. כִּי כֻּלָּם יוֹצְאִים מִן כֹּחַ הַהִיוּלִי, כִּי כֻּלָּם הָיוּ תְּחִלָּה בְּתוֹךְ בְּחִינַת כֹּחַ הַהִיוּלִי וְכָל הַנִּבְרָאִים הַיּוֹצְאִים

מִשָּׁם שֶׁהֵם שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת הַנַּ"ל שֶׁהֵם: נִבְדָּלִים גַּלְגַּלִּים שְׁפָלִים, כֻּלָּם חוֹזְרִים חָלִילָה, וְחוֹזֵר וְנִתְהַפֵּךְ מִנִּבְדָּל לְשָׁפָל וּמִשָּׁפָל לְנִבְדָּל וְכֵן כֻּלָּם כִּי בַּשֹּׁרֶשׁ כֻּלּוֹ אֶחָד כַּנַּ"ל.

וְזֶה בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַמְקוּקִים עַל הַדְּרֵיידִיל שֶׁהֵם הנג"ש, רָאשֵׁי-תֵּבוֹת: הִ'יוּלִי נִ'בְדָּל גַּ'לְגַּל שְׁ'פָל, שֶׁהֵם כְּלָל כָּל הַבְּרִיאָה כַּנַּ"ל שֶׁכֻּלָּם חוֹזְרִים חָלִילָה וּמִתְגַּלְגְּלִים וּמִתְהַפְּכִים מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה כַּנַּ"ל, שֶׁזֶּה מְרֻמָּז בַּחֲנֻכָּה שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת "עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" שֶׁזֶּה בְּחִינַת דְּרֵיידִיל בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר שֶׁנִּתְהַפֵּךְ מִבְּחִינָה זוֹ לִבְחִינָה זוֹ וּמִזּוֹ לָזוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הַגְּאֻלָּה, כִּי זֶהוּ עִקַּר הַגְּאֻלָּה, שֶׁיִּהְיֶה בְּחִינָה הַנַּ"ל דְּהַיְנוּ בְּחִינָת חוֹזֶרֶת חָלִילָה הַנַּ"ל בְּחִינַת "עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה" שֶׁהָיָה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ. וְעַל-כֵּן כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם תֵּכֶף בְּשִׁירַת הַיָּם אָמְרוּ "תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ" וְכוּ' (שְׁמוֹת ט"ו) שֶׁבִּשְׁרוּ עַל בִּנְיַן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ. כִּי זֶה עִקַּר הַגְּאֻלָּה שֶׁיִּהְיֶה בִּנְיַן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הוּא בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר הַנַּ"ל בְּחִינַת עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה (שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַתַּכְלִית), כִּי בֶּאֱמֶת כֻּלּוֹ חַד כִּי בְּהַשֹּׁרֶשׁ הַכֹּל אֶחָד כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ גַּם-כֵּן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת הַנַּ"ל שֶׁהֵם הנג"ש רָאשֵׁי-תֵּבוֹת: "גְּ'אַלְתְּ שֵׁ'בֶט נַ'חֲלָתֶךָ הַ'ר צִ'יּוֹן" (תְּהִלִּים ע"ד), בְּחִינַת "תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ" בְּחִינַת הַבַּיִת-הַמִּקְדָּשׁ שֶׁשָּׁם הָיָה בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַגְּאֻלָּה כַּנַּ"ל.

וְעַיֵּן בַּמַּאֲמָר הַנֶּאֱמָר בַּחֲנֻכָּה זֶה הַמַּתְחִיל: "וַיְהִי מִקֵּץ כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם" וְכוּ' (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן תִּנְיָנָא ז'), שָׁם מְבֹאָר גַּם-כֵּן מַעְנְיַן עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה וּמַעְנְיַן חֲנֻכָּה שֶׁהוּא חֲנֻכַּת בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ עַיֵּן שָׁם.

וְזֶה בְּחִינַת מַקִּיפִים הַנֶּאֱמָר בַּמַּאֲמָר הַנַּ"ל, הַיְנוּ בְּחִינַת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר דְּהַיְנוּ דְּרֵיידִיל הַנַּ"ל הוּא בְּחִינַת מַקִּיפִים שֶׁמַּקִּיף וְסוֹבֵב וְעַיֵּן שָׁם וְהָבֵן (חָכְמָה הוּא בְּחִינַת הִיוּלִי).

וְנַחֲזֹר לְעִנְיָן רִאשׁוֹן. כִּי אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְכָנֵס לְכָל בַּחֲקִירוֹת כִּי הוּא אִסּוּר גָּדוֹל מְאֹד רַק אָנוּ מַאֲמִינִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמוּנָה לְבַד, שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בָּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת כֻּלָּם וּמְקַיֵּם כֻּלָּם וְעָתִיד לְחַדֵּשׁ אֶת עוֹלָמוֹ:

מא

לֵב נִשְׁבָּר וְעַצְבוּת אֵינוֹ עִנְיָן אֶחָד כְּלָל, כִּי לֵב נִשְׁבָּר הוּא בַּלֵּב, אֲבָל עַצְבוּת הוּא בָּא מִן הַטְּחוֹל, וְעַצְבוּת שֶׁהוּא מֵהַטְּחוֹל הִיא סִטְרָא אַחֲרָא וְהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שׂוֹנֵא אוֹתָהּ, אֲבָל לֵב נִשְׁבָּר הוּא חָבִיב לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי לֵב נִשְׁבָּר יָקָר מְאֹד מְאֹד בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ. וְהָיָה טוֹב שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לֵב נִשְׁבָּר כָּל הַיּוֹם, אַף אֲנָשִׁים כְּעֶרְכְּכֶם, יְכוֹלִין לָבוֹא מִלֵּב נִשְׁבָּר לְעַצְבוּת עַל-כֵּן צְרִיכִין לְיַחֵד אֵיזֶה שָׁעָה בַּיּוֹם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לֵב נִשְׁבָּר, דְּהַיְנוּ לְהִתְבּוֹדֵד וּלְשַׁבֵּר לִבּוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא כ"ד, כ"ה), אֲבָל שְׁאָר כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ יִהְיֶה

רַק בְּשִׂמְחָה. וְעַל זֶה הִזְהִיר אוֹתָנוּ כַּמָּה פְּעָמִים לְהִתְאַמֵּץ וּלְהִתְגַּבֵּר שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָנוּ לֵב נִשְׁבָּר רַק אֵיזֶה שָׁעָה בַּיּוֹם, וְעַצְבוּת כְּלָל כְּלָל לֹא, וּשְׁאָר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה בְּשִׂמְחָה:

מב

עַצְבוּת הוּא כְּמוֹ מִי שֶׁהוּא בְּכַעַס וּבְרֹגֶז, כְּמוֹ שֶׁמִּתְרַעֵם וּמִתְלוֹנֵן עָלָיו יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם עַל שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. אֲבָל לֵב נִשְׁבָּר הוּא כְּבֵן הַמִּתְחַטֵּא לִפְנֵי אָבִיו, כִּתְינוֹק שֶׁקּוֹבֵל וּבוֹכֶה לִפְנֵי אָבִיו עַל שֶׁנִּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְכוּ' וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה:

מג

עַל-יְדֵי מָרָה שְׁחוֹרָה וְעַצְבוּת אֵינָם יוֹדְעִים מִשְּׁמוֹ. וְאָמַר בְּדֶרֶךְ צַחוּת, שֶׁהַמֵּת כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ שֶׁיֹּאמַר שְׁמוֹ הוּא שׁוֹכֵחַ אֶת שְׁמוֹ כַּמּוּבָא (רֵאשִׁית חָכְמָה שַׁעַר הַיִּרְאָה מַסֶּכֶת חִבּוּט הַקֶּבֶר פֶּרֶק ב'), וְזֶה מֵחֲמַת שֶׁהַמֵּת הוּא בְּעַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה מְאֹד עַל-כֵּן אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִשְּׁמוֹ.

וְהַכְּלָל שֶׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה תָּמִיד. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא חַס וְשָׁלוֹם רָחוֹק מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ מְאֹד שֶׁלֹּא עָשָׂהוּ גּוֹי. וּכְבָר מְבֹאָר שֶׁעַל עִנְיָנֵי מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר אֵינָם כָּרָאוּי נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ, עַל זֶה צְרִיכִין לְיַחֵד שָׁעָה בְּיוֹם לְהִתְבּוֹדֵד וּלְשַׁבֵּר לִבּוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא כ"ד, כ"ה), וְגַם אוֹתָהּ הַשָּׁעָה אָסוּר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עַצְבוּת רַק לֵב נִשְׁבָּר, אֲבָל שְׁאָר כָּל הַיּוֹם יִהְיֶה רַק בְּשִׂמְחָה.

גַּם עַל-יְדֵי הַשִּׂמְחָה יְכוֹלִין לְהַחֲיוֹת אָדָם אַחֵר. כִּי יֵשׁ בְּנֵי-אָדָם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם יְסוּרִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים רַחֲמָנָא לִצְלַן, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְסַפֵּר מַה שֶּׁבִּלְבָּם, וְהֵם הָיוּ רוֹצִים לְסַפֵּר, אַף אֵין לָהֶם בְּפָנֵי מִי לְסַפֵּר וּלְהָשִׂיחַ עִמּוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עִם לְבָבָם וְהֵם הוֹלְכִים מְלֵאִים יְסוּרִים וּדְאָגוֹת, וּכְשֶׁבָּא אָדָם עִם פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת, יָכוֹל לְהַחֲיוֹת אוֹתָם מַמָּשׁ. וּלְהַחֲיוֹת אָדָם אֵינוֹ דָּבָר רֵיק, כִּי הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בַּגְּמָרָא: מֵהֵנֵי תְּרֵי בַּדְחֵי שֶׁזָּכוּ לְמַה שֶׁזָּכוּ עַל-יְדֵי זֶה שֶׁהָיוּ מְשַׂמְּחִים בְּנֵי אָדָם (תַּעֲנִית כב.):

מד

בְּעִנְיַן הַשֵּׁם שֶׁל אָדָם. הַשֵּׁם הוּא דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד, וְדִבֶּר הַרְבֵּה מִזֶּה. גַּם דִּבֶּר עִמָּנוּ מֵעִנְיַן הַפְּסוּקִים שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר קֹדֶם יְהִיוּ לְרָצוֹן הַמַּתְחִילִין וּמְסַיְּמִין בָּאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁמוֹ, וְאָמַר שֶׁיּוֹדֵעַ לְבָאֵר כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁל אוֹתָן שֶׁעָמְדוּ סְבִיבוֹ הֵיכָן הֵם רוֹמְזִים. וּבְיוֹתֵר מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן דִּבֶּר הַרְבֵּה, שִׁמְעוֹן הוּא צָרוּף עָוֹ"ן מ"שׁ, וְלֹא רָצָה לְבָאֵר בְּאוּר הַדָּבָר, וְאָמַר שֶׁצָּרוּף הַנַּ"ל זֶהוּ מַמָּשׁ כָּל עִנְיָנוֹ וּבְחִינָתוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן. זֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן הָיָה אֶחָד מִתַּלְמִידָיו הַחֲשׁוּבִים. וְאָמַר: שְׁאַל תִּטְעֶה אִם אֹמַר לְךָ הֵיכָן אַתָּה מְרֻמָּז, שֶׁגַּם אָדָם אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ כְּשִׁמְךָ

אֶחָיזָתוֹ גַּם כֵּן שָׁם, אַל תֹּאמַר כֵּן. וּמִכְּלָל דְּבָרָיו הֵבַנְנוּ שֶׁכָּל אֶחָד כְּפִי עִנְיָנוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ וּבְחִינָתוֹ כֵּן יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה צָרוּף וְרֶמֶז וְהוּא יוֹדֵעַ כָּל זֶה הֵיטֵב לַאֲמִתּוֹ. וְאָמַר שֶׁצְּרוּפֵי אוֹתִיּוֹת גָּדוֹל מְאֹד, וְאָמַר שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ גְּדוֹלָה, אַף בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת הוּא גָּדוֹל בְּיוֹתֵר:

מה

אַחַר לֵב נִשְׁבָּר בָּא שִׂמְחָה, וְזֶה סִימָן אִם הָיָה לוֹ לֵב נִשְׁבָּר כְּשֶׁבָּא אַחַר-כָּךְ לְשִׂמְחָה:

מו

צָרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַמַּחֲשָׁבָה מְאֹד כִּי מִמַּחֲשָׁבָה יָכוֹל לִהְיוֹת נַעֲשֶׂה דָּבָר חִיּוּנִי מַמָּשׁ. וְדַע שֶׁכָּל בְּחִינָה שֶׁהִיא גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה יוֹתֵר אֵצֶל הָאָדָם, הִיא יְכוֹלָה לְהַגִּיעַ וּלְהַשִּׂיג יוֹתֵר. כְּמוֹ לְמָשָׁל, עִם הֶרֶגֶל יְכוֹלִין לְהַשְׁלִיךְ אֵיזֶה דָּבָר לְמַעְלָה, אֲבָל עִם הַיָּד יְכוֹלִין לְהַשְׁלִיךְ לְמַעְלָה יוֹתֵר, וְהַדִּבּוּר יָכוֹל לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי בְּהַדִּבּוּר יְכוֹלִין לְדַבֵּר לְמֶרְחוֹק. וְהַשְׁמִיעָה הִיא גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, וִיכוֹלִין לִשְׁמֹעַ קוֹל מֶרְחוֹק מְאֹד, כְּגוֹן כְּשֶׁיּוֹרִין בְּקַנֵּי-שַׂרְפָּה (שֶׁקּוֹרִין "הוֹרְמַאטָעס") יְכוֹלִין לִשְׁמֹעַ לְמֶרְחוֹק מְאֹד, וְהָרְאִיָּה יְכוֹלָה לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי בְּהָרְאִיָּה יְכוֹלִין לִרְאוֹת וּלְהַבִּיט עַל הַשָּׁמַיִם. נִמְצָא שֶׁכָּל בְּחִינָה שֶׁהִיא גָּבוֹהַּ יוֹתֵר לְמַעְלָה הִיא יְכוֹלָה לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ יוֹתֵר, וְהַמַּחֲשָׁבָה הִיא גָּבוֹהַּ מְאֹד מְאֹד לְמַעְלָה מִן הַכֹּל, וְיכוֹלָה לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַל-כֵּן צְרִיכִין לְשָׁמְרָהּ מְאֹד:

מז

צָרִיךְ לָזֶה זְכִיָּה גְּדוֹלָה, שֶׁיִּזְכֶּה לְיַשֵּׁב עַצְמוֹ שָׁעָה אַחַת בְּיוֹם וְשֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֶרְטָה עַל מַה שֶּׁצְּרִיכִין לְהִתְחָרֵט. כִּי לָאו כָּל אֶחָד זוֹכֶה לְיַשֵּׁב הַדַּעַת אֵיזֶה שָׁעָה בְּיוֹם, כִּי הַיּוֹם הוֹלֵךְ וְחוֹלֵף וְעוֹבֵר אֶצְלוֹ וְאֵין לוֹ פְּנַאי לְיַשֵּׁב עַצְמוֹ אֲפִלּוּ פַּעַם אֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו, עַל-כֵּן צְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר לִרְאוֹת לְיַחֵד לוֹ פְּנַאי לְיַשֵּׁב עַצְמוֹ הֵיטֵב עַל כָּל מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם, אִם כָּךְ הוּא רָאוּי לוֹ לְבַלּוֹת יָמָיו בְּמַעֲשִׂים כָּאֵלּוּ.

וּמֵחֲמַת שֶׁאֵין הָאָדָם מְיַשֵּׁב עַצְמוֹ וְאֵין לוֹ דַּעַת, וַאֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ לִפְעָמִים אֵיזֶה יִשּׁוּב הַדַּעַת, אֵין הַדַּעַת הַמְיֻשָּׁב מַאֲרִיךְ זְמַן אֶצְלוֹ, וְתֵכֶף וּמִיָּד חוֹלֵף וְעוֹבֵר הַדַּעַת מִמֶּנּוּ, וְגַם אוֹתוֹ הַמַּעַט הַדַּעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵינוֹ חָזָק וְתַקִּיף אֶצְלוֹ, מֵחֲמַת זֶה אֵין מְבִינִים שְׁטוּת הָעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָל אִם הָיָה לְהָאָדָם שֵׂכֶל מְיֻשָּׁב חָזָק וְתַקִּיף הָיָה מֵבִין שֶׁהַכֹּל שְׁטוּת וַהֶבֶל. בִּפְרָט הַתַּאֲוָה שֶׁיֵּשׁ לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם לִהְיוֹת מְפֻרְסָם וּלְהַנְהִיג הָעוֹלָם וְלִנְסֹעַ עַל הַמְּדִינָה הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ, וְהוּא שְׁטוּת גָּדוֹל בֶּאֱמֶת. כִּי בֶּאֱמֶת אֵין זֶה שׁוּם תַּעֲנוּג וְנַחַת רוּחַ אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי הוּא מָלֵא יִסּוּרִים וּבִזְיוֹנוֹת. גַּם כְּבָר הוֹכִיחַ אֶת אֶחָד מֵאֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁהִתְאַוָּה לִהְיוֹת

מְפָרְסָם וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא לֹא תוּכַל אֲפִלּוּ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בֶּאֱמֶת, כִּי תִּצְטָרֵךְ בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ לְכַוֵּן שֶׁיִּתְקַבְּלוּ מַעֲשֶׂיךָ בְּעֵינֵי בְּנֵי אָדָם וְלֹא תוּכַל לַעֲשׂוֹת שׁוּם עֲבוֹדָה קַלָּה לְשֵׁם שָׁמַיִם:

מח

סִפֵּר הָרַבָּה מֵעְנַיַן גּוֹדֶל הַיִּרְאָה וְהַקְּדֻשָּׁה שֶׁהָיָה לוֹ בְּיַלְדוּתוֹ, שֶׁהָיָה זָרִיז וְקָדוֹשׁ מְאֹד. וְאָמַר שֶׁהָיָה מַתְחִיל כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד. הַיְנוּ שֶׁהָיָה מַתְחִיל לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר, שֶׁמַּעֲתָּה יַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְאַחַר-כָּךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עַצְמוֹ נָפַל מִזֶּה וְנָפַל לְתַאֲוֹת אֲכִילָה וְכַיּוֹצֵא, וְחָזַר וְהִתְחִיל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם פַּעַם אַחֵר שֶׁמַּאוֹתוֹ הַשָּׁעָה יִהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר וְכוּ', וְחָזַר וְנָפַל, וְחָזַר וְהִתְחִיל מֵחָדָשׁ, וְכֵן הָיָה כַּמָּה פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד וּכְבָר שְׁמַעְנוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהָיָה לוֹ כַּמָּה הַתְחָלוֹת שֶׁבְּכָל פַּעַם הִתְחִיל מֵחָדָשׁ לַעֲבֹד אֶת ה'.

וְזֶהוּ כְּלָל גָּדוֹל מְאֹד בַּעֲבוֹדַת ה', לְבַל יַנִּיחַ עַצְמוֹ לִפֹּל חַס וְשָׁלוֹם מֵחֲמַת שֶׁנָּפַל מֵאֵיזֶה עֲבוֹדָה אוֹ מִתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה, אוֹ שֶׁנָּפַל לְמָקוֹם שֶׁנָּפַל חַס וְשָׁלוֹם. עִם כָּל זֶה יְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הָאֶפְשָׁר, וְיַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, כְּאִלּוּ הַיּוֹם הִתְחִיל לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאַף אִם יִהְיֶה כֵּן כַּמָּה פְּעָמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חַס וְשָׁלוֹם כַּמָּה וְכַמָּה נְפִילוֹת מַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, עִם כָּל זֶה יַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ, אֲפִלּוּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים. וּבְלֹא זֶה אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת וּלְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ חָזָק בְּדַעְתּוֹ, שֶׁתָּמִיד יִמְשֹׁךְ עַצְמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל בֵּין בַּעֲלִיָּה בֵּין בִּירִידָה חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִלּוּ אִם תִּהְיֶה הַיְרִידָה חַס וְשָׁלוֹם אֵיךְ שֶׁתִּהְיֶה, אַף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה חָזָק וְאַמִּיץ בְּדַעְתּוֹ, לִמְשֹׁךְ וּלְהִשְׁתּוֹקֵק וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְלִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל וּלְהִתְחַנֵּן אֵלָיו יִתְבָּרַךְ תָּמִיד, וְלַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיּוּכַל בַּעֲבוֹדַת ה' בְּשִׂמְחָה, אֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, כָּל זְמַן שֶׁאֵין לוֹ הִתְחַזְקוּת הַזֹּאת בֶּאֱמֶת, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת.

וְכָל כָּךְ הוּא צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק, עַד שֶׁהוּא מֻכְרָח לִהְיוֹת מֻרְצֶה לַעֲבֹד אֶת ה' תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיָּיו עַל מָנַת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל פְּרָס. כִּי לִפְעָמִים נִדְמֶה לְהָאָדָם שֶׁרְחוֹק שֶׁהוּא יִזְכֶּה לִחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא, לְפִי גֹּדֶל הִתְרַחֲקוּתוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן יִהְיֶה מֻרְצֶה לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיּוּכַל בַּעֲבוֹדַת ה' בְּלֹא עוֹלָם הַבָּא. וַאֲפִלּוּ אִם נִרְאֶה לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גֵּיהִנֹּם גַּם-כֵּן חַס וְשָׁלוֹם, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, הוּא מְחֻיָּב לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ תָּמִיד בַּעֲבוֹדַת ה' כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל לְעָשׂוֹת וְלַחֲטֹף אֵיזֶה מִצְוָה אוֹ תּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכַיּוֹצֵא, וַה' הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה. וּכְעֵין מַה שֶּׁמְּסַפְּרִים בְּשֵׁם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַצַ"ל, שֶׁפַּעַם אֶחָד נָפַל בְּדַעְתּוֹ מְאֹד מְאֹד, עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה לוֹ עוֹלָם הַבָּא חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא הָיָה לוֹ בְּמַה לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּלָל, וְאָמַר: אֲנִי אוֹהֵב אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלֹא עוֹלָם הַבָּא. וְכָל אָדָם אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט, אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת, כִּי-אִם כְּשֶׁיָּכוֹל לַעֲמֹד בְּכָל הַנַּ"ל. וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד צָרִיךְ לְחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ כַּמָּה

פְּעָמִים וּלְהַתְחִיל בְּכָל פַּעַם מֵחָדָשׁ כַּנַּ"ל עַד אֲשֶׁר יִזְכֶּה בִּרְבוֹת הַיָּמִים לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי ה' כַּסֵּדֶר, אָמֵן:

מט

בְּעִנְיַן קְדוּשׁ הַשֵּׁם, שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (כְּתֻבּוֹת לג:): "אִלְמָלֵא נִגְדּוּהּ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה" וְכוּ'. אָמַר שֶׁאֵינוֹ חִיּוּב, כִּי אַף-עַל-פִּי-כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּמָּצֵא אֶחָד שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם אֲפִלּוּ אִם יַעֲשׂוּ לוֹ כָּל הַיִּסּוּרִים וְהַכְּאוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִים מֵהַדּוֹרוֹת הַסְּמוּכִים לְפָנֵינוּ, כַּמָּה מִינֵי עִנּוּיִים שֶׁסָּבְלוּ הַקְּדוֹשִׁים בִּשְׁבִיל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם אֲשֶׁרֵי לָהֶם:

נ

מֵעִנְיַן דְּאִקְטוֹרִים וּרְפוּאוֹת, הִרְבָּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ מְאֹד, וְהָיָה מְנַגֵּהַּ מְאֹד מְאֹד עִנְיַן רְפוּאוֹת וְדְּאִקְטֶיריי. וְהִזְהִיר מְאֹד מְאֹד לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לָחוּס עַל חַיָּיו, וְעַל חַיֵּי זַרְעוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, שֶׁיִּתְרַחֵק עַצְמוֹ מְאֹד בְּתַכְלִית הָרִחוּק מִלַּעֲסֹק חַס וְשָׁלוֹם בִּרְפוּאוֹת וְדְּאִקְטוֹרִים. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הַחוֹלֵאת חָזָק חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלַן, אַף-עַל-פִּי-כֵן יַשְׁלִיךְ עַל ה' יְהָבוֹ, וְיִשָּׁעֵן בָּאֱלֹקָיו לְבַד, וְאַל יַעֲסֹק בִּרְפוּאוֹת וְדְּאִקְטוֹרִים כְּלָל. אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ דְּאִקְטוֹרִים מֻפְלָגִים, אַף-עַל-פִּי-כֵן אַל יִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם, וְאַל יִמְסֹר חַיָּיו בְּיָדָם, כִּי הֵם קְרוֹבִים לְמִיתָה יוֹתֵר מֵחַיִּים רַחֲמָנָא לִצְלַן. כִּי אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא דְּאִקְטֶיר גָּדוֹל, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַוֵּן הַחוֹלַאת וְהָרְפוּאָה הַשַּׁיֶּכֶת לוֹ לְפִי מִזְגּוֹ וְטִבְעוֹ וּכְפִי הַחוֹלַאת שֶׁלּוֹ, וּכְפִי הָעֵת וְהַזְּמַן. כִּי יֵשׁ בָּזֶה כַּמָּה וְכַמָּה שְׁנוּיִים, שֶׁצָּרִיךְ הַדְּאִקְטֶיר לְכַוֵּן בָּהֶם מְאֹד, וְקָשֶׁה לוֹ מְאֹד שֶׁיְּכַוֵּן וְלֹא יִטְעֶה בְּכָל הַפְּרָטִים, כַּאֲשֶׁר הֵם בְּעַצְמָם מוֹדִים בָּזֶה. וּבְקַל בְּקַל יוּכַל לְקַלְקֵל לוֹ הַרְבֵּה הַרְבֵּה, שֶׁלֹּא יוֹעִיל שׁוּם תַּקָּנָה לְחַיָּיו חַס וְשָׁלוֹם. וַאֲפִלּוּ הַדְּאִקְטֶיר הַגָּדוֹל מְאֹד, מִכָּל-שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן רֹב הַדְּאִקְטוֹרִים הַמְּצוּיִים בְּמִדִּינָתֵנוּ, אֲשֶׁר רֻבָּם אֵינָם יוֹדְעִים בֵּין יְמִינָם לִשְׂמֹאלָם, וְהֵם רוֹצְחִים מַמָּשׁ, וְהוֹרְגִים נְפָשׁוֹת בְּיָדַיִם חַס וְשָׁלוֹם, צָרִיךְ לִבְרֹחַ מֵהֶם כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת לְבַל יָמִית עַצְמוֹ אוֹ הַחוֹלֶה שֶׁמּוֹסֵר לָהֶם בְּיָדַיִם חַס וְשָׁלוֹם. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁסּוֹמֵךְ עַל דְּאִקְטוֹרִים גְּדוֹלִים הוּא סַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד וְרָחוֹק מִן הַחַיִּים מֵאַחַר שֶׁנִּפָּל לְיַד הַדְּאִקְטֶיר, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַאֲרִיךְ וּלְסַפֵּר כָּל מַה שֶּׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעִנְיָן זֶה. וְסִפֵּר, שֶׁכְּשֶׁהָיָה בִּקְהִלַּת-קֹדֶשׁ לֶעמְבֶּירְג שֶׁהוּא מְקוֹם קִבּוּץ דְּאִקְטוֹרִים גְּדוֹלִים הֵעִיד לְפָנָיו דְּאִקְטֶיר גָּדוֹל בְּעַצְמוֹ, שֶׁטּוֹב לְהִתְרַחֵק מֵרְפוּאוֹת וְדְּאִקְטוֹרִים בְּתַכְלִית הָרִחוּק. וְאָמַר, שֶׁכְּבָר חָקְרוּ כָּל-כָּךְ בְּחָכְמַת הַדְּאִקְטֶיריי, עַד שֶׁעַכְשָׁו אֵינָם יוֹדְעִים כְּלָל כְּלָל לֹא. כִּי מֵרֹב חֲקִירָתָם, כְּבָר רָאוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַחְקֹר וּלְבָרֵר אֲמִתַּת הַדְּבָרִים עַל מְכוֹנָם.

גַּם יֵשׁ מַחֲלוֹקוֹת גְּדוֹלוֹת בֵּינֵיהֶם, בְּעִנְיְנֵי הָרְפוּאוֹת. וּבִקְהִלַּת-קֹדֶשׁ לֶעמְבֶּירְג יֵשׁ שְׁתֵּי כִּתּוֹת דְּאִקְטוֹרִים, מְחֻלָּקִים בְּעִנְיַן אֵיזֶה חוֹלַאת מְסֻכָּן אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בּוֹ: שִׁבַּת אַחַת אוֹמֶרֶת שֶׁכָּל

הַדְּבָרִים הַחֲזָקִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה חֲרִיפוּת מַזִּיק מְאֹד לָזֶה הַחוֹלֵאת וְשֶׁצָּרִיךְ הַחוֹלֶה לִקַּח רַק הַדְּבָרִים שֶׁהֵם בְּהֵפֶךְ, וְכַת הָאַחֶרֶת אוֹמֶרֶת בְּהֵפֶךְ מַמָּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לָזֶה הַחוֹלַאת דַּיְקָא דְּבָרִים חֲזָקִים וְכֵיוֹצֵא, וּדְבָרִים מְתוּקִים וְרַכִּים מַזִּיקִים מְאֹד לְחוֹלַאת הַזֹּאת. וְכָל אַחַת וְאַחַת מֵהַכִּתּוֹת הַנַּ"ל מְבִיאָה רְאָיוֹת חֲזָקוֹת לְדִבְרֵיהֶם. וּלְפִי דַּעַת כָּל אַחַת מֵהַכִּתּוֹת מִי שֶׁמִּתְנַהֵג בְּהֵפֶךְ דַּעְתָּם הוּא סַם הַמָּוֶת חַס וְשָׁלוֹם לְפִי דַּעְתָּם. נִמְצָא שֶׁלְּפִי דַּעַת כַּת זוֹ כָּל הַהַנְהָגוֹת שֶׁל הַחוֹלֶה הַנַּ"ל שֶׁמִּתְנַהֵג עַל-פִּי הַדְּאִקְטוֹרִים שֶׁל הַכַּת הַשְּׁנִיָּה הֵם סַם הַמָּוֶת חַס וְשָׁלוֹם, וְכֵן לְהֵפֶךְ לְפִי כַּת הָאַחֶרֶת. וְכָל אַחַת מֵהַכִּתּוֹת הֵם דְּאִקְטוֹרִים גְּדוֹלִים וּמֻפְלָגִים בְּחָכְמָה זוֹ מְאֹד, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵינָם יְכוֹלִים לְכַוֵּן הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְבָרֵר בְּחוּשׁ עִם מִי הָאֱמֶת. כִּי לִפְעָמִים נִרְאֶה בְּחוּשׁ כְּפִי דֵּעָה זוֹ, וְלִפְעָמִים לְהֵפֶךְ וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְבָרֵר הַדָּבָר כְּלָל.

נִמְצָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ עַל הַדְּאִקְטוֹרִים, מֵאַחַר שֶׁהֵם בְּעַצְמָם מְבֻלְבָּלִים מְאֹד מְאֹד בְּחָכְמָה זוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לַעֲמֹד עַל הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. וְאֵיךְ יִמְסֹר חַיָּיו בְּיָדָם שֶׁהוּא תָּלוּי בְּחוּט הַשַּׂעָרָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר הַדְּאִקְטֶיר שׁוֹגֶה אֵיזֶה תְּנוּעָה בְּעָלְמָא כְּחוּט הַשַּׂעָרָה, הֲרֵי הוּא מְקַלְקֵל חַיָּיו וּמְמִיתוֹ בְּיָדִים. וְכַאֲשֶׁר רוֹאִין בְּחוּשׁ רֹב הַפְּעָמִים, שֶׁרֹבִּים מְאֹד מֵתִים מִן הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַדְּאִקְטוֹרִים. כִּי יֵשׁ בְּעִנְיַן חָכְמַת הַדְּאִקְטֶיריי דְּקְדּוּקִים הַרְבֵּה הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, וְהֵם נֶעְלָמִים מֵהֶם מְאֹד מְאֹד "כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה" (קֹהֶלֶת י"א), עַד שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיְּכַוְּנוּ הַדְּאִקְטֶיר בְּכָל הַדְּקְדּוּקִים וְהַפְּרָטִים וְלֹא יִשְׁגֶּה כְּלָל, עַל-כֵּן צְרִיכִים לְהִתְרַחֵק וְלִבְרֹחַ מֵהֶם מְאֹד.

וְאַל יֹאמַר הָאָדָם שֶׁהוּא חוֹלֶה חַס וְשָׁלוֹם אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ חַס וְשָׁלוֹם, אִם-כֵּן עַל מִי אֶסְמֹךְ? כִּי בְּהֶכְרֵחַ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה עֵסֶק בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וְאֵיךְ אַנִיחַ אֶת הַחוֹלֶה וְלֹא אֶשְׁתַּדֵּל בְּהַצָּלָתוֹ? כִּי בֶּאֱמֶת זֶה שְׁטוּת, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַדְּאִקְטֶיר רָחוֹק מֵחַיִּים וְקָרוֹב לְהֵפֶךְ כַּנַּ"ל, וְסוֹף כָּל סוֹף הוּא צָרִיךְ לִסְמֹךְ רַק עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, טוֹב טוֹב לִסְמֹךְ מִיָּד עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאַל יְסַכֵּן אֶת הַחוֹלֶה בְּיָדַיִם עַל-יְדֵי הַדְּאִקְטֶיר, כִּי עַל-פִּי רֹב הַדְּאִקְטוֹרִים הֵם שְׁלוּחֵי הַמַּלְאָךְ הַמָּוֶת רַחֲמָנָא לִצְלַן רַחֲמָנָא לִשְׁזָבַן.

וִידֵמֶה בְּעֵינָיו כְּאִלּוּ הוּא יוֹשֵׁב בַּמִּדְבָּר אוֹ בַּיַּעַר, שֶׁבְּהֶכְרֵחַ לִסְמֹךְ עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד מֵאַחַר שֶׁאֵין יוֹדְעִים מַה לַּעֲשׂוֹת, כְּמוֹ כֵן עַכְשָׁו, אַף-עַל-פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ דְּאִקְטוֹרִים וּרְפוּאוֹת, אַף-עַל-פִּי-כֵן מֵאַחַר שֶׁהֵם בְּעַצְמָם מְבֻלְבָּלִים בְּחָכְמָה זוֹ וּשְׁאָר הַחֲשָׁשׁוֹת הָרְבֵּה מְאֹד שֶׁיֵּשׁ בְּעִנְיַן רְפוּאוֹת, אִם-כֵּן קָרוֹב הַדָּבָר, שֶׁעַל-יְדֵי הָרְפוּאוֹת וְהַדְּאִקְטֶיר לֹא דַּי שֶׁלֹּא יוֹעִיל, אַדְרַבָּא יְקַלְקֵל בְּוַדַּאי וְאִם-כֵּן לָמָּה יַעֲשֶׂה עֵסֶק בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע מַה שֶּׁרָחוֹק מִשָּׁכָר וְקָרוֹב לְהֶפְסֵד. וְהָבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב, כִּי הוּא זַ"ל סִפֵּר הַרְבֵּה עִם דְּאִקְטוֹרִים גְּדוֹלִים, וְהָיָה

יוֹדֵעַ הַדָּבָר עַל בֻּרְיוֹ, וְהִזְהִיר מְאֹד לְהִתְרַחֵק מֵהֶם מְאֹד, וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר כָּל מַה שֶּׁסִּפֵּר בְּעִנְיָן זֶה.

וְאָמַר שֶׁכְּבָר הָיָה בָּעוֹלָם, מֶלֶךְ אֶחָד, שֶׁהָרַג כָּל הָאַקְטוֹרִים שֶׁבִּמְדִינָתוֹ, מֵחֲמַת שֶׁהֵם מַזִּיקִים מְאֹד אֶת בְּנֵי אָדָם. וְאָמַר בְּדֶרֶךְ צְחוּת, שֶׁעַל מַלְאַךְ הַמָּוֶת הוּא קָשֶׁה מְאֹד לְהָמִית בְּעַצְמוֹ, כִּי כָּל הָעוֹלָם תָּלוּי בּוֹ, וְקָשֶׁה וְכָבֵד עָלָיו לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּעַצְמוֹ, עַל כֵּן הֶעֱמִיד שְׁלוּחִים בִּמְקוֹמוֹ בְּכָל מָקוֹם וְהֵם הָאַקְטוֹרִים שֶׁהֵם שְׁלוּחָיו לְהָמִית אֲנָשִׁים, כִּי הֵם מְמִיתִים בְּנֵי אָדָם הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד, אַשְׁרֵי מִי שֶׁמִּתְרַחֵק מֵהֶם, וּמְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, לִסְמֹךְ עָלָיו לְבַד. וּכְבָר מְבֹאָר קְצָת מֵעִנְיַן הַרְחָקַת רְפוּאוֹת בְּאֵיזֶה מְקוֹמוֹת בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים כְּבָר, רַק שָׁם מֻרְמָז הָאָדָם קְצָת בְּרֶמֶז בְּעָלְמָא, אֲבָל הָרְבֵּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ מְאֹד בְּעִנְיָן זֶה, לְהִתְרַחֵק מֵהֶם מְאֹד, יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם, יִשָּׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם וְיִשְׁעֶה בַּה' לְבַד.

וּמַה שֶּׁרַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ נָסַע לִקְהִלַּת לֶעמְבֶּערְג וְעָסַק שָׁם בִּרְפוּאוֹת, יֵשׁ בָּזֶה סוֹדוֹת וּדְבָרִים נִסְתָּרִים מְאֹד, כִּי לֹא הָיָה כַּוָּנָתוֹ כְּלָל בְּמַה שֶּׁנָּסַע לְשָׁם בִּשְׁבִיל הָרְפוּאוֹת, רַק בִּשְׁבִיל עִנְיָנִים אֲחֵרִים הַיְדוּעִים לוֹ. וּכְמוֹ שֶׁכָּל הַנְּסִיעוֹת שֶׁלּוֹ הָיוּ פְּלָאוֹת נִשְׂגָּבוֹת וְנֶעֱלָמוֹת מְאֹד, כְּמוֹ הַנְּסִיעָה לְקַאמִינְיץ וּלְנָאוְורִיטְשׁ וּלְשַׁארִיגְרָאד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, הַמְּזָכָּרִים קְצָת בְּדִבְרֵינוּ, כִּי הָיָה לוֹ בָּזֶה סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת מְאֹד הַנֶּעֱלָמוֹת מֵעֵין כָּל חַי. וּכְמוֹ שֶׁפַּעַם אֶחָד כְּשֶׁבָּא מֵהַדֶּרֶךְ מֵהַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, סִפֵּר אֵיזֶה מַעֲשֶׂה נוֹרָאָה הַמְבֹאָר בְּ"סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" (מַעֲשֶׂה ז' מִזְּבוּב וְעַכְבִּישׁ), וְאָמַר שֶׁזֹּאת הַמַּעֲשֶׂה מְבָאֶרֶת עִנְיַן הַנְּסִיעָה שֶׁלּוֹ. וּבֶאֱמֶת הַדָּבָר סָתוּם וְחָתוּם מְאֹד, כִּי מִי יוּכַל לַעֲמֹד בְּסוֹד הַמַּעֲשִׂיּוֹת שֶׁסִּפֵּר, אוֹ בְּסוֹד הַנְּסִיעוֹת וְהַהֲנָהגוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְהַנֶּעֱלָמוֹת שֶׁלּוֹ, וּכְמוֹ כֵן הָיְתָה בַּנְּסִיעָה שֶׁלּוֹ לִקְהִלַּת לֶעמְבֶּערְג וּמֵאַחַר שֶׁבָּא לְשָׁם הָיָה מֻכְרָח מִן הַשָּׁמַיִם לַעֲסֹק בִּרְפוּאוֹת מִטְּעָמִים וְסוֹדוֹת הַיְדוּעִים לוֹ. אֲבָל כְּשֶׁבָּא מִשָּׁם, אָז דַּיְקָא הָרְבָּה לְדַבֵּר בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר מֵהָרְחָקוֹת הָרְפוּאוֹת, וְאָמַר אָז כַּמָּה תּוֹרוֹת עַל זֶה. וְגַם מִקֹּדֶם שֶׁנָּסַע לְלֶעמְבֶּערְג הָיָה מְדַבֵּר מֵעִנְיָן זֶה, אֲבָל אַחַר-כָּךְ הָיָה מְדַבֵּר הַרְבֵּה מְאֹד מִזֶּה לְהִתְרַחֵק מֵהֶם בְּתַכְלִית הָרְחוּק (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ס"ח):

נא

שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבֵּנוּ ז"ל

הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ כְּלוּם, רַק לְמָשְׁךְ אֶל הַתַּכְלִית הַנִּצְחִי. וְאֵין לְהִסְתַּכֵּל אִם יִהְיֶה לוֹ מָעוֹת אִם לָאו, כִּי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יְבֹלֶה יָמָיו בְּשָׁוְא. כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה מַטְעֶה אוֹתָנוּ לְגַמְרֵי, שֶׁמַּרְאֶה אֶל הָאָדָם כְּאִלּוּ הוּא מַרְוִיחַ בְּכָל פַּעַם וּבַסּוֹף אֵינוֹ כְּלוּם, כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה בְּחוּשׁ בְּרֹב בְּנֵי אָדָם שֶׁעוֹסְקִים וְעוֹבְדִים יָמִים וְשָׁנִים בִּסְחוֹרוֹת וּמַשָּׂא-וּמַתָּן, וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁבָּאִין לְחֶשְׁבּוֹן אֵין נִשְׁאָר בְּיָדָם כְּלוּם. וְאִם אָפְלוּ מַשִּׂיג מָעוֹת, לוֹקְחִין אוֹתוֹ מִן הַמָּעוֹת. וְהַכְּלָל: שֶׁשְּׁנֵיהֶם אֵין

לָהֶם קִיּוּם בְּיַחַד דְּהַיְנוּ הָאָדָם עִם הַמָּעוֹת, רַק אוֹ שֶׁלּוֹקְחִין הַמָּעוֹת מִן הָאָדָם, אוֹ שֶׁלּוֹקְחִין הָאָדָם מֵהַמָּעוֹת, וּמֵעוֹלָם לֹא נִמְצָא שֶׁיִּשָּׁאֵר אֶחָד עִם הַמָּעוֹת רַק כַּנַּ"ל.

גַּם הֵיכָן הוּא כָּל הַמָּעוֹת שֶׁעוֹשִׂין מִימוֹת עוֹלָם, כִּי מֵעוֹלָם עוֹשִׂין תָּמִיד מָעוֹת, וְהֵיכָן הוּא כָּל הַמָּעוֹת, רַק בֶּאֱמֶת אֵינוֹ כְּלוּם לְגַמְרֵי.

וְלַעֲבֹד ה', אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא שֶׁיּוּכַל לוֹמַר שֶׁיַּעֲבֹד אֶת ה', לְפִי גְּדֻלַּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מְעַט מִגְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ יָכוֹל לוֹמַר שֶׁיַּעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְשׁוּם מַלְאָךְ וְשָׂרָף אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפָּאֵר עַל זֹאת שֶׁיּוּכַל לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. רַק הָעִקָּר הוּא הָרָצוֹן, לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ חָזָק וְתַקִּיף תָּמִיד לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַכֹּל חֲפָצִים וְרוֹצִים לְעָבְדוֹ, אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין כָּל הָרְצוֹנוֹת שָׁוִין וְיֵשׁ חִלּוּקִים רַבִּים בָּרָ?צוֹן, אֲפִלּוּ בְּאָדָם אֶחָד בְּעַצְמוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע יֵשׁ חִלּוּקִים גְּדוֹלִים בֵּין הָרְצוֹנוֹת. וְהַכְּלָל: שֶׁעִקַּר הוּא הָרָצוֹן וְהַכִּסּוּפִים, שֶׁיִּהְיֶה כּוֹסֵף תָּמִיד אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. וּבְתוֹךְ כָּךְ מִתְפַּלְּלִין וְלוֹמְדִין וְעוֹשִׂין מִצְווֹת (וּבֶאֱמֶת לְפִי גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ כָּל אֵלּוּ הָעֲבוֹדוֹת אֵינָם כְּלוּם רַק הַכֹּל הוּא בְּדֶרֶךְ "כְּאִלּוּ" כִּי הַכֹּל הוּא כְּמוֹ שְׁחוֹק בְּעָלְמָא כְּנֶגֶד גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ, בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז "קְלָאמְיִרְשְׁט").

גַּם חָכְמוֹת אֵינָם כְּלוּם, רַק תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת. גַּם בִּתְמִימוּת אָסוּר לִהְיוֹת שׁוֹטֶה, אֶבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן חָכְמוֹת אֵין צְרִיכִים כְּלָל וְכַמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא ע"ח).

גַּם אֵין טוֹב לִהְיוֹת זָקֵן. הֵן חָסִיד זָקֵן, וְהֵן צַדִּיק זָקֵן, זָקֵן אֵינוֹ טוֹב. כִּי צָרִיךְ רַק לְהִתְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם לְהַתְחִיל בְּכָל עֵת מֵחָדָשׁ, רַק יֵשׁ מַה שֶּׁהוּא מַשְׁבִּיחַ כְּשֶׁהוּא זָקֵן, הַיְנוּ "דָּבָר אַחֵר" שֶׁמּוֹסִיף כֹּחַ כְּשֶׁמַּזְקִין כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (שַׁבָּת עז:).

גַּם הֶפְקֵרוּת אֵין צְרִיכִים. אַף-עַל-פִּי שֶׁבֶּאֱמֶת אֲצִלִי אֵינוֹ נִקְרָא הֶפְקֵרוּת כְּלָל, אַדְרַבָּא לְהֵפֶךְ, כְּשֶׁרוֹדֵף אַחַר עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה וְרָחוֹק מֵעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, זֶהוּ מֻפְקָר בֶּאֱמֶת. אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן אֲפִלּוּ מַה שֶּׁנִּקְרָא אֵצֶל הָעוֹלָם הֶפְקֵרוּת, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁמַּפְקִיר כָּל עִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה מִכָּל וְכֹל וְעוֹסֵק רַק בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁזֶּהוּ אֵצֶל הָעוֹלָם הֶפְקֵרוּת, גַּם זֶה אֵין צְרִיכִים, כִּי יְכוֹלִים לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בְּלִי הֶפְקֵרוּת.

אֶת זֶה תְּקַבְּלוּ מֵאִתִּי, שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ עַצְמוֹ לְהָעוֹלָם לְהַטְעוֹת, שֶׁלֹּא יַטְעֶה אוֹתוֹ הָעוֹלָם. כִּי לֹא נִמְצָא אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ קֶרֶן וְסוֹף טוֹב מִן הָעוֹלָם. וְכָל בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ, אֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁתָּפְסוּ בְּיָדָם כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה כֻּלּוֹ, הָיָה סוֹפָם רַע מְאֹד, גַּם לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת קִלְקְלוּ וְהִפְסִידוּ. וַאֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לֵידַע מִזֶּה, מֵאַחַר שֶׁאֵין הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּם, מַה צְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת, עַל זֶה צְרִיכִים זְכִיָּה מִן הַשָּׁמַיִם, לִזְכּוֹת לֵידַע מַה שֶּׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת. אַךְ יִשְׂרָאֵל אֵין צְרִיכִים לְזֶה כִּי כְּבָר הֵם יוֹדְעִים מַה לַּעֲשׂוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה.

הָעוֹלָם אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ גְּדוֹלוֹת, וְאֲנִי אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ דַּוְקָא לְבַקֵּשׁ גְּדוֹלוֹת, לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ אַחַר הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר דַּוְקָא. וּכְבָר מְבֹאָר מִזֶּה בַּסְּפָרִים שֶׁצָּרִיךְ לְחַפֵּשׂ דַּיְקָא אַחַר הַצַּדִּיק וְהָרַבִּי הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן ל').

וּכְנֶגֶד הַתַּאֲווֹת הַמַּטְרִידִים אֶת הָאָדָם, בֶּאֱמֶת אֵין נִמְצָא שׁוּם תַּאֲוָה כְּלָל, כִּי אָכִילָה וּשְׁתִיָּה הוּא הֶכְרֵחַ לְקִיּוּם הַגּוּף, וְגַם בָּנִים מֻכְרָחִים לְהוֹלִיד, וְכָל זֶה הָאָדָם מֻכְרָח, וְאִם-כֵּן אֵין שׁוּם תַּאֲוָה כְּלָל רַק שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְנַהֵג בָּהֶם בְּקִדֻּשָּׁה וּבְטָהֳרָה. וְהַשֵּׂכֶל שֶׁל הָאָדָם יָכוֹל לַעֲמֹד כְּנֶגֶד כָּל הַתַּאֲווֹת, כִּי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא "יָהֵב חָכְמְתָא לְחַכִּימִין" (דְּנִיֵּאל ב'). כִּי יֵשׁ לְכָל אֶחָד חָכְמָה בְּכֹחַ, רַק שֶׁצְּרִיכִין לְהוֹצִיאָהּ מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל, וּבְזֶה הַשֵּׂכֶל לְבַד שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד בְּכֹחַ חָכְמָתוֹ, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ מֵעֶצֶם בְּרִיאָתוֹ, מִלְּבַד מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל יִתְבָּרַךְ מוֹסִיף לִתֵּן חָכְמָה לַחַכִּימִין, בְּכֹחַ חָכְמָתוֹ לְבַד יָכוֹל גַּם-כֵּן לַעֲמֹד כְּנֶגֶד הַתַּאֲווֹת. וְאֲפִלּוּ מִי שֶׁכְּבָר נִמְשַׁךְ אַחַר תַּאֲווֹת עוֹלָם הַזֶּה וְעָבַר מַה שֶּׁעָבַר, וְנִפְגַּם שִׂכְלוֹ וְנִתְבַּלְבֵּל וְנִתְמַעֵט, אַף-עַל-פִּי-כֵן, בְּמִעַט מְעַט שֵׂכֶל הַנִּשְׁאָר יָכוֹל גַּם-כֵּן לַעֲמֹד. וַאֲפִלּוּ נְקֻדָּה אַחַת מִן הַשֵּׂכֶל יְכוֹלָה לַעֲמֹד כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם עִם הַתַּאֲווֹת, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא יְכוֹלִין לִהְיוֹת סְמוּכִין לַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה שֶׁגַּם בִּשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת חַס וְשָׁלוֹם, יְכוֹלִין לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וּלְעוֹבְדוֹ יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן ו' וְעוֹד).

עָנָה וְאָמַר: אוֹ שֶׁצְּרִיכִין לָזֶה רַחֲמָנוּת מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אוֹ יְגִיעוֹת וַעֲבוֹדוֹת, אוֹ שֶׁצְּרִיכִין שְׁנֵיהֶם, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ יְגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת בַּעֲבוֹדַת ה' וְגַם רַחֲמָנוּת מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, קֹדֶם שֶׁזּוֹכִין שֶׁיַּעַמְדוּ וְיִשְׁקְטוּ שִׁמְרֵי הַמֹּחַ לְמַטָּה, עַד שֶׁלֹּא יִרְצֶה שׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם, וְיִהְיֶה הַכֹּל שָׁוֶה אֶצְלוֹ. "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ, בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ" (מִשְׁלֵי ו'), הַיְנוּ שֶׁהַכֹּל שָׁוֶה, וְאֵין שׁוּם חִלּוּק בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה וּבֵין הַקֶּבֶר וּבֵין הָעוֹלָם הַבָּא. כִּי "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ" – הַתּוֹרָה, וְכֵן "בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ" שֶׁשָּׁם בְּשָׁכְבְּךָ בְּהַקֶּבֶר שָׁם גַּם-כֵּן הַשֵּׂכֶל יִתְבָּרַךְ וְהַתּוֹרָה, וְכֵן "וַהֲקִיצוֹתָ" - לָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ' (אָבוֹת ו'). כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם תַּאֲוָה וְרָצוֹן כְּלָל לְשׁוּם דָּבָר רַק לְהַשֵּׂכֶל יִתְבָּרַךְ וּלְהַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁהַכֹּל שָׁוֶה אֶצְלוֹ בֵּין בָּעוֹלָם הַזֶּה, בֵּין בַּקֶּבֶר, בֵּין בָּעוֹלָם הַבָּא, בְּכֻלָּם הוּא דָּבוּק רַק בְּהַשֵּׂכֶל יִתְבָּרַךְ וּבְהַתּוֹרָה. כִּי מִי שֶׁמְּקֻשָּׁר בָּעוֹלָם הַזֶּה, יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא רַחֲבַת יָדַיִם, וּבֵין הַקֶּבֶר שֶׁהוּא מָקוֹם צַר וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל מִי שֶׁנִּזְדַּכֵּךְ מֹחוֹ וְאֵין לוֹ שׁוּם שְׁמָרִים בַּמֹּחַ, הַכֹּל שָׁוֶה אֶצְלוֹ כַּנַּ"ל:

נב

מִכָּל הַדְּבָרִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וַאֲפִלּוּ מִסְפּוּרֵי הַגּוֹיִים צוֹעֵק גַּם-כֵּן כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ" (תְּהִלִּים צ"ו),

שֶׁאֲפִלּוּ בְּסִפּוּרֵי הַגּוֹיִים צוֹעֵק כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ צוֹעֵק תָּמִיד, וְקוֹרֵא וּמְרַמֵּז לָהָאָדָם שֶׁיִּקְרַב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ יְקָרֵב אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה גְּדוֹלָה.

וְזֶה שֶׁהָאָדָם נִתְלַהֵב לִפְעָמִים בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ וּמַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת וְחֵשֶׁק גָּדוֹל, וּתְפִלָּתוֹ שִׂגּוּרָה וּמְרֻצָּה בְּפִיו, זֶהוּ אוֹר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּעֲצָמוֹ כְּבְיָכוֹל שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ וְקוֹרֵא אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי זֶה הַהִתְלַהֲבוּת שֶׁהָאָדָם מִתְלַהֵב בִּתְפִלָּתוֹ זֶה בְּחִינַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּעֲצָמוֹ כְּבְיָכוֹל, בְּחִינַת "הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹקֶיךָ" (דְּבָרִים י'), שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ הוּא בְּעַצְמוֹ הַתְּהִלָּה וְהַתְּפִלָּה. וְלִפְעָמִים הָאָדָם מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּבְיָכוֹל, וְגַם כְּשֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מִסְתַּלֵּק וּמִתְרַחֵק חַס וְשָׁלוֹם מִן הָאָדָם, הוּא צָרִיךְ גַּם-כֵּן לְהִתְפַּלֵּל וּלְהַשְׁלִיךְ הַתְּפִלּוֹת אֲחָרָיו יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ" (תְּהִלִּים נ"ב), שֶׁצָּרִיךְ לְזָרְקָ וּלְהַשְׁלִיךְ אֲחָרָיו יִתְבָּרַךְ תְּפִלּוֹת כְּשֶׁהוּא מִסְתַּלֵּק וּמִתְרַחֵק מִן הָאָדָם. וְזֶה בְּחִינַת: 'זָכָאָה מָאן דְּיַדַּע לְזָרָקָא חִצִּין' וְכוּ' הַמּוּבָא בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן יג) שֶׁצָּרִיךְ לְזָרְקָ אֲחָרָיו יִתְבָּרַךְ תְּפִלּוֹת כַּנַּ"ל:

נג

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה חַיָּיו חַיִּים, וְהוּא מְבֻלֶּה יְמֵי חַיָּיו בְּטוּב תָּמִיד. כִּי כְּשֶׁהוֹלְךְ לוֹ כָּרָאוּי וְיֵשׁ לוֹ טוּב, בְּוַדַּאי טוּב לוֹ, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵינוֹ כָּךְ (דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין מִתְנַהֵג לוֹ כַּסֵּדֶר וְיֵשׁ לוֹ יִסּוּרִין חַס וְשָׁלוֹם) גַּם-כֵּן טוּב, כִּי הוּא בָּטוּחַ שֶׁאַף-עַל-פִּי-כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עָלָיו לְהַבָּא וְיֵיטִיב אַחֲרִיתוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּוַדַּאי הַכֹּל לְטוֹבָה. אֲבָל מִי שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה חַס וְשָׁלוֹם חַיָּיו אֵינָם חַיִּים כְּלָל, כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁעוֹבֵר עָלָיו אֵיזֶה רָעָה, שׁוּב אֵין לוֹ שׁוּם חִיּוּת, כִּי אֵין לוֹ בְּמָה לְנַחֵם עַצְמוֹ כְּלָל מֵאַחַר שֶׁאֵין לוֹ אֱמוּנָה כְּלָל, וְאֵין לוֹ שׁוּם חִיּוּת וְשׁוּם טוּב מֵאַחַר שֶׁהוֹלֵךְ בְּלִי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבְלִי הַשְׁגָּחָה רַחֲמָנָא לִצְלָן. אֲבָל עַל-יְדֵי אֱמוּנָה מַה טּוֹב וְיָפֶה הַחִיּוּת שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל:

נד

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁנֵי פְּעָמִים דָּבָר אֶחָד. כִּי אֲפִלּוּ גִּלְגּוּלִים, אֵין זֹאת הַנְּשָׁמָה נִתְגַּלְגְּלָת פַּעַם שְׁנִיָּה כְּמוֹת שֶׁהִיא, רַק זֹאת הַנֶּפֶשׁ עִם זֶה הָרוּחַ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כַּיָּדוּעַ. נִמְצָא שֶׁעַכְשָׁו כְּשֶׁזֶּה הַנֶּפֶשׁ מִתְקַבֵּץ עִם רוּחַ אַחֵר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, שׁוּב אֵין זֶה מַה שֶּׁהָיָה קֹדֶם, כִּי אֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עוֹשֶׂה שְׁנֵי פְּעָמִים דָּבָר אֶחָד:

נה

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר מֵעִנְיַן טוּב הָעוֹלָם הַבָּא, מַה שֶּׁיְּכוֹלִין לִזְכּוֹת עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת ה' בֶּאֱמֶת. עָנָה וְאָמַר: מֻכְרָחִין לוֹמַר וְלִקְרוֹתוֹ בְּשֵׁם טוֹב, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִקְרוֹתוֹ בְּשֵׁם אַחֵר לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי

הָאָדָם. אֲבָל בֶּאֱמֶת, אֲפִלּוּ שֵׁם טוֹב אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר עַל זֶה, כְּלוֹמַר שֶׁהוּא אֲפִלּוּ לְמַעְלָה לְמַעְלָה מִטּוֹב, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעַ יוֹתֵר לִבְנֵי אָדָם כִּי-אִם כְּשֶׁמְּכַנִּין אוֹתוֹ בְּשֵׁם טוֹב אֲבָל בֶּאֱמֶת וְכוּ' "עַיִן לֹא רָאָתָה" וְכוּ':

נו

יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּדְמֶה עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵאֵיזֶה תַּאֲווֹת גְּדוֹלוֹת כְּגוֹן מִתַּאֲוַת מָמוֹן וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. דַּע, שֶׁאַף-עַל-פִּי-כֵן יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהוּא גָּרוּעַ יוֹתֵר מֵחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בְּאוֹתָהּ הַתַּאֲוָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה תַּאֲוָה אַחֶרֶת שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בָּהּ כָּל-כָּךְ עַד שֶׁאֲפִלּוּ תַּאֲוַת מָמוֹן וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהִיא תַּאֲוָה גְּדוֹלָה מְאֹד, נִתְבַּטְּלָה אֶצְלוֹ כְּנֶגֶד אוֹתוֹ הַתַּאֲוָה. נִמְצָא שֶׁהוּא גָּרוּעַ יוֹתֵר, כִּי הוּא מְשֻׁקָּע כָּל-כָּךְ בְּאֵיזֶה תַּאֲוָה עַד שֶׁאֲפִלּוּ תַּאֲוָה גְּדוֹלָה שֶׁל מָמוֹן וְכֵיוֹצֵא, נִתְבַּטֵּל אֶצְלוֹ מֵחֲמַת אוֹתוֹ הַתַּאֲוָה. וַאֲפִלּוּ אִם הָיְתָה הַתַּאֲוָה שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בָּהּ קְטַנָּה מִתַּאֲוָה הָאַחֶרֶת שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנָּה, עִם כָּל זֶה אֵין נִפְקָא מִנָּהּ כְּלָל, מֵאַחַר שֶׁהוּא מְשֻׁקָּע בָּהּ כָּל-כָּךְ עַד שֶׁתַּאֲוָה זֹאת נִתְבַּטֵּל אֶצְלוֹ עַל-יְדֵי-זֶה כַּנַּ"ל. וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ שֶׁיֵּשׁ עָקְשָׁן, כְּגוֹן תִּינוֹק שֶׁבִּשְׁבִיל עַקְשָׁנוּת לְבַד יָכוֹל לְהַפְקִיר עַצְמוֹ לְגַמְרֵי וּלְהַכּוֹת רֹאשׁוֹ בַּתֵּבָה מֵחֲמַת עַקְשָׁנוּת כְּנֶגֶד אִמּוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לָהּ לְהַכְעִיס, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ בִּבְנֵי אָדָם שֶׁיָּכוֹל לְהַפְקִיר הַכֹּל וּלְסַלֵּק כָּל הַתַּאֲוֹת בִּשְׁבִיל אֵיזֶה תַּאֲוָה אוֹ עַקְשָׁנוּת שֶׁהוּא רוֹצֶה:

נז

מִקֹּדֶם סִפֵּר, שֶׁבִּימֵי בַּחֲרוּתוֹ, הָיָה לוֹ פַּחַד גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד מִן הַמִּיתָה, וְהָיָה מִתְפַּחֵד וּמִתְיָרֵא הַרְבֵּה מְאֹד מִן הַמִּיתָה, וְאָז הָיָה מְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיָּמוּת עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם. וְהָלַךְ בָּזֶה זְמַן רַב, וְאֵינוֹ זוֹכֵר כַּמָּה, אֲבָל זֶה הוּא יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה זְמַן גָּדוֹל, אֶפְשָׁר שָׁנָה שֶׁהָלַךְ בָּזֶה וּבִקֵּשׁ תָּמִיד עַל זֶה, וְלֹא הָיְתָה שִׂיחָה וּתְפִלָּה שֶׁלֹּא בִּקֵּשׁ עַל-זֶה, שֶׁיִּסְתַּלֵּק עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם. וּמִגֹּדֶל פַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ אָז מֵהַמִּיתָה כַּנַּ"ל, הָיָה זֶה בְּעַצְמוֹ אֶצְלוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם מַמָּשׁ, מַה שֶּׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עַל זֶה, כִּי הָיָה פַּחְדּוֹ גָּדוֹל מְאֹד אָז.

מִזֶּה וּמֵהֲנַ"ל הֵבַנְתִּי שֶׁאוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁמִּתְגַּבֵּר עַל הָאָדָם וְהוּא מְשֻׁקָּע בּוֹ, אוֹתוֹ הַדָּבָר דַּיְקָא הוּא צָרִיךְ לְשַׁבֵּר בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי זֶה עִקַּר עֲבוֹדָתוֹ. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "וּבְכָל מְאֹדֶךָ - יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁחָבִיב עָלֶיךָ" וְכוּ' (בְּרָכוֹת סא:) וְהָבֵן:

נח

כְּשֶׁחוֹשְׁבִין תּוֹרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת חוֹשֵׁב הַדָּבָר תּוֹרָה שֶׁרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ בָּהּ לַחֲשֹׁב וְלַחֲזֹר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אוֹתוֹ הַפְּסוּק אוֹ אוֹתוֹ הָעִנְיָן כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים הַרְבֵּה מְאֹד, וְלִהְיוֹת נוֹקֵשׁ וְדוֹפֵק עַל הַפֶּתַח עַד שֶׁיִּפְתְּחוּ לוֹ.

יֵשׁ דָּבָר שֶׁפּוֹרֵחַ בַּמַּחֲשָׁבָה כְּמוֹ זְרִיחָה, וְאַחַר-כָּךְ פּוֹרֵחַ מֵהַמַּחֲשָׁבָה. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לָזֶה בְּרֵיֶה וְאִישׁ חַיִל, לִרְדֹּף וְלָרוּץ אַחֲרֶיהָ לְהַשִּׂיגָהּ (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ס"ט):

נט

מָסָגֵל יוֹתֵר לַבָּנִים, לִהְיוֹת רָחוֹק מֵהֶם, לִבְלִי לִהְיוֹת דָּבוּק בָּהֶם לְשַׁעֲשֵׁעַ בָּהֶם בְּכָל פַּעַם, רַק לִבְלִי לְהִסְתַּבֵּל עֲלֵיהֶם כְּלָל:

ס

שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּעֵת שֶׁאֵרַע מַעֲשֶׂה בִּקְהִלַּת-קֹדֶשׁ בְּרַאסְלֶב שֶׁנִּזּוֹקָה יַלְדָּה אַחַת בְּבֵית שֶׁחָפְרוּ בּוֹ וְעָשׂוּ בּוֹ בִּנְיָנִים חֲדָשִׁים, גַּם כַּמָּה נְפָשׁוֹת הָיוּ בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה. אָז שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ עִנְיָן זֶה:

בְּעִנְיָן בִּנְיָנִים עִינְתִּי וְהִסְתַּכַּלְתִּי בְּעִנְיָן זֶה, וְרָאִיתִי שֶׁכָּל הָעוֹסְקִים בְּבִנְיָנִים וּבְחוֹמוֹת אֵין אֶחָד מֵהֶם יוֹצֵא נָקִי, וַאֲפִלּוּ עַכּוּ"ם. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הָעוֹלָם עוֹסְקִים בָּזֶה, כִּי הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם, כִּי אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת בִּלְא זֶה, וְעַל-כֵּן בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם חַשְׁקוּת לָזֶה.

וְיֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה עִנְיָנִים וְחִלּוּקִים, אַךְ סוֹף כָּל סוֹף אֵינוֹ יוֹצֵא נָקִי. וְנִרְאֶה שֶׁזֶּהוּ פֵּרוּשׁ: "כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיַן מִתְמַסְכֵּן" (יְבָמוֹת סג. סוֹטָה יא.). "מִתְמַסְכֵּן" הוּא לְשׁוֹן עֲנִיּוּת, וְגַם הוּא לְשׁוֹן סַכָּנָה. וּבַמִּדְרָשׁ מְבֹאָר בְּפֵרוּשׁ עַל פָּסוּק: "וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה" (שְׁמוֹת א'), "חַד אָמַר שֶׁמְּמַסְכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן, וְחַד אָמַר שֶׁמְּסַכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן" (עַיֵּן שְׁמוֹת רַבָּה א' אוֹת י').

וְהָעִקָּר הוּא הַנָּחַת הַיְסוֹד (שֶׁקּוֹרִין "זָאקְלָאשְׁטְשִׁינָא"). וְצָרִיךְ לֵידַע בְּאֵיזֶה זְמַן לְהַנִּיחַ הַיְסוֹד, וּמֵאֵיזֶה עֵץ לְהַנִּיחַ הַיְסוֹד, כִּי יֵשׁ עֲצִים שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לִהְיוֹת יְסוֹד, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לֵידַע כָּל זֹאת.

וְגַם מַה שֶּׁאֵין גְּדֵלִים פֵּרוֹת בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ הוּא גַּם כֵּן מֵחֻמַת זֶה. הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה פֵּרוֹת שֶׁאֵין יְכוֹלִים לִהְיוֹת גְּדֵלִים כָּאן, וְהוּא גַּם-כֵּן מֵחֻמַת זֶה, שֶׁאֵין יוֹדְעִים עִנְיָנִים הַנַּ"ל. כִּי אֶבֶן שְׁתִיָּה שֶׁמְּמֻנֶּה הַשְׁתַּת הָעוֹלָם, מִשָּׁם יוֹצְאִין גִּידִין לְכָל הָאֲרָצוֹת. וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהָיָה חָכָם גָּדוֹל וְיָדַע כָּל הַגִּידִין בִּפְרָטִיּוּת, הָיָה נוֹטֵעַ עֵץ כָּל פְּרִי כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (קֹהֶלֶת רַבָּה ב' אוֹת ז'). וְגַם בַּמְּדִינוֹת הַלָּלוּ אִם הָיוּ יוֹדְעִין הִלּוּךְ הַגִּידִים בִּפְרָטִיּוּת הֵיטֵב, הָיוּ יְכוֹלִים לִטַּע גַּם כָּאן אֶת הַפֵּרוֹת שֶׁאֵינָם גְּדֵלִים פֹּה. כִּי גַּם כָּאן אַף-עַל-פִּי שֶׁהַגִּיד הַהוֹלֵךְ לִמְדִינָה זוֹ, הוּא מְסֻגָּל לִפְרִי מְיֻחָדֶת, עִם כָּל זֶה כָּל הַגִּידִין מִתְעָרְבִין וּמִתְחַבְּרִין יַחַד. וְעַל-כֵּן גַּם כָּאן בִּמְדִינוֹת אֵלּוּ, יָכוֹל לִהְיוֹת כְּשֶׁמִּתְרַחֲקִים מְעַט יְכוֹלִין לִטַּע גַּם שְׁאָר הַפֵּרוֹת שֶׁאֵין גְּדֵלִים פֹּה. גַּם יֵשׁ מְצִיאוּת שֶׁאִם הָיוּ פּוֹתְחִים בְּאֵר בְּאֵיזֶה צַד, הָיוּ יְכוֹלִין

לְטַעַ בְּרחוּק מָקוֹם מִשָּׁם אוֹתָן הַפֵּרוֹת הַנַּ"ל. גַּם צְרִיכִין לֵידַע הָעֲלִיּוֹת וְהַיְרִידוֹת שֶׁל הָאֶבֶן שְׁתִיָּה, וְלֵידַע לְפִי הַזְּמַן, אֶת בְּחִינַת הָאֶבֶן שְׁתִיָּה, בְּאֵיזֶה בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה הוּא הָאֶבֶן שְׁתִיָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. וּלְפִי אוֹתָהּ הַבְּחִינָה שֶׁל הָאֶבֶן שְׁתִיָּה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן יֵדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בָּעִנְיָנִים הַנַּ"ל, אַךְ כָּל זֶה נֶעֱלָם וְנִסְתָּר מִן הָעוֹלָם.

כִּי יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאָסוּר לְגַלּוֹתָן. וְהָעִנְיָן, כִּי הָעוֹלָם אוֹמְרִים שֶׁבְּכָל פַּעַם נִתְחַכֵּם הָעוֹלָם יוֹתֵר. וּבֶאֱמֶת בְּוַדַּאי הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים בְּוַדַּאי הָיוּ חֲכָמִים יוֹתֵר מְאֹד, וְהֵם גִּלּוּ עִקַּר הַחָכְמָה, אַךְ מֵאַחַר שֶׁהֵם כְּבָר הֵכִינוּ הַכֹּל, עַל-כֵּן בָּאִים הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים עַל חָכְמוֹת יוֹתֵר. כִּי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים הֵם בָּאוּ אֶל הַמּוּכָן, כִּי כְּבָר מוּכָן הַחָכְמָה מֵהַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים שֶׁגִּלּוּ עִקַּר הַחָכְמָה, וְעַל-כֵּן הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן מוֹסִיף מְעַט וְנִתְחַכֵּם יוֹתֵר. וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁאָמְרוּ: "אִי לָאו דְּדַלְאִית חַסְפָּא לֹא אַשְׁכַּחְתְּ מַרְגְּנִיתָא תּוּתַהּ" (יְבָמוֹת צב: בָּבָא מְצִיעָא יז:). וְעַל-כֵּן אַף-עַל-פִּי שֶׁהַקּוֹדֵם לֹא פָּעַל כְּלָל כִּי הָעִקָּר הוּא הַמַּרְגְּנִיתָא, אַף-עַל-פִּי-כֵן הָרִאשׁוֹן עִקֵּר, כִּי הוּא דָּלָה חַסְפָּא, הַיְנוּ שֶׁהוּא גִּלָּה וְחָפַר יְסוֹד וְעִקַּר הַחָכְמָה, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה בָּא הַשֵּׁנִי בְּנָקֵל עַל עֵסֶק הַחָכְמָה בְּתַכְלִית.

וְעַל-כֵּן יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאָסוּר לְגַלּוֹת אוֹתָם, כִּי אִם הָיָה מְגַלֶּה אוֹתָם הָיוּ יְכוֹלִים לָבוֹא מִזֶּה בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים לַעֲבוֹדוֹת זָרוֹת. כִּי יֵשׁ בְּאוֹתוֹ הָעִנְיָן כַּמָּה דְּבָרִים וְעִנְיָנִים שֶׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת לָזֶה, וְאִם הָיָה נִתְגַּלֶּה אוֹתוֹ הַחָכְמָה בָּעוֹלָם, וְהָיוּ יוֹדְעִים אוֹתָן הָעִנְיָנִים שֶׁצְּרִיכִים לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ הָעִנְיָן, הָיוּ יְכוֹלִים לָבוֹא מִזֶּה בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים לַעֲבוֹדוֹת זָרוֹת, כִּי הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים מוֹסִיפִים בְּכָל פַּעַם חָכְמָה כַּנַּ"ל. וְלִפְעָמִים הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים טוֹעִין בְּחָכְמָתָם שֶׁמּוֹסִיפִין עַל הָרִאשׁוֹנִים, עַל-כֵּן אִם הָיוּ מְגַלִּים עִנְיָנִים הַנַּ"ל וְהַדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים הָיוּ רוֹצִים בְּכָל פַּעַם לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם חָכְמָתָם, וְהָיוּ יְכוֹלִים לִטְעוֹת בְּטָעוּת חָכְמָתָם שֶׁהָיוּ מוֹסִיפִים עַד שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהִתְגַּלְגֵּל מֵעִנְיָנִים הַנַּ"ל הַנֶּעֱלָמִים מִן הָעוֹלָם, עֲבוֹדוֹת זָרוֹת חַס וְשָׁלוֹם. כִּי הָיָה נִדְמֶה לָהֶם עַל-פִּי טָעוּתָם שֶׁכָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת חַס וְשָׁלוֹם לַעֲבוֹד אוֹתָן הָעֲבוֹדָה זָרָה חַס וְשָׁלוֹם. וּכְמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּעִנְיַן עֶרְלָה (וַיִּקְרָא י"ט). כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר (חֵלֶק ב' רמד:) שֶׁבְּאוֹתָן הַשָּׁלֹשׁ שָׁנִים שׁוֹרֶה קְלִפָּה עַל הָאִילָן, וּבַדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים טָעוּ בָּזֶה עַד שֶׁהָיָה לָהֶם עֲבוֹדָה זָרָה בָּזֶה בְּתְחִלַּת נְטִיעַת הָאִילָן דַּוְקָא בְּעֵת שֶׁשּׁוֹרֶה הַקְּלִפָּה הַנַּ"ל. כִּי כְּפִי שֶׁהָיוּ יוֹדְעִין הֵיטֵב עִנְיַן נְטִיעַת הָאִילָן מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה מִזֶּה, הָיָה נִדְמֶה לָהֶם עַל-פִּי טָעוּתָם שֶׁבְּוַדַּאי צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הָעֲבוֹדָה-זָרָה חַס וְשָׁלוֹם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים, כִּי הָיָה נִדְמֶה לָהֶם שֶׁהוּא פְּשׁוּט כְּפִי מַה שֶּׁטָּעוּ בְּחָכְמָתָם, עַל-כֵּן אָסוּר לְגַלּוֹת עִנְיָנִים כָּאֵלּוּ:

סא

עִנְיַן הַדְּרִי בִּי הַנֶּאֱמַר בַּגְּמָרָא, זֶה הָיָה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל שֶׁפָּגַם בַּתּוֹרָה לוֹמַר שֶׁלֹּא כְּעִנְיַן וְכָרָאוּי, וְתֵכֶף וּמִיָּד שֶׁהִקְשָׁה אוֹתוֹ חֲבֵרוֹ הֵבִין מִיָּד שֶׁפָּגַם וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה מִיָּד. כִּי יֵשׁ תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּכֹחַ וַעֲדַיִן לֹא יָצְאָה לַפֹּעַל, וּבִשְׁבִיל זֶה אָדָם מַשִּׂיג לִפְעָמִים לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ מַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לָזֶה, הִיא כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא הַתְּשׁוּבָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל כַּנַּ"ל. וְזֶה בְּחִינַת הָדְּרִי בִּי, הַיְנוּ שֶׁהַתְּשׁוּבָה הָיְתָה בִּי מִתְּחִלָּה רַק שֶׁהָיְתָה בְּכֹחַ כַּנַּ"ל וְעַתָּה יָצְאָה לַפֹּעַל (כִּי עַל-יְדֵי שֶׁהִשִּׂיג לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתוֹ עַל-יְדֵי-זֶה פָּגַם לוֹמַר שֶׁלֹּא כָּעִנְיָן, וַאֲזַי חֲבֵרוֹ מַקְשֶׁה עָלָיו וְאָז הוּא מִתְעוֹרֵר מִיָּד וּמֵבִין שֶׁפָּגַם וְשָׁב בִּתְשׁוּבָה מִיָּד. נִמְצָא שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יָצְאָה הַתְּשׁוּבָה מִכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל):

סב

דַּע שֶׁיֵּשׁ בִּבְנֵי אָדָם סְגֻלּוֹת גְּדוֹלוֹת, כִּי יְכוֹלִין לִפְעֹל עַל-יְדֵי מַחֲשַׁבְתָּם מַה שֶּׁהֵם חוֹשְׁבִים. וַאֲפִלּוּ הַיַּקְרוּת חַס וְשָׁלוֹם הוּא בָּא מִמַּחְשָׁבוֹת בְּנֵי אָדָם. כִּי כְּשֶׁהַמַּחֲשָׁבָה הִיא כֻּלָּהּ אֲחוּזָה וּדְבוּקָה בְּדָבָר אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה כֵּן, דְּהַיְנוּ כָּל הַבְּחִינוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּמַּחֲשָׁבָה דְּהַיְנוּ פְּנִימִיּוּת וְחִיצוֹנִיּוּת, וּשְׁאָר הַבְּחִינוֹת כֻּלָּם עַד הַנְּקֻדָּה, וּכְשֶׁכֻּלָּם כְּאֶחָד אֲחוּזִים וּדְבוּקִים וְחוֹשְׁבִים שֶׁיִּהְיֶה כֵּן בְּלִי בִּלְבּוּל וּנְטִיָּה לְמַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, עַל-יְדֵי-זֶה הֵם פּוֹעֲלִים שֶׁבְּהֶכְרֵחַ יִהְיֶה כֵּן כְּמוֹ שֶׁהֵם חוֹשְׁבִים. וְגַם שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה תִּהְיֶה בִּפְרָטֵי פְּרָטִיּוּת, לֹא בְּדֶרֶךְ כְּלָל, כְּגוֹן שֶׁיַּחֲשֹׁב שֶׁאִם יִהְיֶה כֵּן יִהְיֶה כָּךְ וְכָךְ בִּפְרָטִיּוּת. אֲבָל כְּשֶׁחוֹשֵׁב בְּדֶרֶךְ כְּלָל הוּא בְּחִינַת גּוֹלְמֵי כֵּלִים (כֵּלִים י"ב מִשְׁנָה ו'), וְיָכוֹל לִטְעוֹת כְּמוֹ שֶׁטָּעָה נְבָט שֶׁרָאָה אֵשׁ יוֹצֵא וְכוּ' (סַנְהֶדְרִין קא:). וְגַם לְעִנְיַן הַלִּמּוּד מוֹעִיל זֶה, אִם תִּהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ תַּקִּיפָה מְאֹד כַּנַּ"ל בְּוַדַּאי יִהְיֶה כֵּן, וּבִלְבַד שֶׁתִּהְיֶה הַמַּחֲשָׁבָה תַּקִּיפָה וַאֲחוּזָה מְאֹד בָּזֶה כַּנַּ"ל. דְּהַיְנוּ לְמָשָׁל שֶׁיַּחֲשֹׁב בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁיִּזְכֶּה לִלְמֹד וְלִגְמֹר כָּל הָאַרְבָּעָה פּוֹסְקִים כֻּלָּם, עִם כָּל הַפֵּרוּשִׁים הַגְּדוֹלִים, וְיַחֲשֹׁב וְיַצִּיר בְּדַעְתּוֹ בְּאֵיזֶה אֹפֶן יִלְמֹד אוֹתָם, וּבְכַמָּה זְמַן. כְּגוֹן לְמָשָׁל, שֶׁיִּזְכֶּה לִלְמֹד חֲמִשָּׁה דַּפִּין בְּיוֹם אֶחָד, עַד שֶׁיִּזְכֶּה לִגְמֹר כֻּלָּם בְּשָׁנָה אַחַת, וְיַכְנִיס מַחֲשַׁבְתּוֹ בָּזֶה הֵיטֵב הֵיטֵב בְּתַקֶּף גָּדוֹל מְאֹד עַד שֶׁתִּהְיֶה הַמַּחֲשָׁבָה תַּקִּיפָה וַאֲחוּזָה בָּזֶה מְאֹד, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בְּשְׁאָר לִמּוּדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כְּגוֹן שַׁ"ס עִם הָרִי"ף וְהָרֹא"ש וְטוּרִים וְכוּ' וְתַנַ"ךְ וְכַיּוֹצֵא, וְיִכְסֹף וְיִשְׁתּוֹקֵק וְיַחֲשֹׁב בָּזֶה הַרְבֵּה בְּתַקֶּף גָּדוֹל, אֲזַי יִזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה כֵּן. וְאָמַר שֶׁזֶּה מְרֻמָּז בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בְּמַה שֶׁאָמְרוּ: "מַחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֲפִלּוּ לְדִבְרֵי תּוֹרָה" (סַנְהֶדְרִין כו:), מוֹעֶלֶת מַמָּשׁ, דְּהַיְנוּ שֶׁמּוֹעֶלֶת וּמְסַיַּע לָזֶה, אֲפִלּוּ לְדִבְרֵי תּוֹרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ שָׁם בְּעִנְיָן אַחֵר, אַף עַל פִּי כֵן הוּא כָּךְ. וְלֹא סַיֵּם לְבָאֵר הַדָּבָר יוֹתֵר, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים:

סג

בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה יֵשׁ דָּבָר שֶׁחָשׁוּב בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, וְתֵכֶף כְּשֶׁמַּתְחִיל אוֹתוֹ הַדָּבָר, יֵשׁ בּוֹ טוֹב וָרַע. וְהַטּוֹב הוּא מְעַט וְהָרַע הוּא שָׁוֶה מַמָּשׁ בְּכָל הַתְּנוּעוֹת אֶל הַטּוֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִכָּר בֵּין הַטּוֹב וּבֵין הָרַע, וְאוֹתוֹ הַדָּבָר הוֹלֵךְ וְחָשׁוּב עַד הַסּוֹף. כְּגוֹן בִּמְדִינָה זוֹ חָשׁוּב בַּעַל שֵׁם וּבַעֲמֶת הָיוּ כַּמָּה בַּעֲלֵי שֵׁמוֹת אֲמִתִּיִּים וְצַדִּיקִים וְעַתָּה נִתְרַבּוּ הָרְבֵּה בַּעֲלֵי שֵׁמוֹת שֶׁל שֶׁקֶר.

וְהַכְּלָל, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוֹצֶה וְחָפֵץ לִכְנֹס בָּזֶה לַעֲסֹק בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר הֶחָשׁוּב בְּאוֹתוֹ הַמְּדִינָה, כְּגוֹן בַּעַל שֵׁם בִּמְדִינָה זוֹ, הוּא מַצְלִיחַ בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר אַף שֶׁהוּא שֶׁקֶר כִּי בֶּאֱמֶת אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, רַק שֶׁהַדָּבָר הַתָּלוּי בַּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלּוֹ אֵיךְ שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר וְחָפֵץ בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר. וְגַם תָּלוּי בְּהַמָּקוֹם שֶׁמַּתְחִיל שָׁם לְהַנְהִיג אוֹתוֹ הַדָּבָר, אִם הַהַתְחָלָה בְּמָקוֹם שֶׁהֵם מַאֲמִינִים בָּזֶה אוֹ שֶׁמַּתְחִיל עִם נְשִׁים שֶׁהֵם דַּרְכָּן לְהַאֲמִין בְּכָל דָּבָר, אֲזַי מַצְלִיחַ, וַאֲזַי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאַחַר-כָּךְ יַאֲמִינוּ בּוֹ גַּם אוֹתָן שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִלְּהַאֲמִין בְּכָזֶה, וְאִם הָיָה מַתְחִיל בִּמְקוֹמָם הָיוּ מִתְלוֹצְצִים מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה מַצְלִיחַ כְּלָל, אַךְ מֵאַחַר שֶׁכְּבָר הִתְחִיל בְּמָקוֹם שֶׁחָשׁוּב שָׁם וְיֵשׁ לָהֶם אֱמוּנָה, עַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁגַּם הֵם יִהְיוּ מַכְרָחִין לְהַאֲמִין בּוֹ מֵאַחַר שֶׁהוּא מַצְלִיחַ. אֲבָל יֵשׁ מְדִינָה אַחֶרֶת שֶׁאֵין חָשׁוּב שָׁם כְּלָל אוֹתוֹ הַדָּבָר, כְּגוֹן מְדִינַת אַשְׁכְּנַז שֶׁאֵין לָהֶם שׁוּם אֱמוּנָה בְּבַעֲלֵי שֵׁמוֹת, וְשָׁם אֵין שׁוּם הַצְלָחָה וְהַתְחָלָה לְמִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲסֹק בָּזֶה. וּכְמוֹ-כֵן עִנְיַן הַהַנְהָגָה וְהַנְּדָלָה שֶׁל צַדִּיקִים בִּמְדִינָה זוֹ, וּבִמְדִינָה אַחֶרֶת אֵין לָהֶם אוֹתָהּ גְּדֻלָּה, כְּגוֹן בִּמְדִינַת יִשְׁמָעֵאל שֶׁנִּקְרָאִים חֲכָמִים וְאֵין לָהֶם אוֹתוֹ הַהַנְהָגָה וְהַנְּדֻלָּה כְּלָל, וְעַל-כֵּן בִּמְדִינָה זוֹ כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לַעֲסֹק בָּזֶה וּלְהַנְהִיג בְּדֶרֶךְ הַצַּדִּיקִים כְּפִי הַנָּהוּג עַתָּה, הוּא מַצְלִיחַ בָּזֶה כַּנַּ"ל. הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יָגֵלָּה הָאֱמֶת בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

בִּמְדִינָה שֶׁמִּתְקַבְּלִין שָׁם מוֹפְתִים וּמִתְנַהֶגֶת בְּדֶרֶךְ זֶה, עַל-יְדֵי-זֶה בְּעַצְמוֹ נַעֲשִׂין לִפְעָמִים מוֹפְתִים, וְלִפְעָמִים אֵינוֹ עוֹלֶה בְּיָדוֹ:

סד

מִן הִתְנַשְּׂאוּת וּגְדֻלָּה אֵין רְאָיָה כְּלָל. כִּי הַהִתְנַשְּׂאוּת הוּא דָּבָר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, לִפְעָמִים עוֹשִׂים דָּבָר שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִגְדֻלָּה וְהִתְנַשְּׂאוּת, וְכֵיוָן שֶׁעָלָה לֹא יֵרֵד. וּמָצִינוּ בְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁבִּשְׁבִיל דָּבָר אֶחָד זָכוּ לִמְלוּכָה עַד דּוֹר רְבִיעִי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּנֵי רְבִעִים יָשֻׁבוּ לָךְ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל" (מְלָכִים ב' י'), וְדָבָר זֶה בֶּאֱמֶת קָשֶׁה לְהָבִין. עַל-כָּל-פָּנִים זֶה הַדּוֹר רְבִיעִי מֵכְרָח שֶׁיִּפְסַק אֶצְלוֹ הַגְּדֻלָּה וְהַמְּלוּכָה, וַאֲפִלּוּ אִם יַעֲשֶׂה דָּבָר זֶה שֶׁעֲשָׂה זְקֵנוֹ וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר מִזֶּה לֹא יוֹעִיל, מֵחֲמַת שֶׁנִּגְזַר כְּבָר שֶׁאֶצְלוֹ יִפָּסֵק הַמְּלוּכָה וְהוּא צָרִיךְ לִסְבֹּל עֹנֶשׁ אֲבוֹתָיו. (נִמְצָא שֶׁהוּא פְּלִיאָה נִשְׂגֶּבֶת מְאֹד, כִּי אֲבוֹתָיו זָכוּ עַל-יְדֵי דָּבָר זֶה לְבַד לִמְלוּכָה עַד דּוֹר רְבִיעִי,

וְהַדּוֹר הָרְבִיעִי בְּעַצְמוֹ שֶׁכְּבָר מֻחְזָק בִּמְלוּכָה מֵאֲבוֹתָיו אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ שׁוּם דָּבָר. אֲפִלּוּ אִם יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁעָשָׂה אֲבִי זְקֵנוֹ, לֹא יוֹעִיל לוֹ שֶׁתִּמְשַׁךְ מַלְכוּתוֹ יוֹתֵר לְדוֹרוֹת שֶׁאַחֲרָיו. וַאֲפִלּוּ אִם יַעֲשֶׂה מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה לֹא יוֹעִיל מֵאַחַר שֶׁכְּבָר נִגְזַר שֶׁאָצְלוֹ יֶפְסַק הַמְּלוּכָה, וְהוּא דָּבָר תָּמוּהַּ מְאֹד, וְהָבֵן). וּבֶאֱמֶת אֵין אָנוּ מְבִינִים דַּרְכֵי ה'. עַל-כָּל-פָּנִים נִמְצָא שֶׁלִּפְעָמִים אֶחָד עוֹשֶׂה דְּבָרִים טוֹבִים הַרְבֵּה וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין לוֹ גְּדֻלָּה, מֵחֲמַת שֶׁמַּכְרָח עַל-פִּי הַגְּזֵרָה שֶׁיֶּפְסַק אֶצְלוֹ הַגְּדֻלָּה כַּנַּ"ל, וְלִפְעָמִים אָדָם זוֹכֶה לִגְדֻלָּה עַל יְדֵי דָּבָר אֶחָד אֲפִלּוּ עַד דּוֹר רְבִיעִי, וְהָבֵן:

סה

עַל יְדֵי שִׂמְחָה נִצּוֹלִין מִמִּיתַת בָּנִים. כִּי הַקְּלִפָּה הָעוֹשָׁקֶת אוֹתָם חַס וְשָׁלוֹם נִקְרֵאת לִילִי', וְהַשִּׂמְחָה הוּא הַהֶפֶךְ מִמֶּנָּה:

סו

הַזְּהִיר מְאֹד כַּמָּה פְּעָמִים לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ גָּדוֹל לְהַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, וְכַמְבֹאָר מִזֶּה בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְאָמַר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ מְאֹד לְתְפִלָּה, לֹא כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים קְצָת שֶׁאֵין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לִתְפִלָּה, רַק אַדְרַבָּא צְרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד בְּכָל הַכֹּחוֹת לִתְפִלָּה.

שׁוּב אָמַר, כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר, וּמַטֶּה אָזְנוֹ וְשׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר, אֲזַי הַכֹּחוֹת נִמְשָׁכִין מִמֶּילָא לְתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. כִּי כָּל הַכֹּחוֹת מְצַפִּין וּמְסִתַּכְּלִין תָּמִיד עַל זֶה, שֶׁיֶּמְשְׁכוּ וְיֶכְנְסוּ בְּתוֹךְ דִּבּוּרִים קְדוֹשִׁים. עַל-כֵּן כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, נִמְשָׁכִין וְנִכְנָסִין כָּל הַכֹּחוֹת שֶׁלּוֹ מִמֶּילָא לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וְזוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחַ גָּדוֹל אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכְרִיחַ עַצְמוֹ לָזֶה, כִּי הַכֹּחוֹת נִמְשָׁכִין מִמֶּילָא לְתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה:

סז

מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְצַיֵּת לְדִבְרֵי חֲכָמִים אֲמִתִּיִּים, הוּא יָכוֹל לְהִשְׁתַּגֵּעַ. כִּי עִקַּר שִׁגָּעוֹן שֶׁל כָּל הַמְשֻׁגָּעִים הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁהוּא אֵינוֹ צַיֵּת וְשׁוֹמֵעַ לְדִבְרֵי הַבַּעֲלֵי שֵׂכֶל. כִּי הַמְשֻׁגָּע אִם הָיָה שׁוֹמֵעַ וְצַיֵּת לְדִבְרֵי אֲחֵרִים שֶׁהֵם הַבַּעֲלֵי שֵׂכֶל, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה מְשֻׁגָּע כְּלָל. כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁלִּפְעָמִים רוּחַ שְׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן שֶׁלּוֹ, נִדְמֶה לוֹ בְּבִרּוּר גָּמוּר, שֶׁהוּא צָרִיךְ לֵילֵךְ קָרוּעַ וּלְהִתְגַּלְגֵּל בָּאַשְׁפָּה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה מִדַּרְכֵי הַשְּׁטוּת וְשִׁגָּעוֹן. אַף-עַל-פִּי-כֵן מֵאַחַר שֶׁהַגְּדוֹל מִמֶּנּוּ אוֹמֵר לוֹ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן, אִם הָיָה מְבַטֵּל דַּעְתּוֹ, נֶגֶד דַּעַת הַגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה בְּוַדַּאי הָיָה מִתְבַּטֵּל כָּל הַשִּׁגָּעוֹן שֶׁלּוֹ. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הַשִּׁגָּעוֹן הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִשְׁמֹעַ וּלְצַיֵּת לְדִבְרֵי חֲכָמִים, וְהָבֵן הַדָּבָר הֵיטֵב:

סח

הִזָּהִיר מְאֹד כַּמָּה פְּעָמִים, עַל עִנְיַן הַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, שֶׁכָּל אָדָם יְדַבֵּר וְיָשִׂיחַ בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. וְיֵישֵׁב עַצְמוֹ הֵיטֵב מַה הוּא עוֹשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וִירַחֵם עַל עַצְמוֹ, וְיִפְרשׂ כַּפָּיו בְּתַחֲנוּנִים וּפִיּוּסִים, לְבַקֵּשׁ וּלְהִתְחַנֵּן מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיְּזַכֵּהוּ בְּרַחֲמָיו הַמְּרֻבִּים לְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּדֵּל לְהַמְצִיא לוֹ טְעָנוֹת וּבַקָּשׁוֹת עַל זֶה. וְעִנְיַן שִׂיחָה זוֹ יִהְיֶה בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ. וּכְבָר מְבֹאָר זֹאת בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים, אֲבָל יוֹתֵר מִזֶּה הִרְבָּה לְדַבֵּר עִמָּנוּ הַרְבֵּה מְאֹד בְּעִנְיָן זֶה. כִּי מִי שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְנַהֵג הַנְהָגָה זוֹ בְּכָל יוֹם עַל-כָּל-פָּנִים שָׁעָה אַחַת, בְּוַדַּאי יִזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְאַף אִם לִפְעָמִים הוּא רוֹאֶה שֶׁמְּקַיֵּם הַנְהָגָה זוֹ יָמִים וְשָׁנִים, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן עֲדַיִן לֹא זָכָה לְהִתְקָרְבוּת כָּרָאוּי, אַף-עַל-פִּי-כֵן יְחַזֵּק עַצְמוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, כִּי סוֹף כָּל סוֹף יוֹעִיל לוֹ בְּוַדַּאי. וְאָמַר שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, יִסֵּד מִזֶּה סֵפֶר תְּהִלִּים. וְאָמַר שֶׁעִקַּר הַהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה עַל מִטָּתוֹ, בְּעֵת שֶׁשָּׁכַב עַל מִטָּתוֹ וְכִסָּה עַצְמוֹ בְּסָדִין, אָז הָיָה מְדַבֵּר וּמְשִׂיחַ כָּל לִבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אַשְׁחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי" וְכוּ' (תְּהִלִּים ו'). אַשְׁרֵי אַשְׁרֵי מִי שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְקַיֵּם הַנְהָגָה זוֹ, הָעוֹלֶה עַל הַכֹּל.

וְעַיֵּן בְּסֵפֶר "לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא" בְּדַף ל"ב (תּוֹרָה כ"ד, כ"ה), וְשִׂים לִבְּךָ לְכָל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שָׁם בְּעִנְיַן זֶה, וְתַרְגִּיל עַצְמְךָ לְקַיֵּם הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעְזֹר בְּכָל פַּעַם שֶׁתִּזְכֶּה לִפְתֹּחַ פִּיךָ שֶׁתּוּכַל לְפָרֵשׁ שִׂיחָתְךָ לְפָנָיו בֶּאֱמֶת:

סט

"זַמְּרוּ לְמִי שֶׁמְּנַצְּחִין אוֹתוֹ וְשָׂמֵחַ" (פְּסָחִים קיט.). כִּי צְרִיכִין לְנַצֵּחַ אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל. כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּדְמֶה לְהָאָדָם שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֵינוֹ רוֹצֶה לְקָרְבוֹ, מֵחֲמַת שֶׁקִּלְקֵל הַרְבֵּה, וְגַם עֲכָשָׁו אֵינוֹ מִתְנַהֵג כָּרָאוּי כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּיוֹתֵר וּלְהִשְׁתַּטֵּחַ עַצְמוֹ לְפָנָיו וְלִפְרשׂ כַּפָּיו אֵלָיו יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּרַחֵם עָלָיו וִיקָרְבֵהוּ לַעֲבוֹדָתוֹ, כִּי אַף-עַל-פִּי-כֵן אֲנִי רוֹצֶה לִהְיוֹת יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שֶׁרוֹצֶה לְנַצֵּחַ אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יֵשׁ לוֹ שִׂמְחָה מִזֶּה שֶׁמְּנַצְּחִין אוֹתוֹ כִּבְיָכוֹל:

ע

עָנָה וְאָמַר: הַיִּתְכֵּן שֶׁאָנוּ מַנִּיחִין אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה וְיַחֲשֹׁב לְגָזוֹר גְּזֵרוֹת בָּעוֹלָם. (כִּי אָז בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן נִשְׁמָע שֶׁיּוֹצְאִין גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל חַס וְשָׁלוֹם). כִּי אָנוּ צְרִיכִין לִקְרוֹת אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵעֲסָקָיו שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהֶם בְּאֵיזֶה גְּזֵרָה וְכֵיוֹצֵא חַס וְשָׁלוֹם, לִקְרוֹת אוֹתוֹ מִשָּׁם שֶׁיַּשְׁלִיךְ זֹאת וְיִפְנֶה אֵלֵינוּ לְמַה שֶּׁאָנוּ רוֹצִים לְדַבֵּר עִמּוֹ, לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיְּקָרֵב אוֹתָנוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. כִּי כְּשֶׁאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל רוֹצֶה לְדַבֵּר עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ

לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, אֲזַי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַשְׁלִיךְ כָּל עִנְיָנָיו וְכָל הַגְּזֵרוֹת שֶׁרוֹצֶה לְגָזֹר חַס וְשָׁלוֹם וְכָל הָעֶסְקִים שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ עוֹסֵק בָּהֶם כְּבִיכוֹל, וְהוּא מַשְׁלִיךְ הַכֹּל וּפוֹנֶה עַצְמוֹ רַק לְזֶה הָאִישׁ שֶׁרוֹצֶה לְדַבֵּר עִמּוֹ לְפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לְפָנָיו, לְבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ שֶׁיַּעֲזֹרֵהוּ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן סט-ב):

עא

בְּעִנְיַן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁעַל פְּגַם הַבְּרִית בִּפְרָט "מָאן דְּאוֹשִׁיד זַרְעָא בְּרִיקָנְיָא" חַס וְשָׁלוֹם וְכוּ' אֵין מוֹעִיל תְּשׁוּבָה (וַיְחִי דַּף ריט:). אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן, רַק עַל הַכֹּל מוֹעִיל תְּשׁוּבָה. וְאָמַר, שֶׁבְּזֶה הַמַּאֲמָר זֹהַר אֵין שׁוּם אָדָם מֵבִין הַפְּשָׁט רַק הוּא לְבַד. וְהַכְּלָל שֶׁבָּאֱמֶת מוֹעִיל תְּשׁוּבָה בְּוַדַּאי עַל חֵטְא זֶה, אֲפִלּוּ אִם הִרְבָּה לִפְשֹׁעַ חַס וְשָׁלוֹם בָּזֶה. וּכְבָר מְבֹאָר בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים כְּבָר שֶׁעִקַּר הַתְּשׁוּבָה הוּא לְבַל יַעֲשֶׂה עוֹד מִכָּאן וּלְהַבָּא, וְהוּא מֻכְרָח לַעֲבֹר בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת וְהָעִנְיָנִים שֶׁהָיָה בִּתְחִלָּה וּלְהִתְנַסּוֹת שָׁם. וּכְשֶׁמְּרַחֵם עַל עַצְמוֹ עַכְשָׁו וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה עוֹד מַה שֶּׁעָשָׂה מִקֹּדֶם וּמְשַׁבֵּר תַּאֲוָתוֹ, זֶהוּ עִקַּר הַתְּשׁוּבָה:

עב

כְּבָר מְבֹאָר, שֶׁאֵין לְהַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל פְּנִיּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּבִלְבּוּלִים שֶׁבַּתְּפִלָּה. רַק לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ לֵילֵךְ בִּתְפִלָּתוֹ כְּסֵדֶר, וְלֹא יַשְׁגִּיחַ עַל שׁוּם בִּלְבּוּל וּמַחֲשָׁבָה זָרָה כְּלָל, רַק הוּא יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ וְלֹא יַחֲזִיר פָּנָיו לְהַבִּיט עַל אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת כְּלָל.

גַּם אָמַר שֶׁזֶּה טוֹבָה גְּדוֹלָה, מַה שֶּׁבָּאִים עָלָיו מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת וּפְנִיּוֹת. כִּי בְּלֹא זֶה, אִם הָיָה הָאָדָם מִתְפַּלֵּל הַתְּפִלָּה כָּרָאוּי, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לִסְבֹּל כְּלָל אֶת גֹּדֶל עֹצֶם הַקִּטְרוּגִים שֶׁיֵּשׁ עַל הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא כָּרָאוּי, אֲבָל עַל יְדֵי שֶׁהַתְּפִלָּה מְלֻבֶּשֶׁת בְּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, עַל יְדֵי זֶה אֵין הַחִיצוֹנִים מִסְתַּכְּלִין עָלֶיהָ כָּל כָּךְ, וְאֵין הַקִּטְרוּג גָּדוֹל כָּל כָּךְ וְעַל יְדֵי זֶה יָכוֹל הַתְּפִלָּה לַעֲלוֹת. וּבוֹחֵן לְבָבוֹת הוּא יוֹדֵעַ הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, שֶׁאַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם פְּנִיּוֹת וּמַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, אַף-עַל-פִּי-כֵן פְּנִימִיּוּת מַחֲשַׁבְתּוֹ הוּא לַה' לְבַדּוֹ. כִּי פְּנִימִיּוּת כַּוָּנָתוֹ בַּתְּפִלָּה הוּא בֶּאֱמֶת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בּוֹחֵן לְבָבוֹת וּמִסְתַּכֵּל עַל פְּנִימִיּוּת כַּוָּנָתוֹ וּרְצוֹנוֹ, וּמְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ בְּאַהֲבָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁהִיא מְלֻבֶּשֶׁת בַּמֶּה שֶׁמְּלֻבֶּשֶׁת כִּי פְּנִימִיּוּת רְצוֹנוֹ וְכַוָּנָתוֹ הוּא טוֹב.

וְזֶהוּ: "רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת ה' הִיא תָקוּם" (מִשְׁלֵי י"ט). הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ מַחֲשָׁבוֹת הַרְבֵּה בְּלֵב אִישׁ בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, כִּי אָז בָּאִין עָלָיו בִּלְבּוּלִים גְּדוֹלִים וּמַחֲשָׁבוֹת רַבּוֹת, אֲבָל: "עֲצַת ה' הִיא תָקוּם". הַיְנוּ פְּנִימִיּוּת הַנְּקֻדָּה שֶׁבַּלֵּב, מַה שֶּׁבִּפְנִימִיּוּת הַמַּחֲשָׁבָה מִתְכַּוֵּן לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד, שֶׁזֶּה בְּחִינַת "עֲצַת ה'", שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד בִּפְנִימִיּוּת

מַחֲשַׁבְתּוֹ זֶה נִשְׁאָר קַיָּם, בְּחִינַת "עֲצַת ה' הִיא תָקוּם" כַּנַּ"ל. עַל כֵּן אֵין לְהִסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מַחְשָׁבוֹת חוּץ וּפְנִיּוֹת רַק לְהִתְפַּלֵּל כַּסֵּדֶר כַּנַּ"ל:

עג

יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמְּגַלִּין וְאוֹמְרִים תֵּכֶף מַה שֶּׁהֵם רוֹאִים, וְאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים נִשְׁמָתָם הִוא מִבְּחִינַת אוֹתִיּוֹת מַנְצַפַּ"ךְ. וְזֶהוּ: "מַנְצַפַּ"ךְ צוֹפִים אָמְרוּ" (שַׁבָּת קד.), אֵלּוּ שֶׁהֵם מִבְּחִינַת מַנְצַפַּ"ךְ שֶׁהוּא בְּחִינַת צְמָצוּם כַּיָּדוּעַ, מַה שֶּׁרוֹאִים וְצוֹפִים הֵם אוֹמְרִים, וְאֵינָם יְכוֹלִים לְהַחֲזִיק אֶצְלָם. אֲבָל יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁשָּׂרְשָׁם מִבְּחִינָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרְחָבָה, הֵם יְכוֹלִים לְהַחֲזִיק אֶצְלָם כָּל מַה שֶּׁרוֹאִין:

עד

בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה. לִפְעָמִים אֵין לְהָאָדָם שׁוּם הִתְלַהֲבוּת בְּהַתְּפִלָּה, וּצְרִיכִין לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ הִתְלַהֲבוּת וַחֲמִימוּת וְלֵב בּוֹעֵר לְהַתְּפִלָּה. כְּמוֹ לְמָשָׁל שֶׁנִּמְצָא לִפְעָמִים שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ רֹגֶז עַד שֶׁבָּא בְּכַעַס וְנִתְרַגֵּז, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים הָעוֹלָם בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "עֶר שְׁנִיצְט זִיךְ אַיין רֹגֶז", כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ בְּקֹרֶשָׁה בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, צְרִיכִין לִפְעָמִים לַעֲשׂוֹת לְעַצְמוֹ רֹגֶז. וְיַעֲשֶׂה לוֹ חֲמִימוּת וְתַבְעֶרֶת הַלֵּב בְּדִבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, "אַזוֹי וויא אַייְנֶר שְׁנִיצְט זִיךְ אַה רֹגֶז". וְעַל יְדֵי זֶה יָבוֹא אַחַר כָּךְ בֶּאֱמֶת לְהִתְלַהֲבוּת וַחֲמִימוּת הַלֵּב בְּהַתְּפִלָּה וְיִזְכֶּה שֶׁיִּבְעַר לִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְיִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל.

וְכֵן בְּעִנְיַן הַשִּׂמְחָה, בִּפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁצְּרִיכִין שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִלָּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. וּצְרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ בְּכָל מַה שֶּׁיָּכוֹל כְּדֵי לִזְכּוֹת לְשִׂמְחָה, וּבִפְרָט בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה, וְכַמּוּבָא עַל פָּסוּק "אֱזַמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי" וְכוּ' (תְּהִלִּים קמ"ו) עַיֵּן שָׁם (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן סִימָן רפ"ב). וְאִם לִפְעָמִים דַּעְתּוֹ מְבֻלְבָּל, וְאֵינוֹ יָכוֹל בְּשׁוּם אֹפֶן לְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ, אָז עֲצָתוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא שָׂמֵחַ. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁבִּתְחִלָּה עֲדַיִן אֵין הַשִּׂמְחָה בֶּאֱמֶת בְּלִבּוֹ, אַף-עַל-פִּי-כֵן עַל-יְדֵי שֶׁעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא שָׂמֵחַ, עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה אַחַר-כָּךְ בֶּאֱמֶת לְשִׂמְחָה.

וְעֵצָה זֹאת הִיא עֵצָה גְּדוֹלָה מְאֹד, גַּם בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁבִּקְרֻבָתָה. שֶׁבִּתְחִלָּה צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא לָהוּט אַחַר אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁבִּקְרֻבָתָה, וְאַחַר-כָּךְ זוֹכִין בֶּאֱמֶת לָזֶה. וְהָבֵן מְאֹד:

עה

בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה, סִפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל עִמָּנוּ הַרְבֵּה, וְהִזְהִיר מְאֹד לְהַכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה, דְּהַיְנוּ לְקַשֵּׁר הַמַּחֲשָׁבָה אֶל הַדִּבּוּר בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ וְחָזָק שֶׁיִּטָּה אָזְנוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב וְיִשְׁמַע מַה שֶּׁהוּא מְדַבֵּר בַּתְּפִלָּה, וְזֶה עִקַּר תְּפִלָּה בְּכַוָּנָה. וְלֹא הָיָה מְצַוֶּה לְהִתְפַּלֵּל עִם כַּוָּנוֹת מַמָּשׁ עַל-פִּי כְּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, אֲפִלּוּ לְאוֹתָן הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים כִּתְבֵי הָאֲרִ"י

עַל-פִּי פְּקֻדָּתוֹ. וְאָמַר שֶׁעִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה הוּא בָּרוּךְ אַתָּה ה' וְכוּ' כִּפְשׁוּטוֹ, וְזֶה עִקַּר כַּוָּנַת הַתְּפִלָּה, שֶׁיְכַוֵּן פֵּרוּשׁ הַמִּלּוֹת וְיִשְׁמַע הֵיטֵב מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר.

וְהָיָה מִתְלוֹצֵץ מְאֹד מְאֹד מֵאוֹתָן הָאוֹמְרִים שֶׁאֵין צְרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ לִתְפִלָּה, וְהָיָה מַזְהִיר מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל בְּכֹחוֹת לְהַכְנִיס כָּל כֹּחוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה. וְעַל הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת הַבָּאִים בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה הָיָה מְצַוֶּה לִבְלִי לְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם כְּלָל, רַק יַעֲשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ וְיִתְפַּלֵּל כְּדַרְכּוֹ וְאַל יַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל שׁוּם בִּלְבּוּל, וְאַל יַחֲזִיר פָּנָיו וּמַחֲשַׁבְתּוֹ אֲלֵיהֶם כְּלָל, וְכַאֲשֶׁר מְבֹאָר מִזֶּה בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים כְּבָר.

גַּם אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי, רַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל כִּי אִם קְצָת מֵהַתְּפִלָּה בְּכַוָּנָה. כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, שֶׁאֶחָד אוֹמֵר קְטֹרֶת בְּכַוָּנָה, וְאֶחָד אוֹמֵר פְּסוּקֵי דְּזִמְרָה בְּכַוָּנָה וְכוּ' וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וְרָאִיתִי בִּכְתָבָיו תּוֹרָה עַל זֶה, אַךְ לֹא זָכִיתִי לְהַעְתִּיקָהּ. וּקְצָת מַה שֶּׁאֲנִי זוֹכֵר מִשָּׁם הוּא, שֶׁזֶּה בְּחִינַת מָה דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים "דְּאִית מָארֵי דְּיָדִין וְאִית מָארֵי דְּרַגְלִין" וְכוּ' (תִּקּוּן י"ח דַּף לב:), זֶה בְּחִינָה הַנַּ"ל, שֶׁכָּל אֶחָד מִתְעוֹרֵר וְזוֹכֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה, כְּפִי בְּחִינָתוֹ. עַל-כֵּן אַל יִפֹּל לֵב אָדָם, בְּרָאוֹתוֹ שֶׁזָּכָה לְהִתְפַּלֵּל קְצָת בְּכַוָּנָה אֵיזֶה חֵלֶק מֵהַתְּפִלָּה וּפִתְאֹם נִפְסָק, וְאֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְהִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי בְּשׁוּם אֹפֶן, כִּי זֶה מֻכְרָח כַּנַּ"ל וְיִשְׁתַּדֵּל לְהִתְפַּלֵּל שְׁאָר הַתְּפִלָּה בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר.

וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים הוּא מְיַגֵּעַ עַצְמוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כְּלָל, אַף-עַל-פִּי-כֵן אַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִזֶּה כְּלָל, כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל שֶׁאָסוּר לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן, אֲפִלּוּ אִם יַעֲבֹר עָלָיו מָה. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל כְּלָל, רַק יַכְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ עַל-כָּל-פָּנִים לְדַבֵּר דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר כְּמוֹ תִינוֹק בְּבֵית הַסֵּפֶר מַמָּשׁ. וְיֹאמַר כָּךְ כַּמָּה וְכַמָּה דִּבּוּרִים בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר, וְעַל-פִּי הָרֹב יִזְכֶּה בְּרַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ לְהִתְעוֹרֵר מִזֶּה עַד שֶׁיִּתְחַזֵּר וְיִתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד וַיַּתְחֵיל פִּתְאֹם לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְעוֹרְרוּת, רַק שֶׁלֹּא יַעֲמִיד זֹאת לְנֶסָּיוֹן. כִּי בְּוַדַּאי כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ פְּחִיתוּתוֹ רָאוּי לוֹ לָדַעַת שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מְאֹד מִתְּפִלָּה. כִּי תְּפִלָּה גָּבוֹהַּ מְאֹד מְאֹד, וְגָבוֹהַּ יוֹתֵר מִלְּמוּד הַתּוֹרָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת הֲלָכוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ הֲלָכָה ה' אוֹת ג' וְעוֹד שָׁם), וּמֵהֵיכָן יְזַכֶּה לַעֲבוֹדָה גְּבוֹהָּה כָּזוֹ. עַל-כֵּן עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֶת שֶׁלּוֹ, לְהַתְחִיל דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר "אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ" וְכוּ', וְיִטֶּה אָזְנוֹ מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר וְיַצְמִיעַ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ מְאֹד שֶׁלֹּא תִּתְפַּזֵּר מַחֲשַׁבְתּוֹ לַחוּץ, רַק שֶׁתִּהְיֶה כָּל מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה. וְיִתְפַּלֵּל כְּךָ כַּסֵּדֶר בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר אֲפִלּוּ בְּלִי הִתְעוֹרְרוּת וְחִיּוּת וְהִתְלַהֲבוּת, וְיֵלֵךְ כָּךְ בִּתְפִלָּתוֹ כַּמָּה וְכַמָּה מִלּוֹת אוֹ כַּמָּה דַּפִּין, עַד שֶׁבְּתוֹךְ כָּךְ יַעֲזְרוֹ ה' בְּרַחֲמָיו לְהִתְעוֹרְרוּת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְאִם לִפְעָמִים אֵינוֹ זוֹכֶה בְּכָל הַתְּפִלָּה לְהִתְעוֹרְרוּת,

מַה לַּעֲשׂוֹת, אִם יִזְכֶּה, יוֹכַל לְדַבֵּר אַחַר-כָּךְ אֵיזֶה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים אוֹ בַּקָּשָׁה וּתְחִנָּה אַחֶרֶת בְּכַוָּנָה.

הַכְּלָל שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ בְּכָל הַכֹּחוֹת לְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבְּקֻדֻּשָּׁה מְאֹד בִּפְרָט לִתְפִלָּה, וְאִם אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ זוֹכֶה אָסוּר לוֹ לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ כְּלָל. וְיַחֲזֵק אֶת עַצְמוֹ וְיַחֲיֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וּכְבָר מְבֹאָר מִזֶּה הַרְבֵּה בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים. וְיִזָּהֵר מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל בְּשִׂמְחָה וּלְהַרְגִּיל עַצְמוֹ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפִלָּה בְּנִגּוּן שֶׁל שִׂמְחָה, וְיִרְאֶה לְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמוֹ קֹדֶם הַתְּפִלָּה וּלְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, וּלְחַפֵּשׂ לְמְצֹא בְּעַצְמוֹ אֵיזֶה נְקֻדָּה טוֹבָה כְּדֵי לִזְכּוֹת לְשִׂמְחָה שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל בְּשִׂמְחָה. וּכְבָר מְבֹאָר מִזֶּה בַּמַּאֲמָר "אֲזַמְּרָה לֵאלֹקַי בְּעוֹדִי" וְכוּ' עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן רפ"ב). וְיֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה שֶׁל תְּפִלָּה הַרְבֵּה הַרְבֵּה לְסַפֵּר, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בִּכְתָב כִּי-אִם קְצָת רְאשֵׁי פְּרָקִים.

וְהַמַּשְׂכִּיל הֶחָפֵץ בָּאֱמֶת, יָבִין הֵיטֵב אֶת כָּל דְּבָרֵינוּ כִּי הֵם עֵצוֹת נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת, אֲמִתִּיּוֹת וּתְמִימוֹת.

גַּם יְעַיֵּן הֵיטֵב בַּמַּאֲמָר "תְּהוֹמוֹת יְכַסְיֻמוּ" מַה שֶּׁכָּתַב שָׁם עַל פָּסוּק "צֹהַר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה" וְכוּ' בְּדֶרֶךְ ט"ו בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן (בְּסִימָן ט') גַּם בְּדֶרֶךְ ס"ח ע"ג גַּם כֵּן עַל פָּסוּק "צֹהַר תַּעֲשֶׂה" הַנַּ"ל (בְּסִימָן קי"ב). וְהַטֵּה אָזְנְךָ וּשְׁמַע, וּפְקַח עֵינֶיךָ וּרְאֵה שָׁם הֵיטֵב בֶּאֱמֶת, מַה דְּאִיתָא שָׁם מֵעִנְיַן הָאֱמֶת, שֶׁעִקַּר הוּא הָאֱמֶת. שֶׁכְּשֶׁמְּבַלְבְּלִין אֶת הָאָדָם בִּתְפִלָּתוֹ וּבַעֲבוֹדָתוֹ מְאֹד מְאֹד בְּכַמָּה מִינֵי בִּלְבּוּלִים, הָעִקָּר הוּא הָאֱמֶת, שֶׁיִּרְאֶה בִּתְפִלָּתוֹ, לְדַבֵּר עַל-כָּל-פָּנִים הַדִּבּוּר בֶּאֱמֶת בִּפְשִׁיטוּת בְּאֵיזֶה מַדְרֵגָה שֶׁהוּא וְכוּ' עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וְעַל-יְדֵי-זֶה תִּזְכֶּה בְּוַדַּאי לִתְפִלָּה, אִם תַּרְגִּיל עַצְמְךָ לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שָׁם בֶּאֱמֶת. גַּם הוּא כְּלָל גָּדוֹל בְּכָל עֲבוֹדוֹת ה' כַּמְבֹאָר שָׁם עַיֵּן שָׁם.

גַּם שָׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר, שֶׁכָּל הַתְּנוּעוֹת שֶׁעוֹשִׂין בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה בַּיָּדַיִם וְכַיּוֹצֵא, זֶה בְּחִינַת "וְיָדוֹהִי כָּתְבִין רָזִין" וְכוּ' הַנֶּאֱמָר בַּתִּקּוּנִים (תִּקּוּן כ"א דַּף מד:):

עו

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ מִכְּבָר שֶׁסִּפֵּר, שֶׁלָּמַד כָּל הָאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: פַּעַם אַחַת כִּפְשׁוּטוֹ, וּפַעַם שֵׁנִי לָמַד וְגָמַר אוֹתָם, וְהָיָה יוֹדֵעַ בְּכָל דִּין וְדִין מֵאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ הַשֻּׁרָּשׁ שֶׁלּוֹ בַּגְּמָרָא פֵּרוּשׁ רַשׁ"י וְתוֹסָפוֹת. וּפַעַם שְׁלִישִׁי לָמַד וְגָמַר אוֹתָם, וְזָכָה לֵידַע בְּכָל דִּין וְדִין סוֹד הַכַּוָּנָה שֶׁל הַדִּין, מִפְּנֵי מָה הַדִּין כָּךְ עַל-פִּי סוֹד. וּכְפִי הַנִּשְׁמָע כָּל זֶה הָיָה בִּימֵי נְעוּרָיו, כִּי אַחַר-כָּךְ חָזַר וְגָמַר אוֹתָם עוֹד כַּמָּה פְּעָמִים.

וְדַרְכּוֹ הָיָה תָּמִיד, שֶׁהָיָה לוֹמֵד הַרְבֵּה, הַרְבֵּה כָּל יָמָיו עַד הַסּוֹף, אֲפִלּוּ בְּעֵת הַחוֹלַאַת הַכָּבֵד שֶׁהָיָה לוֹ בַּסּוֹף. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה עָלָיו טִרְחָא דִּצְבוּרָא, שֶׁהָיָה עוֹסֵק הַרְבֵּה עִמָּנוּ וְעִם כָּל

אֲנָשָׁיו לְקָרְבָם לַעֲבוֹדַת ה', וְלִתֵּן לָנוּ עֵצוֹת בְּכָל עֶסְקֵינוּ וְכוּ' וְכוּ', וְגַם מֹחוֹ הָיָה מְשׁוֹטֵט תָּמִיד בְּהַשָּׂגוֹת גְּבוֹהוֹת וְנוֹרָאוֹת תָּמִיד וְכוּ' וְכוּ', אַף-עַל-פִּי-כֵן, הָיָה עוֹסֵק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בִּפְשִׁיטוּת הָרְבֵּה בְּכָל יוֹם וְיוֹם. וְלֹא הָיָה טָרוּד כְּלָל, רַק תָּמִיד הָיָה בְּיִשּׁוּב הַדַּעַת. וּבְעִנְיָן זֶה הָיָה חִדּוּשׁ נִפְלָא, וְאִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר מִזֶּה כְּלָל. וּמֵחֲמַת זֶה הָיָה לוֹ פָּנַאי עַל כָּל דָּבָר. וְתָמִיד הָיָה לְמוּדוֹ בְּמָהִירוּת גָּדוֹל מְאֹד. וְהָיָה לוֹמֵד כַּמָּה דַפִּין פּוֹסֵק בְּשָׁעָה אַחַת, עִם כָּל הַפֵּרוּשִׁים כֻּלָּם שֶׁסְּבִיב הָאַרְבָּעָה "שֻׁלְחָן עָרוּךְ" הַנִּדְפָּסִים בְּכָרְךְ גָּדוֹל, שֶׁהֵם ה"טּוּרִי-זָהָב" וְה"מָגֵן אַבְרָהָם" וְה"בְּאֵר הַגּוֹלָה" וּ"פְּרִי חָדָשׁ" וַ"עֲטֶרֶת זְקֵנִים" וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם בִּשְׁאָר הַחֲלָקִים. וְסִפֵּר, שֶׁבְּעֵת שֶׁהָעוֹלָם מְכִינִים עַצְמָן לְהִתְפַּלֵּל בַּבֹּקֶר בְּעֵת שֶׁמַּתְחִילִין לְהִתְנַקֵּץ עַד שֶׁמַּתְחִילִין לְהִתְפַּלֵּל, בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הוּא לוֹמֵד אַרְבָּעָה דַפִּין פּוֹסֵק. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁלָּמַד גְּמָרָא אוֹ פּוֹסֵק וְכַיּוֹצֵא הַכֹּל הָיָה בְּמָהִירוּת גָּדוֹל מְאֹד. וְסִפֵּר עִמָּנוּ הַרְבֵּה בְּעִנְיָן זֶה, שֶׁטּוֹב לִלְמֹד בְּמָהִירוּת וְלִבְלִי לְדַקְדֵּק הַרְבֵּה בְּלִמּוּדוֹ, רַק לִלְמֹד בִּפְשִׁיטוּת בְּזְרִיזוּת, וְלִבְלִי לְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ הַרְבֵּה בְּשָׁעַת לִמּוּדוֹ מֵעִנְיָן לְעִנְיָן, רַק יִרְאֶה לְהָבִין הַדָּבָר בִּפְשִׁיטוּת בְּמָקוֹמוֹ. וְאִם לִפְעָמִים אֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִין דָּבָר אֶחָד, אַל יַעֲמֹד הַרְבֵּה שָׁם וְיַנִּיחַ אוֹתוֹ הָעִנְיָן וְיִלְמֹד יוֹתֵר לְהַלָּן. וְעַל-פִּי הָרֹב יֵדַע אַחַר-כָּךְ מִמֵּילָא מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מֵבִין בִּתְחִלָּה, כְּשֶׁיִּלְמֹד כְּסֵדֶר בְּזְרִיזוּת לְהַלָּן יוֹתֵר.

וְאָמַר, שֶׁאֵין צְרִיכִין בִּלְמּוּד, רַק הָאֲמִירָה לְבַד, לוֹמַר הַדְּבָרִים כַּסֵּדֶר, וּמִמֵּילָא יָבִין. וְלֹא יְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ בִּתְחִלַּת לִמּוּדוֹ שֶׁיִּרְצֶה לְהָבִין תֵּכֶף, וּמֵחֲמַת זֶה יִקָּשֶׁה לוֹ הַרְבֵּה תֵּכֶף וְלֹא יָבִין כְּלָל. רַק יַכְנִיס מֹחוֹ בְּהַלִּמּוּד, וְיֹאמַר כַּסֵּדֶר בִּזְרִיזוּת וּמִמֵּילָא יָבִין, וְאִם לֹא יָבִין תֵּכֶף יָבִין אַחַר-כָּךְ. וְאִם יִשָּׁאֲרוּ אֵיזֶה דְּבָרִים, שֶׁאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא יוּכַל לַעֲמֹד עַל כַּוָּנָתָם, מַה בְּכָךְ? כִּי מַעֲלַת רִבּוּי הַלִּמּוּד עוֹלָה עַל הַכֹּל. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "לִגְמֹר וַהֲדַר לִסְבּ?ר וְאַף-עַל-גַּב דְּלָא יָדַע מַה קָאָמַר" שֶׁנֶּאֱמַר גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה" (תְּהִלִּים קי"ט) וְכוּ' (שַׁבָּת סג.). כִּי עַל-יְדֵי רִבּוּי הַלִּמּוּד שֶׁיִּלְמֹד בְּמָהִירוּת, וְיִזְכֶּה לִלְמֹד הַרְבֵּה, עַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לַעֲבֹר כַּמָּה פְּעָמִים אֵלּוּ הַסְּפָרִים שֶׁלּוֹמֵד, לְגוֹמְרָם וְלַחֲזֹר לְהַתְחִיל וּלְגוֹמְרָם פַּעַם אַחַר פַּעַם, וְעַל-יְדֵי-זֶה מִמֵּילָא יָבִין בַּפַּעַם הַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי כָּל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מֵבִין בַּתְּחִלָּה, כָּל מַה שֶּׁאֶפְשָׁר לְהָבִין וְלַעֲמֹד עַל דִּבְרֵיהֶם.

וְדִבֵּר הַרְבֵּה מְאֹד בְּעִנְיָן זֶה, וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר דְּבָרִים אֵלּוּ בִּכְתָב הֵיטֵב. אֲבָל בֶּאֱמֶת הוּא דֶּרֶךְ עֵצָה טוֹבָה מְאֹד בְּעִנְיַן הַלִּמּוּד. כִּי עַל-יְדֵי-זֶה יְכוֹלִים לִזְכּוֹת לִלְמֹד הַרְבֵּה מְאֹד לִגְמֹר כַּמָּה וְכַמָּה סְפָרִים, וְגַם יִזְכֶּה לְהָבִין הַדְּבָרִים יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הָיָה לוֹמֵד בְּדִקְדּוּק גָּדוֹל. כִּי זֶה מְבַלְבֵּל מְאֹד מִן הַלִּמּוּד, וְכַמָּה בְּנֵי אָדָם פָּסְקוּ מִלִּמּוּדָם לְגַמְרֵי עַל-יְדֵי רִבּוּי הַדִּקְדּוּקִים שֶׁלָּהֶם וּמְאוּמָה לֹא נִשְׁאַר בְּיָדָם. אֲבָל כְּשֶׁיִּרְגִּיל עַצְמוֹ לִלְמֹד בְּמָהִירוּת כַּנַּ"ל בְּלִי דִּקְדּוּקִים הַרְבֵּה,

הַתּוֹרָה תִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ, וְיִזְכֶּה לִלְמֹד הַרְבֵּה מְאֹד, גְּמָרָא וּפוֹסְקִים כֻּלָּם, וְתַנַ"ךְ וּמִדְרָשִׁים וְסִפְרֵי הַזֹּהַר וְקַבָּלָה, וּשְׁאָר סְפָרִים כֻּלָּם.

וּכְבָר מְבֹאָר שִׂיחָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁטּוֹב לָאָדָם שֶׁיַּעֲבֹר בְּחַיָּיו בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה (לְעֵיל כ"ח).

וּפַעַם אֶחָד חִשֵּׁב רַבֵּנוּ זַ"ל מַה שֶּׁהָאָדָם צָרִיךְ לִלְמֹד בְּכָל יוֹם עַד שֶׁאֵין הַיּוֹם מַסְפִּיק. דְּהַיְנוּ לִגְמֹר בְּכָל שָׁנָה שַׁ"ס עִם הָרִי"ף וְהָרֹא"שׁ, וְאַרְבָּעָה שֻׁלְחָן-עָרוּךְ הַגְּדוֹלִים, וְכָל הַמִּדְרָשִׁים כֻּלָּם, וְכָל סִפְרֵי הַזֹּהַר וְתִקּוּנִים וְזֹהַר חָדָשׁ, וְכָל סִפְרֵי קַבָּלָה מֵהָאֲרִיזַ"ל. גַּם צְרִיכִין לִלְמֹד אֵיזֶה שִׁעוּר בַּיּוֹם בְּקִצָּת עִיּוּן. וְעוֹד חִשֵּׁב הַרְבֵּה דְּבָרִים. גַּם צְרִיכִין לוֹמַר תְּהִלִּים בְּכָל יוֹם, וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת הַרְבֵּה הַרְבֵּה. וְאָז סִפֵּר הַרְבֵּה מַעֲנְיָן זֶה שֶׁצְּרִיכִין לִלְמֹד בְּמְהִירוּת גָּדוֹל וּבְזְרִיזוּת, וְלִבְלִי לְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ בְּדִקְדּוּקִים הַרְבֵּה מַעֲנְיָן לְעַנְיָן. וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ הֵם בְּדוּקִים וּמְנֻסִּים.

גַּם לֹא הָיָה מְצַוֶּה לַחֲזֹר תֵּכֶף עַל לִמּוּדוֹ. רַק רְצוֹנוֹ תָּמִיד הָיָה לִלְמֹד הַסֵּפֶר אוֹ הַפּוֹסֵק שֶׁלּוֹמֵד כַּסֵּדֶר מֵרֹאשׁוֹ לְסוֹפוֹ בִּזְרִיזוּת, וְאַחַר-כָּךְ יַתְחִיל פַּעַם שֵׁנִי וְיִגְמֹר אוֹתוֹ כֻּלּוֹ וְכֵן פַּעַם אַחַר פַּעַם.

גַּם אָמַר לְבַל יִהְיֶה נִבְהָל מִזֶּה שֶׁהִזְכִּיר שֶׁצְּרִיכִין לִלְמֹד כָּל-כָּךְ בְּכָל יוֹם. כִּי גַּם אִם אֵינוֹ זוֹכֶה לִלְמֹד כָּל-כָּךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא יָכוֹל לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר בֶּאֱמֶת. וְגַם כְּבָר סִפֵּר מִזֶּה שֶׁיְּכוֹלִין לִהְיוֹת אִישׁ כָּשֵׁר אֲפִילוּ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לִלְמֹד כְּלָל. וַאֲפִלּוּ צַדִּיק יְכוֹלִין לִהְיוֹת אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ לַמְדָן כְּלָל. רַק בַּעַל הַשָּׂגָה אֵין יְכוֹלִין לִהְיוֹת כִּי-אִם כְּשֶׁהוּא לַמְדָן בִּגְמָרָא פְּרוּשׁ רַשִׁ"י וְתוֹסְפוֹת, אֲבָל אִישׁ כָּשֵׁר וְצַדִּיק גָּמוּר יְכוֹלִין לִזְכּוֹת אֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי. "וְלֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר וְאִי אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהִבָּטֵל מִמֶּנָּה" (אָבוֹת ב'):

עז

כָּל הָעוֹלָם מָלֵא מַחְלֹקֶת. הֵן בֵּין אֻמּוֹת הָעוֹלָם, וְכֵן בְּכָל עִיר וָעִיר, וְכֵן בְּכָל בַּיִת וּבַיִת בֵּין הַשְּׁכֵנִים וּבֵין כָּל אֶחָד עִם אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ וּמִשְׁרָתָיו וּבָנָיו, וְאֵין מִי שֶׁיָּשִׂים עַל לִבּוֹ הַתַּכְלִית שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם הָאָדָם מֵת. כִּי הַיּוֹם שֶׁעָבַר לֹא יִחְיֶה עוֹד וּבְכָל יוֹם הוּא מִתְקָרֵב לַמִּיתָה.

וְדַע שֶׁהַכֹּל אֶחָד. שֶׁהַמַּחְלֹקֶת שֶׁבִּפְרָטִיּוּת בֵּין אִישׁ וּבֵיתוֹ וְכֵיוֹצֵא כַּנַּ"ל, הוּא גַּם-כֵּן מַמָּשׁ הַמַּחְלֹקֶת שֶׁבֵּין הַמְּלָכִים וְהָאֻמּוֹת. כִּי כָּל אֶחָד מֵאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ הוּא בְּחִינַת אֻמָּה מְיֻחֶדֶת, וְהֵם מִתְנַגְּרִין זֶה עִם זֶה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מִלְחָמוֹת בֵּין הָאֻמּוֹת. וְגַם אֶפְשָׁר לְהַכִּיר כָּל אֶחָד מֵאֵיזֶה בְּחִינָה שֶׁל אֻמָּה הוּא, כִּי יָדוּעַ מִדּוֹת הָאֻמּוֹת, שֶׁזֶּה כַּעֲסָן וְרוֹצֵחַ וְכֵיוֹצֵא, וּכְמוֹ כֵן יְכוֹלִין לְמְצֹא בִּפְרָטִיּוּת בִּבְנֵי הַבַּיִת. וַאֲפִלּוּ אִם אֶחָד אֵינוֹ רוֹצֶה לָרִיב וְרוֹצֶה לֵישֵׁב בְּהַשְׁקֵט

וְשַׁלְוָה, עִם כָּל זֶה הוּא מֻכְרָח לִהְיוֹת גַּם-כֵּן בְּתוֹךְ הַמַּחֲלֹקֶת וְהַמִּלְחָמוֹת. כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא בֵּין הַמִּלְחָמוֹת שֶׁבֵּין הַמְּלָכִים וְהָאֻמּוֹת, שֶׁנִּמְצָא לִפְעָמִים אֵיזֶה אֻמָּה שֶׁרוֹצָה לֵישֵׁב בְּשַׁלְוָה וְאֵין רוֹצֶה שׁוּם מִלְחָמָה, אַדְרַבָּא, הָיְתָה מֻרְצָה לְהִשְׁתַּחֲוֹות לַחֲבֵרוֹ כַּמָּה פְּעָמִים. עִם כָּל זֶה חוֹטְפִין אוֹתָהּ גַּם-כֵּן עַל כָּרְחָהּ בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה, שֶׁזֶּה אוֹמֵר שֶׁיִּהְיֶה מִצְּדּוֹ וְזֶה לְהֶפֶךְ עַד שֶׁנִּלְחָמִין עִמּוֹ גַּם-כֵּן. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ נִמְצָא בִּפְרָטִיּוּת בְּמִלְחָמוֹת הַבַּיִת הַנַּ"ל. כִּי הָאָדָם בְּעַצְמוֹ הוּא עוֹלָם קָטָן וְנִכְלָל בּוֹ כָּל הָעוֹלָם וּמְלוֹאוֹ, מִכָּל-שֶׁכֵּן הָאָדָם וּבֵיתוֹ שֶׁנִּכְלָלִין בָּהֶם כָּל הָאֻמּוֹת וְנִלְחָמִין וּמִתְגָּרִין זֶה בָּזֶה כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן לִפְעָמִים כְּשֶׁאֶחָד יוֹשֵׁב לְבַדּוֹ בַּיַּעַר יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשָׂה מְשֻׁגָּע. זֶה נַעֲשָׂה מַחֲמַת שֶׁהוּא לְבַדּוֹ, וְנִכְלָלִין בּוֹ לְבַד כָּל הָאֻמּוֹת, וְהֵם מִתְגָּרִין זֶה בָּזֶה, וְהוּא מֻכְרָח לְהִשְׁתַּתְּנוֹת בְּכָל פַּעַם לִבְחִינַת אֻמָּה אַחֶרֶת כְּפִי הִתְגַּבְּרוּת אֻמָּה עַל אֻמָּה שֶׁהֵם כֻּלָּם נִכְלָלִין בּוֹ לְבַדּוֹ. וּמַחֲמַת זֶה יָכוֹל לְהִשְׁתַּגֵּעַ לְגַמְרֵי מֵחֲמַת הִתְהַפְּכוּת הַדֵּעוֹת שֶׁבּוֹ עַל-יְדֵי הִתְגָּרוּת הָאֻמּוֹת שֶׁנִּכְלָלִין בּוֹ לְבַדּוֹ כַּנַּ"ל. אֲבָל כְּשֶׁהוּא בְּיִשּׁוּב בֵּין אֲנָשִׁים יֵשׁ מָקוֹם לְהַמִּלְחָמָה לְהִתְפַּשֵּׁט בְּכָל אֶחָד מֵהַבָּנִי הַבַּיִת אוֹ בֵּין הַשְּׁכֵנִים כַּנַּ"ל.

הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁבְּבֵית הַצַּדִּיק הוּא גַּם-כֵּן בְּחִינַת מִלְחֲמוֹת הָאֻמּוֹת כַּנַּ"ל. גַּם נִכְלָלִין שָׁם בְּחִינַת מִלְחֲמוֹת הַשְּׁבָטִים שֶׁהָיוּ נִלְחָמִין זֶה עַל זֶה אֶפְרַיִם עַל יְהוּדָה וְכַיּוֹצֵא. וּכְשֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָז יִתְבַּטֵּל כָּל מִינֵי מַחֲלֹקֶת, וְיִהְיֶה שָׁלוֹם גָּדוֹל בָּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ" וְכוּ' (יְשַׁעְיָה י"א):

עח

בְּכָל מָקוֹם יֵשׁ יֵשׁ. אֲפִלּוּ מִי שֶׁעוֹשֶׂה כָּל הָעֲוֹלוֹת אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּהֶכְרֵחַ יִמְצָא בּוֹ אֵיזֶה יֵשׁ, רַק שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין בְּנֵי אָדָם מָתַי מַתְחִיל הַיֵּשׁ. שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהַיֵּשׁ מַתְחִיל אֶצְלוֹ תֵּכֶף, וְיֵשׁ שֶׁאֵין מַתְחִיל אֶצְלוֹ הַיֵּשׁ רַק אַחַר-כָּךְ אַחַר שֶׁעוֹשֶׂה עֲוֹלָה, וְיֵשׁ שֶׁמִּתְאַחֵר אֶצְלוֹ הַתְחָלַת הַיֵּשׁ יוֹתֵר דְּהַיְנוּ אַחַר שֶׁעוֹשֶׂה כַּמָּה עֲוֹלוֹת, וְכֵן יֵשׁ שֶׁמַּתְחִיל אֶצְלָם בְּאִחוּר יוֹתֵר וְיוֹתֵר, אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן יִמְצָא גַּם בּוֹ אֵיזֶה יֵשׁ רַק שֶׁהוּא מְאֻחָר הַרְבֵּה. כְּגוֹן לְמָשָׁל, שֶׁהָיָה מַעֲשֶׂה שֶׁרָאִיתִי בַּכְּפָר שֶׁבָּא אִישׁ חַיִל וְצִוָּה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ הַסּוּסִים עַל הַפַּאטְשְׁטְ [הַדּאַר] וְשֶׁחָדוּ אוֹתוֹ בְּמָמוֹן, וְאַחַר-כָּךְ בָּא הַשֵּׁנִי וְהֵסִית אוֹתוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁיִּקַּח גַּם-כֵּן הַסּוּסִים כַּנַּ"ל, וְשֶׁחָדוּ אוֹתוֹ גַּם-כֵּן. וְאַחַר-כָּךְ בָּא הַשְּׁלִישִׁי וְהָיָה צָרִיךְ בֶּאֱמֶת סוּסִים עַל הַפַּאטְשְׁטְ, וְרָצָה גַּם-כֵּן לִקַּח הַסּוּסִים וְהָלַךְ הַבַּעַל כְּפָר וְהִתְחַנֵּן לְפָנָיו הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה אָדוֹן שֶׁיַּנִּיחֵהוּ, וַעֲתָה נָשָׂא לוֹ פָּנִים הָאִישׁ חַיִל רִאשׁוֹן וְצִוָּה לְהַנִּיחוֹ וְלֹא יִקְחוּ אֶצְלוֹ הַסּוּסִים. נִמְצָא שֶׁאֵצֶל זֶה הַגַּזְלָן הָאִישׁ חַיִל הָרִאשׁוֹן הַנַּ"ל הִתְחִיל הַיֵּשׁ אַחַר שֶׁעָשָׂה שְׁתֵּי עֲוֹלוֹת כַּנַּ"ל, וְאָז הִתְחִיל אֶצְלוֹ הַיֵּשׁ וְצִוָּה לְהַנִּיחוֹ. כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה גַּזְלָן וְעָשָׂה עֲוֹלוֹת כָּאֵלּוּ אַף-עַל-פִּי-כֵן בַּפַּעַם

הַשְּׁלִישִׁית הִתְחִיל הַיֵּשׁ אֶצְלוֹ וְהֶכְרַח לְהַנִּיחוֹ. נִמְצָא שֶׁבְּכָל מָקוֹם יֵשׁ יֵשׁ רַק שֶׁהַחִלּוּק מָתַי מַתְחִיל הַיֵּשׁ כַּנַּ"ל, וְהָבֵן.

וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁגַּם בְּסִטְרָא דִּשְׂמְאלָא יֵשׁ יָמִין וּשְׂמֹאל, רַק שֶׁיְּמִין שֶׁלָּהֶם רָחוֹק הַרְבֵּה אֲפִלּוּ מִשְּׂמֹאל שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה. נִמְצָא שֶׁגַּם בְּהַסִּטְרָא אַחֲרָא יֵשׁ יָמִין בְּחִינַת יֵשׁ רַק שֶׁהַיְּמִין וְהַיֵּשׁ שֶׁלָּהֶם מַתְחִיל מֵאַחַר מְאֹד אֲפִלּוּ מִן הַשְּׂמֹאל שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה וְהָבֵן:

עט

מַה שֶּׁכְּשֶׁאָדָם מַתְחִיל לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּלְהִתְקָרֵב לַצַּדִּיק הָאֱמֶת, בָּאִים עָלָיו הִרְהוּרִים וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים. זֶהוּ כְּמוֹ לְמָשָׁל כְּלִי מַיִם שֶׁמִּתְחִלָּה נִרְאֶה כְּאִלּוּ הַמַּיִם צְלוּלִים, וְאַחַר-כָּךְ כְּשֶׁשּׁוֹפְתִין וּמַעֲמִידִין הַמַּיִם אֵצֶל הָאֵשׁ וּמַתְחִיל לְהִתְבַּשֵּׁל, אֲזַי מִתְבַּלְבֵּל הַמַּיִם וּמַעֲלֶה הָרְתִיחָה כָּל הַפִּסֹּלֶת שֶׁהָיָה בַּמַּיִם, וְעוֹלָה כָּל הַפִּסֹּלֶת לְמַעְלָה, וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲמֹד אֶחָד לְהָסִיר חֶלְאַת וּפְסֹלֶת הַמַּיִם בְּכָל פַּעַם. וּמִתְּחִלָּה נִדְמֶה כְּאִלּוּ הַמַּיִם צְלוּלִים לְגַמְרֵי, וְאַחַר-כָּךְ נִרְאֶה הַפִּסֹּלֶת שֶׁבַּמַּיִם הָעוֹלֶה בְּכָל פַּעַם לְמַעְלָה. וַאֲזַי כְּשֶׁמְּסִירִין בְּכָל פַּעַם חֶלְאַת וּפְסֹלֶת הַמַּיִם, אֲזַי אַחַר-כָּךְ נִשְׁאָרִין הַמַּיִם צְלוּלִים וְזַכִּים בֶּאֱמֶת כְּרָאוּי. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ, קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל הָאָדָם לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת ה', אֲזַי הַטּוֹב וְהָרַע מְעֹרָבִין בּוֹ. וּמֵחֲמַת שֶׁהֵם מְעֹרָבִים מְאֹד אֵין נִרְאֶה הַפִּסֹּלֶת וְהָרַע שֶׁבּוֹ כְּלָל כִּי הֵם מְעֹרָבִים יַחַד לְגַמְרֵי, הָרַע עִם הַטּוֹב. אַךְ אַחַר-כָּךְ כְּשֶׁמַּתְחִיל לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם וּמִתְקָרֵב לַצַּדִּיק הָאֱמֶת, אֲזַי מַתְחִיל לְהִזְדַּכֵּךְ וּלְהִתְבָּרֵר, וַאֲזַי עוֹלָה הַפִּסֹּלֶת וְהָרַע בְּכָל פַּעַם לְמַעְלָה כַּמָּשָׁל הַנַּ"ל. וְצָרִיךְ שֶׁיַּעֲמֹד אֶחָד שֶׁיְּסִיר מִמֶּנּוּ חֶלְאָתוֹ וּפְסֹלְתּוֹ בְּכָל פַּעַם, וַאֲזַי יִשָּׁאֵר אַחַר-כָּךְ זַךְ וְצָלוּל לְגַמְרֵי בֶּאֱמֶת כָּרָאוּי. הָיָה אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַפִּסֹּלֶת וְהָרֶפֶשׁ מִיָּד, מֵהָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ בְּגַשְׁמִיּוּת מִתְּחִלָּה וְנִתְקָרְבוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אַךְ מַה יִּהְיֶה, אִם יִּהְיֶה מוֹצִיא הָרֶפֶשׁ יוֹצִיא הָרֶפֶשׁ עִם הַמֹּחַ מֵאַחַר שֶׁמְּעֹרָב הַכֹּל יַחַד. עַל-כֵּן הַהֶכְרֵחַ לִהְיוֹת מָתוּן מָתוּן עַד שֶׁיְּזַדַּכֵּךְ מְעַט מְעַט:

פ

בְּנֵי אָדָם יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לִמְנֹעַ וּלְהַסִּית אֶת הָאָדָם לְרַחֲקוֹ מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא וּמִצַּדִּיקֵי אֱמֶת יוֹתֵר מִן הַיֵּצֶר הָרָע. כִּי הַיֵּצֶר הָרָע אֵין לוֹ יְכֹלֶת רַק כְּפִי כֹּחוֹ, כְּפִי בְּחִינַת הַיֵּצֶר הָרָע מֵאֵיזֶה הָעוֹלָם שֶׁהוּא, אֲבָל הָאָדָם הוּא כְּלָלִיּוּת שֶׁכָּלוּל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. וְעַל-כֵּן מְנִיעוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם יוֹתֵר מִמְּנִיעַת הַיֵּצֶר הָרָע:

פא

בְּנֵי אָדָם הֵם מוֹנְעִים גְּדוֹלִים מְאֹד. וְדַע, אִם הָיָה הָאָדָם לְבַדּוֹ וְלֹא הָיָה אֶצְלוֹ בְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים לְמוֹנְעוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁגַּם אָז הָיוּ בָּאִים עַל הָאָדָם כָּל הַבִּלְבּוּלִים וְכָל הַמַּחֲשָׁבוֹת

הַטּוֹרְדוֹת וְכָל הַמְּנִיעוֹת, אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּוַדַּאי הָיָה מַטָּה עַצְמוֹ לְדֶרֶךְ הַחַיִּים. כִּי סוֹף כָּל סוֹף הָיָה מַטָּה תָּמִיד לְדֶרֶךְ הָאֱמֶת, וַאֲפִלּוּ אִם הָיָה עוֹבֵר עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלָן, אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּוַדַּאי הָיָה מִתְחָרֵט חֲרָטָה גְּדוֹלָה מְאֹד בְּכָל פַּעַם, וְסוֹף כָּל דָּבָר הָיָה נִשְׁאָר אֵצֶל הָאֱמֶת. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם הַמְּבַלְבְּלִים, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהָאָדָם מִתְחַבֵּר חַס וְשָׁלוֹם לְאֵיזֶה חֲכָמִים בְּדַעְתָּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה יְדִיעָה בְּחָקִירָה וּפִילוֹסוֹפְיָא, אוֹ לְכַת לַצִּים, וְהֵם הַחָכְמוֹת הַנִּהוּגִים עַכְשָׁו, שֶׁעוֹשִׂים לֵיצָנוּת מִכַּמָּה דְּבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, כַּיָּדוּעַ הֵיטֵב לְמִי שֶׁבָּקִי בְּחָכְמוֹת וְלֵיצָנוּת אֵלּוּ, זֹאת הַמְּנִיעָה וְהַבִּלְבּוּל הוּא גָּרוּעַ מֵהַכֹּל. כִּי אֵלּוּ הַחָכְמוֹת הֵם מְבַלְבְּלִים וּמוֹנְעִים בְּיוֹתֵר, כִּי כָּל דְּרָכָיו נַעֲשִׂין לוֹ מִישׁוֹר חַס וְשָׁלוֹם עַל-יְדֵי הַחָכְמוֹת, הֵן שֶׁל פִּילוֹסוֹפְיָא, שֶׁזֹּאת הַחָכְמָה מַזֶּקֶת בְּוַדַּאי מְאֹד מְאֹד כַּמְבֹאָר לְעֵיל (סִימָן ה'). וְכֵן הַחָכְמוֹת וְהַלֵּיצָנוּת הַנַּ"ל שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם הַנִּדְמִין כִּכְשֵׁרִים הִיא מַזֶּקֶת גַּם-כֵּן מְאֹד מְאֹד. כִּי בֶּאֱמֶת הַכֹּל אֶחָד, כִּי הַחָכְמוֹת וְהַלֵּיצָנוּת שֶׁלָּהֶם הִיא מַמָּשׁ כְּמוֹ הַכְּפִירוֹת שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפְיָא, וּבֶאֱמֶת גָּרוּעַ יוֹתֵר הַחָכְמוֹת וְהַלֵּיצָנוּת שֶׁלָּהֶם מֵחָכְמַת הַפִּילוֹסוֹפְיָא. כִּי מֵחָכְמַת הַפִּילוֹסוֹפְיָא הַכֹּל בּוֹרְחִים, כִּי רֹב יִשְׂרָאֵל הֵם בּוֹרְחִים מְאֹד מִפִּילוֹסוֹפְיָא מֻחֶמֶת שֶׁהֵם יוֹדְעִים שֶׁפִּילוֹסוֹפְיָא מַזֶּקֶת מְאֹד וּמוֹרֶדֶת אֶת הָאָדָם לִשְׁאוֹל תַּחְתִּיּוֹת חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלָן. אֲבָל זֹאת הַלֵּיצָנוּת וְהַחָכְמוֹת הַנַּ"ל, אֵין הָאָדָם בּוֹרֵחַ מֵהֶם כָּל-כָּךְ, מֵאַחַר שֶׁיּוֹצְאִין מִפִּי אֲנָשִׁים הַנִּרְאִין כְּהֲגוּנִים, וּמַלְבִּישִׁין הַכֹּל בְּדַרְכֵי אֱמֶת כְּאִלּוּ הָאֱמֶת עִמָּהֶם, עַל-כֵּן אֵין הָאָדָם בּוֹרֵחַ מֵהֶם כָּל-כָּךְ. וְהֵם מַזִּיקִים וּמְבַלְבְּלִים וּמוֹנְעִים אֶת הָאָדָם מְאֹד מְאֹד מֵעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וְלִהְיוֹת "תָּם וְיָשָׁר יְרֵא אֱלֹקִים וְסָר מֵרַע" בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת כְּלָל:

פב

"בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי חָפַצְתָּ בִּי כִּי לֹא יָרִיעַ אֹיְבִי עָלָי" (תְּהִלִּים מ"א). בָּזֶה שֶׁאוֹיְבִים שֶׁלִּי אֵינָם רָעִים כִּי צַדִּיקִים חוֹלְקִים עָלַי, בְּזֹאת יָדַעְתִּי כִּי חָפַצְתָּ בִּי:

פג

בְּעִנְיַן הַיִּרְאוֹת וְהַפְּחָדִים, שֶׁאָדָם מִתְיָרֵא וּמִתְפַּחֵד עַל-פִּי הָרֹב מִכַּמָּה דְּבָרִים אוֹ מִבְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהַזִּיק לוֹ כְּלָל. וְהַדָּבָר נִרְאֶה שֶׁרַק בַּסּוֹף כְּשֶׁהָאָדָם נִסְתַּלֵּק וְשׁוֹכֵב עַל הָאָרֶץ וְרַגְלָיו אֶל הַדֶּלֶת, אָז יִהְיֶה לוֹ יִשּׁוּב הַדַּעַת בֶּאֱמֶת, וְיִסְתַּכֵּל עַל עַצְמוֹ וְיִרְאֶה הָאֱמֶת, שֶׁכָּל הַיִּרְאוֹת וְהַפְּחָדִים שֶׁהָיָה מִתְיָרֵא מֵאֵיזֶה בְּנֵי אָדָם שֶׁעָמְדוּ כְּנֶגְדּוֹ הָיָה הַכֹּל שְׁטוּת וְהֶבֶל, וּבְחִנָּם הָיָה לוֹ יִרְאוֹת וּפְחָדִים מֵהֶם, כִּי מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ אָדָם. וְכֵן לְעִנְיַן הַתַּאֲוֹת. כִּי אָז יִרְאֶה הֵיטֵב אֲשֶׁר בְּחִנָּם כְּלָה בַּהֶבֶל יָמָיו וּבִשְׁטוּתִים וּבִלְבּוּלִים כָּאֵלּוּ וּמִי הִכְרִיחַ אוֹתוֹ לָזֶה וְכוּ', כִּי רַק אָז יִרְאֶה הָאֱמֶת הֵיטֵב הֵיטֵב.

וּבֶאֱמֶת יֵשׁ בָּזֶה דְּבָרִים בְּגוֹ, כִּי יֵשׁ דָּבָר אֵצֶל הָאָדָם שֶׁאוֹתוֹ הַדָּבָר הוּא מְתְיֻרָא וּמִתְפַּחֵד מִמִּינֵי הַפְּחָדִים שֶׁהוּא מִתְפַּחֵד מֵהֶם, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדַעְתּוֹ בְּבֵרוּר חָזָק שֶׁאוֹתוֹ הָעִנְיָן שֶׁהוּא מִתְפַּחֵד מִמֶּנּוּ אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת לוֹ כְּלָל, אַף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ לוֹ פַּחַד גָּדוֹל מְאֹד מִמֶּנּוּ. כִּי אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁיֵּשׁ אֵצֶל הָאָדָם, הוּא הוּא מִתְפַּחֵד. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין שֶׁנִּמְצָאִים כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם פַּחְדָנִים גְּדוֹלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם פְּחָדִים שֶׁל שְׁטוּת, וְהֵם בְּעַצְמָן יוֹדְעִים שֶׁזֶּה הַדָּבָר אֵינוֹ כְּלוּם, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הֵם מִתְפַּחֲדִים מְאֹד. וְכֵן אָנוּ רוֹאִים שֶׁכְּשֶׁמַּפְחִידִין אֶת הָאָדָם מֵאַחֲרָיו, שֶׁבְּאִין עָלָיו מֵאֲחוֹרָיו פִּתְאֹם בְּבֶהְלָה בְּקוֹל פַּחַד, אֲזַי הוּא תֵּכֶף מִתְפַּחֵד מְאֹד קֹדֶם שֶׁמַּתְחִיל הַדָּבָר לְכְנֹס בְּדַעְתּוֹ כְּלָל, שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל שׁוּם דָּבָר כִּי בָּאוּ עָלָיו פִּתְאֹם מֵאֲחוֹרָיו, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מִתְפַּחֵד תֵּכֶף וּמִיָּד קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַדַּעַת לֵידַע מֵעִנְיַן הַפַּחַד. וּמֵאַחַר שֶׁעֲדַיִן לֹא הִתְחִיל דְּבָר הַפַּחַד לְכְנֹס בְּהַדַּעַת כְּלָל, אִם-כֵּן אֵיךְ שַׁיָּךְ לְהִתְפַּחֵד? אַךְ בֶּאֱמֶת עִקַּר הַפַּחַד שֶׁל הָאָדָם הוּא, שֶׁיֵּשׁ דָּבָר אֵצֶל הָאָדָם שֶׁאוֹתוֹ הַדָּבָר הוּא מִתְפַּחֵד.

וְכֵן בְּעִנְיַן הַתַּאֲוֹת, הוּא גַּם-כֵּן כָּךְ מַמָּשׁ. שֶׁאַף-עַל-פִּי שֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהַתַּאֲוָה הַזֹּאת הוּא שְׁטוּת וְהֶבֶל, אַף-עַל-פִּי-כֵן יֵשׁ דָּבָר אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה הַתַּאֲוָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁהָאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא הֶבֶל גָּמוּר.

וְעַל-כֵּן בְּוַדַּאי אִם הָאָדָם יְיַשֵּׁב עַצְמוֹ הֵיטֵב הֵיטֵב, בְּקַל יוּכַל לְסַלֵּק מִמֶּנּוּ כָּל הַיִּרְאוֹת וְהַפְּחָדִים, וְכֵן כָּל הַתַּאֲוֹת, מֵאַחַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָם כְּלוּם, רַק שֶׁיֵּשׁ דָּבָר אֶצְלוֹ שֶׁהוּא מִתְיָרֵא וּמִתְאַוֶּה. עַל-כֵּן בְּקַל יוּכַל לְשַׁבֵּר וּלְסַלֵּק הַכֹּל, כִּי הָאָדָם הוּא בַּעַל בְּחִירָה, וּבְקַל יוּכַל לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ לְסַלֵּק מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁמִּמֶּנּוּ בָּאִים כָּל הַפְּחָדִים שֶׁלּוֹ וְכָל הַתַּאֲוֹת כַּנַּ"ל:

פד

"וְאַל תֹּאמַר שֶׁהַשְּׁאוֹל וְהַקֶּבֶר בֵּית מָנוֹס לָךְ" (אָבוֹת ד'). כִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם טִרְדוֹת וְעֹל הַפַּרְנָסָה, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּקְץ וְיִנְשַׁךְ אוֹתוֹ פַּרְעוֹשׁ וְהוּא לֹא יַרְגִּישׁ מֵחֲמַת שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ טְרוּדָה בְּאֵיזֶה מַחֲשָׁבָה שֶׁל פַּרְנָסָה וְכַיּוֹצֵא. אֲבָל שָׁם בַּקֶּבֶר שֶׁאָז אֵין לְהָאָדָם שׁוּם טִרְדָּא וְשׁוּם מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת, אָז הוּא שׁוֹמֵעַ אֲפִלּוּ הֲרְחִישָׁה וְהַהִלּוּךְ שֶׁל הַתּוֹלָעִים אֵיךְ הֵם רוֹחֲשִׁים וּבָאִים אֵלָיו, וּמַרְגִּישׁ הַצַּעַר שֶׁל כָּל נְשִׁיכָה וּנְשִׁיכָה, וְאֵין שׁוּם דָּבָר שֶׁיַּטְרִידֵהוּ וְיִמְנָעֵהוּ מִגֹּדֶל צַעֲרוֹ הַקָּשֶׁה, רַחֲמָנָא לִצְלָן:

פה

אֶחָד שָׁאַל אוֹתוֹ עַל עִנְיַן נְסִיעָה לְאֵיזֶה מָקוֹם אִם יִסַּע לְשָׁם. הֵשִׁיב לוֹ: כְּשֶׁרוֹאֶה אָדָם נוֹסֵעַ לְשָׁם לְפָנָיו, אֵין לוֹ לְהִתְעַקֵּשׁ לִמְנֹעַ מִזֶּה לֵישֵׁב בְּבֵיתוֹ דַּוְקָא, כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָדָם נוֹסֵעַ לְשָׁם

הוּא מְתַקֵּן שָׁם אֵיזֶה דָּבָר, רַק שֶׁיִּזְהֵר לִהְיוֹת שָׁמוּר מִן הָעֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל כְּשֶׁהוּא רַק שָׁמוּר מִן הָעֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי כָּל אָדָם מְתַקֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ לְשָׁם, אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי. כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהָאָדָם בָּא לְשָׁם, הוּא עוֹשֶׂה שָׁם בְּוַדַּאי אֵיזֶה דָּבָר שֶׁבְּקֻדֻּשָּׁה עַל-כָּל-פָּנִים, כִּי מִתְפַּלֵּל שָׁם וְאוֹכֵל שָׁם וּמְבָרֵךְ עַל אֲכִילָתוֹ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. כִּי בְּוַדַּאי אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי אֲפִלּוּ הַפְּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִים, עַל-כָּל-פָּנִים הוּא עוֹשֶׂה כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁבִּקֻדֻּשָּׁה בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר הוּא שָׁם. וְעַל-כֵּן בְּוַדַּאי הָאָדָם מָכְרָח מִן הַשָּׁמַיִם לִהְיוֹת שָׁם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם דַּוְקָא כְּדֵי שֶׁיִּתְקַן שָׁם מַה שֶּׁהוּא דַּיְקָא צָרִיךְ לְתַקֵּן שָׁם, עַל-כֵּן הוּא טוֹבָה לְפָנָיו מַה שֶּׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ נְסִיעָה לְשָׁם, כִּי אוּלַי הָיָה מֻכְרָח לָבוֹא לְשָׁם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ "רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב לֵירֵד לְמִצְרַיִם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל אֶלָּא" וְכוּ' (שַׁבָּת פט:). כְּמוֹ כֵן הוּא בְּכָל אָדָם, שֶׁהוּא טוֹבָה לְפָנָיו מַה שֶּׁמִּזְדַּמֵּן לוֹ נְסִיעָה לְשָׁם, כִּי בְּלֹא זֶה אוּלַי הָיָה מֻכְרָח לֵירֵד לְשָׁם בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת וְכוּ' חַס וְשָׁלוֹם כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה דִּבֵּר עִם אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי, כִּי אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל, מְתַקֵּן גַּם-כֵּן בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר וְכוּ' כַּנַּ"ל (וְסוֹד זֶה מְרֻמָּז בְּ"פְּרִי עֵץ חַיִּים" בְּשַׁעַר קְרִיאַת שְׁמַע (פֶּרֶק ג') בְּכַוָּנוֹת זְכִירַת יְצִיאַת מִצְרַיִם עַיֵּן שָׁם וְהָבֵן):

פו

מַה שֶּׁאוֹמְרִים עַל הַחֲתָנָה מִלְּתָא דִּבְדִיחוּתָא וְאוֹמְרִים מִקֹּדֶם "עָלָא", רֶמֶז שֶׁאִשָּׁה עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ. וְזֶה "עָלָא" בְּמִלְּתָא דִּבְדִיחוּתָא. הַיְנוּ עוֹלָה עִמּוֹ לְכָל שִׂמְחָה וְטוּב וְתַעֲנוּג אֲבָל אֵינָהּ יוֹרֶדֶת עִמּוֹ.

מַה שֶּׁמְּכַסִּין אֶת הַכַּלָּה בְּ"דֶעק טוּךְ" [הֵינוּמַה], כִּי הַכַּלָּה רוֹמֶזֶת לְרָחֵל "עוּלַי־מִתָּא שַׁפִּירְתָּא דְּלֵית לָהּ עַיְינִין" (זֹהַר שְׁמוֹת צה.). גַּם רֶמֶז עַל בְּחִינַת: "כְּבוֹד אֱלֹקִים הַסְתֵּר דָּבָר" (מִשְׁלֵי כ"ה). מַה שֶּׁמַּשְׁלִיכִין "אוֹפִין" [גַּרְעִינֵי חִטִּין וְכַדּוֹמֶה] לְרַמֵּז (חָסֵר).

וְזֶה שֶׁמַּשְׁלִיכִין עַל הֶחָתָן "אוֹפִין" לְרַמֵּז: "אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת שָׁמָּה יֵלֵכוּ הָאוֹפַנִּים" (יְחֶזְקֵאל א') וְהֶחָתָן הוּא בְּחִינַת רוּחַ.

מַה שֶּׁנּוֹתְנִין כָּל אֶחָד מָעוֹת שֶׁקּוֹרִין "שַׁבָּת" בִּשְׁבִיל הַמְרַקְּדִין עַל שֵׁם (תְּהִלִּים ס"ח): "מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן" - הַיְנוּ הֵם מְרַקְּדִין, "וּנְוֹת ~ בַּיִת ~ תְּחַלֵּק ~ שָׁלָל" - הֵם נוֹתְנִין מָעוֹת "שַׁבָּת" בִּשְׁבִיל הַמְרַקְּדִין.

וְהַחֲתָנָה הִיא בְּחִינַת סִינַי כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה מַעֲמַד הַר סִינַי" (תַּעֲנִית כו:) וְ"סִינַי" גִּימַטְרִיָּא סָלָם. וְכָתוּב: "וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ" - הַיְנוּ רְקוּדִין שֶׁבִּשְׁעַת רְקוּדִין עוֹלֶה וְיוֹרֵד כִּי כֵן דֶּרֶךְ רְקוּדִין שֶׁעוֹלֶה אֶת גּוּפוֹ וְיוֹרֵד אֶת גּוּפוֹ.

ומַה שֶּׁקּוֹרִין זֹאת הַמַּעוֹת "שַׁבָּת" כִּי רָאשֵׁי-תֵּבוֹת "וּנְוֹת '~ בַּיִת '~ תְּחַלֵּק '~ שָׂלָל" אוֹתִיּוֹת שַׁבָּת.

מַה שֶּׁהֶחָתָן דּוֹרֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזַ"ל: "בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ - זֶה מַעֲמַד הַר סִינַי" לְרָמֵז שֶׁהַחֲתֻנָּה הִיא מַעֲמַד הַר סִינַי, בִּשְׁבִיל זֶה הוּא דּוֹרֵשׁ. וּמַה שֶּׁנּוֹתְנִין לוֹ מָעוֹת שֶׁקּוֹרִין "דְּרָשָׁה גִּישַׁאנְק" לְרָמֵז: "עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶׁבִי" (תְּהִלִּים ס"ח) בִּשְׁבִיל [זֶה] "לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת", וְזֶהוּ הַ"דְּרָשָׁה גִּישַׁאנְק" שֶׁנּוֹתְנִין לְהֶחָתָן.

מַה שֶּׁהֶחָתָן דּוֹרֵשׁ הַדְּרָשָׁה הִיא מוּעֶלֶת לַזְּווּגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא" (בְּרֵאשִׁית כ"ח) "יֵשׁ כ"ב" אוֹתִיּוֹת הַדְּרָשָׁה שֶׁהִיא בְּכ"ב אוֹתִיּוֹת הֵם לְזִווּג.

ה"פְּרִסְטֶקְיס" [פִּזּוּז וְכִרְכּוּר] שֶׁעוֹשִׂין בְּשָׁעַת רִקּוּדִין, זֶה בְּחִינַת "אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרָיְמָה וְאָנֹכִי אַעַלְךָ" (בְּרֵאשִׁית מ"ו) כִּי גָּלוּת מִצְרַיִם הָיָה בִּשְׁבִיל לְבָרֵר נִיצוֹצֵי קָרֵי שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְהַחֲתֻנָּה הִיא תִּקּוּן וְיִחוּד הַבְּרִית שֶׁהִיא בְּחִינַת "אָנֹכִי אַעַלְךָ גַּם עָלֹה".

מַה שֶּׁפּוֹסְקִין אֶת הַדְּרָשָׁה זֶה בְּחִינַת שִׁבְרֵי לוּחוֹת.

הַשּׁוֹשְׁבִין מַלְבִּישׁ ה"קִיטֶל" לְהֶחָתָן זֶה רָמֵז: "וְיוֹסֵף יָשִׂית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ" (בְּרֵאשִׁית מ"ו) כִּי יוֹסֵף הוּא שׁוֹשְׁבִין וְ"קִיטֶל" הוּא בֶּגֶד מֵתִים.

מַה שֶּׁמְּהַפְּכִין אֶת עַצְמָן זֶה בְּחִינַת "וּמֹשֶׁה עָלָה" (שְׁמוֹת י"ט) "וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי" (שָׁם). שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה וְעֶלְיוֹנִים יָרְדוּ לְמַטָּה:

פז

לְפִי בְּחִינַת הַיָּמִים נוֹרָאִים רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אֶתְרוֹג נָאֶה. כִּי אָמְרִי אִינָשֵׁי: "כָּל נַעַר יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה נָאָה". וְהָאֶתְרוֹג הוּא בְּחִינַת אִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר שֶׁהָאֶתְרוֹג הוּא בְּחִינַת (שִׁיר-הַשִּׁירִים ד'): "כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ" (תִּקּוּנֵי זֹהַר כט.). וּבְיָמִים נוֹרָאִים יִשְׂרָאֵל הֵם בְּבְחִינַת נַעַר, כִּי אֲזַי הֵם בְּבְחִינַת: "וְהִנֵּה נַעַר בּוֹכֶה" (שְׁמוֹת ב'), מִיָּד "וַתַּחְמֹל עָלָיו" כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים (דף כו:). וְעַל-כֵּן רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל אֶתְרוֹג נָאֶה כַּנַ"ל. וּמִי שֶׁבּוֹכֶה בְּיוֹתֵר וְנִכְנָס בְּיוֹתֵר בִּבְחִינַת "נַעַר בּוֹכֶה" רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֶתְרוֹג נָאֶה בְּיוֹתֵר כַּנַ"ל. כִּי זֶה שֶׁאוֹמְרִים הָעוֹלָם שֶׁכָּל נַעַר יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה נָאָה, זֶה יֵשׁ לְהָבִין. כִּי עִקַּר הַשֵּׂכֶל הוּא מֵהַמֹּחַ, וְהַמֹּחַ שׁוֹאֵב מִמֹּחַ שֶׁבָּעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא נִשְׁקָה עַל-יְדֵי לֵחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף בִּבְחִינַת "וּמֹחַ עַצְמוֹתָיו יְשֻׁקֶּה" (אִיּוֹב כ"א). כִּי עַל-יְדֵי לֵחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף נִשְׁקָה הַמֹּחַ שֶׁבָּעֲצָמוֹת וְזֶהוּ עִקַּר קִיּוּם הַשֵּׂכֶל. כִּי עִקַּר קִיּוּם הַשֵּׂכֶל עַל-יְדֵי לֵחוֹת וְשַׁמְנוּנִית הַגּוּף כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן רכ"ה).

וְעַל-כֵּן מִי שֶׁהוּא נַעַר וְאֵין שִׂכְלוֹ בִּשְׁלֵמוּת וְנִשְׁאָר מֹחוֹ כָּנוּס בָּעֲצָמוֹת ,כִּי אֵין שׁוֹאֵב מֹחוֹ מִמֹּחַ שֶׁבָּעֲצָמוֹת וּמֻחָמַת זֶה אֵין שִׂכְלוֹ בִּשְׁלֵמוּת כַּנַ"ל, נִמְצָא שֶׁנִּשְׁאָר הַמֹּחַ כָּנוּס בָּעֲצָמוֹת.

וְעַל-כֵּן בַּת זוּגוֹ שֶׁנִּלְקְחָה מִן הָעֲצָמוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעוֹתָיו" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית ב'), נִמְשָׁךְ אֵלֶיהָ רִבּוּי הַמּחַ שֶׁנִּשְׁאָר כָּנוּס בְּעַצְמוֹתָיו אֲשֶׁר מִשָּׁם נִלְקְחָה כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן בַּת זוּגוֹ נָאָה, כִּי עִקַּר הַיֹּפִי עַל-יְדֵי הַמּחַ וְהַחָכְמָה בִּבְחִינַת "חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו" (קֹהֶלֶת ח'), וְעַל-כֵּן הִיא נָאָה מֵחֲמַת שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלֶיהָ רִבּוּי הַמּחַ, כִּי הִיא עֶצֶם מֵעַצְמָיו שֶׁל זֶה שֶׁאֵין שִׂכְלוֹ שָׁלֵם וְנִשְׁאָר מֹחוֹ כָּנוּס בְּעַצְמוֹתָיו כַּנַּ"ל.

וּבְקִדֻּשָּׁה זֶה בְּחִינַת שֶׁנִּמְשָׁכִין שָׂרְשֵׁי הַדַּעַת אֶל הָאֶתְרוֹג. וְעַיִן בְּכַוָּנַת (שַׁעַר הַכַּוָּנוֹת סֵפֶר ה) סוֹד אֶתְרוֹג וְלוּלָב עַיֵּן שָׁם.

(וּלְבָאֵר קְצָת, כִּי עִקַּר הַכַּוָּנָה לְהַמְשִׁיךְ אֶל הָאֶתְרוֹג שֶׁהוּא בְּחִינַת מַלְכוּת הַמּחִין שֶׁבַּגּוּף, דְּהַיְנוּ הַחֲסָדִים שֶׁבְּוָי"ו קְצָווֹת. אַךְ אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְּנוּ הָאָרָה אֶל הָאֶתְרוֹג כִּי אִם עַל-יְדֵי שֶׁמְּקַבְּלִין הָאָרָה מִשָּׂרְשֵׁי הַמּחִין, דְּהַיְנוּ מִשָּׂרְשֵׁי הַחֲסָדִים שֶׁבַּדַּעַת שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַנִּעְנוּעִים עַיֵּן שָׁם. נִמְצָא שֶׁעִקַּר הָאָרַת הָאֶתְרוֹג בְּחִינַת מַלְכוּת עַל-יְדֵי שֶׁנִּתְרַבִּין וּמְאִירִין בְּחִינַת הַמּחִין שֶׁבְּוָי"ו קְצָווֹת עַל-יְדֵי שֶׁנִּמְשָׁךְ אֲלֵיהֶם הָאָרַת הַמּחִין שֶׁבְּרֹאשׁ כַּנַּ"ל, וְזֶה בְּחִינַת הַנַּ"ל. רַק שָׁם הוּא נַעַר מַמָּשׁ וְנִשְׁאָר מֹחוֹ כָּנוּס בָּעֲצָמוֹת וְלֹא עָלָה לְמַעְלָה אֶל הַמּחַ כַּנַּ"ל, וְכָאן בַּקְּדֻשָּׁה, הָאָרַת הָאֶתְרוֹג עַל-יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיכִין בְּכַוָּנָה הָאָרַת הַמּחִין שֶׁבְּרֹאשׁ לְתוֹךְ בְּחִינַת הַגּוּף וְנִתְרַבֶּה וּמֵאִיר הַמּ?חִין שֶׁבַּגּוּף וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ הַמּחִין אֶל הָאֶתְרוֹג, וְהָבֵן). עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב בַּכַּוָּנוֹת וְתָבִין.

וְזֶה בְּחִינַת סֵפֶר, כִּי: "נַעַר יִשְׂרָאֵל וַאֹהֲבֵהוּ" (הוֹשֵׁעַ י"א). אַהֲבָה זֶה בְּחִינַת יָמִין, בְּחִינַת חִבּוּק יַד יָמִין, בְּחִינַת סֵפֶר, וְזֶה נַעֲשָׂה עַל-יְדֵי בְּחִינַת "נַעַר יִשְׂרָאֵל" בְּחִינַת נַעַר בּוֹכֶה כַּנַּ"ל:

פח

הֶפְיכַת הַשֻּׁלְחָן בְּשַׁבָּת הַגָּדוֹל, מְרַמֵּז כִּי עֲדַיִן לֹא יָצָא הַדִּבּוּר מֵהַגְּלוּת עַד פֶּסַח, שֶׁאָז יָצָא הַדִּבּוּר מֵהַגָּלוּת בְּחִינַת "פֶּה סָח" כַּיָּדוּעַ, שֶׁזֶּה עִקַּר בְּחִינַת יְצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁיָּצָא הַדִּבּוּר מֵהַגָּלוּת. וְהַשֻּׁלְחָן הוּא בְּחִינַת הַדִּבּוּר, בְּחִינַת: "וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'" (יְחֶזְקֵאל מ"א), "וַיְדַבֵּר אֵלַי" דַּיְקָא, כִּי עִקַּר הַפַּרְנָסָה וְהָאֲכִילָה שֶׁהוּא בְּחִינַת שֻׁלְחָן הוּא מִשָּׁם מִבְּחִינַת דִּבּוּר, בְּחִינַת: "כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם" (דְּבָרִים ח'). וּכְשֶׁאֵין הַדִּבּוּר בַּגָּלוּת, אָז הַשֻּׁלְחָן שֶׁהוּא בְּחִינַת דִּבּוּר בִּבְחִינַת פָּנִים, בִּבְחִינַת: "וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'", "לִפְנֵי ה'" דַּיְקָא, בְּחִינַת פָּנִים. וְעַל-כֵּן בְּשַׁבָּת הַגָּדוֹל שֶׁאָז הוּא קֹדֶם יְצִיאַת מִצְרַיִם, אֲזַי הוּא בְּחִינַת הֲפִיכַת הַשֻּׁלְחָן, שֶׁמְּרַמְּזִין, שֶׁהַדִּבּוּר הָיָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם, עַד שֶׁזָּכִינוּ לִיצִיאַת מִצְרַיִם בְּפֶסַח וְאָז יָצָא הַדִּבּוּר מִן הַגָּלוּת בְּחִינַת "פֶּה סָח" כַּנַּ"ל:

פט

דַּע שֶׁיֵּשׁ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת רַחֲמָנָא לִצְלַן. כִּי "עֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה" (אָבוֹת ד'). הַיְנוּ כְּשֶׁאָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי עֲבֵרָה רִאשׁוֹנָה גּוֹרֶרֶת אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת עֲבֵרוֹת אֲחֵרוֹת הַשַּׁיָּכִים לָהּ דַּיְקָא, וְכֵן כְּשֶׁעוֹשֶׂה עֲבֵרָה אַחֶרֶת חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי גּוֹרֶרֶת גַּם-כֵּן עֲבֵרוֹת הַשַּׁיָּכִים לָהּ. כִּי כָּל עֲבֵרָה וַעֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרוֹת הַשַּׁיָּכִים לָהּ וְנִגְרָרִין אַחֲרֶיהָ, אֲבָל לֹא עֲבֵרוֹת שֶׁאֵין שַׁיָּכִים לָהּ. וְזֶה בְּחִינַת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת עֲבֵרוֹת חַס וְשָׁלוֹם. כִּי עֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה עִם הָעֲבֵרוֹת שֶׁנִּגְרְרוּ אַחֲרֶיהָ דְּהַיְנוּ הַשַּׁיָּכִים לָהּ כַּנַּ"ל, הֵם בְּחִינַת חֲבִילָה אַחַת שֶׁל עֲבֵרוֹת, וְכֵן עֲבֵרָה אַחֶרֶת עִם הָעֲבֵרוֹת הַשַּׁיָּכִים לָהּ שֶׁנִּגְרְרוּ אַחֲרֶיהָ הֵם חֲבִילָה אַחֶרֶת וְכוּ', עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ חַס וְשָׁלוֹם, חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת רַחֲמָנָא לִצְלַן. וּמִכָּל חֲבִילָה וַחֲבִילָה נִבְרֵאת כַּת אַחַת שֶׁל מְחַבְּלִים וּמְקַטְרְגִים, וְהַמְחַבְּלִים צוֹעֲקִים "הַב לָנָא חַיֵּי הַב לָנָא מְזוֹנֵי" (תִּקּוּנֵי זֹהַר כב.). כִּי הוּא הַבַּעַל עֲבֵרָה, הַיְנוּ שֶׁהוּא הַבַּעַל שֶׁל הָעֲבֵרָה, וְצָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם חַיֵּי וּמְזוֹנֵי. כִּי עֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה עָשָׂה בְּלִי הֶכְרֵחַ, וְצָרִיךְ בְּוַדַּאי לִתֵּן לָהּ מְזוֹנוֹת, וַאֲפִלּוּ הָעֲבֵרוֹת הָאֲחֵרוֹת הַשַּׁיָּכִים לָעֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּגְרְרוּ אַחֲרֶיהָ צָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם גַּם-כֵּן מְזוֹנוֹת. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה כְּמוֹ מֻכְרָח לַעֲשׂוֹתָן, כִּי הָעֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה גָּרְרָה אוֹתָן כַּנַּ"ל, אַף-עַל-פִּי-כֵן צָרִיךְ לִתֵּן לָהֶם מְזוֹנוֹת. כִּי יֵשׁ לָהֶם טַעֲנָה: הָיָה לְךָ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה תֵּכֶף אַחַר עֲבֵרָה הָרִאשׁוֹנָה, וְהָיְתָה הַמִּצְוָה מְגִנָּה עָלָיו עַל-כֵּן צָרִיךְ לִתֵּן לְכֻלָּם מְזוֹנוֹת וְחִיּוּת.

וְהַתִּקּוּן הוּא: שֶׁיִּלְמֹד לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים וַחֲסָדִים. דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ רַחֲמָנוּת, וְיַרְבֶּה לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, וִיקַיֵּם כָּל הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים. כִּי עַל-יְדֵי שֶׁמְּקַיֵּם הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מְעוֹרֵר לְמַעְלָה הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁל רַחֲמִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִכְנָעִין וְעוֹבְרִין הַמְחַבְּלִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל-יְדֵי הָעֲבֵרוֹת, בִּבְחִינַת: "אֵל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים וְכוּ' מוֹחֵל עֲוֹונוֹת עַמּוֹ מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן" (עֵין חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ע"א) הַיְנוּ שֶׁעַל-יְדֵי הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים מַעֲבִיר הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עֲבֵרוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבְּכָל חֲבִילָה וַחֲבִילָה וַאֲזַי שְׁאָר הָעֲוונוֹת שֶׁבַּחֲבִילָה שָׁבִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהוּא יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לָהֶם חִיּוּת. וְזֶה בְּחִינַת: "אֲלַמְּדָה פּוֹשְׁעִים דְּרָכֶיךָ וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ" (תְּהִלִּים נ"א). "דְּרָכֶיךָ" זֶה בְּחִינַת הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "הוֹדִיעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ" (שְׁמוֹת ל"ג), וְהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת. הַיְנוּ כְּשֶׁלּוֹמְדִים לַעֲשׂוֹת הַשְּׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, אֲזַי: "וְחַטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ", הַיְנוּ שֶׁהָעֲבֵרוֹת שֶׁבַּחֲבִילָה שָׁבִים אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

אַךְ מֵאַיִן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן לָהֶם חִיּוּת? דַּע, כִּי יֵשׁ בַּסִּטְרָא אָחֳרָא בְּחִינַת רֹאשׁוֹן לְרִאשׁוֹנִים, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת אֱדוֹם שֶׁנִּקְרָא רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן

אַדְמוֹנִי" (בְּרֵאשִׁית כ"ב). וְהוּא בְּחִינַת רֹאשׁוֹן לְרִאשׁוֹנִים, דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְהָעֲבֵרוֹת הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל, כִּי כֻּלָּם נִמְשָׁכִים וּבָאִים עַל-יָדוֹ. כִּי בֶּאֱמֶת לְפִי גֹּדֶל קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל אֵין רָאוּי לָהֶם כְּלָל לַעֲשׂוֹת עֲבֵרוֹת חַס וְשָׁלוֹם, רַק מֵחֲמַת תֹּקֶף הַגְּלוּת שֶׁסּוֹבְלִים מֵהָאֻמּוֹת עַל-יְדֵי מִסִּים וְאַרְנוֹנִיּוֹת, מֵחֲמַת זֶה בָּאִים לַעֲבֵרוֹת חַס וְשָׁלוֹם. נִמְצָא שֶׁכָּל הָעֲבֵרוֹת נִמְשָׁכִים עַל-יְדֵי אֱדוֹם, עַל-יְדֵי שֶׁאָנוּ מְסוּרִים בַּגָּלוּת אֶצְלוֹ, וְהוּא בְּחִינַת רֹאשׁוֹן לָרִאשׁוֹנִים כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן הָעֲוֹונוֹת עָלָיו וְנִמְשָׁךְ לָהֶם חִיּוּת מִמֶּנּוּ. וְזֶה בְּחִינַת: "תְּנָה עָוֹן עַל עֲוֹנָם" (תְּהִלִּים ס"ט), הַיְנוּ שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נוֹתֵן הָעֲוֹונוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל עָלָיו וְנִמְשָׁךְ לָהֶם חִיּוּת מִמֶּנּוּ.

וְכָל זֶה נַעֲשָׂה עַל-יְדֵי הָרַחֲמָנוּת, שֶׁעַל-יְדֵי זֶה מְעוֹרְרִין הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּנַּ"ל. אֲבָל הָעֲנִיִּים שֶׁאֵין לָהֶם מִדַּת רַחֲמָנוּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּחִינַת תֻּקְפָּא דְּדִינָא, בְּחִינַת שִׁמְעוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "אֲחַלְּקֵם בְּיַעֲקֹב וַאֲפִיצֵם בְּיִשְׂרָאֵל" (בְּרֵאשִׁית מ"ט), שֶׁהֵם מַחֲזִירִין עַל הַפְּתָחִים (בְּרֵאשִׁית רַבָּה צ"ח אות י'). וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת וְדִינִים כַּמּוּבָא (זֹהַר בְּרֵאשִׁית רלו:). וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין בְּחוּשׁ שֶׁהֵם אַכְזָרִיִּים מְאֹד, כִּי אֵין לָהֶם מִדַּת רַחֲמָנוּת מֵחֲמַת שֶׁהֵם בְּחִינַת תֻּקְפָּא דְּדִינָא בְּחִינַת: "וְאֵין מְרַחֲמִים בַּדִּין" (כְּתֻבּוֹת פד.). וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לָהֶם רַחֲמָנוּת דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים וְאֵין יְכוֹלִין לְעוֹרֵר הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָעֶלְיוֹנִים, עַל-כֵּן צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רַחֲמִים, דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ וּלְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיְּרַחֵם מַעֲצְמוֹ יִתְבָּרַךְ עִם הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁלּוֹ וְיעוֹרֵר בְּרַחֲמָיו מֵעַצְמוֹ הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים וְיַעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן.

וְזֶה בְּחִינַת: "אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים, מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד" (תְּהִלִּים ע"ט). הַיְנוּ שֶׁאָנוּ מְבַקְּשִׁים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַל יִזְכֹּר לָנוּ עֲוֹונוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁבְּכָל חֲבִילָה וַחֲבִילָה שֶׁל עֲוֹונוֹת כַּנַּ"ל, דְּהַיְנוּ שֶׁיַּעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן שֶׁבְּכָל חֲבִילָה וַחֲבִילָה כַּנַּ"ל בְּחִינַת מַעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְכוּ' כַּנַּ"ל, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְמַלְּאִ בְּטֵלִין וְנִסְתַּלְּקִין כָּל שְׁאָר הָעֲוֹונוֹת שֶׁבְּכָל חֲבִילָה וַחֲבִילָה כַּנַּ"ל. אַף לָזֶה הָיִינוּ צְרִיכִים לְקַיֵּם כָּל הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, כְּדֵי לְעוֹרֵר עַל יְדֵי זֶה שִׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת רַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים שֶׁעַל-יְדֵי זֶה הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא מַעֲבִיר רֹאשׁוֹן רֹאשׁוֹן וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְעַל זֶה אָנוּ מְבַקְּשִׁין "מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ", דַּיְקָא, "כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד", הַיְנוּ כִּי אֲנַחְנוּ דַלִּים וְאֶבְיוֹנִים מְאֹד וְאֵין לָנוּ מִדַּת הָרַחֲמָנוּת כַּנַּ"ל, וְאֵין לָנוּ כֹּחַ שֶׁאֲנַחְנוּ נִזְכֶּה לְעוֹרֵר הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים. עַל-כֵּן אָנוּ פּוֹרְשִׂים כַּפֵּינוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּמִתְחַנְּנִים אֵלָיו שֶׁיְּעוֹרֵר בְּעַצְמוֹ הַשִּׁלּשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, כִּי אָנוּ אֵין לָנוּ כֹּחַ לְעוֹרְרָם "כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד" וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "מַהֵר יְקַדְּמוּנוּ

רַחֲמֶיךָ" דַּיְקָא מֵעַצְמְךָ "כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד" וְכוּ' כַּנַּ"ל, וְעַל-יְדֵי זֶה: "אַל תִּזְכֹּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים" בְּחִינַת: "מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן" וְכוּ' כַּנַּ"ל:

צ

דַּע, שֶׁכָּל אָדָם קוֹדֶ?ם הַשֵּׁנָה הוּא רוֹאֶה כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הַמֵּתִים שֶׁל קְרוֹבִים שֶׁלּוֹ, אוֹ אוֹתָן שֶׁהֵם מִשָּׁרְשׁוֹ. כְּמוֹ שֶׁקּוֹדֶם הַמִּיתָה רוֹאִין הַנְּשָׁמוֹת הַנַּ"ל כַּיָּדוּעַ, כְּמוֹ-כֵן קוֹדֶם הַשֵּׁנָה שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה (בְּרָכוֹת נז:) רוֹאִין אוֹתָם גַּם-כֵּן. רַק מֵחֲמַת שֶׁהָרְאִיָּה הִיא בְּהַעֲבָרָה בְּעֶלְמָא מְאֹד, כִּי קוֹדֶם הַמִּיתָה מַמָּשׁ אֲזַי יֵשׁ גַּם כֵּן חִלּוּקִים. שֶׁאָדָם גָּדוֹל וְאִישׁ כָּשֵׁר רוֹאֶה הַנְּשָׁמוֹת הַנַּ"ל קוֹדֶם מוֹתוֹ בִּרְאִיָּה גְּמוּרָה, אַךְ סְתָם בְּנֵי-אָדָם אֲפִלּוּ קוֹדֶם מוֹתָם אֵינָם רוֹאִים אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת רַק בְּהַעֲבָרָה בְּעֶלְמָא, כְּמוֹ שֶׁעוֹבֵר זְרִיחָה וְהִתְנוֹצְצוֹת בְּעֶלְמָא לִפְנֵי הָעֵינַיִם. וְקוֹדֶם הַשֵּׁנָה שֶׁהִיא רַק אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּמִיתָה אֲזַי גַּם הָרְאִיָּה הַנַּ"ל שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת הַנַּ"ל הוּא רַק אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מֵהִתְנוֹצְצוּת הַנַּ"ל, וְעַל-כֵּן אֵינוֹ נִרְגָּשׁ בְּחוּשׁ הָרְאוּת כְּלָל רְאִיָּה הַנַּ"ל. וְאֵין אָדָם יוֹדֵעַ מִזֶּה מֵחֲמַת שֶׁהוּא הִתְנוֹצְצוּת מְעַט מְאֹד אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מֵהִתְנוֹצְצוּת הַנַּ"ל, אֲבָל בֶּאֱמֶת הַכֹּל רוֹאִין קוֹדֶם הַשֵּׁנָה כַּנַּ"ל:

צא

סְגֻלָּה לְהַתְמָדָה שֶׁיְּזַכֶּה לִהְיוֹת מַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ, הוּא לְהִזָּהֵר לִבְלִי לְדַבֵּר עַל שׁוּם אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי. כְּמוֹ כְּשֶׁהַכַּלָּה הִיא יָפָה אֲזַי הָאַהֲבָה בִּשְׁלֵמוּת, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לְהַכַּלָּה אֵיזֶה חִסָּרוֹן וּמוּם, אֲזַי בְּוַדַּאי אֵין הָאַהֲבָה בִּשְׁלֵמוּת. כְּמוֹ כֵן הַתּוֹרָה נִקְרֵאת כַּלָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה" (דְּבָרִים ל"ג) וְדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אַל תִּקְרֵי מוֹרָשָׁה אֶלָּא מְאוֹרָסָה" (בְּרָכוֹת נז:). וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אוֹת בַּתּוֹרָה, כִּי שִׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּנֶגֶד שִׁשִּׁים רִבּוֹא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בְּאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ חִסָּרוֹן בַּתּוֹרָה שֶׁשָּׁם שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כַּנַּ"ל, וְעַל-כֵּן בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לֶאֱהֹב אֶת הַתּוֹרָה בִּשְׁלֵמוּת. אֲבָל כְּשֶׁיְּזַכֶּה מִלְּדַבֵּר עַל שׁוּם יִשְׂרָאֵל וְלִבְלִי לִמְצֹא שׁוּם חִסָּרוֹן בְּשׁוּם יִשְׂרָאֵלִי, נִמְצָא שֶׁאֵין בְּהַתּוֹרָה שׁוּם חִסָּרוֹן וּמוּם, וַאֲזַי בְּוַדַּאי יֶאֱהַב אֶת הַתּוֹרָה מְאֹד, וַאֲזַי יִתְמִיד בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה מִגֹּדֶל הָאַהֲבָה כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ: "תּוֹרַת ה' תְּמִימָה" (תְּהִלִּים י"ט). הַיְנוּ כְּשֶׁתּוֹרַת ה' הִיא תְּמִימָה בְּלִי שׁוּם חִסָּרוֹן וּמוּם, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁנִּזְהָרִין לִבְלִי לְדַבֵּר וְלִבְלִי לִמְצֹא שׁוּם חִסָּרוֹן בְּשׁוּם יִשְׂרָאֵלִי שֶׁהוּא אוֹת מֵהַתּוֹרָה, נִמְצָא שֶׁאָז "תּוֹרַת ה' תְּמִימָה" בְּלִי שׁוּם חִסָּרוֹן וּמוּם, אֲזַי הִיא "מְשִׁיבַת נָפֶשׁ". כִּי אָז דַּיְקָא זוֹכִין לְאַהֲבַת הַתּוֹרָה, וּמַרְגִּישִׁין טַעַם מְתִיקוּת הַתּוֹרָה שֶׁמְּשִׁיבָה אֶת הַנֶּפֶשׁ מֵאַחַר שֶׁאֵין בָּהּ שׁוּם חִסָּרוֹן כַּנַּ"ל, וְאָז זוֹכִין לְהַתְמָדָה כַּנַּ"ל:

צב

כְּשֶׁבָּא נְשָׁמָה לָעוֹלָם, אֲזַי אוֹתוֹ הַפְּעֻלָּה שֶׁל אוֹתוֹ הַנְּשָׁמָה מַתְחֶלֶת לְהִתְעַלּוֹת. כְּגוֹן, אִם הַנְּשָׁמָה שֶׁל חָכָם, אֲזַי הַחָכְמָה מַתְחֶלֶת לְהִתְעַלּוֹת, וְעוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ עַד יוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ. וְכֵן אִם הִיא נְשָׁמָה שֶׁל מַלְכוּת, אֲזַי תַּכְסִיסֵי מִלְחָמָה וְעִסְקֵי הַמַּלְכוּת מִתְעַלִּין. וּלְפִי מַהוּת הַחָכְמָה, אֵיזֶה חָכְמָה שֶׁהִיא, אוֹתָהּ הַחָכְמָה מִתְעַלֶּית בְּעֵת שֶׁבָּא הַנְּשָׁמָה לָהָעוֹלָם. וְכֵן לְפִי מַהוּת הַמַּלְכוּת, אִם הוּא מַלְכוּת הָרִשְׁעָה אוֹ מַלְכוּת טוֹבָה. הַכֹּלָל, אוֹתוֹ הַפְּעֻלָּה שֶׁל אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה מַתְחֶלֶת לְהִתְעַלּוֹת מִיּוֹם בִּיאַת אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה לָעוֹלָם. וְיֵשׁ בִּימֵי חַיָּיו שֶׁל הָאָדָם יְמֵי עֲלִיָּה וִימֵי עֲמִידָה וִימֵי יְרִידָה. כְּגוֹן, אִם יְמֵי חַיָּיו שִׁבְעִים שָׁנָה אוֹ מֵאָה שָׁנָה, אֲזַי שְׁלִישׁ יָמָיו הֵם יְמֵי עֲלִיָּה וּשְׁלִישׁ יְמֵי עֲמִידָה וּשְׁלִישׁ יְמֵי יְרִידָה. דְּהַיְנוּ שֶׁשְּׁלִישׁ יָמָיו עוֹלֶה מַעְלָה מַעְלָה עִם כָּל הַכֹּחוֹת, וּשְׁלִישׁ יָמָיו הוּא עוֹמֵד, וְאַחַר-כָּךְ שְׁלִישׁ יְמֵי יְרִידָה. וִימֵי עֲמִידָה הוּא בְּמִלּוּאוֹ שֶׁאָז כָּל הַכֹּחוֹת בִּשְׁלֵמוּתָן וּבְמִלּוּאָן, וְהוּא בְּחִינַת נִגּוּד הַלְּבָנָה, כִּי הַלְּבָנָה בְּשִׁעַת הַמּוֹלָד הִיא קְטַנָּה וְאַחַר-כָּךְ עוֹלָה וְנִגְדֶּלֶת עַד שֶׁבָּאָה נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ, וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת עֲמִידָה, וְאַחַר-כָּךְ יוֹרֶדֶת וְנִקְטֶנֶת. וּסְגֻלַּת הַלְּבָנָה הִיא לְחַלּוֹחִית, וְעַל-כֵּן הַיָּם מֵעֵת מוֹלַד הַלְּבָנָה מַתְחִיל לַעֲלוֹת וּלְהַגְבִּיהַּ עַצְמוֹ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְאַחַר-כָּךְ בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ נוֹפֵל וְיוֹרֵד וְנִקְטָן.

וְדַע שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁמְּדַבְּרִים בָּרַבִּים, כָּל מַה שֶׁהָעוֹלָם הֵם רַבִּים יוֹתֵר הַדִּבּוּרִים נִמְתָּקִים בְּיוֹתֵר. וְזֶה בְּחִינַת שֶׁל ה"הֵינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי", שֶׁהֵם דִּבּוּרִים שֶׁל גּוֹיִים, וְאַחַר-כָּךְ כְּשֶׁבָּאוּ בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּדְבְּרוּ בֵּינֵיהֶם עַל-יְדֵי-זֶה נִמְתְּקוּ וְנַעֲשׂוּ מֵהֶם דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים. וְזֶה בְּחִינַת מֵי הַיָּם שֶׁהֵם מְלוּחִים וְאֵי אֶפְשָׁר לִשְׁתּוֹתָם, וּכְשֶׁהוֹלְכִים דֶּרֶךְ הָרִים שֶׁל חוֹל עַל-יְדֵי-זֶה נִמְתָּקִים, כִּי הַחוֹל מַמְתִּיק הַמַּיִם, וְאֲזַי רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה (וְלֹא בֵּאֵר יוֹתֵר):

צג

דַּע, שֶׁיֵּשׁ אוֹר שֶׁהוּא מֵאִיר בְּאֶלֶף עוֹלָמוֹת. וְזֶה הָאוֹר אֵין אָדָם פָּשׁוּט יָכוֹל לְקַבֵּל מֵחֲמַת גָּדְלוֹ, וְצָרִיךְ לָזֶה חָכָם גָּדוֹל שֶׁיּוּכַל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, דְּהַיְנוּ שֶׁיּוּכַל לְחַלֵּק הָאוֹר גָּדוֹל לַחֲלָקִים קְטַנִּים כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַקְּטַנִּים בְּמַעֲלָה לְקַבְּלוֹ מְעַט מְעַט. כְּמוֹ לְמָשָׁל, כְּשֶׁאֶחָד אוֹמֵר פִּשְׁטָא אוֹ חִלּוּק גָּדוֹל מְאֹד, וּמֵחֲמַת זֶה אֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ מֵחֲמַת גָּדְלוֹ. כִּי חֲצִי פִּשְׁטָא אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל כִּי אִם כֻּלָּהּ. אֲבָל כְּשֶׁמְּחַלְּקִין הַפִּשְׁטָא וְהַחִלּוּק לַחֲלָקִים וְעִנְיָנִים, אֲזַי יְכוֹלִין לְהָבִין כָּל עִנְיָן וְעִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כָּךְ יֵשׁ אוֹר שֶׁהוּא מֵאִיר בְּאֶלֶף עוֹלָמוֹת, וְהוּא הַשָּׂגָה אֶחָד, דְּהַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ אֶלָּא כֻּלּוֹ אֲבָל לֹא בְּמִקְצָת, כִּי הוּא אוֹר אֶחָד פָּשׁוּט. אַךְ תַּלְמִיד-חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר הוּא יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, דְּהַיְנוּ לְחַלֵּק הָאוֹר גָּדוֹל לַחֲלָקִים כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְקַבְּלוֹ כַּנַּ"ל.

וְעִנְיָן זֶה שֶׁתַּלְמִיד-חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת הוּא מְפֹרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְשֹׂנֵא בָדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף" (מִשְׁלֵי י"ז), וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י דְּהַיְנוּ נוֹקֵם וְנוֹטֵר שֶׁשּׂוֹנֵא בְּדָבָר שֶׁעָשָׂה לוֹ חֲבֵרוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מַפְרִיד אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, כֵּן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י. אֲבָל תַּלְמִיד-חָכָם צָרִיךְ דַּיְקָא לִהְיוֹת נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כָּל תַּלְמִיד-חָכָם שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם וְנוֹטֵר" וְכוּ' (יוֹמָא כב:). אַךְ פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק הוּא כַּנַּ"ל, שֶׁתַּלְמִיד-חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת. וְזֶהוּ "וְשֹׂנֵא בְדָבָר" הַיְנוּ נוֹקֵם וְנוֹטֵר, מַפְרִיד אַלּוּף הַיְנוּ שֶׁהוּא מַפְרִיד וּמְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד-חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ חָגְרָהוּ עַל מָתְנֶיךָ לְסוֹף שֶׁתִּהֲנֶה מִתַּלְמוּדוֹ" (שַׁבָּת סג.). כִּי עַל-יְדֵי שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר עַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, דְּהַיְנוּ לְחַלֵּק אוֹר גָּדוֹל לַחֲלָקִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה יְכוֹלִין לֵהָנוֹת מִתַּלְמוּדוֹ וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. כִּי בְּלִי זֶה אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל מֵחֲמַת גֹּדֶל הָאוֹר כַּנַּ"ל. אֲבָל הַשֵּׂכֶל וְהַטַּעַם שֶׁל עִנְיָן זֶה, מִפְּנֵי מָה מִי שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר יָכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת וְכוּ', זֶה עָמֹק עָמֹק וְכוּ'. וְדַע, מִי שֶׁיּוֹדֵעַ זֹאת הוּא יָכוֹל לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "עֲתִידִים צַדִּיקִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים" (פְּסָחִים סח. זֹהַר בְּרֵאשִׁית קלה. בְּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם), וְיוֹדֵעַ מַה הוּא מֵת. כִּי עַל-יְדֵי שֶׁמְּחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת, וּמַמְשִׁיךְ הָאֲלָפִים לְתוֹךְ הַמֵּאוֹת כַּנַּ"ל, עַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה מְמָוֶת מֵאוֹת עַל-יְדֵי שֶׁנִּכְנְסוּ הָאֲלָפִים לְתוֹכָם. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ זֹאת, אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִפְּנֵי מַה הוּא עֲכָשָׁו בְּשִׂמְחָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הַיִּחוּד שֶׁל בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה זּוֹ צִיקֵי קְדֵרָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "מָשָׁל לְבַת מֶלֶךְ שֶׁהֵרִיחָה צִיקֵי קְדֵרָה, תֹּאמַר יֵשׁ לָהּ גְּנַאי, לֹא תֹּאמַר יֵשׁ לָהּ צַעַר" (פְּסָחִים נו.), וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה זּוֹ חַ"שׁ מֵחַשְׁמַ"ל, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה זּוֹ נְגַהּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב" (יְחֶזְקֵאל א'), וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּ מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַהוּ בְּרִית, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִפְּנֵי מָה חוֹלְקִין עָלָיו.

וּמַשִּׂיחַ יוֹדֵעַ כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה בִּשְׁלֵמוּת. אֲבָל הַצַּדִּיקִים אֵינָם יוֹדְעִים אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשִׂין מֵאֲלָפִים מֵאוֹת. וְאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם נוֹקְמִין וְנוֹטְרִים שֶׁיְּכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מֵאֲלָפִים מֵאוֹת הֵם חֲגוֹרָה לַמָּשִׁיחַ. כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אִם רָאִיתָ תַּלְמִיד-חָכָם שֶׁהוּא נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ - חָגְרָהוּ עַל מָתְנֶיךָ" (שַׁבָּת סג.), הַיְנוּ בְּחִינַת חֲגוֹרָה לַמָּשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ "וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו" (יְשַׁעְיָה י"א), [כְּתַרְגּוּמוֹ:] "וִיהוֹן צַדִּיקַיָּא סְחוֹר סְחוֹר לֵיהּ". הַיְנוּ בְּחִינַת "מָתוֹן מָתוֹן" (בְּרָכוֹת כ.) דְּהַיְנוּ מֵאוֹת, הַיְנוּ מִי שֶׁיָּכוֹל לְחַלֵּק אֲלָפִים לְמֵאוֹת הֵם חֲגוֹרָה לַמָּשִׁיחַ כַּנַּ"ל, וְאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים מְחַיִּין אֶת הַצַּדִּיקִים הַקְּטַנִּים:

צד

דַּע, כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁלוֹם בָּעִיר הוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵין בַּר דַּעַת בָּעִיר הַזֹּאת. כִּי "אִם אֵין דַּעַת הַבְּדָלָה מַנִּין" (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת פ"ה הֲלָכָה ב'). אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בַּר דַּעַת בָּעִיר, אָז יֵשׁ הַבְּדָלָה, דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים שֶׁנּוֹטִים לְהַבַּר דַּעַת וּדְבֵקִים בּוֹ, וְיֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁחוֹלְקִים עָלָיו:

צה

דַּע, שֶׁהַשֵּׁם שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ לָאָדָם הוּא לְפִי הַפְּעֻלָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם לַעֲשׂוֹת בָּעוֹלָם. וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁעוֹשֶׂה הַפְּעֻלָּה שֶׁלּוֹ בַּחֲצִי שָׁנִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְצָרִיךְ לִקְרֹא לוֹ שֵׁם אַחֵר, דְּהַיְנוּ שֵׁם חָדָשׁ. כִּי הַשֵּׁם שֶׁנּוֹתְנִין לָאָדָם הוּא לְאַחַר מוֹתוֹ לְבוּשִׁין שֶׁלּוֹ. כִּי הַשֵּׁם הוּא בְּחִינַת לְבוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי" וְכוּ' (יְשַׁעְיָה מ"ב). "כְּבוֹדִי" זֶה בְּחִינַת לְבוּשִׁין. כִּי "רַבִּי יוֹחָנָן קָרֵא לְמַאנִיהּ מְכַבְּדוּתָא" (שַׁבָּת קיג.):

כִּי הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא נִקְרָא הַוָיְ"ה. כִּי בְּשֵׁם הַוָיְ"ה נִתְהַוֶּה כָּל הָעוֹלָמוֹת, אֲבָל לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ שֵׁם. כִּי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ. וְזֶהוּ: "כִּי הִגְדַּלְתָּ עַל כָּל שִׁמְךָ אִמְרָתֶךָ" (תְּהִלִּים קל"ח). "אִמְרָתֶךָ" זוֹ הַפְּעֻלָּה. כִּי "בְּמַאֲמָר נִבְרָא הָעוֹלָם" (אָבוֹת ה') דְּהַיְנוּ הַפְּעֻלָּה. הַיְנוּ לְפִי הַפְּעֻלּוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הוּא גָּדוֹל מִכָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי לְמַעְלָה מִכָּל הָעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ שֵׁם כְּלָל. וְזֶהוּ: "כִּי הִגְדַּלְתָּ עַל כָּל שִׁמְךָ אִמְרָתֶךָ".

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב לֶעָתִיד לָבוֹא: "וְרָאוּ כָל הָעַמִּים צִדְקֶךָ וְכוּ' וְקֹרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ" (יְשַׁעְיָה ס"ב). כִּי הָאֻמּוֹת יִהְיוּ רוֹאִים הַפְּעֻלָּה שֶׁיִּהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְרָאוּ לָהֶם שֵׁם חָדָשׁ. כְּמוֹ כֵן יֵשׁ אֶחָד שֶׁעוֹשֶׂה הַפְּעֻלָּה שֶׁלּוֹ לְפִי הַשֵּׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּחֲצִי שָׁנָיו וְעוֹשֶׂה אַחַר-כָּךְ פְּעֻלּוֹת חֲדָשִׁים, וְצָרִיךְ לִקְרֹא לוֹ שֵׁם חָדָשׁ. וְיֵשׁ בָּזֶה סוֹדוֹת גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים מְאֹד מְאֹד. וְזֶהוּ שֶׁקּוֹרִין לְחוֹלֶה שֵׁם אַחֵר, כִּי הַשֵּׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִקֹּדֶם כְּבָר עָשָׂה הַפְּעֻלָּה שֶׁלּוֹ כְּפִי אוֹתוֹ הַשֵּׁם שֶׁהָיָה לוֹ, וְהָיָה רָאוּי לוֹ לָמוּת, לְפִיכָךְ קוֹרְאִין לוֹ שֵׁם אַחֵר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּעֻלָּה אַחֶרֶת וְיוּכַל לִחְיוֹת עוֹד כַּמָּה שָׁנִים עַל-יְדֵי שֶׁקּוֹרְאִין לוֹ שֵׁם אַחֵר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת הַפְּעֻלָּה כְּפִי אוֹתוֹ הַשֵּׁם.

וְעַל-כֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָיָה לוֹ כַּמָּה שֵׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (מְגִלָּה יג.). כִּי בְּכָל פַּעַם עָשָׂה הַפְּעֻלָּה שֶׁלּוֹ כְּבָר לְפִי הַשֵּׁם, וְהָיָה צָרִיךְ בְּכָל פַּעַם שֵׁם אַחֵר לַעֲשׂוֹת פְּעֻלּוֹת אֲחֵרוֹת כַּנַּ"ל:

צו

רָאוּי לְאָדָם לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִהְיוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא, דְּהַיְנוּ לִהְיוֹת מֻפְרָשׁ מִתַּאֲווֹת כְּמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא שֶׁאֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִיָּה וְשׁוּם תַּאֲוָה מִתַּאֲווֹת הַבַּהֲמִיּוּת הַכְּלוֹת וְנִפְסָדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין הַחוֹלֶה, מֵחֲמַת שֶׁהוּא סָמוּךְ קְצָת לָעוֹלָם הַבָּא, עַל-כֵּן הוּא

מוֹאֵס בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּמִשְׁגָּל וְאֵין לוֹ שׂוּם תַּאֲוָה, אַדְרַבָּא כָּל הַתַּאֲווֹת קָצִים וּמְאוּסִים עָלָיו, מֵחֲמַת שֶׁהוּא סָמוּךְ לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁאֵין בּוֹ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְכוּ'. כֵּן יֵשׁ לָאָדָם לְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים חִיּוּתוֹ וּבְבְרִיאוּתוֹ, שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לְהִתְנַהֵג בְּלֹא תַּאֲווֹת כְּמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא. וּבְוַדַּאי אִם הָיָה נִזְכָּר בְּטוּב זִכָּרוֹן מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַבָּא, בְּוַדַּאי לֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל כָּלָל חִיּוּת וְתַעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, עַד שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה גְּדוֹלָה הַשִּׂכְחָה. אַף שֶׁהִיא מִדָּה לֹא טוֹבָה, עִם כָּל זֶה הִיא מַעֲלָה, שֶׁעַל יָדָהּ אֶפְשָׁר לְאָדָם לִחְיוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי אִם הָיָה נִזְכָּר מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַבָּא, כִּי יֵשׁ מַלְאָךְ גָּדוֹל מְאֹד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶלֶף רָאשִׁים, וְכָל רֹאשׁ יֵשׁ לוֹ אֶלֶף לְשׁוֹנוֹת, וְכָל לָשׁוֹן יֵשׁ לוֹ אֶלֶף קוֹלוֹת, וְכָל קוֹל יֵשׁ לוֹ אֶלֶף נִגּוּנִים, וּכְשֶׁהַמַּלְאָךְ הַזֶּה עוֹמֵד לְשׁוֹרֵר בְּוַדַּאי יָפֶה וְנָעִים מְאֹד אֲשֶׁר אֵין לְהַעֲרִיךְ וּלְשַׁעֵר כְּלָל. וְעַתָּה יִזְכֹּר הָאָדָם עַצְמוֹ פְּחִיתוּת וְשִׁפְלוּת עֶרְכּוֹ נֶגֶד זֶה, וְאֵיךְ יוּכַל לִסְבֹּל חַיָּיו, בְּוַדַּאי יִמְאַס עַצְמוֹ בְּחַיָּיו עַד שֶׁיִּגְוַע בְּלֹא עִתּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה זוֹכֵר פְּחִיתוּתוֹ בִּפְרָט כְּמוֹ כַּמָּה אֲנָשִׁים שֶׁהֵם מְלֵכְלָכִים וּמִתְעָבִים מְאֹד בַּעֲוֹונוֹת, בְּוַדַּאי אִם לֹא הָיָה שִׂכְחָה כָּלָל, לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהָרִים עַצְמוֹ כְּלָל לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וּמֵחֲמַת כָּל זֶה הַשִּׂכְחָה הוּא מַעֲלָה מִצַּד זֶה. אֲבָל הָאָדָם רָאוּי לִזְכֹּר עַצְמוֹ לְבַל יֹאבַד עוֹלְמוֹ חַס וְשָׁלוֹם.

וַחֲכָמֵינוּ זַ"ל אָמְרוּ: שֶׁ"עָתִיד הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא לְהַנְחִיל לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שֵׁ"י עוֹלָמוֹת" וְכוּ' (עוֹקְצִין פ"ג מִשְׁנָה י"ב). וְיֵשׁ עֵרֶב בְּדַעְתּוֹ גְּדֻלַּת עוֹלָם אֶחָד וְכַמָּה וְכַמָּה בָּתִּים יֵשׁ בּוֹ, וְכַמָּה וְכַמָּה חֲצֵרוֹת וּמְבוֹאוֹת, וְכַמָּה וְכַמָּה עֲיָרוֹת וּמְדִינוֹת, וְגֹדֶל שֶׁטַח שֶׁל כָּל עוֹלָם, וְכַמָּה וְכַמָּה כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת עַד אֵין מִסְפָּר וְגַלְגַּלִּים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים שֶׁיֵּשׁ בְּכָל עוֹלָם וְעוֹלָם. כִּי כָּל אֵלּוּ יֵשׁ בְּעוֹלָם אֶחָד מֵהָעוֹלָמוֹת. וּמַעֲתָּה שֵׁ"י עוֹלָמוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל צַדִּיק מַה יָּקָרָה גְּדֻלָּתוֹ וְשַׂעֲשׁוּעָיו וְתַעֲנוּגָיו עַד אֵין לְהַעֲרִיךְ וּלְשַׁעֵר. וְהִנֵּה הַשֵּׁ"י עוֹלָמוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַצַּדִּיק הוּא בּוֹנֶה אוֹתָם מְמַחֲלֹקֶת. כִּי כָּל דִּבְרֵי הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁכָּל אֶחָד מְדַבֵּר הֵם בְּחִינַת אֲבָנִים. כִּי הָאוֹתִיּוֹת נִקְרָאִים אֲבָנִים כַּמּוּבָא בְּסֵפֶר יְצִירָה: "שְׁתֵּי אֲבָנִים בּוֹנוֹת" וְכוּ' (פֶּרֶק ד' מי"ב), וְהֵם בְּחִינַת חֲלוּקֵי אֲבָנִים. כִּי הָאֲבָנִים הַבָּאִים עַל-יְדֵי דִּבְרֵיהֶם שֶׁל הַמַּחֲלֹקֶת הֵם מְחֻלָּקִים וְאֵין לָהֶם חִבּוּר, וְהַצַּדִּיק נוֹטֵל אֵלּוּ הָאֲבָנִים וּמְחַבֵּר אוֹתָם וּבוֹנֶה מֵהֶם בָּתִּים. כִּי הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם וּמְחַבְּרָם וּמְסַדְּרָם יַחַד זֶה עַל זֶה עַד שֶׁבּוֹנֶה מֵהֶם בַּיִת. וְזֶה בְּחִינַת שְׁלוֹם בַּיִת שֶׁעוֹשֶׂה מֵחֲלוּקֵי הָאֲבָנִים הַנַּ"ל בְּחִינַת שְׁלוֹם בַּיִת. וּמֵהַבָּתִּים נַעֲשָׂה עִיר עַד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהֶם עוֹלָם מָלֵא, וְכֵן שֵׁ"י עוֹלָמוֹת. וְזֶה בְּחִינַת "לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ" (מִשְׁלֵי ח') (אוֹהֲבַי דַּיְקָא בְּחִינַת אַהֲבָה וְשָׁלוֹם, כִּי עַל-יְדֵי הַשָּׁלוֹם וְהָאַהֲבָה שֶׁעוֹשֶׂה בֵּין הַחֲלוּקֵי אֲבָנִים נַעֲשׂוּ הַשֵּׁ"י עוֹלָמוֹת כַּנַּ"ל). וְזֶה מַה שֶּׁאָמְרָה אֲבִיגַיִל לְדָוִד בְּעֵת שֶׁחָלַק עָלָיו נָבָל וְדִבֵּר עָלָיו סָרָה

כַּנַּאֲמַר שָׁם, אָמְרָה לוֹ: "וְעַתָּה יָדַעְתִּי כִּי בַּיִת יַעֲשֶׂה לְךָ ה'" (שְׁמוּאֵל-ב' ז'). הַיְנוּ עַל-יְדֵי זֶה הַמַּחֲלֹקֶת "יַעֲשֶׂה לְךָ ה'" בַּיִת מֵהָאֲבָנִים הַנַּ"ל כַּנַּ"ל.

כִּי הַצַּדִּיק מַטֶּה כְּלַפֵּי חֶסֶד, וְדָן אֶת כָּל הַחוֹלְקִים עָלָיו לְכַף זְכוּת שֶׁכָּוָּנָתָם לְשֵׁם שָׁמַיִם. כִּי לֹא הָיָה הָעוֹלָם יָכוֹל לִסְבֹּל אוֹר שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁאוֹרוֹ גָּדוֹל מְאֹד לְהָעוֹלָם לְסַבְּלוֹ. וְגַם מֵחֲמַת שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה דִּינִים וְקִטְרוּגִים גְּדוֹלִים עַל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הָאֱמֶת, עַל-כֵּן הֵם חוֹלְקִים עָלָיו, וּבָזֶה הֵם מַשְׁתִּיקִים הַדִּינִים וְהַקִּטְרוּגִים. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין קָשֶׁה עַל אָדָם, וְאֶחָד לוֹבֵשׁ קִנְאָה וְאוֹמֵר, אֲנִי אֵלֵךְ וְאָנֹכִי מִמֶּנּוּ וְאֶעֱשֶׂה בּוֹ דִּין, עַל יְדֵי זֶה הוּא מַשְׁתִּיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר הַבַּעֲלֵי דִּין שֶׁמְּקַטְרְגִים שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְסַבֵּל דִּינֵיהֶם. נִמְצָא שֶׁזֶּה שֶׁהוֹלֵךְ לְנָקֹם מִמֶּנּוּ עוֹשֶׂה לוֹ טוֹבָה גְּדוֹלָה מְאֹד. כִּי בְּוַדַּאי טוֹב וְנוֹחַ לוֹ לְסַבֵּל דִּינוֹ שֶׁל זֶה הָאֶחָד שֶׁזֶּה אֶפְשָׁר לוֹ לְסַבְּלוֹ, מִלְּסַבֵּל דִּינֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם שֶׁלֹּא הָיָה אֶפְשָׁר לְסַבְּלוֹ. וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ אֵצֶל פִּינְחָס בְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי. כִּי לוּלֵי פִּינְחָס הָיוּ יִשְׂרָאֵל חַס וְשָׁלוֹם חַיָּבִין כְּלָיָה חַס וְשָׁלוֹם, אַךְ מֵחֲמַת שֶׁיָּצָא פִּינְחָס וְקִנֵּא קִנְאַת ה' עַל-יְדֵי-זֶה נִשְׁתַּתֵּק הַדִּין מֵעַל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי" וְכוּ' (בְּמִדְבַּר כ"ה). כֵּן זֶה שֶׁחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק, וְאוֹמֵר אֲנִי אֶעֱשֶׂה לוֹ וְאֶרְאֶה לוֹ גְּבוּרָתִי וְנִקְמָתִי מִמֶּנּוּ, עַל-יְדֵי-זֶה הוּא מַשְׁתִּיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר הַדִּינִים כַּנַּ"ל, וְגַם עוֹשֶׂה לוֹ טוֹבָה. כִּי כְּשֶׁהַצַּדִּיק צָרִיךְ לֵילֵךְ מִדְּרָגָא לְדַרְגָּא אֲזַי מְנַסִּים אוֹתוֹ אִם יֵשׁ לוֹ "כֹּחַ לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ" (דָּנִיֵּאל א'), וְ"הֵיכַל הַמֶּלֶךְ" הוּא בְּחִינַת פֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁנִּקְרָא ~ הֵיכָל שֶׁהוּא בְּגִימַטְרִיָּא אֲדֹ' שֶׁהוּא בְּחִינַת פֶּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: מַלְכוּת פֶּה. וְזֶה שֶׁהַצַּדִּיק חוֹלֵק עָלָיו, הוּא נִסָּיוֹן לְזֶה הַצַּדִּיק שֶׁעָלָיו הַמַּחֲלֹקֶת, אִם יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ בַּפֶּה שֶׁל הַצַּדִּיק הַחוֹלֵק עָלָיו. וְעַל-יְדֵי-זֶה מַעֲלִין אוֹתוֹ מִדְּרָגָא לְדַרְגָּא יוֹתֵר עֶלְיוֹנָה. נִמְצָא שֶׁעוֹשֶׂה לוֹ טוֹבָה:

צז

עַל-יְדֵי בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת יְכוֹלִין לוֹמַר תְּהִלִּים:

צח

אֲמִירַת תְּהִלִּים מַעֲלָה גְּדוֹלָה כְּאִלּוּ אֲמָרָם דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ. כִּי הוּא אֲמָרָם בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מֻנָּח בְּתוֹךְ הַתֵּבוֹת, וּכְשֶׁאוֹמְרָם הוּא מְעוֹרֵר בְּרוּחַ פִּיו אֶת הָרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עַד שֶׁנֶּחֱשָׁב כְּאִלּוּ אֲמָרָם דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם בְּעַצְמוֹ. וְהוּא מְסֻגָּל מְאֹד לְרַפְאוֹת הַחוֹלֶה לִהְיוֹת לוֹ בִּטָּחוֹן רַק עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁעַל-יְדֵי אֲמִירַת תְּהִלִּים יוֹשִׁיעוֹ ה', וְהַבִּטָּחוֹן הוּא בְּחִינַת מִשְׁעָנֶת. כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם נִשְׁעָן עַל הַמִּטָּה, כֵּן הוּא נִשְׁעָן עַל הַבִּטָּחוֹן שֶׁבּוֹטֵחַ שֶׁיּוֹשִׁיעוֹ ה'. כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד: "וַיְהִי ה' לְמִשְׁעָן לִי" (תְּהִלִּים י"ח). וְעַל-כֵּן עַל-יְדֵי-זֶה נִתְרַפֵּא הַחוֹלֶה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה" (שְׁמוֹת כ"א). וְזֶה בְּחִינַת: "וַיִּצָּא

חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי" (יְשַׁעְיָה י"א) הַנֶּאֱמַר עַל מָשִׁיחַ שֶׁהוּא דָּוִד, בְּחִינַת: "רוּחַ אֲפֵינוּ מְשִׁיחַ ה'" (אֵיכָה ד').

וְזֶה בְּחִינַת (פְּסָחִים סח.): "עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁיְּחַיּוּ מֵתִים", עַל-יְדֵי הַמִּשְׁעֶנֶת, בְּחִינַת: "וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בְּיָדוֹ". בְּחִינַת: "וְנָתַתָּ הַמִּשְׁעֶנֶת עַל פְּנֵי הַנַּעַר" עַד כָּאן.

(כָּל זֶה לֹא נִכְתַּב בִּשְׁלֵמוּת, וְחָסֵר הַרְבֵּה רַק מַה שֶּׁנִּתְפַּס בַּמֹּחַ קְצָת נִכְתַּב, וְרֹבוֹ נִשְׁכַּח) חֹרֶף הוּא בְּחִינַת עִבּוּר, וְקַיִץ הוּא בְּחִינַת לֵדָה. וְאָז דִּבֵּר עִמָּנוּ שִׂיחָה נִפְלָאָה וְנִשְׁכַּח הַרְבֵּה. וּמַה שֶּׁאֲנִי זוֹכֵר עֲדַיִן הוּא מַה שֶּׁדִּבֵּר אָז מֵעִנְיַן הַקַּיִץ שֶׁהָיָה אָז מְמַשְׁמֵשׁ וּבָא. כִּי שִׂיחָה זוֹ הָיְתָה אָז בְּיֵמֵי נִיסָן קֹדֶם פֶּסַח, בְּעֵת שֶׁהָיָה הַבְּרִית מִילָה שֶׁל בְּנוֹ שְׁלֹמֹה אֶפְרַיִם זַ"ל בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לַמִּילָה. וְדִבֵּר אָז שֶׁבַּחֹרֶף כָּל הָעֲשָׂבִים וְכָל הַצְּמָחִים כֻּלָּם מֵתִים, כִּי בָּטֵל כֹּחָם בַּחֹרֶף וְהֵם אָז בִּבְחִינַת מִיתָה. וּכְשֶׁבָּא הַקַּיִץ כֻּלָּם נִתְעוֹרְרִים וְחַיִּים. וְאָז טוֹב וְיָפֶה מְאֹד כְּשֶׁיּוֹצְאִים לְשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה "שִׂיחָה זוֹ תְּפִלָּה" (בְּרָכוֹת כו:) וּתְחִינָה וּתְשׁוּקָה וְגַעֲגוּעִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאָז כָּל שִׂיחַ וְשִׂיחַ הַשָּׂדֶה הַמַּתְחִילִים לִחְיוֹת וְלִצְמֹחַ, אֲזַי כֻּלָּם נִכְסָפִים וְנִכְלָלִים בְּתוֹךְ שִׂיחָתוֹ וּתְפִלָּתוֹ. וְהֶאָרִיךְ אָז בְּשִׂיחָה נִפְלָאָה בְּעִנְיָן זֶה, וְעוֹד בִּשְׁאָר עִנְיָנִים (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ע"ב):

צט

כְּשֶׁאֶחָד מְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת שָׁמַיִם נַעֲשֶׂה אוֹר יָשָׁר וְאוֹר חוֹזֵר. וְלִפְעָמִים מַקְדִּים הָאוֹר חוֹזֵר קֹדֶם הָאוֹר יָשָׁר, כְּשֶׁהַמְקַבֵּל יֵשׁ לוֹ מֹחַ קָטָן וְאֵין יָכוֹל לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ, כִּי אָז קֹדֶם שֶׁמְּקַבֵּל חֲבֵרוֹ מִמֶּנּוּ שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אוֹר יָשָׁר, קֹדֶם לָזֶה מְקַבֵּל הוּא מֵחֲבֵרוֹ וְאָז הָאוֹר חוֹזֵר קֹדֶם לְאוֹר יָשָׁר.

כִּי כְּשֶׁמְּדַבְּרִין עִם חֲבֵרוֹ בְּיִרְאַת-שָׁמַיִם, אַף שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְקַבֵּל הִתְעוֹרְרוּת מֵחֲבֵרוֹ. כִּי עַל-יְדֵי הַהַכָּאָה שֶׁיָּצְאוּ הַדִּבּוּרִים מִפִּיו לַחֲבֵרוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה חוֹזֵר הָאוֹר אֵלָיו (וְזֶהוּ בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר מַמָּשׁ הַמּוּבָא בַּכְּתָבִים (בְּעֵץ חַיִּים הֵיכַל א' הֵיכַל א"ק שַׁעַר ד' שַׁעַר אַחַ"פ פֶּרֶק א' וְעוֹד בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה) עַיֵּן שָׁם), כְּמוֹ מִי שֶׁמַּכֶּה בַּכֹּתֶל שֶׁחוֹזֵר הַדָּבָר אֵלָיו. כְּמוֹ כֵן כְּשֶׁמְּדַבֵּר לַחֲבֵרוֹ אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין חֲבֵרוֹ מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, אַף-עַל-פִּי-כֵן הוּא בְּעַצְמוֹ יָכוֹל לְהִתְעוֹרֵר מֵהֶם, עַל-יְדֵי הַהַכָּאָה שֶׁיָּצְאוּ הַדְּבָרִים לְגַבֵּי חֲבֵרוֹ וְהִכּוּ בּוֹ וְחָזְרוּ אֵלָיו. וְעַל-כֵּן אִם הָיָה מְדַבֵּר אֲלוּ הַדְּבָרִים בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא הָיָה מִתְעוֹרֵר מֵהֶם כְּלָל, וְעַל-יְדֵי שֶׁדִּבְּרָם לַחֲבֵרוֹ נִתְעוֹרֵר מֵהֶם, אַף שֶׁחֲבֵרוֹ לֹא נִתְעוֹרֵר כִּי חָזְרוּ אֵלָיו עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַהַכָּאָה כַּנַּ"ל (וְזֶה בְּחִינַת אוֹר חוֹזֵר שֶׁהוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת הַכָּאָה כַּמְבֹאָר בַּכְּתָבִים וְהֵבֵן):

ק

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל מִכְּבָר:

"וַתִּתְפַּשֵּׁהוּ בִּבְגָדוֹ" (בְּרֵאשִׁית ל"ט). שֶׁהַבַּעַל דָּבָר וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא תּוֹפְסֶת אֶת הָאָדָם בִּבְגָדוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁמַּטְרִיד אוֹתוֹ בְּטִרְדַת בְּגָדָיו וּמַלְבּוּשָׁיו. כִּי טִרְדַּת הִצְטָרְכוּת מַלְבּוּשִׁים וּבְגָדִים שֶׁל אָדָם הֵם מְבַלְבְּלִין מְאֹד אֶת הָאָדָם, וּמוֹנְעִים אוֹתוֹ עַל-יְדֵי-זֶה מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ: "וַתִּתְפַּשֵּׁהוּ בִּבְגָדוֹ". אַךְ מִי שֶׁהוּא בַּעַל נֶפֶשׁ וְלִבּוֹ חָזָק בַּהּ', אֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ גַּם עַל זֶה, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֶּגֶד לִלְבֹּשׁ, אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵינוֹ מַטְרִיד עַצְמוֹ בָּזֶה, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנִּיחַ עַצְמוֹ לְבַלְבֵּל עַצְמוֹ בָּזֶה. וְזֶהוּ: "וַיִּנַּח בִּגְדוֹ אֶצְלָהּ וַיָּנָס" וְכוּ' (שָׁם). שֶׁמַּנִּיחַ בִּגְדוֹ וּמַלְבּוּשׁוֹ וְנָס וּבוֹרֵחַ מֵהֶם וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ כְּלָל עַל זֶה, רַק עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ בַּעֲבוֹדַת ה' כְּפִי מַה שֶּׁיָּכוֹל:

קא

כְּבָר מְבֹאָר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאֵין צְרִיכִין שׁוּם חָכְמוֹת בָּעֲבוֹדוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, רַק תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת וֶאֱמוּנָה. וְאָמַר, שֶׁפְּשִׁיטוּת הוּא גְּבוֹהַּ מִן הַכֹּל, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא הוּא בְּוַדַּאי גְּבוֹהַּ מִן הַכֹּל, וְהוּא יִתְבָּרַךְ הוּא פָּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת:

קב

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ עַל פָּסוּק: "לֹא הִבִּיט אָוֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ" (בַּמִּדְבָּר כ"ג), אֲבָל שָׂכַחְתִּי הָעִנְיָן, אַךְ זֹאת אֲנִי זוֹכֵר מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ סוֹף הַפָּסוּק: "וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ", וּתְרוּעַת לְשׁוֹן שְׁבִירָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "תִּרְעֹם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל" (תְּהִלִּים ב'). הַיְנוּ כְּשֶׁמְּשַׁבְּרִין אֶת הַכְּפִירוֹת, אָזַי: "מֶלֶךְ בּוֹ", הַיְנוּ שֶׁמּוֹצְאִין אֶת הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרַךְ גַּם בְּתוֹךְ הַכְּפִירוֹת עַצְמָן, כִּי גַּם בְּהַכְּפִירוֹת בְּעַצְמָן מְלֻבָּשׁ חִיּוּתוֹ יִתְבָּרַךְ.

גַּם אָמַר, שֶׁהַמְחַקְּרִים גַּם חַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים כְּלָל אֲפִלּוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ כִּרְצוֹנָם, מִכָּל-שֶׁכֵּן כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם אֵיזֶה צָרָה, אָזַי אֵין לָהֶם לְמִי לִפְנוֹת מֵאַחַר שֶׁתּוֹלִין בַּטֶּבַע חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאֵין לָהֶם בַּמָּה לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמָן כְּלָל. אֲבָל אִישׁ אֱמוּנוֹת הַמַּאֲמִין בַּהּ' חַיָּיו טוֹבִים מְאֹד. כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁעָבַר עָלָיו חַס וְשָׁלוֹם אֵיזֶה צָרָה רַחֲמָנָא לִצְלָן, אָזַי הוּא גַּם-כֵּן יָכוֹל לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי בּוֹטֵחַ בַּהּ' כִּי הַכֹּל לְטוֹבָה, אוֹ שֶׁעַל-יְדֵי יִסּוּרִין אֲלּוּ יָנִיחוּ לוֹ מֵעֲוֹנוֹתָיו, אוֹ שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לְאֵיזֶה טוֹבָה גְּדוֹלָה בְּסוֹף, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. כִּי כַּוָּנַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הִיא בְּוַדַּאי לְטוֹבָה. עַל-כֵּן אִישׁ אֱמוּנוֹת הוּא חַי חַיִּים טוֹבִים תָּמִיד, וְטוֹב לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל הַמְחַקְּרִים אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת לֹא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בָּעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה מְבֹאָר מְאֹד לְמִי שֶׁבָּקִי בָּהֶם. כִּי הֵם מְלֵאִים יִסּוּרִים תָּמִיד, כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְנַהֵג לָהֶם כִּרְצוֹנָם. וּמֵאַחַר שֶׁהֵם

בּוֹחֲרִים רַק בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא כֻּלּוֹ מָלֵא יִסּוּרִים וְיִגּוֹנוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן, עַל כֵּן בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה יֵשׁ לָהֶם צַעַר וְיִגּוֹנוֹת וּדְאָגוֹת מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁאֵין מִתְנַהֵג לָהֶם כִּרְצוֹנָם, וְכָל יְמֵיהֶם כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת. כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְנַהֵג לְהָאָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה שׁוּם דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ. וּמֵאַחַר שֶׁאֵין מִסְתַּכְּלִין עַל הַתַּכְלִית הָאֱמִתִּי וְהַנִּצְחִי, רַק עַל תַּאֲוֹת עוֹלָם הַזֶּה, עַל-כֵּן בְּוַדַּאי הֵם מְלֵאִים יִסּוּרִים תָּמִיד כַּנַּ"ל. וְגַם כְּשֶׁבָּאִין עֲלֵיהֶם הַיִּסּוּרִים וְהַדְּאָגוֹת וְהַיְגוֹנוֹת אֵין לָהֶם בְּמַה לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמָן כַּנַּ"ל. אֲבָל אִישׁ כָּשֵׁר מֵאַחַר שֶׁמַּאֲמִין בֶּהֱאֱמֶת, וְעִקַּר תִּקְוָתוֹ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, עַל-כֵּן חַיָּיו טוֹבִים מְאֹד. כִּי כָּל מַה שֶּׁעוֹבֵר עָלָיו, הוּא מַאֲמִין שֶׁהַכֹּל לְטוֹבָה, כְּדֵי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁיְּשׁוּב מֵעֲוֹונוֹתָיו אוֹ בִּשְׁבִיל כַּפָּרָה עַל עֲוֹונוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא לַטּוֹב הַנִּצְחִי וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וַאֲפִלּוּ הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לְאִישׁ כָּשֵׁר מֵחֲמַת הַצַּעַר שֶׁל הַחֲרָטָה כְּשֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ אֵיזֶה פְּגָם אוֹ אֵיזֶה עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִלּוּ אִם חַס וְשָׁלוֹם עָבַר עֲבֵרָה מַמָּשׁ רַחֲמָנָא לִצְלָן, אַחַר-כָּךְ כְּשֶׁזּוֹכֶה לְהִתְחָרֵט עָלָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מְאֹד וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים, עַל שֶׁבָּא לִידֵי מִכְשׁוֹל אוֹ לִידֵי עֲבֵרָה רַחֲמָנָא לִצְלָן רַחֲמָנָא לְשֵׁזְבָן, אַף-עַל-פִּי-כֵן, גַּם אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין אֵינָם הַיִּסּוּרִין כְּלָל. כִּי זֶה הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין הֵם מוֹסִיפִים חַיִּים לְהָאָדָם, בִּבְחִינַת (מִשְׁלֵי י'): "יִרְאַת ה' תּוֹסִיף יָמִים".

וְתֵדַע כְּלָל זֶה, כִּי כָּל הַיִּרְאוֹת וְכָל הַיִּסּוּרִים שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם הֵם מְקַצְּרִים וּמְכַלִּים יְמֵי חַיָּיו. וְעַל-כֵּן אֵלּוּ הַקַּלְּיֵי עוֹלָם הָעוֹסְקִים בַּחֲקִירוֹת, חַיֵּיהֶם אֵינָם חַיִּים כְּלָל, כִּי הַיִּסּוּרִים וְהַדְּאָגוֹת שֶׁלָּהֶם מְכַלִּים חַיֵּיהֶם כַּנַּ"ל. אֲבָל כָּל הַיִּרְאוֹת וְכָל הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵחֲמַת יִרְאַת ה' הֵם מוֹסִיפִים יָמִים וְחַיִּים, בִּבְחִינַת: "יִרְאַת ה' תּוֹסִיף יָמִים". וְגַם אֵלּוּ הַיִּסּוּרִין שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם מֵחֲמַת שֶׁעָבַר אֵיזֶה פְּגָם אוֹ עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, וּמִתְחָרֵט עַל זֶה וְיֵשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה, אֵלּוּ הַיִּסּוּרִים הֵם בִּבְחִינַת "יִרְאַת ה' תּוֹסִיף יָמִים". כִּי הַיִּסּוּרִין שֶׁלּוֹ הֵם מֵחֲמַת שֶׁמִּתְיָרֵא מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הֵן מֵחֲמַת רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אוֹ מֵחֲמַת יִרְאַת הָעֹנֶשׁ. וְאֵיךְ שֶׁהוּא, עַל-כָּל-פָּנִים הוּא בִּכְלַל יִרְאַת ה', כִּי הַכֹּל מִיִּרְאָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְעַל-כֵּן הִיא מוֹסֶפֶת יָמִים כַּנַּ"ל.

גַּם מִי שֶׁהוּא אִישׁ אֱמוּנָה, הַתְּשׁוּבָה שֶׁלּוֹ הוּא יוֹתֵר קַלָּה. כִּי הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, דְּהַיְנוּ שֶׁכְּפִי הַתַּעֲנוּג שֶׁהָיָה לוֹ מֵהָעֲבֵרָה, כֵּן יִהְיֶה לוֹ מַמָּשׁ צַעַר וְיִסּוּרִין. וּמֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֱמוּנָה, עַל-כֵּן לֹא הָיָה תַּעֲנוּגוֹ בִּשְׁלֵמוּת בִּשְׁעַת הָעֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם רַחֲמָנָא לִצְלָן. כִּי הָיָה מְעֹרָב בְּיָגוֹן, כִּי יָדַע כִּי מָרָה תִּהְיֶה בְּאַחֲרוֹנָה, כִּי יִהְיֶה לוֹ עֹנֶשׁ קָשֶׁה וָמַר רַחֲמָנָא לִצְלָן, רַק שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עַל תַּאֲוָתוֹ. עַל-כֵּן תְּשׁוּבָתוֹ קַלָּה יוֹתֵר, כִּי אֵין צָרִיךְ לִסְבֹּל יִסּוּרֵי הַתְּשׁוּבָה כָּל-כָּךְ מֵאַחַר שֶׁגַּם בִּשְׁעַת הָעֲבֵרָה לֹא הָיָה תַּעֲנוּגוֹ בִּשְׁלֵמוּת

כַּנַּ"ל. אֲבָל הַמְחַקְּרִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה תְּשׁוּבָתָם כְּבֵדָה יוֹתֵר, כִּי לֹא הָיָה לָהֶם יְסוּרִים כָּל-כָּךְ בִּשְׁעַת הָעֲבֵרָה, כִּי הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כַּנַּ"ל.

וְעַיֵּן בְּשֶׁלָּ"ה (סֵפֶר "שְׁנֵי-לוּחוֹת-הַבְּרִית") בְּמַסֶּכֶת שָׁבוּעוֹת (פֶּרֶק נֵר מִצְוָה ד"ה הַרְחָקַת לְמוּד וְכוּ'), שָׁם מְבֹאָר בְּיוֹתֵר גֹּדֶל עֹצֶם הָאִסּוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּסִפְרֵי הַמְחַקְּרִים. וְהֵבִיא שָׁם שֶׁמִּי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאֵלּוּ הַסְּפָרִים אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וְהֵבִיא שָׁם בְּשֵׁם כַּמָּה גְּדוֹלֵי הַקַּדְמוֹנִים שֶׁהַפְלִיגוּ בְּעֹצֶם אִסּוּר זֶה שֶׁחָמוּר מִכָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכֵן מְבֹאָר בְּכַמָּה סְפָרִים קְדוֹשִׁים:

קג

טוֹב יוֹתֵר לִהְיוֹת פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר, דְּהַיְנוּ לְהַאֲמִין אֶפִלּוּ בִּשְׁטוּתִים וּשְׁקָרִים כְּדֵי לְהַאֲמִין גַּם בֶּהֱאֶמֶת, מִלִּהְיוֹת חָכָם וְלִכְפֹּר בַּכֹּל חַס וְשָׁלוֹם, דְּהַיְנוּ לִכְפֹּר בִּשְׁטוּתִים וּשְׁקָרִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה הַכֹּל לֵיצָנוּת אֶצְלוֹ וְכוֹפֵר גַּם בֶּהֱאֶמֶת חַס וְשָׁלוֹם. "וּמוּטָב שֶׁאֶקָּרֵא שׁוֹטֶה כָּל יָמַי וְאַל אֶהְיֶה רָשָׁע שָׁעָה אַחַת לִפְנֵי הַמָּקוֹם" (עֵדֻיּוֹת ה'):

קד

"אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה מָשְׁכֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ" (קִדּוּשִׁין ל:). כִּי לִפְעָמִים הוּא (הַיְנוּ הַבַּעַל דָּבָר) מִתְפַּלֵּל מִתּוֹךְ הָאָדָם וַאֲזַי הָאָדָם כְּמוֹ בֵּית-הַכְּנֶסֶת וְאֶחָד מִתְפַּלֵּל בְּתוֹכוֹ. וְכֵן בְּלִמּוּד, לִפְעָמִים הָאָדָם הוּא כְּמוֹ בֵּית-הַמִּדְרָשׁ וְאֶחָד לוֹמֵד בְּתוֹכוֹ. אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן לִמּוּד כָּזֶה טוֹב יוֹתֵר מִתְּפִלָּה כָּזוֹ, כְּמַאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (שָׁם): "אִם אֶבֶן הוּא נִמּוֹחַ אִם בַּרְזֶל הוּא מִתְפּוֹצֵץ". וְזֶהוּ: אִם פָּגַע בְּךָ מְנַוָּל זֶה, פְּגִיעָה לְשׁוֹן תְּפִלָּה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (בְּרָכוֹת כו:). הַיְנוּ כְּשֶׁהַמְנַוָּל מִתְפַּלֵּל מִתּוֹכְךָ, וְאַתָּה רַק כְּמוֹ בֵּית-הַכְּנֶסֶת, מָשְׁכֵהוּ לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ. כִּי טוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּהְיֶה נַעֲשֶׂה בְּחִינַת בֵּית-הַמִּדְרָשׁ, כִּי הַלִּמּוּד טוֹב יוֹתֵר כַּנַּ"ל:

קה

"וַאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ" (דָּנִיֵּאל א'). כִּי יֵשׁ לְמַעְלָה הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וּלְמַטָּה הֵיכַל הַמֶּלֶךְ הוּא הַדִּבּוּר. כִּי "הֵיכַל דָּא אֲדֹ'", "אֲדֹ' שְׂפָתַי תִּפְתָּח" (תְּהִלִּים נ"א). וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד בְּהֵיכַל הַמֶּלֶךְ בְּפֶה הַצַּדִּיק וְכוּ' (הַיְנוּ כְּשֶׁהַצַּדִּיק חוֹלֵק עָלָיו וּמְדַבֵּר עָלָיו יִהְיֶה לוֹ כֹּחַ לַעֲמֹד):

קו

אֱמוּנָה בְּחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת" (תְּהִלִּים צ"ב). וֶאֱמוּנָה שֶׁהִיא עַל-פִּי חָכְמָה בְּחָכְמוֹת הַתּוֹרָה, וּמַשִּׂיג אֶת ה' וְעַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה, הֲגַם שֶׁהוּא טוֹב, עִם כָּל זֹאת עִקַּר אֱמוּנָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה מַאֲמִין בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלֹא אוֹת וּמוֹפֵת וְחָכְמָה, וְזֶה הוּא עִקַּר אֱמוּנָה בִּשְׁלֵמוּת וּבְחִינַת אוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת" כַּנַּ"ל. וְיֵשׁ חָכָם שֶׁהוּא

חָכָם אֲפִלּוּ בְּחָכְמוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵין לוֹ אֱמוּנָה בַּה'. וְאֵלּוּ הַחֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה נִקְרָאִים בַּעֲלֵי רָאָתָן. כִּי חָכְמָה אֲמִתִּיּוֹת, דְּהַיְנוּ עִם אֱמוּנָה, נִקְרָא רְאִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְלִבִּי רָאָה חָכְמָה" (קֹהֶלֶת א') וְכוּ'. וּלְעֻמַּת זֶה הַחֲכָמִים שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה נִקְרָאִים בַּעֲלֵי רָאָתָן, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֶׂרֶץ בְּמֹחוֹ (הַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם טֻמְאָה וּכְפִירָה בְּמֹחָם). וּצְרִיכִין לְהַרְחִיק מֵאֲנָשִׁים אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּחִינַת בַּעֲלֵי רָאָתָן, אֲפִלּוּ מִשְׁכּוֹנָתָם, כִּי הַהֶבֶל פִּיהֶם מַזִּיק לְאָדָם כְּשֵׁר שֶׁיִּפֹּל לְתַאֲוַת נְאוּף. כִּי זוּוּג דְּקֻדֻּשָּׁה הוּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת דַּעַת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיֵּדַע אָדָם" (בְּרֵאשִׁית ד'). וְאֵלּוּ הַבַּעֲלֵי רָאָתָן שֶׁדַּעְתָּם מְקֻלְקָל וּפְגוּם, וְיֵשׁ לָהֶם שֶׂרֶץ בְּמֹחָם, עַל-כֵּן זוּוּגָם נֶאֱחָז בַּקְּלִפָּה, וְעַל-כֵּן הֵם נוֹאֲפִים (כִּי נְאוּף תְּלוּי בָּעֵינַיִם). כִּי חָכְמַת אֱמֶת שֶׁהִיא בְּחִינַת רְאִיָּה כַּנַּ"ל, בְּחִינַת עֵינַיִם, עַל אֵלּוּ הַחֲכָמִים נֶאֱמַר "בְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינָי" וְכוּ' (אִיּוֹב ל"א). אֲבָל הַבַּעֲלֵי רָאָתָן הֵם נוֹאֲפִים. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם - זֶהוּ מִינוּת, וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם - זֶהוּ נְאוּף" (בְּרָכוֹת יב:). כִּי זֶה תְּלוּי בָּזֶה כַּנַּ"ל. וְעַל-יְדֵי חָכְמָה עִם אֱמוּנָה נִצּוֹל כַּנַּ"ל:

קז

"אֶסְתֵּר בֵּינוֹנִית הָיְתָה לֹא אָרְכָּה וְלֹא קִצָּרָה" (מְגִלָּה יג.). הָעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (שָׁם): "בִּשְׁבִיל צְנִיעוּת שֶׁהָיְתָה בְּרֵחֶל זָכְתָה וְיָצָא מִמֶּנָּה שָׁאוּל, וּבִשְׁבִיל צְנִיעוּת שֶׁהָיְתָה בְּשָׁאוּל זָכָה וְיָצְאָה מִמֶּנּוּ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה. וּבְרָחֵל כְּתִיב: "רָחֵל בּוֹתֵךְ הַקְּטַנָּה" (בְּרֵאשִׁית כ"ט). וּבְשָׁאוּל נֶאֱמַר "מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל הָעָם" (שְׁמוּאֵל א' ט'). וְאֶסְתֵּר מְמֻצַּע בֵּין שָׁאוּל וְרָחֵל בֵּינוֹנִית הָיְתָה:

קח

יָדוּעַ שֶׁלְּמוּד הַזֹּהַר מְסֻגָּל מְאֹד מְאֹד. וְדַע, שֶׁעַל-יְדֵי לִמּוּד הַזֹּהַר נַעֲשֶׂה חֵשֶׁק לְכָל מִינֵי לִמּוּדִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

וְהַלָּשׁוֹן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַזֹּהַר מְעוֹרֵר מְאֹד לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. דְּהַיְנוּ הַשֶּׁבַח שֶׁמְּשַׁבֵּחַ וּמְפָאֵר אֶת הָעוֹבֵד ה', דְּהַיְנוּ הַלָּשׁוֹן הָרָגִיל בַּזֹּהַר לוֹמַר "זַכָּאָה" וְכוּ' עַל כָּל מִצְוָה וַעֲבוֹדָה, וּלְהִפּוּךְ הַצַּעֲקָה שֶׁצּוֹעֵק "וַי" וְכוּ' "וַי לֵהּ וַי לְנַשְׁמָתֵהּ" עַל הַסָּר מֵעֲבוֹדַת ה'. אֵלּוּ הַלְּשׁוֹנוֹת מְעוֹרְרִים מְאֹד אֶת הָאָדָם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ:

קט

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי קִדֵּשׁ כָּל-כָּךְ אֶת לְשׁוֹן תַּרְגּוּם, עַד שֶׁאֲפִלּוּ שְׁאָר דְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ לְעוֹרֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

קי

יֵשׁ כַּמָּה שְׁטוּתִים וּבְלְבּוּלִים הַמִּתְדַּבְּקִים וּמִתְחַבְּרִים בְּהַמּוֹחַ, וּבְפָרָט בִּלְבּוּלֵי הָאֱמוּנָה. וְעַל-יְדֵי הַשֵּׂנָה נִפְרָדִים מֵהַמּוֹחַ. וּבְיוֹתֵר מוֹעִיל הַשֵּׂנָה לָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל:

קיא

"אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל ה' יִזְעַף לִבּוֹ" (מִשְׁלֵי י"ט). פֵּרוּשׁ מִי שֶׁאֵינוֹ מְקַשֵּׁר וּמְקָרֵב לְצַדִּיק אֱמִתִּי, אֲזַי כָּל עֲבוֹדָתוֹ הוּא רַק כְּמוֹ מִי שֶׁמְּעַקֵּם עַצְמוֹ, וּמִתְדַּמֶּה לַחֲבֵרוֹ כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. וְזֶהוּ: "אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ". הַיְנוּ שֶׁהָאָדָם עַל-יְדֵי אִוַּלְתּוֹ כָּל עֲבוֹדָתוֹ הוּא רַק בְּבְחִינַת "תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ", כְּמוֹ מִי שֶׁמְּסַלֵּף וּמְעַקֵּם עַצְמוֹ אַחַר חֲבֵרוֹ כַּנַּ"ל. וְהַטַּעַם כִּי: "וְעַל ה' יִזְעַף לִבּוֹ". הַיְנוּ לְהַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת "עַל ה'". כִּי "מִי מוֹשֵׁל בִּי צַדִּיק" (מוֹעֵד קָטָן טז:). "יִזְעַף לִבּוֹ" הַיְנוּ שֶׁחוֹלֵק עַל הַצַּדִּיק, וְאֵינוֹ מְקָרֵב אֵלָיו. עַל-יְדֵי-זֶה "תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ" שֶׁהוּא רַק כְּמִי שֶׁמְּעַקֵּם עַצְמוֹ כַּנַּ"ל. כִּי אֵין מַמָּשׁ בַּעֲבוֹדָה כִּי-אִם עַל-יְדֵי הַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי כַּמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר:

קיב

אִיתָא, אִם הַתּוֹרָה הָיְתָה נִכְתֶּבֶת כַּסֵּדֶר, הָיוּ יוֹדְעִין כָּל עִנְיָן וְשָׂכָר שֶׁל כָּל לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. הִנֵּה יֵשׁ עֲבֵרָה שֶׁעִנְּשָׁהּ שֶׁל עֲבֵרָה הַהִיא שֶׁיְּהֵא בַּעַל חוֹב תָּמִיד, וְאַפִלּוּ יַעֲשֶׂה כָּל טַצְדְּקֵי דְּאֶפְשָׁר וְהִתְפַּעֲלוּת, לֹא יוֹעִיל כְּלָל, וְיִהְיֶה בַּעַל-חוֹב תָּמִיד. וְלִפְעָמִים גּוֹרֵם הָעֲבֵרָה שֶׁמַּפִּיל גַּם אֲחֵרִים לִהְיוֹתָם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת. וְלָזֶה יֵשׁ עֵת שֶׁנַּעֲשׂוּ כַּמָּה בַּעֲלֵי חוֹבוֹת בָּעוֹלָם, זֶהוּ מֻחָמַת הָעֲבֵרָה הַנַּ"ל שֶׁנִּתְגַּבְּרָה בָּעוֹלָם חַס וְשָׁלוֹם. וְעֵצָה לָזֶה, לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה בִּכְלָלִיּוּת וּלְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַצִּילוֹ מֵעֲבֵרָה זוֹ, וּלְהִתְחָרֵט בִּכְלָלִיּוּת עַל עֲבֵרָה זוֹ. וְעֵת לָשׁוּב עַל זֶה הוּא כְּשֶׁהוּא בְּמֹחִין דְּגַדְלוּת. אֲזַי טוֹב לְהִתְחָרֵט וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עַל זֶה וְלָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה. כִּי מֹחִין דְּקַטְנוּת הוּא בְּחִינַת בַּעַל חוֹב, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "עֲשָׂרָה קַבִּין שֵׁנָה יָרְדוּ לָעוֹלָם, תִּשְׁעָה נָטְלוּ עֲבָדִים" (קִדּוּשִׁין מט:). שֵׁנָה הוּא בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת, עֲבָדִים בְּחִינַת: "עֶבֶד לֹוֶה לְאִישׁ מַלְוֶה" (מִשְׁלֵי כ"ב). וְלָזֶה כְּשֶׁהוּא בְּמֹחִין דְּגַדְלוּת אֲזַי הָעֵת לָשׁוּב עַל זֶה, וּלְבַטֵּל הָעִנְיָן שֶׁל בַּעַל-חוֹב בְּחִינַת מֹחִין דְּקַטְנוּת כַּנַּ"ל:

קיג

הָעוֹלָם אוֹמְרִים: מִי שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹתוֹ נַעַר הוּא לוֹקֵחַ אִשְׁתּוֹ מִמֶּנּוּ. כִּי אִשָּׁה כְּשֵׁרָה הִיא בְּחִינַת: "אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ" (מִשְׁלֵי י"ב). וּכְשֶׁמַּתָּה חַס וְשָׁלוֹם הוּא בְּחִינַת "~ נָ'פְלָה ~ עָ'טֶרֶת ~ ר'אשֵׁנוּ" (אֵיכָה ה') רָאשֵׁי-תֵּבוֹת נַעַר:

קיד

עַכְשָׁו בְּנֶקֶל יוֹתֵר לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן. כִּי הָרִאשׁוֹנִים שֶׁעָמְדוּ בַּנִּסָּיוֹן כְּבָר שִׁבְּרוּ כָּל-כָּךְ קְלִפָּה הַזֹּאת שֶׁל תַּאֲוָה זוֹ, עַד שֶׁעַכְשָׁו בְּקַל יְכוֹלִים לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, וַאֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי יָכוֹל עַכְשָׁו לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן. וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "תּוֹקְפוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל בֹּעַז, תּוֹקְפוֹ שֶׁל בֹּעַז עַנְוְתָנוּתוֹ שֶׁל פַּלְטִי בֶּן לַיִשׁ" (סַנְהֶדְרִין יט:). כִּי תֹּקֶף הַנִּסָּיוֹן שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק (בְּרֵאשִׁית ל"ט) הָיָה דְּבָר קַל וּפָשׁוּט אֵצֶל בֹּעַז שֶׁהָיָה אַחֲרָיו (רוּת ג'), וְכֵן תֹּקֶף הַנִּסָּיוֹן שֶׁל בֹּעַז הָיָה קַל וּפָשׁוּט אֵצֶל פַּלְטִי (שְׁמוּאֵל-א כ"ה). כִּי כָּל מִי שֶׁהָיָה אַחֲרוֹן יוֹתֵר הַנִּסָּיוֹן קַל אֶצְלוֹ יוֹתֵר כַּנַּ"ל, וְעַל-כֵּן עַכְשָׁו בְּנֶקֶל לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי כַּנַּ"ל:

קטו

עִקַּר הַנִּסָּיוֹן שֶׁל כָּל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה הוּא בְּתַאֲוָה הַזֹּאת שֶׁל נאוף. וַאֲפִלּוּ תַּאֲוַת מָמוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא תַּאֲוָה גְּרוּעָה מְאֹד וְכוּ' וְכוּ' וְהוּא עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, אַף-עַל-פִּי-כֵן עִקַּר הַנִּסָּיוֹן הוּא בַּתַּאֲוָה הַזֹּאת:

קטז

אֶחָד הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ אֶת אִישׁ אֶחָד שֶׁמִּתְנַהֵג בְּיֹשֶׁר. וְאָמַר עָלָיו בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז, שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא "אָרִינְטְלִיךְ" [אָדָם יָשָׁר]. עָנָה הוּא זַ"ל וְאָמַר: שֶׁעַל אִישׁ יִשְׂרָאֵלִי אֵין שַׂיָּךְ לוֹמַר "אָרִינְטְלִיךְ". כִּי אֻמּוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם הַנְהָגוֹת נִימוֹסִיּוּת מַה שֶּׁהַשֵּׂכֶל וְהַיֹּשֶׁר מְחַיֵּב, שֶׁזֶּה נִקְרָא "אָרִינְטְלִיךְ". אֲבָל יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, אֲפִלּוּ אִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת שֶׁהֵם מִצַּד דֶּרֶךְ אֶרֶץ, מַה שֶּׁהַיֹּשֶׁר וְהַשֵּׂכֶל מְחַיֵּב, אֲפִלּוּ אִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת אֵין עוֹשִׂין מֻחְמַת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, מִצַּד חִיּוּב הַשֵּׂכֶל וְהַיֹּשֶׁר, רַק מִגְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁצִּוָּה עָלֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ.

וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "דֶּרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ" (תְּהִלִּים קי"ט). הַיְנוּ שֶׁאֲפִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת וְהַהַנְהָגוֹת שֶׁנִּקְרָאִים דֶּרֶךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מִדֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁמִּצַּד הַדֶּרֶךְ אֶרֶץ וְהַיֹּשֶׁר מְחַיְּבִים לְהִתְנַהֵג כָּךְ, כְּגוֹן לִבְלִי לִגְזֹל אֶת חֲבֵרוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁאֲפִלּוּ אִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת דֶּרֶךְ כַּנַּ"ל - "מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ". הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ מְקַיְּמָם מִצַּד דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּי-אִם מֻחְמַת מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. וְזֶהוּ: "דֶּרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ", שֶׁאֲפִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת דֶּרֶךְ, שֶׁהֵם מִצַּד דֶּרֶךְ אֶרֶץ וְכוּ' כַּנַּ"ל, אַף-עַל-פִּי-כֵן "מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ". שֶׁאֵינִי מְקַיְּמָם חַס וְשָׁלוֹם מִצַּד נִמּוֹסִיּוּת וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, כִּי אִם "מִצְוֹתֶיךָ אָרוּץ", שֶׁאֲנִי רָץ לְקַיֵּם מִצְוֹתֶיךָ שֶׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ בַּתּוֹרָה. וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל "יִשְׂרָאֵל קְרוּיִים אָדָם וְאֵין הָעַכּוּ"ם קְרוּיִים אָדָם" (יְבָמוֹת סא.). כִּי אָדָ"ם הוּא רָאשֵׁי-תֵּבוֹת: "~ דֶּרֶךְ '~ מִצְוֹתֶיךָ '~ אָרוּץ". כִּי יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ, אֲפִלּוּ הַמִּצְוֹוֹת שֶׁהֵם מִצַּד הַשֵּׂכֶל וְדֶרֶךְ אֶרֶץ, גַּם אוֹתָן הַמִּצְוֹוֹת

אֵינָם מְקַיְּמִים מִצַּד הַיֹּשֶׁר, כִּי-אִם מֵחֲמַת מִצְוֹות הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן הֵם קְרוּיִם אָדָ"ם בְּחִינַת: "דֶּרֶךְ מִצְוֹותֶיךָ אָרוּץ" וְכוּ' כַּנַּ"ל:

ואלה מוסיף על הראשונים, מה שלקטנו ואספנו שושנים ופרחים נאים מתוך שיחות מוהר"ן הקדוש אשר עדין המה בכתובים:

קיז

בְּכְפַר אָסַאטַאן, סָמוּךְ לָעִיר מָעדָוויִדָוויקָע, שָׁם הָיָה דָּר חָמִיו זַ"ל, וְשָׁם הָיָה עִקַּר גְּדוּלּוֹ. וְשָׁם הוֹלֵךְ נָהָר גָּדוֹל וְעָלָיו גְּדֵלִים קָנֶה וְסוּף הַרְבֵּה לִמְאֹד מְאֹד. הָיָה דַּרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ שֶׁל אַדְמוֹ"ר זַכָּר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לְבָרְכָה, שֶׁהָיָה לוֹקֵחַ לִפְעָמִים סְפִינָה קְטַנָּה וְשָׁט עִמָּהּ בְּעַצְמוֹ לְתוֹךְ הַנָּהָר הַנַּ"ל, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל הֵיטֵב לְהַנְהִיג סְפִינָה זֹאת, אַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה שָׁט עִמָּהּ עַד אֲחוֹרֵי הַקָּנֶה וְסוּף, עַד הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹאִין אוֹתוֹ עוֹד, וְשָׁם עָשָׂה מַה שֶּׁעָשָׂה בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּתְפִלָּה וְהִתְבּוֹדְדוּת אֲשֶׁרֵי לוֹ. כִּי בֶּאֱמֶת זָכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ בְּסִפָּרָיו הַקְּדוֹשִׁים.

מֵעִנְיַן הַסְּפִינָה הַנַּ"ל, שֶׁהָלַךְ עִם הַסְּפִינָה לְתוֹךְ הַנָּהָר וְהוּא לֹא יָדַע לְהַנְהִיג הַסְּפִינָה. וּכְשֶׁבָּא בְּתוֹךְ הַנָּהָר רְחוֹק מֵהַיַּבָּשָׁה, וְלֹא יָדַע כְּלָל מַה לַּעֲשׂוֹת, כִּי הַסְּפִינָה מִתְנוֹעֶדֶת וְכִמְעַט שֶׁיִּטְבַּע חַס וְשָׁלוֹם. וְאָז צָעַק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהֵרִים יָדָיו אֵלָיו כָּרָאוּי. וְכֵן כְּשֶׁהָיָה תָּלוּי בְּיָדָיו עַל הַחוֹמָה בִּטְבֶרְיָא כְּשֶׁרָצָה לִבְרֹחַ מֵהָעִפּוּשׁ רַחֲמָנָא לִצְלָן וְכוּ', וְרָאָה תַּחְתָּיו הַיָּם כִּנֶּרֶת, וְכִמְעַט כִּמְעַט שֶׁיִּפֹּל כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר בְּסִפּוּר הַנְּסִיעָה שֶׁלּוֹ לְאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל (בְּשִׁבְחֵי הַר"ן), אָז גַּם-כֵּן צָעַק בְּלִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּרָאוּי. וְהָיָה רָגִיל לְסַפֵּר זֹאת. וְרָצָה לְהַכְנִיס בְּלִבֵּנוּ שֶׁכָּךְ צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצָעֹק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְלִשְׂא לִבּוֹ אֵלָיו יִתְבָּרַךְ כְּאִלּוּ הוּא בְּאֶמְצַע הַיָּם תָּלוּי עַל חוּט הַשַּׂעָרָה, וְהָרוּחַ סְעָרָה סוֹעֵר עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, עַד שֶׁאֵין יוֹדְעִין מַה לַּעֲשׂוֹת, וְכִמְעַט אֵין פְּנַאי אֶפְלּוּ לְצָעֹק, אֲבָל בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי אֵין לוֹ עֵצָה וּמָנוֹס כִּי-אִם לִשְׂא עֵינָיו וְלִבּוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכָךְ צְרִיכִין בְּכָל עֵת לְהִתְבּוֹדֵד וְלִצְעֹק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הָאָדָם בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה בְּזֶה הָעוֹלָם כַּאֲשֶׁר יוֹדֵעַ כָּל אֶחָד בְּנַפְשׁוֹ, וְהֶבֶן הַדִּבָּרִים הֵיטֵב:

קיח

שָׁמַעְתִּי מֵהָרַב דְּפֹה בְּרֶסְלֶב שֶׁאָמַר, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁאָמַר בִּלְשׁוֹן תֵּימָה: עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָשֶׁה קֻשְׁיוֹת הַרְבֵּה מְאֹד. מַה טּוֹב וְנָעִים לְהָאִישׁ הַזֶּה שֶׁזּוֹכֶה לְדַעַת שָׁלֵם, שֶׁיּוֹשֵׁב לוֹ וְרוֹאֶה וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ קָשֶׁה שׁוּם קֻשְׁיָא כְּלָל, וְהַכֹּל נָכוֹן וְיָשָׁר כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה'. וְכֵן אָנֹכִי

שָׁמַעְתִּי פַּעַם אֶחָד שֶׁאָמַר: עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָשֶׁה קֻשְׁיוֹת וְכוּ'. וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה כְּמִתְלוֹצֵץ מִזֶּה שֶׁקָּשֶׁה לִקְצָת בְּנֵי הָעוֹלָם קֻשְׁיוֹת הַרְבֵּה וּגְדוֹלוֹת עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם. אֲבָל בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי אָסוּר לְהַרְהֵר אַחֲרֵי דְּרָכָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי בְּוַדַּאי צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְכוּ', רַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשֶׁכָּל הָאֱנוֹשִׁי לְהָבִין דְּרָכָיו וְהַנְהָגָתוֹ אֶת הָעוֹלָם בְּשׁוּם אֹפֶן (וְעַיֵּן בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן חֵלֶק ב' (תִּנְיָנָא) בְּסִימָן נ"ב שֶׁמְּבֹאָר שָׁם מֵעִנְיַן זֶה: "כִּי כָּךְ רָאוּי לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה קָשֶׁה עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי אִם לֹא כֵּן הָיָה דַּעְתּוֹ כְּדַעְתֵּנוּ חַס וְשָׁלוֹם" וְכוּ' עַיֵּן שָׁם):

קיט

אֵינִי זוֹכֵר הֵיטֵב לְעִנְיַן מָה נִדְבַּר הָעִנְיָן, אֲבָל זֶה אֲנִי זוֹכֵר, שֶׁבְּסוֹף אָמַר: כְּשֶׁאוֹחֲזִין בָּזֶה וְכוּ'. וְהִפְלִיג בִּתְנוּעָתוֹ לְמַעְלָה גְּדוֹלָה מְאֹד כְּשֶׁאוֹחֲזִין בָּזֶה, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאוֹחֲזִין בָּזֶה שֶׁהוּא מְרֻצֶּה וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק מְאֹד שֶׁחֲבֵרוֹ יִהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר וְצַדִּיק אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא לֹא יִהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם, זֶהוּ מַעֲלָה גְּדוֹלָה מְאֹד. גַּם נִזְכַּרְתִּי שֶׁאָמַר אָז זֶה הַלָּשׁוֹן: שֶׁהוּא מְרֻצֶּה אַף-עַל-פִּי שֶׁאֲנִי אֵינִי זוֹכֶה חַס וְשָׁלוֹם לַעֲבֹד אֶת ה', עַל-כָּל-פָּנִים יַעֲבֹד יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁנִי אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. זֶהוּ דָּבָר גָּדוֹל מְאֹד כְּשֶׁאוֹחֲזִין בָּזֶה. כָּךְ שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ. וּלְפִי דַּעְתִּי נִדְמֶה לִי שֶׁזֶּהוּ דָּבָר פָּשׁוּט מְאֹד, כִּי בְּוַדַּאי אֲנִי רוֹצֶה וְחָפֵץ מְאֹד וּמִשְׁתּוֹקֵק וּמִתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד שֶׁיִּהְיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁרִים וְצַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים. אֲפִלּוּ אִם לֹא אֶזְכֶּה אֲנִי לָזֶה, עַל-כָּל-פָּנִים יִהְיֶה חֲבֵרַי בְּנֵי גִּילִי וְכָל יִשְׂרָאֵל צַדִּיקִים נוֹרָאִים אֲמִתִּיִּים. כִּי זֶה עִקַּר הָאַהֲבָה וְהָרַחֲמָנוּת שֶׁצְּרִיכִין לְרַחֵם אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּזְכּוּ לְתַכְלִית הָאֲמִתִּי לִהְיוֹת כִּרְצוֹנוֹ הַטּוֹב בֶּאֱמֶת, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר טוֹבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכַמְבֹאָר בְּהַתּוֹרָה "כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם" וְכוּ' בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן ז' עַיֵּן שָׁם. אֲבָל יָדַעְתִּי שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם, שֶׁכְּשֶׁהֵם נוֹפְלִים חַס וְשָׁלוֹם מֵעֲבוֹדַת ה', מִכָּל-שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן אוֹתָן שֶׁנִּכְשָׁלִין בְּאֵיזֶה תַּאֲוָה רָעָה אוֹ בַּעֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, הֵם שׂוֹנְאִים וּמִתְגָּרִים בְּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּעֲבוֹדַת ה' וְרוֹצִים לְהַפִּילוֹ חַס וְשָׁלוֹם, וּמַחֲלִישִׁים אֶת דַּעְתּוֹ מְאֹד, וּמְבַזִּים אוֹתוֹ בְּכַמָּה לְשׁוֹנוֹת, וְגַם אוֹמְרִים לוֹ שֶׁגַּם הוּא יִפֹּל כְּמוֹ שֶׁנָּפַל הוּא רַחֲמָנָא לִצְלָן. כְּמוֹ שֶׁרָאִיתִי כַּמָּה מֵהַחֲסִידִים שֶׁל עַכְשָׁו, שֶׁלִּפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים הִתְחִילוּ קְצָת בַּעֲבוֹדַת ה', וְאַחַר-כָּךְ נָפְלוּ לְמָה שֶׁנָּפְלוּ, כָּל אֶחָד לְפִי נְפִילָתוֹ רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְאַחַר-כָּךְ כְּשֶׁרָאוּ בְּנֵי הַנְּעוּרִים הָרַכִּים בַּשָּׁנִים כְּשֶׁנִּתְעוֹרְרוּ בַּעֲבוֹדַת ה', וְהִתְחִילוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְלַהֲבוּת בְּלֵב שָׁלֵם וּלְהַתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ וְכוּ', כַּאֲשֶׁר מָצוּי עַכְשָׁו כַּמָּה בְּנֵי הַנְּעוּרִים הַכְּשֵׁרִים הַמִּשְׁתּוֹקְקִים מְאֹד מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמַתְחִילִים לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל לֵב בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה וְכוּ'. וּכְשֶׁרוֹאִים אֵלּוּ הַחֲסִידִים הַנִּפּוּלִים אוֹתָם הֵם שׂוֹחֲקִים מְאֹד מֵהֶם, וּמְבַזִּים אוֹתָם, וּמַחֲלִישִׁים אֶת דַּעְתָּם מְאֹד מְאֹד, וְאוֹמְרִים לָהֶם שֶׁאֵין מַמָּשׁ בַּעֲבוֹדָתָם וְכוּ'. וְכָל זֶה מֵחֲמַת קִנְאָה, מֵחֲמַת שֶׁהֵם

נָפְלוּ, הֵם רוֹצִים חַס וְשָׁלוֹם שֶׁגַּם הַשְּׁאָר יִהְיוּ כְּמוֹתָם רַחֲמָנָא לִצְלָן. וּבֶאֱמֶת צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּהֶפֶךְ כַּנַּ"ל (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן תקמ-ג וְשִׂיחָה הַבָּאָה כִּי הַכֹּל מְקֻשָּׁר יָחַד):

קכ

עָנָה וְאָמַר: "חִזְקוּ וְאִמְצוּ כָּל הַמְיַחֲלִים לַה'" (תְּהִלִּים ל"א). "כָּל הַמְיַחֲלִים" דַּיְקָא, אֲפִלּוּ אִם אֵינָם זוֹכִים לְשׁוּם קְדֻשָּׁה וַעֲבוֹדָה חַס וְשָׁלוֹם רַק מְיַחֲלִים לְבַד, אַף-עַל-פִּי-כֵן חִזְקוּ וְאִמְצוּ וְאַל תִּפְּלוּ מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם יִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, כַּמְבֹאָר מִזֶּה בִּדְבָרֵינוּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא מ"ח, ע"ח). וְיוֹתֵר וְיוֹתֵר מִזֶּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְחַזֵּק אֶת חֲבֵרוֹ לְבַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁבָּעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא, אַף-עַל-פִּי-כֵן יְחַזֵּק אֶת חֲבֵרוֹ, כִּי אֶת חֲבֵרוֹ בְּקַל יוֹתֵר לְחַזֵּק מִלְּחַזֵּק אֶת עַצְמוֹ, כִּי "אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר אֶת עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים" (בְּרָכוֹת ה:). כִּי אֵין רָעָה גְּדוֹלָה מִנְּפִילָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל לְעִנְיַן מִלְחָמָה הַנַּשְׁמִיעוֹת עַל פָּסוּק: "אַל תִּירְאוּ וְאַל תַּעַרְצוּ" וְכוּ' (דְּבָרִים כ'): אַל תִּירְאוּ מִשִּׁפְעַת הַקַּלְגָּסִים וְאַל תַּעַרְצוּ מִקּוֹל הַקְּרָנוֹת וְכוּ' (רַשִׁ"י שָׁם פָּסוּק ג'), שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עוֹבְרִים עַל מִי שֶׁחָפֵץ לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת ה', שֶׁכַּמָּה מִינֵי מִלְחָמוֹת וּפְחָדִים וְשִׁפְעַת הַקַּלְגָּסִים וְקוֹל הַקְּרָנוֹת וְהַצְּוָחוֹת וְכוּ' וְכוּ' עוֹבְרִים עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכַמְבֹאָר בִּדְבָרֵינוּ מִזֶּה בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בְּיוֹרֶה דֵּעָה (הִלְכוֹת גְּלוּחַ הַ"ג אוֹת ט'). וְצָרִיךְ לַעֲמֹד עַל עָמְדוֹ לְבִלְי לְהַנִּיחַ אֶת מְקוֹמוֹ בְּשׁוּם אֹפֶן בָּעוֹלָם, וּלְצַפּוֹת לִישׁוּעָה תָּמִיד, וְלִבְלִי לְהִתְרַחֵק וְלָנוּס מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל לְעִנְיַן מִלְחָמָה שֶׁתְּחִלַּת מַפָּלָה נִיסָּה רַחֲמָנָא לִצְלָן (סוֹטָה מ"ד). כִּי: "אָנָה מִפָּנֶיךָ אֶבְרָחַ, אִם אֶסַּק שָׁמַיִם שָׁם אַתָּה וַאֲצִיעָה שְׁאוֹל הִנֶּךָּ" וְכוּ' (תְּהִלִּים קל"ט). כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל מָקוֹם. כִּי צְרִיכִין לִהְיוֹת עַקְשָׁן גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה' כַּמְבֹאָר בִּדְבָרֵינוּ עַיֵּן שָׁם (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא מ"ח). וּכְשֶׁיִּזְכֶּה לִבְלִי לְהַפִּיל אֶת חֲבֵרוֹ, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּדַע בְּעַצְמוֹ שֶׁהוּא רָחוֹק מֵעֲבוֹדָתוֹ, אַדְרַבָּא יְחַזְּקוֹ בְּכָל מִינֵי הִתְחַזְּקוּת, וְיחַיֵּהוּ וְיַשְׁיבֵהוּ בְּכָל מִינֵי דִּבּוּרִים הַמְּשִׁיבִין אֶת הַנֶּפֶשׁ וְכוּ', עַל-יְדֵי-זֶה יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאַחַר-כָּךְ יִזְכֶּה גַּם הוּא לַחֲזֹר וְלָשׁוּב לַעֲבוֹדַת ה' עַל-יְדֵי-זֶה:

קכא

פַּעַם אֶחָד הוֹכִיחַ אוֹתָנוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וּבְכֹחוֹת, כַּמְבֹאָר בִּסְפָרָיו הָרַבֵּה שֶׁצְּרִיכִין לְהַכְרִיחַ עַצְמוֹ מְאֹד לְתִפְלָה וּלְהִתְפַּלֵּל בְּכָל הַכֹּחוֹת (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן ה'). וְאָמַר שֶׁתְּפִלָּה שֶׁלָּכֶם בְּכֹחַ הוּא כְּמוֹ שֶׁמְּשַׁכְתִּי אֲנִי אֶת חֶבֶל עִם הָאַנְקִיר כְּשֶׁהָיִיתִי עַל הַסְּפִינָה (הַיְנוּ שֶׁבִּהְיוֹתוֹ עַל הַסְּפִינָה הָיָה פַּעַם אֶחָד שְׁעַת הַדְּחָק שֶׁהָיוּ מַכְרִיחִים אֶת כָּל אַנְשֵׁי הַסְּפִינָה שֶׁיִּמְשְׁכוּ בְּכָל כֹּחָם אֶת חֶבֶל הַנַּ"ל). וְהָיִיתִי מוֹשֵׁךְ בְּכָל כֹּחִי הַחֶבֶל, אֲבָל בֶּאֱמֶת לֹא הִכְנַסְתִּי שׁוּם כֹּחַ רַק הָיָה לְפָנִים, כִּי הֶכְרַחְתִּי לְהַרְאוֹת לִפְנֵיהֶם כְּאִלּוּ אֲנִי מוֹשֵׁךְ בְּכָל כֹּחִי.

כָּךְ הוּא הַתְּפִלָּה שֶׁלָּכֶם בְּכֹחַ וּבְכַוָּנָה, כְּלוֹמַר שֶׁעֲדַיִן אֵין אָנוּ מַכְנִיסִין כָּל כֹּחֵנוּ בֶּאֱמֶת לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה:

קכב

שְׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁאִם לֹא הָיָה מַמְתִּין בְּבִטָּחוֹן לִישׁוּעַת ה', כְּבָר הָיָה אִישׁ נוֹסֵעַ וּמְטַלְטֵל כְּמוֹ כָּל הַנּוֹסְעִים וּמְטַלְטְלִים עַצְמָם בִּשְׁבִיל הַפַּרְנָסָה כַּנָּהוּג עַכְשָׁו. וְהַכַּוָּנָה, כִּי אָמַר זֹאת לְעִנְיַן הַנְהָגַת הַבַּיִת בְּפַרְנָסָה וּמַלְבּוּשִׁים וּשְׁאָר צָרְכֵי הַבַּיִת שֶׁעַל פִּי רֹב חָסֵר לְאָדָם הַרְבֵּה. כְּגוֹן לָזֶה חָסֵר מַלְבּוּשׁ פָּשׁוּט, וְיֵשׁ שֶׁחָסֵר לָהֶם מַלְבּוּשִׁים חֲשׁוּבִים אוֹ דִּירָה וְכוּ', שֶׁצְּרִיכִין לְהַמְתִּין לִישׁוּעַת ה' וְלִבְלִי לְדַחֹק אֶת הַשָּׁעָה לְמַלְאוֹת הַחֶסְרוֹן תֵּכֶף וּמִיָּד, רַק צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד יְרַחֵם ה'. וְאָמַר עַל עַצְמוֹ עִנְיַן הַנַּ"ל שֶׁאִם לֹא הָיָה מַמְתִּין, כְּגוֹן כְּשֶׁהָיָה חָסֵר לוֹ אֵיזֶה דָּבָר, אִם הָיָה דּוֹחֵק אֶת הַשָּׁעָה שֶׁיִּהְיֶה דְּוָקָא תֵּכֶף, הָיָה צָרִיךְ לִלְוֹוֹת לְעַצְמוֹ וְלִהְיוֹת בַּעַל חוֹב, עַד שֶׁהָיָה מֻכְרָח לִהְיוֹת נוֹסֵעַ וּמְטַלְטֵל, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ יוֹדְעִים עִנְיַן הַנּוֹסְעִים, שֶׁהֵם מֻכְרָחִים תָּמִיד לִסַּע עַל הַמְּדִינָה מֵחֲמַת שֶׁהֵם תָּמִיד בַּעֲלֵי חוֹבוֹת. וְעִנְיַן זֶה צְרִיכִים לֵידַע מְאֹד, וּצְרִיכִין לִלְמֹד עַצְמוֹ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בָּזֶה מְאֹד. כִּי לְכָל אָדָם חָסֵר הַרְבֵּה אֲפִלּוּ בַּעֲלֵי בָּתִּים וַעֲשִׁירִים גְּדוֹלִים, מִכָּל שֶׁכֵּן מְקַבְּלִים אֲפִלּוּ הַחֲשׁוּבִים וְהַגְּדוֹלִים, וְצָרִיךְ לְזָהֵר לְהִסְתַּפֵּק בְּמִעוּט וּלְהַנְהִיג בֵּיתוֹ כְּפִי הַשָּׁעָה וְהַזְּמַן. וְאִם נִדְמֶה לוֹ שֶׁצָּרִיךְ מַלְבּוּשׁ, אוֹ לְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁמֻּכְרָח לוֹ, אַל יִדְחַק הַשָּׁעָה לְלָוֹוֹת וּלְהַקְיף וְלִהְיוֹת בַּעַל חוֹב, אַךְ יַמְתִּין עַד יָבֹא עִתּוֹ. וְטוֹב לִסְבֹּל דְּחַק אֲפִלּוּ בִּמְזוֹנוֹת וְכָל-שֶׁכֵּן בְּמַלְבּוּשִׁים וְדִירוֹת וְכוּ', וְלֹא לִהְיוֹת בַּעַל חוֹב חַס וְשָׁלוֹם. וּמוּטָב שֶׁיִּהְיֶה בַּעַל חוֹב לְעַצְמוֹ אוֹ לִבְנֵי בֵּיתוֹ בְּמַלְבּוּשִׁים מִלִּהְיוֹת בַּעַל חוֹב לְהַחֲנְוָנִי אוֹ לַאֲחֵרִים. כִּי בְּכָל עִנְיָנֵי פַּרְנָסָה צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבוֹא עִתּוֹ כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ" (תְּהִלִּים קמ"ה):

קכג

מֵעִנְיַן קְצָת אֲנָשִׁים שֶׁמִּתְקָרְבִים לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאַחַר-כָּךְ מִתְרַחֲקִין. עָנָה וְאָמַר: אַף-עַל-פִּי-כֵן יָקָר אֵצֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַהִתְקָרְבוּת בְּעַצְמוֹ אַף לְפִי שָׁעָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁאַחַר-כָּךְ נַעֲשָׂה מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה חַס וְשָׁלוֹם. וְאָמַר: הֲלֹא עַל שְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה נֶאֱמַר: "לְבַבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ" (שִׁיר הַשִּׁירִים ד'). וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בְּגַמ' פְּסָחִים פח:): מַהוּ "בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ" אֶלָּא שֶׁבָּעֵין הַשֵּׁנִית כְּבָר הָיוּ מִסְתַּכְּלִין עַל הָעֶגֶל. נִמְצָא שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה כְּבָר הָיָה דַּעְתָּם לִפְרֹשׁ חַס וְשָׁלוֹם, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה יָקָר בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְאֹד הַהִתְקָרְבוּת בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "לְבַבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ". כִּי זֶה בְּעַצְמוֹ יָקָר מְאֹד בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

קכד

פַּעַם אֶחָד שָׁאַל אוֹתִי בִּלְשׁוֹן תֵּמַהּ: הֲשָׁמַעְתָּ מִמֶּנִּי דִּבְרֵי מוּסָר? וְאָמַר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר דִּבְרֵי מוּסָר, כִּי כָּל דִּבּוּר מוּסָר שֶׁלּוֹ הוּא מָטְבָּל וּמָרְחָץ בִּדְמָעוֹת (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז אָמַר בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אִיטְלִיכְש וָואְרְט פּוּן מוּסָר אִיז בַּא מִיר פַּר וַואשִׁין מִיט טְרֶעהרִין"), וּמֵחֲמַת זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר מוּסָר בְּפֵרוּשׁ.

וּבְתְחִלָּה הָיָה אֶצְלֵנוּ קָצַת תְּמִיָּה מַה שֶּׁאָמַר שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר מוּסָר, כִּי לְפִי דַּעְתֵּנוּ, כָּל דְּבָרָיו הֵם דִּבְרֵי מוּסָר גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת מַמָּשׁ, אַךְ בֶּאֱמֶת לֹא הָיָה רָגִיל לוֹמַר דִּבְרֵי מוּסָר בְּפֵרוּשׁ כְּדֶרֶךְ הַמּוֹכִיחִים. אֲבָל אַף-עַל-פִּי-כֵן כָּל דְּבָרָיו וְכָל שִׂיחוֹתָיו הָיוּ רַק מֵעֵין עֲבוֹדַת ה', וְכָל דְּבָרָיו הָיָה כְּגַחֲלֵי אֵשׁ מַמָּשׁ. וּמִי שֶׁזָּכָה לִשְׁמֹעַ דִּבּוּר מִפִּיו הָיָה נִכְנָס בְּקִרְבּוֹ כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת מַמָּשׁ. וְאִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְצַיֵּר לֹא בִּכְתָב וְלֹא בְּפֶה, עִצֶּם תַּבְעֶרֶת קְדֻשַּׁת דִּבּוּרָיו שֶׁיָּצְאוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, אֲשֶׁר כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁלּוֹ אֲפִלּוּ בְּשִׂיחַת חֻלִּין, מִכָּל שֶׁכֵּן כְּשֶׁהָיָה מְדַבֵּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אוֹ כְּשֶׁהָיָה אוֹמֵר וּמְגַלֶּה תּוֹרָה, הָיָה כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר מֵאִיר וּמַזְהִיר וּמִתְלַהֵב כְּאֵשׁ לוֹהֵט רִשְׁפֵּי שַׁלְהֶבֶת. וּמִי שֶׁהָיָה מַאֲזִין וּמַקְשִׁיב לִדְבָרָיו בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת הָיָה כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁלּוֹ פּוֹרֵחַ וְנִכְנָס בְּקִרְבּוֹ כְּלַבַּת אֵשׁ מַמָּשׁ, עַד שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִים הָיוּ נִמְשָׁכִין עַל-יְדֵי דִּבּוּרָיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהִתְקַשְּׁרוּת נִפְלָא וְהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת. וְעַל פִּי רֹב הָיָה נִדְמֶה לָנוּ בְּאוֹתוֹ שָׁעָה שֶׁעָמַדְנוּ לִפְנֵי הַדְּרַת קְדֻשָּׁתוֹ הַנּוֹרָא, שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יִהְיֶה לָנוּ עוֹד שׁוּם בְּחִירָה. כִּי בְּוַדַּאי בְּהֶכְרֵחַ לִהְיוֹת כִּרְצוֹנוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאִי אֶפְשָׁר לִפְרֹד עוֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִכָּל-שֶׁכֵּן לְשָׁנוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לַעֲבֹר חַס וְשָׁלוֹם אֲפִלּוּ אֵיזֶה דָּבָר קַל בָּעוֹלָמָא. כִּי הַלֵּב הָיָה נִמְשָׁךְ מְאֹד מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל-יְדֵי דִּבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר וְלַעֲרֹךְ. גַּם עַכְשָׁו כָּל מִי שֶׁיַּעֲסֹק בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, וְיַעְיֵן וְיִסְתַּכֵּל בָּהֶם בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת, בְּוַדַּאי יִתְלַהֵב לִבּוֹ מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי כָּל דְּבָרָיו כְּגַחֲלֵי אֵשׁ:

קכה

בְּחַג הַסֻּכּוֹת תק"ע, אָז אָמַר מֵעֵין הָאֶתְרוֹג, שֶׁלְּפִי בְּחִינַת הַיָּמִים נוֹרָאִים רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה לָנוּ אֶתְרוֹג נָאֶה כַּמּוּבָא לְעֵיל (סִימָן פ"ז). וּבְאוֹתוֹ הַשָּׁנָה לֹא הָיוּ מְצוּיִים אֶתְרוֹגִים, וְהָיוּ הָעוֹלָם סְבוּרִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם אֶתְרוֹגִים כְּלָל, וְלֹא הָיָה שׁוּם אֶתְרוֹג בַּמְּדִינָה עַד עֶרֶב סֻכּוֹת, שֶׁעָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִסִּים וְסִבַּב סִבּוֹת בְּדֶרֶךְ נֵס שֶׁבָּאוּ אֶתְרוֹגִים לְקָצַת עֲיָרוֹת. וְהָיוּ נוֹתְנִים אָז מָמוֹן הַרְבֵּה בְּעַד אֶתְרוֹג. בְּקָצַת קְהִלּוֹת נָתְנוּ חֲמִשִּׁים אֲדֻמִּים וְיוֹתֵר בְּעַד אֶתְרוֹג אֶחָד, וְגַם לְקְהִלַּת בֶּרְסֶלֶב בָּא אֶתְרוֹג מְהֻדָּר מְאֹד לְיַד רַבֵּנוּ זַצַ"ל. וְהָיָה שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד לְרַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר לְהָבִיא לוֹ כְּלֵי זֶמֶר מִגֶּדֶל הַשִּׂמְחָה. וּשְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים הָיָה לוֹ חִיּוּת גָּדוֹל מִן

הָאֶתְרוֹג, וְהָיָה בָּרִיא כָּל אוֹתָן הַשִּׁלְשָׁה יָמִים, וְלֹא הָיָה מַרְגִּישׁ כְּלָל הַחוֹלַאַת הַקָּשֶׁה שֶׁהָיָה לוֹ מִגֹּדֶל הַשִּׂמְחָה שֶׁהָיָה לוֹ מִן הָאֶתְרוֹג. וְגַם אַחַר סֵכּוֹת סִפֵּר הַרְבֵּה מִן הָאֶתְרוֹג, וְאָמַר שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים כְּלָל גֹּדֶל יִקָּרַת מַעֲלַת מִצְוַת אֶתְרוֹג. וַהֲרֵי אָנוּ רוֹאִין שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְפַזְּרִים מָמוֹן הַרְבֵּה בִּשְׁבִיל מִצְוָה זוֹ, יוֹתֵר מֵעַל שְׁאָר מִצְווֹת, וּבְוַדַּאי לֹא עַל חִנָּם הוּא, מִסְתָּמָא מִצְוָה זוֹ הוּא יְקָרָה מְאֹד מְאֹד אֲשֶׁר אֵין לְשַׂעֵר, רַק שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין גֹּדֶל מַעֲלָתָהּ. אֶפְשָׁר אִם הָיוּ יוֹדְעִין גֹּדֶל מַעֲלַת מִצְוָה זוֹ, הָיוּ עוֹשִׂים מַה שֶּׁהָיוּ עוֹשִׂים בִּשְׁבִיל מִצְוָה זוֹ. כִּי יִשְׂרָאֵל עַם קָדוֹשׁ הֵם חֲכָמִים וְקָשֶׁה לְהַטְעוֹתָם, וּבְוַדַּאי כְּשֶׁהֵם מְפַזְּרִים מָמוֹן הַרְבֵּה בִּשְׁבִיל מִצְוָה זוֹ, לֹא לְחִנָּם הוּא. וְעוֹד הֶאֱרִיךְ בְּסִפּוּר זֶה וְהִפְלִיג מְאֹד בְּמַעֲלַת מִצְוַת אֶתְרוֹג:

קכו

לֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁל שַׁבָּת תְּשׁוּבָה שְׁנַת תק"ע דִּבְּרוּ מִמָּשִׁיחַ, כִּי הָיוּ מְפֻרְסָמִים שֶׁאָמְרוּ שֶׁבְּשָׁנָה זוֹ יָבוֹא, וְדַעְתּוֹ לֹא הָיְתָה נוֹטָה לָזֶה. וְאָמַר אָז: שֶׁקֹּדֶם שֶׁיָּבֹא מָשִׁיחַ, לֹא אֶחָד יִהְיֶה שֶׁיִּצְעַק כְּמוֹנִי עַל אֱמוּנָה, כִּי כַּמָּה צַדִּיקִים שֶׁיִּהְיוּ אָז יִהְיוּ צוֹעֲקִים בְּקוֹל גָּדוֹל עַל אֱמוּנָה כָּמוֹנִי הַיּוֹם, עַד שֶׁיִּהְיֶה נִחָר גְּרוֹנָם (שֶׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "אַיין רַאסִין דִּיא קַיילִי") וְלֹא יוֹעִיל. וּמַה שֶּׁכָּתוּב: "כָּל הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלִַם קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ" (יְשַׁעְיָה ד'), וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל "עֲתִידִין שֶׁיֹּאמְרוּ לִפְנֵי הַצַּדִּיקִים קָדוֹשׁ" (בָּבָא בַּתְרָא עה:), הוּא כִּפְשׁוּטוֹ. כִּי בְּוַדַּאי הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ אָז וְיִתְחַזְּקוּ וְיִשָּׁאֲרוּ בֶּאֱמוּנָתָם הַקְּדוֹשָׁה יִהְיוּ רְאוּיִים לוֹמַר לִפְנֵיהֶם אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִזֶּה, מֵאַחַר שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ קַיָּמִים בֶּאֱמוּנָה וְלֹא יַנִּיחוּ עַצְמָם לִפֹּל וְלִטְעוֹת חַס וְשָׁלוֹם אַחַר הָעוֹלָם. וְיִהְיוּ כַּמָּה מְפֻרְסָמִים וּמַנְהִיגִים שֶׁל שֶׁקֶר, וְאֵין סָפֵק שֶׁלֹּא יִמְצֵא אָז קִבּוּץ כְּמוֹנוּ הַיּוֹם, שֶׁנִּמְצָאִים כַּמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּתְקַבְּצִים יַחַד שֶׁחֲפֵצִים בֶּאֱמֶת לִשְׁמֹעַ דְּבַר ה'. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁיִּהְיֶה אָז אֵיזֶה כְּשֵׁרִים בַּדּוֹר אַף יִהְיוּ מְפֻזָּרִים. עָנָה וְאָמַר: "כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר" (שְׁמוֹת י"ז), לְמַעַן יֵדְעוּ בַּיָּמִים הַבָּאִים שֶׁכָּבָר הָיָה מִי שֶׁיָּדַע זֹאת מִקֹּדֶם, וְיֵדְעוּ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ וּבְצַדִּיקָיו הָאֱמִתִּיִּים:

קכז

פַּעַם אֶחָד הָיָה מְדַבֵּר מֵעִנְיַן אֱלוּל, וְאָמַר: שֶׁמַּה שֶּׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר תִּקּוּנִים בֶּאֱלוּל, שֶׁהַנִּגּוּן שֶׁל הַתִּקּוּנִים וְגַם מֵהַחֲלִישׁוּת הַלֵּב שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד אָז, מֵחֲמַת שֶׁכָּל אֶחָד מִתְאַחֵר אָז בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ יוֹתֵר מֵרְגִילוּתוֹ, מִכָּל זֶה נַעֲשָׂה דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים וְתִקּוּנִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה:

קכח

סִפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁיָּדַע כָּל דִּבְרֵי הַ"עֵץ חַיִּים" וּ"פְּרִי עֵץ הַחַיִּים" וְכָל כִּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, מְסֻפָּר הַזֹּהַר וְהָעִקָּר הַתִּקּוּנִים, וְהַמּוּבָן מִדְּבָרָיו הָיָה שֶׁזֶּה הָיָה בִּימֵי נְעוּרָיו. וְהִפְלִיג מְאֹד כַּמָּה פְּעָמִים בְּשֶׁבַח גְּדֻלַּת קְדֻשַּׁת הַתִּקּוּנֵי זֹהַר, וְהָיָה רָגִיל לַעֲסֹק בּוֹ בְּיוֹתֵר גַּם בְּכָל הַשָּׁנָה אֲפִלּוּ

שֶׁלֹּא בִּימֵי אֱלוּל. וְאָמַר שֶׁבְּסֵפֶר הַתִּקּוּנִים כְּלוּלִים כָּל הַחָכְמוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְכוּ' (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן שנ"ט):

קכט

עִקַּר הִתְגַּבְּרוּת הַתַּאֲוָה הַיְדוּעָה דְּהַיְנוּ תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל הוּא רַק מֵחֲמַת עַצְבוּת וּמָרָה שְׁחוֹרָה, וּצְרִיכִין לְהִתְגַּבֵּר בְּכָל עֹז לִהְיוֹת אַךְ שָׂמֵחַ תָּמִיד. וְאָמַר: אֲפִלּוּ כְּשֶׁנּוֹפְלִין לִפְעָמִים לְתוֹךְ רֶפֶשׁ וְטִיט, שֶׁקָּשֶׁה לוֹ מְאֹד לָצֵאת מִשָּׁם, צוֹעֲקִין וְצוֹעֲקִין וְצוֹעֲקִין (וְאָמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אִין אֲפִלּוּ אַז מָע פַאלְט אִין אַה בְּלָאטִי אַרַיין, שְׁרַייט מָען אִין מָע שְׁרַייט אִין מָע שְׁרַייט). וְהִגְבִּיהַּ יָדָיו קְצָת וְלֹא אָמַר יוֹתֵר. וְאָמַר שֶׁלְּעִנְיַן הַמַּחֲשָׁבוֹת וְהַבִּלְבּוּלִים שֶׁמְּבַלְבְּלִין לָאָדָם בְּעִנְיָן זֶה, שֶׁדַּיָּהּ לְצָרָה בִּשְׁעָתָהּ (בְּרָכוֹת ט:), וְלֹא יְבַלְבֵּל עַצְמוֹ כְּלָל כְּלָל בְּעִנְיָן זֶה לֹא קֹדֶם וְלֹא אַחַר-כָּךְ:

קל

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ לְעִנְיַן הַמְפָרְסָמִים בַּעֲלֵי מוּפֵת. סִפֵּר מַעֲשֶׂה, שֶׁמֶּלֶךְ אֶחָד הָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, אֶחָד הָיָה חָכָם וְאֶחָד שׁוֹטֶה, וְעָשָׂה אֶת הַשּׁוֹטֶה מְמֻנֶּה עַל הָאוֹצָרוֹת, וּלְהֶחָכָם לֹא הָיָה שׁוּם הִתְמַנּוּת, רַק יָשַׁב אֵצֶל הַמֶּלֶךְ תָּמִיד. וְהָיָה קָשֶׁה לְהָעוֹלָם מְאֹד, שֶׁזֶּה שֶׁאֵינוֹ חָכָם יֵשׁ לוֹ כָּל הַהִתְמַנּוּת, וְהַכֹּל בָּאִים וְנִכְנָסִים אֶצְלוֹ לְהַכְנִיס אוֹ לְהוֹצִיא מִן הָאוֹצָרוֹת, וְזֶה הֶחָכָם אֵין לוֹ שׁוּם הִתְמַנּוּת כְּלָל. וְהֵשִׁיב לָהֶם הַמֶּלֶךְ: וְכִי זֶה הוּא מַעֲלָה מַה שֶּׁהוּא לוֹקֵחַ אוֹצָרוֹת מוּכָנִים וּמְחַלְּקָם לְהָעוֹלָם, כִּי זֶה הֶחָכָם יוֹשֵׁב אֶצְלִי וְחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת וּבָא עַל עֲצוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁאֵינִי יָכוֹל לָבוֹא עֲלֵיהֶם, וְעַל-יָדֵי אֵלּוּ הָעֲצוֹת אֲנִי כּוֹבֵשׁ מְדִינוֹת שֶׁלֹּא הָיִיתִי יוֹדֵעַ מֵהֶם כְּלָל, אֲשֶׁר מֵאֵלּוּ הַמְּדִינוֹת נִמְשָׁכִים וּבָאִים כָּל הָאוֹצָרוֹת שֶׁלִּי. אֲבָל זֶה הַמְמֻנֶּה לוֹקֵחַ אוֹצָרוֹת מוּכָנִים וּמְחַלְּקָם לְהָעוֹלָם, עַל-כֵּן בְּוַדַּאי גְּדֻלָּה וְשִׁגְבָּה מְאֹד מַעֲלַת הֶחָכָם עַל הַמְמֻנֶּה, אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם הִתְמַנּוּת, כִּי מִמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כָּל הָאוֹצָרוֹת כַּנַּ"ל:

שיחות וספורים וענינים שהיו אצל כל תורה ומעשה.

קלא

כְּשֶׁכָּתַבְתִּי לְפָנָיו הַתּוֹרָה "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים" (בְּסִימָן י' חֵלֶק רִאשׁוֹן מִלְּקוּטֵי מוֹהַר"ן) הַמַּתְחֶלֶת: "כְּשֶׁיֵּשׁ דִּינִים חַס וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, עַל-יְדֵי רְקוּדִין וְהַמְחָאַת כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתָּקַת הַדִּינִים" וְכוּ'. אָמַר לִי: כָּךְ אָמַרְתִּי, שֶׁעַכְשָׁו נִשְׁמַע גְּזֵרוֹת חַס וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה הוֹלְכִים וּמְמַשְׁמְשִׁים לָבוֹא יְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה (כִּי הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶאֶמְרָה סָמוּךְ לְפוּרִים), יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְרֻקָּדִים וְיִמְחֲאוּ כַּף וְעַל-יְדֵי-זֶה יַמְתִּיקוּ הַדִּינִים. וְחָזַר וְכָפַל דְּבָרָיו, וְאָמַר בְּפֶה מָלֵא כָּךְ אָמַרְתִּי. וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה לְהָעִיר לָבֶבֵנוּ שֶׁנֵּדַע וְנָבִין שֶׁכָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ

הַקְּדוֹשָׁה, אַף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲמֻקוּת גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד וְרָזִין עִלָּאִין וְסוֹדֵי סוֹדוֹת עֲמֻקִּים וּרְחָבִים מִנִּי יָם בְּכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר, אַף-עַל-פִּי-כֵן, עִקַּר כַּוָּנָתוֹ שֶׁנִּשְׁמַע וּנְקַבֵּל דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים בְּפִשְׁיטוּת, לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ בְּפִשְׁיטוּת וּבִתְמִימוּת. כְּמוֹ לְמָשָׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם שֶׁעַל-יְדֵי הַמְּחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין נִמְתָּקִין הַדִּינִים, הֱיָתָה כַּוָּנָתוֹ כְּפִשּׁוּטוֹ, שֶׁיְּחַזְּקוּ עַצְמָן לִשְׂמֹחַ בִּימֵי שִׂמְחָה, כְּגוֹן פּוּרִים וַחֲנֻכָּה וְיָמִים טוֹבִים, אוֹ חֲתֻנָּה, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה כָּל מִינֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁיְּחַזְּקוּ עַצְמָן בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה עַד שֶׁיִּזְכּוּ לְהִתְעוֹרֵר לְרִקּוּדִין וְהַמְּחָאַת כַּף, וְעַל-יְדֵי-זֶה יַמְתִּיקוּ הַדִּינִים. כִּי כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה לֹא בַּשָּׁמַיִם הוּא, לֵאמֹר שֶׁאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לִזְכּוֹת לָזֶה לְהַמְתִּיק הַדִּינִים עַל-יְדֵי הַמְּחָאַת כַּף וְרִקּוּדִין כִּי-אִם גְּדוֹלִים בְּנֵי עֲלִיָּה, רַק כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ כֹּחַ הַזֶּה כְּשֶׁיְּקַיֵּם הַדְּבָרִים כְּפִשּׁוּטָן בֶּאֱמֶת וּבִתְמִימוּת. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים שָׁם בְּהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, כִּי "לֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה" (אָבוֹת א').

וְשִׂים עֵינְךָ הֵיטֵב הֵיטֵב, וְתִסְתַּכֵּל יָפֶה בְּכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה, וְתַשִּׂים לִבְּךָ לְהָבִין בְּכָל מָקוֹם הָעֲבֵדוֹת וְהָעֲצוֹת וְהַמּוּסָר וְהַהִתְעוֹרְרוּת הַיּוֹצְאִים מִשָּׁם עַל-פִּי פְּשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים. וּתְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיָּאִיר עֵינֶיךָ לִזְכּוֹת לָזֶה, לְהָבִין בְּכָל מָקוֹם הָעֲבֵדוֹת וְהָעֲצוֹת וְהַמּוּסָר הַדְּבָרִים הֵיטֵב לְמַעֲשֶׂה. כִּי כָּל דְּבָרָיו זַ"ל כֻּלָּם נִצְרָכִים וּמֻכְרָחִים לְעֲבֵדוֹת וְעֵצוֹת טוֹבוֹת לְעָבְדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאַפִלּוּ בְּקֻצַּת מְקוֹמוֹת אֲשֶׁר לְפוּם רִיהֲטָא בְּהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה אֵין מְבִינִים הֵיטֵב אֵיךְ נוֹגֵעַ הָעִנְיָן הַזֶּה לְעֲבֹדָא לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, אַף-עַל-פִּי-כֵן בֶּאֱמֶת יֵשׁ שָׁם עֵצוֹת נִפְלָאוֹת וְהִתְעוֹרְרוּת נוֹרָא לָשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מִמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם. וְאִם תְּשִׂים עֵיוּנְךָ וְלִבְּךָ שָׁם הֵיטֵב, בְּוַדַּאי תִּמְצָא גַּם שָׁם עֵצוֹת וּדְרָכִים טוֹבִים לְפִי מַדְרֵגָתְךָ. כִּי כָּל דְּבָרָיו זַ"ל הֵם כְּלָלִיּוּת גָּדוֹל, וְכָל תּוֹרָה וְתוֹרָה כָּלוּל מִכָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּמִכָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא, מִן תַּכְלִית קָצֶה הָעֶלְיוֹן עַד תַּכְלִית קָצֶה הַתַּחְתּוֹן. הַיְנוּ שֶׁעִם כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה וְשִׂיחָה שֶׁלּוֹ, יָכוֹל לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַגָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה, וְכֵן אֲפִלּוּ הַקָּטָן וְהַפָּחוּת בְּתַכְלִית דְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה יָכוֹל גַּם-כֵּן לָשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּלְמְצֹא עֵצוֹת לְנַפְשׁוֹ עַל-יְדֵי אוֹתָהּ הַתּוֹרָה בְּעַצְמָהּ, כִּי הֵם כְּלָלִיּוּת נִפְלָא מְאֹד:

קלב

בְּלִקּוּטֵי חֵלֶק רִאשׁוֹן סִימָן י"ד (לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן) הַמַּתְחֶלֶת: "תִּקְעוּ וְכוּ', לְהַמְשִׁיךְ שָׁלוֹם", זֹאת הַתּוֹרָה אָמַר בְּשַׁבָּת חֲנֻכָּה. וְאָז בְּאוֹתוֹ הָעֵת נִפְטַר הָרַב הֶחָסִיד הַמְפֻרְסָם מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי גְּדַלְיָהוּ זַצַ"ל, אַב-בֵּית-דִּין דְּקֶהִלַּת לִינִיץ, וְרָמַז בְּאוֹתוֹ הַתּוֹרָה הֶסְפֵּד לְהָרַב הַנַּ"ל. כִּי הִזְכִּיר אָז בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אֵין מַסְפִּידִין בַּחֲנֻכָּה" (שַׁבָּת כא:).

גַּם אָמַר אָז שֶׁעַכְשָׁו קָשֶׁה לוֹמַר תּוֹרָה, כִּי כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק צַדִּיק קָשֶׁה לוֹמַר תּוֹרָה, כִּי כָּל צַדִּיק נִסְתַּלֵּק עִם כָּל חֶלְקוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַתּוֹרָה. כִּי כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּהַתּוֹרָה, וּכְשֶׁנִּסְתַּלֵּק, נִסְתַּלֵּק עִם כָּל חֶלְקוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהַתּוֹרָה, עַל-כֵּן קָשֶׁה אָז לוֹמַר תּוֹרָה.

מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם בְּאוֹת ד' עַל מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי-חֲכָמִים אֵין בְּנֵיהֶם תַּלְמִידֵי-חֲכָמִים, עַל שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה" (נְדָרִים פא.), שָׁמַעְתִּי מִמָּנּוּ זַ"ל עוֹד בָּזֶה. כִּי הַהוֹלָדָה נִמְשֶׁכֶת כְּפִי הַמַּאֲכָלִים שֶׁאָכַל תְּחִלָּה וְכוּ', וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ אֶת בְּחִינַת הַתְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהוּא תְּחִלָּה וְקֹדֶם לְהַהוֹלָדָה, דְּהַיְנוּ הָאֲכִילָה וְכָל עֶסְקָיו וְכוּ', עַד שֶׁיַּמְשִׁיךְ הַהוֹלָדָה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה כָּרָאוּי. וְזֶהוּ: "עַל שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה", שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ וְקִדְּשׁוּ בְּקֻדֻּשַׁת הַתּוֹרָה אֶת בְּחִינַת הַתְּחִלָּה, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁהוּא תְּחִלָּה וְקֹדֶם לְהַהוֹלָדָה כַּנַּ"ל. כִּי צָרִיךְ לְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ אֶת בְּחִינַת תְּחִילַת הַהוֹלָדָה הַנַּ"ל בְּהַתּוֹרָה, וְאָז יִהְיֶה גַּם בְּנוֹ תַּלְמִיד-חָכָם וְכַנַּ"ל:

קלג

מַה שֶּׁכָּתוּב בְּהַתּוֹרָה הַמְדַבֶּרֶת מִגֹּדֶל אִסּוּר גְּזֵלָה וְחֶמְדָּה אֲפִלּוּ בְּמַחֲשָׁבָה (בְּסִימָן ס"ט חֵלֶק רִאשׁוֹן). פֵּרוּשׁ עַל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁפֵּרוּשׁ "יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֲפִלּוּ לְמַדַּי" (בָּבָא קַמָּא קג.), דְּהַיְנוּ לִמּוּדֵי ה', הַיְנוּ הַבָּנִים וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ שֶׁאָמַר שֶׁכָּךְ שָׁמַע שֶׁהָיוּ לוֹמְדִים כֵּן הַגְּמָרָא הַנַּ"ל בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁמַע:

קלד

שַׁיָּךְ לְסִימָן ער"ה בְּלִקּוּטֵי חֵלֶק רִאשׁוֹן, הַמַּתְחֶלֶת: "דַּע שֶׁכָּל מִצְוָה וְכוּ' נַעֲשָׂה מִמָּנָה נֵר" וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. עַתָּה שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד שֶׁשָּׁמַע גַּם-כֵּן זֶה הָעִנְיָן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, וּבֵאֵר הַדָּבָר יוֹתֵר קְצָת. שֶׁאָמַר, שֶׁיֵּשׁ אֶחָד שֶׁנֵּר שֶׁלּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִדְלֹק כִּי-אִם אֵיזֶה שָׁעָה, וְהוּא מְחַפֵּשׂ עִם הַנֵּר אוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁדּוֹלֵק, וְאַחַר-כָּךְ נִכְלֶה הַנֵּר וְאֵין לוֹ בַּמֶּה לְחַפֵּשׂ. וְיֵשׁ אֶחָד שֶׁנֵּר שֶׁלּוֹ דּוֹלֵק אֵיזֶה שָׁעוֹת יוֹתֵר, וְיוּכַל לְחַפֵּשׂ יוֹתֵר, אֲבָל אַחַר-כָּךְ נִפְסָק. וְיֵשׁ שֶׁנֵּר שֶׁלּוֹ דּוֹלֵק יוֹם אֶחָד, וְיֵשׁ שֶׁדּוֹלֵק עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר. אֲבָל יֵשׁ אֶחָד שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה נֵרוֹת נִפְלָאִים כָּאֵלּוּ שֶׁדּוֹלְקִים וּמְאִירִים לְעוֹלָם וָעֶד וְאֵינָם נִכְבִּים לְעוֹלָם, וְהוּא זוֹכֶה לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא תָּמִיד לְעוֹלְמֵי עַד וּלְנֵצַח נְצָחִים אַשְׁרֵי לוֹ. וְהִנֵּה מִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים פְּשׁוּטִים זוֹכִים בָּעוֹלָם הַבָּא לְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא, אֲבָל הַחִפּוּשׂ שֶׁלָּהֶם הוּא רַק לְפִי שָׁעָה כְּפִי הַמְצוּוֹת שֶׁלָּהֶם. וּבְוַדַּאי גַּם זֶה הוּא זְכִיָּה גְּדוֹלָה וְנִפְלָאָה מְאֹד מְאֹד, כִּי אֲפִלּוּ כְּשֶׁמְחַפֵּשׂ בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא אֵיזֶה שָׁעָה יוּכַל גַּם-כֵּן לִמְצֹא שָׁם אוֹצָרוֹת נִפְלָאִים שֶׁיּוּכַל לִחְיוֹת בָּהֶם חַיֵּי עוֹלָם הַבָּא לָנֶצַח, אֲבָל חַיָּיו יִהְיֶה רַק כְּפִי מַה שֶּׁיִּמְצָא בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה. אֲבָל מִי שֶׁזּוֹכֶה שֶׁנִּגְרוֹת מִצְוֹתָיו מְאִירִין וְדוֹלְקִין יוֹתֵר וְיוֹתֵר, בְּוַדַּאי יִמְצָא רֹב טוּב בְּגִנְזֵיא דְּמַלְכָּא יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵן כָּל אֶחָד

וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶׁנִּרְאוֹת מִצְווֹתָיו דּוֹלְקִין יוֹתֵר. אֲבָל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל זוֹכֶה לְחַפֵּשׂ תָּמִיד בְּגַנְזַיָּא דְּמַלְכָּא וְנִרְאוֹת שֶׁלּוֹ לֹא יִכְבּוּ לְעוֹלָם וָעֶד. וְעוֹד יֵשׁ בָּזֶה דְּבָרִים בְּגוֹ, וְדַי בָּזֶה:

קלה

דִּבֵּר עִם אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה רָחוֹק מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְאֹד, וְאָמַר לוֹ שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ לְהִתְאַנֵּחַ עַל עִנְיָנוֹ. וְאָמַר אֲז הַתּוֹרָה: "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל הָאָרֶץ" וְכוּ' (בְּסִימָן ק"ט חֵלֶק רִאשׁוֹן), שֶׁמְּבֹאָר שָׁם שֶׁעַל-יְדֵי אֲנָחָה שֶׁמִּתְאַנְּחִין לְשׁוּב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, נִפְסָקִין מֵהֶבֶל הַטֻּמְאָה וְנִתְקַשְּׁרִין לְחֶבֶל דִּקְדֻשָּׁה. וְכֵן אָמַר אַחַר-כָּךְ עוֹד כַּמָּה תּוֹרוֹת עַל אֲנָחָה שֶׁהִיא יְקָרָה מְאֹד:

קלו

שַׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה: "מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" (בְּלִקּוּטֵי חֵלֶק רִאשׁוֹן סִימָן קע"ב). שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁשָּׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּבֵאוּר יוֹתֵר קָצַת. וְהָעִנְיָן, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל מִדָּה וּמִדָּה עַד שֶׁיְּבַטֵּל לְגַמְרֵי כְּאַיִן וָאֶפֶס. כִּי בִּתְחִלָּה צָרִיךְ לְבַטֵּל מִדָּה זֹאת עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּלֹא מַמָּשׁ, וְאַחַר-כָּךְ מִדָּה אַחֶרֶת עַד שֶׁתִּהְיֶה גַּם-כֵּן לֹא, וְכֵן כָּל הַמִּדּוֹת עַד שֶׁתִּהְיֶה כֻּלָּם כְּלֹא הָיוּ. וּכְפִי מַה שֶּׁמְּבַטְּלִין כָּל מִדָּה וּמִדָּה כֵּן מֵאִיר וּמִתְגַּלֶּה לוֹ כְּבוֹד ה'. כִּי עִקַּר הָאוֹר הוּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְהָאָרֶץ הֵאִירָה מִכְּבוֹדוֹ" (יְחֶזְקֵאל מ"ג). אַךְ כְּשֶׁמַּעֲמִידִין דָּבָר גַּשְׁמִי כְּנֶגֶד דָּבָר רוּחָנִי עוֹשֶׂה צֵל, וּכְפִי גַּשְׁמִיּוּת וְגֹדֶל הַדָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגֶד הַדָּבָר כְּמוֹ כֵן נַעֲשֶׂה צֵל. כְּגוֹן כְּשֶׁמַּעֲמִידִין מַקֵּל נֶגֶד אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עוֹשֶׂה צֵל קָטָן כְּפִי מִדַּת הַמַּקֵּל, אֲבָל כְּשֶׁמַּעֲמִידִין דָּבָר גָּדוֹל יוֹתֵר נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ עוֹשֶׂה צֵל גָּדוֹל בְּיוֹתֵר. וְכֵן כְּשֶׁמַּעֲמִידִין בַּיִת גָּדוֹל עוֹשֶׂה צֵל גָּדוֹל יוֹתֵר וְיוֹתֵר, וְכֵן כָּל מַה שֶּׁגָּדוֹל הַדָּבָר יוֹתֵר, עוֹשֶׂה צֵל גָּדוֹל יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְהַצֵּל הוּא הַסְּתָרַת וְהַעֲלָמַת הָאוֹר כִּיָדוּעַ, וְעַל-כֵּן כְּפִי מַה שֶּׁהָאָדָם מְשַׁקֵּעַ בְּאֵיזֶה מִדָּה וְתַאֲוָה כְּמוֹ כֵן עוֹשֶׂה צֵל נֶגֶד אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ כֵן נֶעְלָם מִמֶּנּוּ אוֹרוֹ יִתְבָּרַךְ. אֲבָל כְּשֶׁמְּבַטֵּל הַמִּדּוֹת וְהַתַּאֲוֹת, כְּפִי הַבִּטּוּל כֵּן נִתְבַּטֵּל הַצֵּל, וּכְמוֹ כֵן נִתְגַּלֶּה אוֹרוֹ כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁזּוֹכֶה שֶׁיְּבַטֵּל הַכֹּל לְגַמְרֵי עַד שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל לֹא וְאַיִן וָאֶפֶס, וְאָז יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָאָרֶץ, כִּי לֹא יִהְיֶה שׁוּם דָּבָר שֶׁיַּסְתִּיר הָאוֹר וְשֶׁיַּעֲשֶׂה צֵל כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ: "~ מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", הַיְנוּ מִן "~ לֹא", הַיְנוּ כְּשֶׁזּוֹכִין לְבַטֵּל הַכֹּל כְּלֹא מַמָּשׁ, עַל יְדֵי זֶה: "מִלֹּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ". וְעַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָאָרֶץ, כִּי אֵין דָּבָר שֶׁיַּסְתִּיר אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְיַעֲשֶׂה צֵל כַּנַּ"ל:

קלז

שַׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה: "מְעוֹ"ת רָאשֵׁי-תֵבוֹת" וְכוּ' בְּחֵלֶק רִאשׁוֹן סִימָן ר"ד. וְסִפֵּר מִקֹּדֶם מַעֲשֶׂה: שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּנֵי הַנְּעוּרִים הָיוּ בְּעִיר אַחַת, וְהָיָה בֵּינֵיהֶם אַהֲבָה וְהִתְקַשְּׁרוּת גָּדוֹל. פַּעַם אֶחָד רָאָה אֶחָד מֵהֶם בַּחֲבֵרוֹ שֶׁנִּטָּה מִדַּרְכּוֹ הַיָּשָׁר קְצָת וְעָשָׂה אֵיזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא כַּהֶגֶן, וְחָשַׁב מִקֶּרֶה

הוּא. אַחַר-כָּךְ רָאָה אוֹתוֹ שֶׁעָשָׂה דָּבָר גָּרוּעַ יוֹתֵר. אַחַר כָּךְ רָאָה שֶׁעָבַר עֲבֵרָה מַמָּשׁ. וּמֵאָז נִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וְהִפְרִיד עַצְמוֹ מֵאִתּוֹ. אַחַר-כָּךְ בִּרְבוֹת הַיָּמִים כְּשֶׁיָּרְדוּ מֵעַל שֻׁלְחָן חוֹתָנָם שְׁנֵיהֶם, הִתְחִיל זֶה שֶׁעָבַר הָעֲבֵרָה כַּנַ"ל לַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה עַד שֶׁנַּעֲשָׂה עֹשֶׁר גָּדוֹל, וְהַשֵּׁנִי הַנַ"ל נַעֲשָׂה עָנִי גָּדוֹל. וְהָיָה זֶה בְּדַעְתּוֹ מִתְרַעֵם תָּמִיד עַל מִדּוֹתָיו שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי אָמַר בְּלִבּוֹ: הֲלֹא אֲנִי יוֹדֵעַ בְּעַצְמִי שֶׁזֶּה עָבַר עֲבֵרָה, וּמְדּוּעַ יִתְּנוּ לוֹ גְּדֻלָּה כָּל-כָּךְ. פַּעַם אֶחָד רָאָה בְּמָקוֹם אֶחָד שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים כַּת אַחַת וּמַשְׁמִיעִין קוֹל וּמְקַשְׁקְשִׁין בְּמַעוֹת הַרְבֵּה, וְנִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אַל תִּגַּע בְּזֶה הַמָּעוֹת כִּי זֶה שַׁיָּךְ לְאִישׁ הַנַ"ל הַיְנוּ לַחֲבֵרוֹ הַנַ"ל. אָמַר: עַכְשָׁו הִגִּיעַ הָעֵת לִשְׁאֹל, וְשָׁאַל אוֹתָם: מַדּוּעַ יַגִּיעַ לוֹ מָעוֹת הֲלֹא בְּעֵינַי רָאִיתִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה? הֵשִׁיבוּ לוֹ: מִיּוֹם שֶׁיָּרְדָתֶם שְׁנֵיכֶם מֵעַל שֻׁלְחַן חוֹתָנְכֶם, מֵאָז חֲבֵרְךָ קָבַע עִתִּים לַתּוֹרָה, וַיְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ חֹק וְלֹא יַעֲבֹר לִלְמֹד בְּכָל יוֹם וָיוֹם כָּךְ וְכָךְ. אֲבָל אַתָּה אֵינְךָ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְעַל-כֵּן נוֹתְנִין לַחֲבֵרְךָ מָעוֹת, אַף-עַל-פִּי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה. כִּי: "עֲבֵרָה מְכַפָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵרָה מְכַפָּה תּוֹרָה" (סוֹטָה כא.) "~ וְאֵין ~ עֲבֵרָה ~ מְכַפָּה ~ תּוֹרָה" רָאשֵׁי-תֵּבוֹת ~ מָעוֹ"ת:

קלח

שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעֵת שֶׁדִּבֵּר עִמָּנוּ מִגֹּדֶל הָעִנְיָן שֶׁל סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים, שֶׁנִּדְפַּס בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים (בְּסִימָן רל"ד לִקּוּטֵי חֵלֶק א'). וְאָמַר אָז, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ זַ"ל, עִקַּר הִתְעוֹרְרוּתוֹ לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת הָיָה עַל-יְדֵי סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים. וְסִפֵּר שֶׁבְּבֵית אָבִיו וְאִמּוֹ הַצַּדִּיקִים זַ"ל, הָיוּ שְׂכִיחִים שָׁם כָּל הַצַּדִּיקִים. כִּי כָּל הַצַּדִּיקִים הָיוּ מְצוּיִים בְּקִהְלַת מָעזְ'יבּוּז' מֵחֲמַת שֶׁהוּא מְקוֹם הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל, וְרֻבָּם כְּכֻלָּם הִתְאַכְסְנוּ בְּבֵית אָבִיו זַ"ל. וְשָׁמַע הַרְבֵּה מַעֲשִׂיּוֹת מִצַּדִּיקִים, וְעַל-יְדֵי-זֶה הָיָה עִקַּר הִתְעוֹרְרוּתוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁזָּכָה לְמַה שֶּׁזָּכָה:

קלט

סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁפַּעַם אֶחָד סִפֵּר לְרַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁדִּבְּרוּ לוֹ אֵיזֶה שִׁדּוּךְ, וְאָמַר הָאִישׁ הַנַ"ל לְפָנָיו זַ"ל שֶׁשָּׁם אֵין מָקוֹם לְפָנָיו. הֵשִׁיב לוֹ: "כְּשֶׁיֵּשׁ לְהָאָדָם לֵב שֶׁל יִשְׂרָאֵלִי, אֵיךְ שַׁיָּךְ אֶצְלוֹ מָקוֹם וְכוּ', כִּי הַלֵּב הוּא אֶלְקוּת" וְכוּ' וְכוּ' (כַּנִּדְפַּס בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן נ"ו):

קמ

כְּשֶׁאָמַר לִי עִנְיַן הַנִּדְפָּס בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן פ"ו עַל פָּסוּק: "מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה" (שְׁמוֹת ו'), שֶׁעַל-יְדֵי קַטְנוּת אֱמוּנָה צְרִיכִין לַעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת וְכוּ' עַיֵּן שָׁם, עָמַדְתִּי לְפָנָיו כְּמִשְׁתּוֹמֵם, וּמַחְשְׁבוֹתַי הָיוּ תְּמֵהִים בְּעִנְיָן זֶה, כִּי נִדְמֶה לִי שֶׁיֵּשׁ לִי אֱמוּנָה קְצָת. עָנָה וְאָמַר בִּלְשׁוֹן גְּעָרָה קְצָת, כְּאוֹמֵר: וְאִם יֵשׁ לְךָ אֱמוּנָה, אֵין לְךָ אֱמוּנָה בְּעַצְמְךָ ("הָאסְטִי אִין דִּיר קַיין אֱמוּנָה נִיט"). וְהִזְכִּיר מִיָּד מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת (זְכַרְיָה ד')

- מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזּוּ שֶׁלְּחָנָם לֶעָתִיד לָבֹא, קַטְנוּת שֶׁהָיָה בָּהֶם עַצְמָן, שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בָּהֶם בְּעַצְמָן" (סוֹטָה מח:). וְרַשִׁ"י זַ"ל פֵּרֵשׁ שָׁם כִּפְשׁוּטוֹ - קַטְנוּת אֱמוּנָה. אֲבָל מִדִּקְדּוּק לְשׁוֹן הַגְּמָרָא שֶׁאָמְרוּ שָׁם: "קַטְנוּת שֶׁהָיָה בָּהֶם", נִרְאֶה מִבֹּאֶר דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁעִקַּר קַטְנוּת הָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶן הָיָה בָּהֶם בְּעַצְמָן. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ לְפִי זֶה שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בְּהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁהוּא טוֹב לַכֹּל, וְהֵם חֲשׁוּבִים וּגְדוֹלִים בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ, וּמֵחֲמַת זֶה הָיָה בָּהֶם קַטְנוּת, וְזֶה הָיָה עִקַּר קַטְנוּת הָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶם מַה שֶּׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בָּהֶם בְּעַצְמָן. וְיֵשׁ לְכַוֵּן גַּם פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י גַּם כֵּן לָזֶה.

וְהַכְּלָל הַמּוּבָן מִדְּבָרָיו, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֱמוּנָה בְּעַצְמוֹ, שֶׁגַּם הוּא חָבִיב בְּעֵינֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי לְפִי גְּדֶלֶת טוּבָתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גַּם הוּא גָּדוֹל וְחָשׁוּב בְּעֵינָיו יִתְבָּרַךְ. וּכְבָר מְבֹאָר עִנְיָן זֶה כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאֵין זֶה עֲנָוָה לִהְיוֹת בְּמֹחִין דְּקַטְנוּת חַס וְשָׁלוֹם, וּצְרִיכִין לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִזְכּוֹת לְדַרְכֵי עֲנָוָה בֶּאֱמֶת וְכוּ', עַיֵּן בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן ע"ב וְעוֹד בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן כ"ב). גַּם אַחַר-כָּךְ בְּסָמוּךְ אַחַר שֶׁאָמַר עִנְיָן הַנַּ"ל, הִגִּיעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאָמַר אָז הַתּוֹרָה: "חָדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן" סִימָן ס"א בְּחֵלֶק רִאשׁוֹן. וְשָׁם הִזְכִּיר עִנְיָן חֶסְרוֹן אֱמוּנָה בְּעַצְמוֹ, עַיֵּן שָׁם בְּאוֹת ה' מַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם: "וְיֵשׁ שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם מַחֲלוֹקֶת מֵחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם אֱמוּנָה בְּעַצְמָן" וְכוּ':

קמא

בְּסִימָן צ"ב (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא), תִּקּוּן לְמִקְרֶה לַיְלָה רַחֲמָנָא לִצְלָן, לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים כַּמְבֹאָר בְּסִימָן ר"ה וְכוּ', וְדַע שֶׁאֵלּוּ הֵם הָעֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים וְכוּ'.

דַּע אָחִי, כִּי בַּתְּחִלָּה אָמַר הוּא זַ"ל הַתּוֹרָה הַמַּתְחֶלֶת: "תִּקּוּן לְמִקְרֶה לַיְלָה", כַּנִּדְפָּס בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן בְּסִימָן ר"ה. וּבְתְחִלָּה בְּעֵת שֶׁהִתְחִיל לְגַלּוֹתָהּ, לֹא הָיִיתִי לְפָנָיו אָז, אַךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זָכָנוּ וּבָאתִי אֲצָלוֹ סָמוּךְ מְאֹד לְאוֹתָהּ הָעֵת שֶׁהִתְחִיל לְגַלּוֹתָהּ, וְסִפֵּר לִי אֶחָד בְּשִׁמּוֹ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל כְּפִי מַה שֶּׁשָּׁמְעָה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ. וּבְתוֹךְ כָּךְ בְּאוֹתוֹ הַשָּׁעָה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּי אַחֵר בְּשִׁמּוֹ הַתּוֹרָה הַנַּ"ל, בְּתוֹךְ כָּךְ סִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁדִּבַּרְתִּי עִמּוֹ מִזֶּה, וְחָזַר וַאֲמָרָהּ לְפָנַי בְּקִצּוּר כַּנִּדְפָּס כְּבָר בְּסִימָן ר"ה הַנַּ"ל. וּבְאוֹתָהּ הָעֵת שֶׁגִּלָּה הַתּוֹרָה לֹא גִּלָּה אָז אֵיזֶה קַפִּיטְלִיךְ לוֹמַר, רַק אָמַר סְתָם, לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְלֵךְ תְּהִלִּים לְתִקּוּן הַנַּ"ל. וְשָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ אָז שֶׁאָמַר, שֶׁהָיָה רָאוּי לְגַלּוֹת אֵיזֶה הֵם עֲשָׂרָה קַפִּיטְלִיךְ תְּהִלִּים שֶׁצְּרִיכִין לוֹמַר, אַךְ אֵיזֶה שֶׁהֵם עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים שֶׁיֹּאמְרוּ הֵם תִּקּוּן לָזֶה, כִּי כָּל עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים אֵיזֶה שֶׁהֵם, כֻּלָּם הֵם כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה שֶׁהֵם תִּקּוּן לְהַנַּ"ל. וְאָז בְּעֵת שֶׁגִּלָּה הַתּוֹרָה הַנַּ"ל אָמַר בִּתְחִלָּה שֶׁתִּקּוּן הָרִאשׁוֹן הוּא הַמְקֻוֶּה, שֶׁצְּרִיכִין לִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה (וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "דָּאס עֶרְשְׁטֶי אִיז מִקְוֶה"). וְאַחַר-כָּךְ גִּלָּה הַתִּקּוּן הַנַּ"ל לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטְל תְּהִלִּים כַּנַּ"ל.

גַּם פַּעַם אַחַת אָמַר, שֶׁצְּרִיכִין לְזָהֵר מְאֹד לִטְבֹּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם בִּלְתִּי טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יוּכַל לִטְבֹּל בַּבֹּקֶר, עַל-כָּל-פָּנִים יִטְבֹּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֲפִלּוּ לִפְנוֹת עֶרֶב, כִּי צְרִיכִין לְזָהֵר מְאֹד לִטְבֹּל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם דַּיְקָא (וְעַיֵּן בְּסוֹף סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁאָמַר, שֶׁטּוֹב מְאֹד לִטְבֹּל תֵּכֶף וּמִיָּד וְכוּ' עַיֵּן שָׁם).

אַחַר-כָּךְ אַחַר שֶׁעָבְרוּ קָרוֹב לְאַרְבָּעָה שָׁנִים, וּמַה שֶּׁעָבַר בְּאֵלּוּ הַשָּׁנִים יִקָּצְרוּ רִבְבוֹת יְרִיעוֹת לְסַפֵּר, וּכְבָר הָיָה לוֹ הַחוֹלַאַת שֶׁלּוֹ שֶׁנִּסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, וּכְבָר חָזַר מִלְּעִמְבֶּרְג. פַּעַם אַחַת בַּחֹרֶף שָׁכַב עַל מִטָּתוֹ, וַאֲנַחְנוּ עָמְדְנוּ לְפָנָיו, וְהִתְחִיל לְדַבֵּר מֵעִנְיַן הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים שֶׁהֵם תִּקּוּן לְהַנַּ"ל. וְאָז צִוָּה עָלַי לִכְתֹּב עַל הַנְּיָר הַפְּסוּקִים שֶׁמְּרַמְּזִ בָּהֶם הָעֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה שֶׁהֵם תִּקּוּן לְהַנַּ"ל. וְיָשַׁבְתִּי לִכְתֹּב, וּמִפִּיו יִקְרָא אֵלַי וְגִלָּה לִי הַפְּסוּקִים, וּכְתַבְתִּים עַל הַסֵּפֶר כַּאֲשֶׁר הֵם נִדְפָּסִים (בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן צ"ב הַנַּ"ל). וְאָז גִּלָּה דַּעְתּוֹ, שֶׁרְצוֹנוֹ לְגַלּוֹת בִּפְרָטִיּוּת אֵיזוֹ הֵם הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים שֶׁצְּרִיכִים לוֹמַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְהֵיינוּ עוֹמְדִים וּמְצַפִּים שֶׁיְּגַלֶּה לָנוּ, וְלֹא זָכִינוּ מִיָּד. אַחַר-כָּךְ נָסַעְנוּ מֵאִתּוֹ. וְאַחַר-כָּךְ הָיִיתִי אֶצְלוֹ בְּאֵיזֶה שַׁבָּת, וְהִזְמִין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁרָאִיתִי בְּעֵינַי כְּתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁכְּבָר רָשַׁם לְעַצְמוֹ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים שֶׁצְּרִיכִין לוֹמַר, אַךְ לֹא הָיָה מְדֻיָּק אֶרֶץ שֶׁאָקַח כְּתַב-יָדוֹ בְּעַצְמִי בְּלִי רְשׁוּתוֹ. וְרָצִיתִי לְתָפְסָם בְּמֹחִי בְּעַל-פֶּה, וְלֹא יָכֹלְתִּי מֵחֲמַת אֵימַת רַבִּי פֶּן יַקְפִּיד, כִּי בָּאתִי לְחַדְּרוֹ וּמָצָאתִי כְּתַב-יָדוֹ הַנַּ"ל וְהִסְתַּכַּלְתִּי בּוֹ בְּלֹא רְשׁוּתוֹ (כִּי הַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הָיְתָה בְּשַׁבַּת פָּרָשַׁת שְׁקָלִים שְׁנַת תק"ע לִפְרָט-קָטָן, שֶׁהוּא ז"ל יָצָא מֵחַדְּרוֹ וְנִכְנַס לַבַּיִת הַגָּדוֹל שֶׁלּוֹ בְּעֵת קְרִיאַת הַתּוֹרָה, וְאָז נִכְנַסְתִּי בְּחַדְּרוֹ וְרָאִיתִי כְּתַב-יָדוֹ הַנַּ"ל). וְאַחַר-כָּךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּעֵת שֶׁלָּקַחְתִּי רְשׁוּת מֵאִתּוֹ לָשׁוּב לְבֵיתִי, דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ וְשָׁאַלְתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיְּגַלֶּה לִי עֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים שֶׁהֵם תִּקּוּן לְהַנַּ"ל, כִּי יָדַעְתִּי שֶׁכְּבָר הֵם נִרְשָׁמִים אֶצְלוֹ כַּנַּ"ל. וְלֹא רָצָה, וְאָמַר שֶׁיִּהְיֶה עֵת אַחֵר לָזֶה, וְהָלַכְתִּי מֵאִתּוֹ.

אַחַר כָּךְ סָמוּךְ לְאוֹתָהּ הָעֵת בְּעֵת שֶׁהָיִיתִי אֲנִי בְּבֵיתִי בְּנֶעְמִרוֹב, אָז גִּלָּה הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים לְפָנַי הָרַב דְּפֹה בְּרֶסְלֶב וְלִפְנֵי חֲבֵרִי רַבִּי נַפְתָּלִי מִנֶּעְמִרוֹב, וְיִחֵד אוֹתָם לְעֵדוּת עַל זֶה. וְכָךְ אָמַר לָהֶם: הֱיוֹת בְּעִנְיָן זֶה הַיָּדוּעַ (הַיְנוּ עִנְיַן מְקֹרָה לַיְלָה חַס וְשָׁלוֹם) נִלְכָּדִים בְּוַדַּאי שִׁלְשָׁה חֶלְקֵי הָעוֹלָם, אֲנִי לוֹקֵחַ אֶתְכֶם לְעֵדוּת, וְתַדְעוּ, שֶׁאֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים מוֹעִילִים מְאֹד מְאֹד לְתִקּוּן קְרִי, וְהֵם תִּקּוּן גָּמוּר וּמוֹעִיל מְאֹד מְאֹד. וְיֵשׁ מִי שֶׁיִּקָּרֶה לוֹ עַל יְדֵי רִבּוּי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אוֹ עַל-יְדֵי חֶלְשָׁה וַעֲיֵפוּת, אוֹ עַל-יְדֵי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹכֵב כָּרָאוּי, וְכָל זֶה אֵינוֹ כְּלוּם (וְהוּא כְּמוֹ תִּינוֹק שֶׁמַּשְׁתִּין בַּשֵּׁנָה). גַּם יֵשׁ שֶׁשּׁוֹמְרִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה וְנִצּוֹל מִן הַמִּקְרֶה, אוֹ שֶׁהַמָּזָל שׁוֹמֵר אוֹתוֹ וְנִצָּל. גַּם לִפְעָמִים נִדְמֶה לְהָאָדָם בַּשֵּׁנָה בַּחֲלוֹם כְּאִלּוּ הוּא נוֹפֵל, וְאַחַר-כָּךְ מִתְעוֹרֵר מִשְּׁנָתוֹ, גַּם זֶה מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁמַּצִּילִין אוֹתוֹ מִזֶּה. רַק מִי שֶׁיִּקָּרֶה לוֹ

חַס וְשָׁלוֹם מֵחֲמַת הִרְהוּרִים, מִזֶּה נִבְרָאִים מַמָּשׁ קְלִפּוֹת חַס וְשָׁלוֹם כַּמְבֹאָר בַּסְּפָרִים (זֹהַר בְּרֵאשִׁית יט:). אֲבָל מִי שֶׁיֹּאמַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים, בְּוַדַּאי יְתַקֵּן בָּזֶה מְאֹד מְאֹד. וְכַמָּה וְכַמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים שֶׁרָצוּ לַעֲמֹד עַל עִנְיָן זֶה, וְנִתְיַגְּעוּ לִמְצֹא לָזֶה תִּקּוּן גָּמוּר, וּקְצָתָם לֹא יָדְעוּ כְּלָל מַהוּ עִנְיָן זֶה, וּקְצָתָם הִתְחִילוּ לֵידַע קְצָת בְּעִנְיָן תִּקּוּן זֶה, וְנִסְתַּלְּקוּ לְעוֹלָמָם בְּאֶמְצַע עוֹסְקָם בָּזֶה וְלֹא גָּמְרוּ. וְלִי עָזַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁזָּכִיתִי לַעֲמֹד עַל זֶה בִּשְׁלֵמוּת. וְעִנְיַן תִּקּוּן זֶה עַל-יְדֵי אֲמִירַת הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים הַנַּ"ל הוּא דָּבָר חָדָשׁ לְגַמְרֵי חָדוּשׁ נִפְלָא, כִּי הוּא תִּקּוּן נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד (עַיֵּן לְמַטָּה). וּמִי שֶׁיּוּכַל לֵילֵךְ לַמְּקוֹם וְאַחַר-כָּךְ יֹאמְרֵם בְּוַדַּאי מַה טּוֹב, אַךְ אֲפִלּוּ אִם הוּא אָנוּס שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְטָבֵל, כְּגוֹן שֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ שֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ, אַף-עַל-פִּי-כֵן אִם יֹאמְרֵם אַשְׁרֵי לוֹ, כִּי הֵם תִּקּוּן גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד. וְאִם יֹאמְרֵם בְּכַוָּנָה כָּרָאוּי בְּוַדַּאי מַה טּוֹב, אַךְ גַּם הָאֲמִירָה בְּעַצְמָהּ מְסֻגָּל מְאֹד. וְאָמַר: כִּי לֹא נוֹדַע זֹאת מִיּוֹם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, מִסְתָּמָא הָיִיתִי רוֹצֶה לְבַטֵּל זֹאת לְגַמְרֵי, אַךְ אִי אֶפְשָׁר זֹאת לֹא בְּגַשְׁמִיּוּת וְלֹא בְּרוּחָנִיּוּת. בְּגַשְׁמִיּוּת אִי אֶפְשָׁר, כִּי הָיָה צָרִיךְ לְבַטֵּל וּלְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע שֶׁל כְּלָלִיּוּת בְּנֵי הָאָדָם בִּתְמִידוּת, וְזֶה דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר. כִּי אֲפִלּוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְכֵיוֹצֵא, שֶׁבִּטֵּל הַטֶּבַע הָיָה רַק לְפִי שָׁעָה וּבְדָבָר פְּרָטִי, כְּגוֹן קְרִיעַת יַם סוּף אוֹ בְּקִיעַת הַיַּרְדֵּן וְכֵיוֹצֵא שֶׁהָיָה רַק לְפִי שָׁעָה. אֲבָל לְבַטֵּל הַטֶּבַע שֶׁל כְּלָלִיּוּת בְּנֵי אָדָם, כִּי כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּהֶכְרֵחַ לְבַטֵּל וּלְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע אֶצְלוֹ ,וְגַם צָרִיךְ לְבַטֵּל וּלְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע תָּמִיד, וְזֶה דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר, וְגַם בְּרוּחָנִיּוּת אִי אֶפְשָׁר וְכוּ'. אַךְ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל הֵם דָּבָר נִפְלָא וְיָקָר וּמוֹעִיל מְאֹד. גַּם יֵחֵד אוֹתָם לְעֵדוּת וְאָמַר שֶׁגַּם כִּי יִמָּלְאוּ יָמָיו, אֲזַי אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ מִי שֶׁיָּבוֹא עַל קִבְרוֹ, וְיֹאמַר שָׁם אֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים הַנַּ"ל וְיִתֵּן פְּרוּטָה לְצְדָקָה, אֲפִלּוּ אִם גָּדְלוּ וְעָצְמוּ עֲוֹנוֹתָיו וַחֲטָאָיו מְאֹד מְאֹד חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי אֶתְאַמֵּץ וְאֶשְׁתַּדֵּל לָאֲרֹךְ וְלָרֹחַב לְהוֹשִׁיעוֹ וּלְתַקְּנוֹ וְכוּ'. וַאֲנִי חָזָק מְאֹד בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁלִּי, אַךְ בָּזֶה אֲנִי חָזָק בְּיוֹתֵר, שֶׁאֵלּוּ הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל מוֹעִילִים מְאֹד מְאֹד. וְאֵלּוּ הֵן הָעֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים: ט"ז ל"ב מ"א מ"ב נ"ט ע"ז צ' ק"ה קל"ז ק"נ, כַּאֲשֶׁר כְּבָר נִדְפְּסוּ כַּמָּה פְּעָמִים (רַק בְּסֵפֶר "סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" נִדְפְּסוּ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן בְּטָעוּת הַקַּפִּיטֶל שֶׁל קל"ז עַל-יְדֵי עִוּוּת הַמַּדְפִּיסִים וּמִשָּׁם נִתְפַּשְּׁטָה הַטָּעוּת בְּכַמָּה סְפָרִים וְסִדּוּרִים שֶׁהֶעְתִּיקוּ מִשָּׁם). וְיֹאמְרֵם כַּסֵּדֶר שֶׁהֵם כְּתוּבִים בַּתְּהִלִּים. וְאָמַר שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי. כִּי כָּל עֲבֵרָה יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן מְיֻחָד אֲבָל תִּקּוּן הַנַּ"ל הוּא תִּקּוּן הַכְּלָלִי. גַּם אָמַר אָז שֶׁעִנְיַן הַנַּ"ל שֶׁל אֵלּוּ עֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים יֹאמְרוּ וְיִגְלוּ בִּפְנֵי הַכֹּל. וְאָמַר: אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא דָּבָר קַל לוֹמַר עֲשָׂרָה קַפִּיטֶל תְּהִלִּים, אַף-עַל-פִּי-כֵן גַּם זֶה יִהְיֶה כָּבֵד מְאֹד לְקַיֵּם. וְכֵן נִתְקַיְּמָם עַתָּה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים, שֶׁמֵּחֲמַת רִבּוּי הַמַּחֲלֹקֶת רַב הֶהָמוֹן רְחוֹקִים לְקַיֵּם זֹאת. וְהוּא זַ"ל הוֹדִיעַ כָּל זֹאת מִקֹּדֶם, וַאֲנַחְנוּ עָשִׂינוּ מַה שֶּׁמָּטָל

עָלֵינוּ לְהוֹדִיעַ הַתִּקּוּן לְכָל הֶחָפֵץ לְהִתְתַּקֵּן, וְכָל אֶחָד הַטּוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה, הַשּׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע וְהֶחָדֵל יֶחְדַּל, וַאֲנַחְנוּ אֶת נַפְשֵׁנוּ הִצַּלְנוּ.

וּמַה שֶּׁהָרַב בַּעַל הַמְחַבֵּר "סֵדֶר תִּקּוּן שַׁבָּת" מְבִיאָם בְּשֵׁם סֵפֶר "עֲשָׂרָה הִלּוּלִים", זֶה אֵינוֹ. כִּי יְדִידִי הַקּוֹרֵא עַיִן נָא בְּסֵפֶר "תִּקּוּן מוֹעֵד", וְתִרְאֶה שֶׁמּוּבָאִים שָׁם בְּפֵרוּשׁ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן זַ"ל, וְכֵן בְּכַמָּה סְפָרִים יֵשׁ שֶׁמּוּבָאִים שָׁם בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, וְגַם נָס נָא וְחַפֵּשׂ בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁמּוּבָאִים שָׁם שֶׁלֹּא בְּשֵׁם רַבֵּנוּ, וְתִרְאֶה שֶׁכֻּלָּם נִדְפְּסוּ אַחַר פְּטִירַת רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁנִּפְטַר תִּחִלַּת תקע"א בְּחוֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת. וְאֶפְשָׁר שֶׁהָרַב הַנַּ"ל וְכַיּוֹצֵא מִגְּדֶל תְּשׁוּקָתָם לְזַכּוֹת בָּהֶם אֶת הָרַבִּים בְּתִקּוּן גָּדוֹל כָּזֶה, וְיָדְעוּ שֶׁיֵּשׁ שֶׁנִּמְצָאִים מִתְנַגְּדִים וְחוֹלְקִים עַל רַבֵּנוּ זַ"ל, עַל-כֵּן קָיְמוּ בְּנַפְשָׁם מַאֲמַר חָזַ"ל:"שֶׁמַּתָּר לְשַׁנּוֹת בְּדָבָר הַשָּׁלוֹם" (יְבָמוֹת סה:), וּבִפְרָט בְּדָבָר גָּדוֹל וְתִקּוּן כָּזֶה. וְעַתָּה בֵּין תֵּבִין שֶׁצָּדְקוּ הַנֶּאֱמָר לְעֵיל שֶׁהֵם תִּקּוּן חָדָשׁ לְנַמְרֵי וְלֹא יָדַע מִזֶּה שׁוּם נִבְרָא מִימוֹת עוֹלָם. וְתֹאמְרֵם בְּשֵׁם רַבֵּנוּ זַ"ל, בִּכְדֵי שֶׁשִּׁפְתוֹתָיו יְהִיוּ דּוֹבְבוֹת וְכוּ' (סַנְהֶדְרִין צ:), אֲשֶׁר כָּל הַצַּדִּיקִים מִתְנַעְנְעִים לָזֶה, וּמִזֶּה אֲשֶׁר אִלְצוּנִי לְגַלּוֹת כָּל הַנַּ"ל. וּזְכוּתוֹ יַעֲמֹד לָנוּ, וּמִכָּל פְּגָמֵינוּ וְצָרוֹתֵינוּ יְתַקְּנֵנוּ וְיוֹשִׁיעֵנוּ אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

קמב

(שַׁיָּךְ לְמַה שֶּׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל עַל פָּסוּק: "אוֹדִיעֵ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי" (תְּהִלִּים פ"ט) שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה תּוֹלָה בַּפֶּה שֶׁל הָאָדָם וְכוּ' בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן מ"ד):

רְאֵה זֶה מָצָאתִי מִכְּתַב יַד הַחֲבֵרִים בְּבֵאוּר יוֹתֵר קָצָת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: כְּשֶׁנּוֹפֵל לְאָדָם סְפֵקוֹת בֶּאֱמוּנַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, יֹאמַר בְּפֶה מָלֵא: אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהוּא יָחִיד רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן. כִּי יָדוּעַ שֶׁיֵּצֶר הָרָע נִמְשָׁךְ מִגְּבוּרוֹת הַנִּפּוּלִין, וְיֵשׁ גְּבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה שֶׁבָּהֶם מַמְתִּיקִים הַגְּבוּרוֹת דִּקְלִפָּה וְהַדִּבּוּר הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ" (תְּהִלִּים קמ"ה), נִמְצָא כְּשֶׁיֹּאמַר אֲנִי מַאֲמִין כַּנַּ"ל הוּא גְּבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה, וּבָזֶה הוּא מַמְתִּיק אֶת הַסְּפֵקוֹת שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה דִּקְלִפָּה. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (בְּרָכוֹת ה): "לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יִצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע", דְּהַיְנוּ שֶׁבְּגְבוּרוֹת דִּקְדֻשָּׁה מַמְתִּיק גְּבוּרוֹת דִּקְלִפָּה וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: שִׁמְּי שֶׁרוֹצֶה שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַגְזָן יִהְיֶה דְּבוּרוֹ בְּנַחַת. נִמְצָא שֶׁהַדִּבּוּר בְּנַחַת הוּא אֵינוֹ כָּל-כָּךְ רֹגֶז, וְהַשְׁתִּיקָה מְשַׁתֶּקֶת הָרֹגֶז, אֲבָל הַדִּבּוּר בְּפֶה מָלֵא הוּא בְּחִינַת רֹגֶז שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרָה כַּנַּ"ל:

קמג

(כְּתַב יַד הַחֲבֵרִים וְהוּא שַׁיָּךְ לְסִימָן רס"ג לִקּוּטֵי בְּחֵלֶק רִאשׁוֹן)

כִּי יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי אֲכִילַת הַבַּהֲמִיּוּת. דְּהַיְנוּ, שֶׁיֵּשׁ אָדָם שֶׁאוֹכֵל בְּתַאֲוָה גְּדוֹלָה כִּבְהֵמָה, וְהַמַּאֲכָל הוּא מַאֲכַל אָדָם, וְיֵשׁ אָדָם שֶׁאוֹכֵל כְּאָדָם אֲבָל הַמַּאֲכָל אֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם, דְּהַיְנוּ

שֶׁהַנִּיצוֹצוֹת לֹא נִתְבָּרְרוּ כָּל-כָּךְ שֶׁרָאוּי לְאָדָם, אֶלָּא הוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה. וְהָאוֹכֵל מִשְּׁנֵי הַמַּאֲכָלִים הָאֵלּוּ בָּא לִידֵי חֹלִי הַקַּדַּחַת. וְזֶה שֶׁכָּתוּב: "הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ" (תְּהִלִּים ס"ו), דְּהַיְנוּ כְּשֶׁאָנוּ בְּמַדְרֵגָה קְטַנָּה שֶׁאָדָם גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים מִשְּׁנֵי הַמַּאֲכָלִים הַנַּ"ל, אָזַי: "בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם", הַיְנוּ קָר וְחַם, דְּהַיְנוּ קַדַּחַת. וַאֲפִלּוּ הָרוֹפְאִים אוֹמְרִים גַּם-כֵּן כָּךְ, שֶׁקַּדַּחַת בָּא מִן מַאֲכָל יוֹתֵר. וְזֶה בְּגַשְׁמִיּוּת, וּבְרוּחָנִיּוּת גַּם-כֵּן כָּךְ. כִּי כְּשֶׁאָדָם הוּא בִּבְחִינַת דַּעַת, אָזַי יֵשׁ בּוֹ אַהֲבָה וְיִרְאָה דִּקְדֻשָּׁה. וּכְשֶׁנּוֹפֵל חַס וְשָׁלוֹם מִבְּחִינַת דַּעַת, אָזַי נוֹפֵל לְאַהֲבָה וְיִרְאָה הַנְּפוּלָה. וּכְשֶׁאָדָם אוֹכֵל אֶחָד מִשְּׁנֵי הַמַּאֲכָלִים הַנַּ"ל הוּא נוֹפֵל מִבְּחִינַת דַּעַת. כִּי: "מוֹתַר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן" (קֹהֶלֶת ג'), הַיְנוּ בְּחִינַת דַּעַת, בְּחִינַת: "הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא" (אִיּוֹב כ"ח). נִמְצָא כְּשֶׁאוֹכֵל מַאֲכָלִים כָּאֵלּוּ הוּא בְּחִינַת בְּהֵמָה, וְנוֹפֵל מִבְּחִינַת דַּעַת וְנוֹפֵל בָּאַהֲבָה וְיִרְאָה הַנְּפוּלָה. וְזֶה שֶׁכָּתוּב בְּהַפְטָרָה "הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ", הַיְנוּ כַּנַּ"ל, אָזַי: "בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם", דְּהַיְנוּ בָּאַהֲבָה וְיִרְאָה הַנְּפוּלָה:

קמד

כְּשֶׁבָּא מִלְּעִמְבֶּרְג, וְהָיָה עֲדַיִן הַחוֹלַאַת שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ הַהוֹסְט (שִׁעוּל) מִתְגַּבֵּר עָלָיו, וְאָז הָיָה נוֹסֵעַ כְּמַעַט בְּכָל יוֹם לְטֶרְיֶיל סְמוּךְ לְעִיר לְרְפוּאָה, וּשְׁאָר כַּוָּנוֹת נוֹרָאוֹת שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה. וְשָׁמַעְנוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ אָז בְּדֶרֶךְ הַטִּיּוּל כַּמָּה תּוֹרוֹת וְכַמָּה שִׂיחוֹת וְסִפּוּרִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים. גַּם הַמַּאֲמָר הַמַּתְחִיל: "דַּע כְּשֶׁאָחַד מִתְפַּלֵּל בַּשָּׁדֶה", הַנֶּאֱמָר עַל פָּסוּק (בְּרֵאשִׁית כ"ד): "וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׂוּחַ בַּשָּׂדֶה" וְכוּ' (בִּלְקוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן י"א), נֶאֱמַר גַּם-כֵּן אָז בְּעֵת שֶׁנָּסַעְנוּ עִמּוֹ לְטֶרְיֶיל. וְעָמַדְנוּ בְּשָׂדֶה אֶחָד וְיָרַדְנוּ מֵהָעֲגָלָה, וְהוּא הָיָה עֲדַיִן יוֹשֵׁב עַל הָעֲגָלָה וְעָמַדְנוּ סְבִיבוֹ. בְּתוֹךְ כָּךְ הִגִּיעַ שְׁעַת הַמִּנְחָה, וְהֵיינוּ רוֹצִים לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, אָז אָמַר הַתּוֹרָה הַנַּ"ל. וְהָעִנְיָן שָׁם: שֶׁכְּשֶׁמִּתְפַּלְּלִין בַּשָּׂדֶה אָזַי כָּל הָעֲשָׂבִים וְכוּ' נִכְנָסִין לְתוֹךְ הַתְּפִלָּה וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. וְאָמַר אַחַר-כָּךְ, שֶׁכְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹמְדִים סְבִיבוֹ הוּא רוֹאֶה כָּל הָעֲשָׂבִים, אֵיךְ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב דּוֹחֵק עַצְמוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהָעוֹמְדִים שָׁם כְּדֵי לַעֲלוֹת וְלִכָּנֵס בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ כְּפִי הַמְבֹאָר בַּתּוֹרָה הַנַּ"ל.

גַּם הַתּוֹרָה שֶׁל "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ" עַל פָּסוּק: "וְאַיֵּה הַשָּׂה לְעוֹלָה" (בְּרֵאשִׁית כ"ב) בְּסִימָן י"ב, וְהַתּוֹרָה עַל מַאֲמָר "מַאי טַעְמָא גַּמְלֵי זוּטַר גְּנוּבְתֵי וְתוֹרָא אֲרוּכָא גְּנוּבְתֵיהּ" (שַׁבָּת עז:) הַמַּתְחִיל: "אֵלּוּ הַמִּתְפָּאֲרִין בִּגְדוּלוֹת" בְּסִימָן ט"ו, וְהַתּוֹרָה הַמַּתְחִיל: "הִקְשׁוּ מִפְּנֵי מָה כְּשֶׁאֶחָד מְבַקֵּשׁ פַּרְנָסָה" וְכוּ' בְּסִימָן ט"ז, כָּל זֶה שָׁמַעְנוּ עַל הַדֶּרֶךְ בִּשְׁעַת הַטִּיּוּל וְעוֹד שְׁאָרֵי תּוֹרוֹת. וְכָל הַמַּאֲמָרִים הַנַּ"ל וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל בְּדִיחָא דַּעְתֵּיהּ, וְכָל מַה שֶּׁשָּׁמַעְנוּ אָז עַל הַדֶּרֶךְ, הַכֹּל מְקֻשָּׁר וּמְרֻמָּז בְּמַאֲמָרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בַּאגַּדָה הַפְּלִיאָה שֶׁשָּׁאַל רַבִּי יְהוּדָא

לְרַבִּי זֵירָא בְּעֵת שֶׁהָיָה בְּדִיחָא דַּעְתֵּיהּ "מַאי טַעְמָא תַּרְנְגוֹלָא מַדְלֵי עֵינָא" וְכוּ', וְשָׁם מְרֻמָּז כָּל זֶה:

קמה

כְּשֶׁמְּבַר עִמִּי וְגִלָּה לִי הַדֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת כַּנִּדְפָּס (בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן כ"ה), אָמַר לִי שֶׁטּוֹב לִכְתֹּב לְעַצְמוֹ הַתְּפִלּוֹת. וְאָז רָאִיתִי וְהֵבַנְתִּי בְּתַנּוּעוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁהוּא דָּבָר נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד לַעֲשׂוֹת מֵהַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁנַּעֲשִׂין מִזֶּה שֶׁעֲשׂוּעִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה וְכוּ'. גַּם פַּעַם אַחַת הָיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד, וְהָיָה מִתְנַּעְגֵּעַ מְאֹד שֶׁיַּעֲשׂוּ מֵהַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת, וְאָמַר: אֲנִי חָפֵץ מְאֹד שֶׁיַּעֲשׂוּ מֵהַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת אַךְ אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי מוֹסְרִים זֹאת.

וּפַעַם אֶחָד הֶרְאָה לִי בְּסֵפֶר אֶחָד שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ שֶׁנִּתְחַבֵּר בְּסָמוּךְ הַנִּקְרָא "יַד הַקְּטַנָּה", וּבַסּוֹף מְבָאֵר שָׁם כַּמָּה עִנְיָנִים בִּלְשׁוֹן תְּפִלָּה, שֶׁמְּדַבֵּר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמַתְחִיל כָּל עִנְיָן אֱלֹקַי וְכוּ', אֱלֹקַי וְכוּ'. וְקָרָא אוֹתִי וְצִוָּה לְעַיֵּן בּוֹ בִּפְנִים, וְרָמַז לִי אָז כִּמְדַבֵּר, רְאֵה שֶׁזֶּה הַמְּחַבֵּר מְדַבֵּר כַּמָּה עִנְיָנִים מִדְּרוּשָׁיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּלְשׁוֹן תְּפִלָּה. וְרָמַז לִי שֶׁתִּשְׁוּקָתוֹ מְאֹד לַעֲשׂוֹת כֵּן מִתּוֹרוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, לַעֲשׂוֹת מִכָּל הַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת. כִּי כֵן הָיָה דַּרְכּוֹ לְרַמֵּז עַל דְּבָרִים גְּבוֹהִים עַל-יְדֵי דְּבָרִים קְטַנִּים, מֵחֲמַת שֶׁהָיָה קָשֶׁה לוֹ לְבָאֵר דַּעְתּוֹ בְּפֵרוּשׁ מִגֹּדֶל הַקִּטְרוּגִים וְהַמְּנִיעוֹת, וְעוֹד מִכַּמָּה טְעָמִים, עַל-כֵּן רָמַז בְּדְרָכִים נִפְלָאִים כִּדֵי שֶׁהָאָדָם בְּעַצְמוֹ יָבִין דַּעְתּוֹ מֵאֵלָיו אִם יִרְצֶה. וְיֵשׁ בָּזֶה עִנְיָנִים נִפְלָאִים בְּהַנְהָגָתוֹ עִמִּי בְּכַמָּה עִנְיָנִים וְאֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵרָם.

גַּם אָמַר, שֶׁכְּשֶׁעוֹשִׂין מֵהַתּוֹרוֹת תְּפִלּוֹת נַעֲשִׂים מִזֶּה שַׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים לְמַעְלָה שֶׁלֹּא עָלוּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שַׁעֲשׁוּעִים גְּדוֹלִים כָּאֵלֶּה מִימוֹת עוֹלָם, כַּנִּדְפָּס כְּבָר בְּהַקְדָּמַת הַתְּפִלּוֹת. וְיוֹתֵר מִזֶּה חִזְּקָנוּ בָּזֶה עַל-יְדֵי הַשִּׂיחָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁסָּח עִמִּי אַחַר אֲמִירַת הַתּוֹרָה: "בְּרֵאשִׁית לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא ס"ז), כַּמְבֹאָר לְקַמָּן (סִימָן קצ"ו):

קמו

שַׁיָּךְ לְהַתּוֹרָה: "קַשְׁיָא רָאשֵׁי-תֵבוֹת שְׁמַע יְהוָה קוֹלִי אֶקְרָא" (בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן מ"ט [מ"ו]). קֹדֶם תֵּבַת: וְעַל-כָּל-פָּנִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ שֶׁזֶּה יְשׁוּעָתוֹ, שֶׁנִּרְאֶה לִי שֶׁחָסֵר שָׁם. וְהָעִקָּר כִּי הַצְּעָקָה בִּלְבּוֹ בְּעַצְמָהּ הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, כִּי אַף-עַל-פִּי שֶׁבָּאִים עָלָיו כְּפִירוֹת גְּדוֹלוֹת וְקַשְׁיוֹת, עִם כָּל זֶה מֵאַחַר שֶׁצּוֹעֵק עַל-כָּל-פָּנִים בְּלִבּוֹ, בְּוַדַּאי עֲדַיִן יֵשׁ בּוֹ נִיצוֹץ וּנְקֻדָּה מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה. כִּי אִם חַס וְשָׁלוֹם לֹא הָיָה בּוֹ עוֹד שׁוּם נְקֻדָּה מֵהָאֱמוּנָה כְּלָל, לֹא הָיָה צוֹעֵק כְּלָל. נִמְצָא, שֶׁהַצְּעָקָה בְּעַצְמָהּ הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, וְהֵבֵן זֶה. וְגַם עַל-יְדֵי הַצְּעָקָה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה, הַיְנוּ שֶׁהַצְּעָקָה בְּעַצְמָהּ הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל,

רַק שֶׁהָאֱמוּנָה הוּא בְּקַטְנוּת גָּדוֹל, וְעַל-יְדֵי הַצְּעָקָה בְּעַצְמָהּ יָכוֹל לִזְכּוֹת לֶאֱמוּנָה, הַיְנוּ לְהַעֲלוֹת וּלְגַדֵּל אֶת הָאֱמוּנָה עַד שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ הַקֻּשְׁיוֹת מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ זוֹכֶה לָזֶה עֲדַיִן, אַף-עַל-פִּי-כֵן הַצְּעָקָה בְּעַצְמָהּ טוֹב מְאֹד וְכַנַּ"ל:

קמז

שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאַנְשֵׁינוּ שֶׁאָמַר, שֶׁקֹּדֶם שֶׁסִּפֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן שֶׁכָּלוּ מְאָבְנִים טוֹבוֹת הַנִּדְפָּסֶת (בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מַעֲשֶׂה ה'), אָמַר קֹדֶם שֶׁסִּפֵּר: אֲנִי יוֹדֵעַ מַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כָּל הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב, וְאַחַר-כָּךְ סִפֵּר זֹאת הַמַּעֲשֶׂה. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֹאת הִיא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשֵּׁם מ"ב. וְגַם אָנכִי שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים שֶׁאָמַר, שֶׁהַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל הָיָה יוֹדֵעַ מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בָּהּ הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב. וְדִבֵּר עִמִּי אָז מֵהַשֵּׁם שֶׁל מ"ב, וְשָׁאַל אוֹתִי לִמְצֹא פֵּרוּשׁ בִּלְשׁוֹן לַעַז עַל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת ו' צ' שֶׁנִּמְצָא בַּשֵּׁם הַנַּ"ל, וְלֹא יָכֹלְתִּי לִמְצֹא. וּכְפִי הַמּוּבָן הָיָה שֶׁכְּבָר יוֹדֵעַ סוֹד כָּל הַשֵּׁם הַנַּ"ל, רַק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ ו' צ' הַנַּ"ל עֲדַיִן אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיסָם בְּתוֹךְ הָעִנְיָן שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְהַלְבִּישׁ בּוֹ שֵׁם הַנַּ"ל:

קמח

וּכְשֶׁסִּפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבַּעַל תְּפִלָּה הַנִּדְפָּסֶת בְּסֵפֶר הַמַּעֲשִׂיּוֹת (מַעֲשֶׂה יב), שֶׁאַל אוֹתָנוּ אַחַר-כָּךְ, מִי סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּתוּב בְּ"הַקְּרַאוֹנִיקוֹס" [סִפְרֵי זִכְרוֹנוֹת] שֶׁלָּהֶם מֵעִנְיַן הַכִּתּוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּעֵת שֶׁהָיָה רוֹחַ סְעָרָה בָּעוֹלָם וְכוּ'? הֲשֵׁבֵנוּ לוֹ, שֶׁזֶּה סִפֵּר אֶחָד מֵהַגִּבּוֹרִים שֶׁל הַגִּבּוֹר לְהַבַּעַל תְּפִלָּה כַּמְבֹאָר שָׁם, וְנִעְנַע בְּרֹאשׁוֹ שֶׁכֵּן הוּא. וְהֵבַנְנוּ מִדְּבָרָיו שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה מָכָוֵן גָּדוֹל מְאֹד, מַה שֶּׁדַּיְקָא אֶחָד מֵהַגִּבּוֹרִים סִפֵּר זֹאת. וּמִזֶּה תִּלְמַד שֶׁבְּכָל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁל הַמַּעֲשִׂיּוֹת יֵשׁ מָכָוֵן גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד מַה שֶּׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לַחְשֹׁב (הֶמְשֵׁךְ בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן סב):

קמט

הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשִּׁבְעָה בֶּעטְלֶיר הַנִּדְפֶּסֶת בְּסֵפֶר הַמַּעֲשִׂיּוֹת סִפֵּר כַּמָּה יָמִים, וּבְכָל פַּעַם סִפֵּר עִנְיָן הַשַּׁיָּךְ לָזֶה שֶׁסִּפְּרוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁעַל-יְדֵי זֶה הִתְחִיל לְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה.

בְּתְחִלָּה הִתְחִיל בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ עַל-יְדֵי הַטַּאבִּיקִי (טַבָּק) שֶׁלָּקַח מֵאִישׁ מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, וְנִזְכַּר בָּהָאַגָּדָת שֶׁשָּׁלַחְתִּי אֲנִי לַחֲבֵרִי שֶׁהִגִּיעַ לְיָדוֹ זַ"ל, וְכָתַבְתִּי לוֹ שֶׁיִּהְיֶה בְּשִׂמְחָה. אָז דִּבֵּר מִזֶּה, וְעָנָה וְאָמַר: אֲנִי אֲסַפֵּר לָכֶם אֵיךְ פַּעַם אַחַת הָיוּ שְׂמֵחִים וְשָׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר אָז בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: מָה אַתֶּם יוֹדְעִים אֵיךְ לִשְׂמֹחַ מִתּוֹךְ מָרָה שְׁחוֹרָה, אֲנִי אֲסַפֵּר לָכֶם אֵיךְ פַּעַם אֶחָד הָיוּ שְׂמֵחִים וְכוּ'), וְהִתְחִיל לְסַפֵּר הַמַּעֲשֶׂה. וְסִפֵּר כָּל הַתְּחָלַת הַמַּעֲשֶׂה עַד סוֹף הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל הַבָּעטְלֶיר שֶׁהָיָה עִוֵּר. וְכָל זֶה הָיָה בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, וַאֲנִי הָיִיתִי אָז

בְּבֵיתִי בְּעֶעמְרוֹב. וְאַחַר-כָּךְ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי בָּא חֲבֵרִי לְבֵיתוֹ, וְסִפֵּר לִי מַעֲשֶׂה זֹאת, וְעָמַדְתִּי מַרְעִיד וּמְשֻׁתּוֹמֵם. כִּי אִם אָמְנָם כְּבָר שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ מַעֲשִׂיּוֹת נוֹרָאוֹת הַרְבֵּה, אֲבָל מַעֲשֶׂה כָּזֹאת עֲדַיִן לֹא שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ מֵעוֹלָם. וְאַחַר-כָּךְ נָסַעְתִּי לְשָׁם וּבָאתִי לְבֵית רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּעֵת שֶׁהָיָה סָגוּר בְּחַדְרוֹ כְּבָר. וּבַבֹּקֶר שֶׁהוּא יוֹם רְבִיעִי נִכְנַסְתִּי אֶצְלוֹ וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹ הַרְבֵּה, וְסִפַּרְתִּי לוֹ מַעֲשִׂיּוֹת מֵהָעוֹלָם שֶׁשָּׁמַעְתִּי בְּסָמוּךְ. וְאַחַר-כָּךְ דִּבֵּר עִמִּי מֵעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה הַנַּ"ל שֶׁסִּפֵּר בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְאָמַר שֶׁהוּא חָפֵץ מְאֹד לֵידַע (כְּלוֹמַר לְסַפֵּר) הַסּוֹף, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בְּכָל שְׁאָר שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וְגַם כָּל סוֹף גְּמַר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבֶּן מֶלֶךְ שֶׁקִּבֵּל הַמְּלוּכָה מֵאֲבִיו בְּחַיָּיו, שֶׁמִּמֶּנּוּ הִתְחִיל הַסִּפּוּר. וְאָמַר לִי אָז, שֶׁכֵּן בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִזֵּי יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה בָּא בְּכָל יוֹם אֶחָד מֵהַשִּׁבְעָה בֶּעטְלֶירס וּבֵרְכָם וְנָתַן לָהֶם מַתָּנָה לְדַרְשָׁה וְכוּ'. וְגַם סִפֵּר עִמִּי מִסֵּדֶר הַסִּפּוּר שֶׁל הַזְּקֵנִים בַּעֲלֵי הַזּוֹכְרוֹן שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי הָעִנְיָן כְּסֵדֶר בְּבֵאוּר יָפֶה מִפִּי חֲבֵרִי, וּבֵאֵר לִי הוּא זַ"ל בְּעַצְמוֹ קְצָת כְּסֵדֶר. וְגַם דִּבֵּר עִמִּי מֵעִנְיַן מַה שֶּׁהִתְפָּאֵר הָעִוֵּר שֶׁאֵינוֹ זוֹכֵר כְּלוּם (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "אִיךְ גִּידֶיינְק גָּאר נִישְׁט") - שֶׁפֵּרוּשׁוֹ "אִיךְ גִּידֶיינְק גָּאר נִישְׁט", שֶׁזּוֹכֵר כְּשֶׁעֲדַיִן לֹא הָיָה שׁוּם הַוָיָה וְכוּ', וְהִתְפַּלֵּא עַל זֶה. וְאַחַר-כָּךְ הָיִיתִי נִכְסָף מְאֹד שֶׁיַּתְחִיל לְסַפֵּר מִיּוֹם הַשֵּׁנִי וְלֹא עָלְתָה בְּיָדִי, כִּי בְּתוֹךְ כָּךְ בָּא הַמְשָׁרֵת שֶׁלּוֹ וְאָמַר: רַבִּי הִגִּיעַ זְמַן סְעֻדָּה וְעָרַךְ הַשֻּׁלְחָן לְפָנָיו לֶאֱכֹל, וְהֻכְרַחְתִּי לָצֵאת מִלְּפָנָיו. אַחַר-כָּךְ אַחַר שֶׁיָּשַׁן מְעַט אַחַר אֲכִילָתוֹ, אַחַר-כָּךְ חָזַרְתִּי וְנִכְנַסְתִּי אֶצְלוֹ וְעָמַדְתִּי לְפָנָיו וְסִפַּרְתִּי לְפָנָיו כַּמָּה דְּבָרִים מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, וְהֵר?ב מִבַּאבְּרִדִּיטְשׁוֹב שֶׁהָיִיתִי אָז בְּסָמוּךְ שָׁם. וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹ מֵעִנְיָן שֶׁכֻּלָּם מְלֵאִים דְּאָגוֹת וְחֶסְרוֹנוֹת הַרְבֵּה, שֶׁכָּל הָעֲשִׁירִים הַגְּדוֹלִים חָסֵר לָהֶם הַרְבֵּה מְאֹד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְכוּ'. וְאַחַר-כָּךְ עָנִיתִי וְאָמַרְתִּי לְפָנָיו פָּסוּק זֶה: "גַּם אֶת הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא אָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף" (קֹהֶלֶת ג') (עַיֵּן פֵּרוּשׁ רַשְׁ"י). עָנָה הוּא זַ"ל: הֲלֹא זֹאת הוּא הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלָּנוּ. וְתֵכֶף שָׁאַל: הֵיכָן אָנוּ עוֹמְדִים בְּהַמַּעֲשֶׂה? וְנִבְהַלְתִּי תֵּכֶף מֵרֹב הַכִּסּוּפִין שֶׁהָיָה לִי לִשְׁמֹעַ זֹאת, וְהִשְׁבְתִּי לוֹ בְּבֶהָלָה שֶׁאָנוּ עִמְּדִים בְּיוֹם הַשֵּׁנִי, עָנָה וְאָמַר: בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי חָזְרוּ וְנִתְגַּעְגְּעוּ וְכוּ'. וְסִפֵּר אָז בְּיוֹם רְבִיעִי כָּל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הַשֵּׁנִי. וְאַחַר-כָּךְ בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ, הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי, וְאַחַר-כָּךְ בְּיוֹם רִאשׁוֹן הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם חֲמִישִׁי, וְאַחַר-כָּךְ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁלְּאַחֲרָיו הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁי. וְאַחַר שֶׁסִּפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁי עָמַדְנוּ לְפָנָיו, וְסִפֵּר לְפָנָיו אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו אֵיזֶה מַעֲשֶׂה, עָנָה וְאָמַר: הֲלֹא זֶה הוּא מֵעִנְיַן הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְאָמַר, שֶׁנִּרְאֶה שֶׁהָעוֹלָם מְסַפְּרִים מִמַּעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ. וְהָיָה רוֹצֶה מְאֹד לְסַפְּרָהּ, אַךְ לֹא זָכִינוּ שֶׁיְּסַפְּרָהּ אָז וְשׁוּב לֹא סִפְּרָהּ עוֹד:

קנ

פַּעַם אַחַת אָמַר: אֲצַל מִי שֶׁאֲנִי לוֹקֵחַ וּמְקַבֵּל מָמוֹן וְכֵיוֹצֵא אֲנִי נוֹתֵן לוֹ, כִּי בָּזֶה שֶׁאֲנִי מְקַבֵּל אֲנִי נוֹתֵן (וְהוּא עִנְיַן הַמְבֹאָר בְּהַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הַשִּׁשִּׁי מֵהַשִּׁבְעָה בֶּעטְלֶירס, שֶׁהִתְפָּאֵר אֶחָד אֶת עַצְמוֹ בְּנִפְלְאוֹת הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדוֹ עַיֵּן שָׁם):

קנא

הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי סִפֵּר בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ כַּנַּ"ל. וְאָז בְּאוֹתוֹ הָעֵת הָיָה נֶכְדּוֹ הַיֶּלֶד מֻטָּל עַל עֶרֶשׂ דְּוָי, וְהָיָה לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה, כִּי חָלְיוֹ הָיָה כָּבֵד עָלָיו מְאֹד. בִּפְרָט שֶׁבְּתוֹ הַצַּדֶּקֶת מָרַת אָדִיל תִּחְיֶה, אֵם הַיֶּלֶד הַנַּ"ל, הָיָה לָהּ צַעַר גָּדוֹל בָּנִים מְאֹד רַחֲמָנָא לִצְלָן, הַשֵּׁם יִשְׁמְרֶהָ מֵעַתָּה. וְהוּא זַ"ל נִכְנַס בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ וְיָשַׁב עַל הַשֻּׁלְחָן בְּצַעַר, וְלֹא נִתְמַהְמַהּ בְּסַעֲדָה זֹאת כְּלָל. וְתֵכֶף בֵּרְכְנוּ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן קֹדֶם שֶׁהִתְחִילוּ הָעוֹלָם לִכְנֹס אֵלָיו כְּדַרְכָּם תָּמִיד. אַחַר-כָּךְ אַחַר בִּרְכַּת-הַמָּזוֹן נִשְׁאַר יוֹשֵׁב עַל שֻׁלְחָנוֹ הַקָּדוֹשׁ, וּפָתַח פִּיו הַקָּדוֹשׁ וְהַטָּהוֹר וְהַנּוֹרָא, וְאָמַר אָז שִׂיחָה נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה שֶׁהָיָה בָּהּ תּוֹרָה קְדוֹשָׁה, כְּדַרְכּוֹ תָּמִיד בְּרֹב שִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, וְכָל הַשִּׂיחָה הָיְתָה שַׁיֶּכֶת לְצַעֲרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁהָיָה לוֹ, וְכִמְדֻמֶּה שֶׁדִּבֵּר אָז מֵעִנְיַן הַלֵּב שֶׁרוֹדְפִין אוֹתוֹ וְכוּ'. וְאַחַר-כָּךְ בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַשִּׂיחָה עָנָה וְאָמַר: אֵיךְ אָנוּ עוֹמְדִין בְּהַמַּעֲשֶׂה? וְתֵכֶף נִבְהַלְנוּ וְהֵשַׁבְתִּי לוֹ בְּבֶהָלָה בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה שֶׁאָנוּ עוֹמְדִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְתֵכֶף עָנָה וְאָמַר: בַּיּוֹם הַג' חָזְרוּ וְנִזְכְּרוּ הַזּוּג הַזֶּה אֵיךְ לוֹקְחִין וְכוּ' (כַּנִּדְפַּס שָׁם) וְסִפֵּר כָּל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְשָׁם מִבֹּאר קְצָת מֵעַיִן שֶׁסִּפֵּר קֹדֶם. וְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁם שִׂמְחָה וְכוּ', אָז אָמַר בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: "זַייא הָאבִּין אַה הִילוּא גִּיטָאן" [יֵשׁ לָהֶם שִׂמְחָה גְּדוֹלָה], וְאַחַר-כָּךְ תֵּכֶף סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם הָרְבִיעִי. וְתֵכֶף כְּשֶׁגָּמְרָה, תֵּכֶף וּמִיָּד נִסְתַּלֵּק מֵהַשֻּׁלְחָן בְּזְרִיזוּת. וּמֵחֲמַת שֶׁהָיִיתִי טָרוּד בְּדַעְתִּי מְאֹד לַחֲזֹר הַשְּׁתֵּי מַעֲשִׂיּוֹת הַנּוֹרָאוֹת מִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְיוֹם הָרְבִיעִי, וְתֵכֶף חָזַרְתִּי אוֹתָם עִם אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם לְבַל נִשְׁכַּח דִּבּוּר מֵהֶם, וּמֵחֲמַת זֶה נִשְׁכַּח מִמֶּנִּי כָּל הַשִּׂיחָה הַקְּדוֹשָׁה הַנַּ"ל שֶׁדִּבֵּר מִקֹּדֶם, חֶבֶל עַל דְּאַבְדִין (סַנְהֶדְרִין קיא), שֶׁבַח וּתְהִלָּה לְאֵל חַי עַל הַנִּשְׁאָר לָנוּ, שֶׁזָּכִינוּ לְזֹכֶר וְלִרְשֹׁם הַמַּעֲשִׂיּוֹת הָאֵלּוּ, אֲשֶׁר אֶפְלּוּ לְפִי מְעַט הִתְנוֹצְצוּת שֶׁבְּלִבִּי אֵין לִי כְּלֵי הַדִּבּוּר וְהַכְתִּיבָה לְדַבֵּר מִנּוֹרָאוֹת נִשְׂגָּבוֹת מַעֲלָתָם.

אַחַר כָּךְ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי, וְאָז הָיָה סְמוּךְ לְפֶסַח, וְיָצָא מִבֵּיתוֹ מֵחֲמַת שֶׁהָיוּ מְטַיְּחִים הַבַּיִת בְּטִיט לְצָרְךְ פֶּסַח, וְנִכְנַס לְבֵית הָרַב וְשָׁם עָמְדוּ לְפָנָיו. וְאֵינִי זוֹכֵר אֵיזֶה עִנְיָן סִפְּרוּ לְפָנָיו שֶׁהָיָה לוֹ אֵיזֶה שִׂיכוּת מִעַט לְאֵיזֶה עִנְיָן שֶׁל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁי, וְעַל-יְדֵי-זֶה סִפֵּר כָּל הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹם שִׁשִּׁי, וְאַחַר-כָּךְ סִפֵּר לְפָנָיו אֶחָד וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְהִנֵּה אָז הָיָה סְמוּךְ לְפֶסַח

כַּנַּ"ל, וּלְדַעְתִּי מְרֻמָּז שָׁם סוֹד קְרִיעַת יַם סוּף בְּעִנְיַן הָעֶשֶׂר חוֹמוֹת שֶׁל מַיִם. וְעַיֵּן בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בְּיוֹרֶה-דֵּעָה הִלְכוֹת תּוֹלָעִים (הֲלָכָה ד') שָׁם מְבֹאָר הָעִנְיָן מַה שֶּׁהֵאִיר ה' עֵינַי בָּזֶה. הַכְּלָל, שֶׁבְּכָל מַעֲשֶׂה שֶׁסִּפֵּר נִתְגַּלְגֵּל הַסִּפּוּר עַל-יְדֵי אֵיזֶה שִׂיחָה שֶׁהָיָה מֵשִׂיחַ וּמְדַבֵּר עִמָּנוּ מִסִּפּוּרֵי הָעוֹלָם, וּבְתוֹךְ כָּךְ הִתְחִיל לְסַפֵּר מַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי שֶׁנִּמְצָא בְּהַסִּפּוּר אֵיזֶה דִּבּוּרִים שֶׁהָיָה לָהֶם אֵיזֶה שַׂיָּכוּת לְהַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ, וְזֶה הָיָה בְּחִינַת אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא לְהַמְשִׁיךְ הַשָּׂגוֹת? אֱלֹקוּת שֶׁהִלְבִּישׁ בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה. וְכֵן הָיָה אֵצֶל כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה, וְכֵן אֵצֶל כַּמָּה תּוֹרוֹת שֶׁגִּלָּה בְּעֵת הַקִּבּוּעַ לְקִבּוּץ. וּבְכָל זֶה רָאִינוּ תָּמִיד נוֹרָאוֹת ה', וּגְדֻלַּת מַעֲלַת הַצַּדִּיק, שֶׁכָּל הַדִּבּוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הֵם אָצְלוֹ תּוֹרָה וְהִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּת. אַךְ בְּיוֹתֵר וְיוֹתֵר רָאִינוּ זֹאת אֵצֶל סִפּוּר הַמַּעֲשֶׂה הַנּוֹרָאָה הַזֹּאת שֶׁל הַשִּׁבְעָה בָּעטְלֶירס, שֶׁהִיא חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים נִשְׂגָּבִים עַד אֵין קֵץ, כַּאֲשֶׁר יָבִין הַמֵּבִין מְעַט בְּעַצְמוֹ אִם יָשִׂים לִבּוֹ אֲלֵיהֶם בְּעֵין הָאֱמֶת לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל נוֹרָאוֹת קְדֻשַּׁת הַהִתְפָּאֲרוּת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הַנִּזְכָּרִים שָׁם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וּבִפְרָט גְּדֻלַּת קְדֻשַּׁת הַהִתְפָּאֲרוּת הַשִּׁבְעָה בָּעטְלֶירס בְּעַצְמָם שֶׁמִּתְפָּאֲרִין בְּכָל יוֹם וְיוֹם. שֶׁהָעִוֵּר הִתְפָּאֵר שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם הִסְתַּכְּלוּת בְּזֶה הָעוֹלָם כְּלָל, וְעַל-כֵּן הוּא עִוֵּר מַמָּשׁ מִזֶּה הָעוֹלָם, וְכֵן הַחֵרֵשׁ שֶׁאֵין שׁוֹמֵעַ שׁוּם קוֹל מִזֶּה הָעוֹלָם וְכוּ', וְעַל-כֵּן הוּא חֵרֵשׁ וְכוּ' וְכוּ'. וְכֵן כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁל זֹאת הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֵם כֻּלָּם חִדּוּשִׁים נִפְלָאִים גַּם לְפִי פְּחִיתוּת דַּעְתֵּנוּ, אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵין אָנוּ מְבִינִים אוֹתָם כְּלָל. וְכָל הִתְגַּלּוּת הַזֹּאת, הַכֹּל הָיָה עַל-יְדֵי סִפּוּרֵי דְּבָרִים מֵעִסְקֵי הָעוֹלָם, עַל יְדֵי נִתְגַּלְגֵּל שֶׁחָמַל עָלֵינוּ בְּחֶמְלָה גְּדוֹלָה וְיִתֵּרָה כָּזֹאת וְגָלָה לָנוּ כָּל זֶה, לְמַעַן יִיטַב לָנוּ וּלְבָנֵינוּ לְעוֹלָם.

אָמַר לְעִנְיַן הַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁסִּפֵּר, שֶׁטּוֹב יוֹתֵר הָיָה לִבְלִי לְגַלּוֹת בָּהֶם שׁוּם רֶמֶז לְהֵיכָן הֵם מְרַמְּזִין, כִּי כְּשֶׁהַדָּבָר נִסְתָּר יְכוֹלִין לִפְעֹל בּוֹ יוֹתֵר מַה שֶּׁצְּרִיכִים, אַךְ הוּא מֻכְרָח לִפְעָמִים לְגַלּוֹת אֵיזֶה רֶמֶז בְּעָלְמָא, לְמַעַן יֵדְעוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דְּבָרִים נִסְתָּרִים:

קנב

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר לְאֶחָד, שֶׁמִּי שֶׁהָיָה בַּעַל מַחֲלֹקֶת בְּגִלְגּוּל הֶעָבָר, אֲזַי כְּשֶׁנִּתְגַּלְגֵּל נַעֲשָׂה אִטֵּר יָד. וְרֶמֶז לַדָּבָר, מַה דְּאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל קֹרַח שֶׁהוּא בַּעַל מַחֲלֹקֶת דְּבָעָא לְאַחְלְפָא יְמִינָא בִּשְׂמָאלָא, וּבִשְׁבִיל זֶה עוֹנְשׁוֹ כְּשֶׁנִּתְגַּלְגֵּל נַעֲשָׂה אִטֵּר יָד שֶׁנֶּחְלַף אֶצְלוֹ שְׂמֹאל בְּיָמִין (פָּרָשַׁת קֹרַח קעו.). וּבְסֵפֶר הָאֶלֶף-בֵּית אוֹת א' אֱמֶת כָּתֵב בְּעִנְיָן אַחֵר: מִי שֶׁהָיָה שַׁקְרָן בַּגִּלְגּוּל הֶעָבָר וְכוּ'. עוֹד שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי שְׁמוּאֵל מִטֶּעפְּלִיק בְּעֵת שֶׁנָּסַע עִמּוֹ לְנָאוְוירִיטְשׁ וְכוּ', שֶׁאָמַר לוֹ פַּעַם אַחַת: אֵיךְ יָשַׁנְתִּי אֲנִי וְאֵיךְ יָשַׁנְתָּ אַתָּה, אֲנִי יָשַׁנְתִּי בְּעִנְיַן אִטֵּר יָד, כְּלוֹמַר שֶׁבִּשְׁעַת שֵׁנָה שֶׁלּוֹ הָיָה עוֹסֵק בְּעִנְיַן אִטֵּר יָד, וְהִזְכִּיר אָז מֵעִנְיַן שֵׁבֶט בִּנְיָמִין שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שֶׁהָיָה בָּהֶם שְׁבַע מֵאוֹת אִישׁ אִטֵּר יָד יְמִינוֹ:

קנג

בְּלִקּוּטֵי תְּנִינָא סִימָן ע"ח בְּעִנְיַן הַנְּהָגַת הַפְּשִׁיטוּת וְכוּ', כִּי לִפְעָמִים הַצַּדִּיק אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי שֶׁקּוֹרִין "פְּרָאסְטִיק" וְכוּ' עַיֵּן שָׁם. יֵשׁ בָּזֶה הַרְבֵּה לְסַפֵּר, אַיִךְ וּבְאֵיזֶה עִנְיָן נֶאֱמְרָה זֹאת הַתּוֹרָה, אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר בִּכְתָב כָּל מַה שֶּׁעָבַר בְּעִנְיָן זֶה, אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן אֶרְשֹׁם מַה שֶּׁאֶפְשָׁר:

דַּע כִּי זֹאת הַתּוֹרָה נֶאֱמְרָה בְּשַׁבָּת נַחֲמוּ בְּאוּמַאן סָמוּךְ לְהִסְתַּלְּקוּתוֹ. וּמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה: בְּאוֹתָהּ הָעֵת בְּסָמוּךְ נִכְנַס לְדִירָה אַחֶרֶת שֶׁנִּסְתַּלֵּק שָׁם, וְאוֹתָהּ הַדִּירָה הָיְתָה טוֹבָה לְפָנָיו מְאֹד לֵישֵׁב בָּהּ, כִּי הָיָה לוֹ שָׁם רַחֲבַת יָדַיִם וַאֲוִיר יָפֶה, כִּי הָיָה שָׁם גַּן לִפְנֵי הַחַלּוֹנוֹת, אַךְ הַדִּירָה הָיְתָה שֶׁל וְכוּ'. וְסָמוּךְ לְשַׁבַּת נַחֲמוּ נִכְנַס לְשָׁם. וְעַל אוֹתוֹ הַשַּׁבָּת נִתְקַבְּצוּ כַּמָּה אֲנָשִׁים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים שֶׁבָּאוּ אֵלָיו עַל שַׁבָּת קֹדֶשׁ וְהָיָה קִבּוּץ גָּדוֹל. וּבְלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ נִכְנַס מֵחֲדָרוֹ לַבַּיִת שֶׁהָיָה הָעוֹלָם מְקֻבָּצִים שָׁם, וְהָיָה חֻלּוּשׁ מְאֹד מְאֹד כִּמְעַט לֹא הָיָה לוֹ כֹּחַ לְדַבֵּר, וְתָכָף קִדֵּשׁ עַל הַכּוֹס. וְאַחַר הַקִּדּוּשׁ יָשַׁב אֶצֶל הַשֻּׁלְחָן וְלֹא חָזַר לְחַדְרוֹ תֵּכֶף כִּדְרְכּוֹ תָּמִיד בְּעֵת הַקִּבּוּץ. וְיָשַׁב בַּחֲלִישׁוּת גָּדוֹל, וְהִתְחִיל לְשׂוֹחֵ וּלְדַבֵּר מְעַט בַּחֲלִישׁוּת וּבַעֲיֵפוּת גָּדוֹל. עָנָה וְאָמַר: מָה אַתֶּם נוֹסְעִים אֶצְלִי? הֲלֹא אֲנִי אֵינִי יוֹדֵעַ עַתָּה כְּלָל? כְּשֶׁאֲנִי אוֹמֵר תּוֹרָה יֵשׁ לָכֶם עַל מָה לִנְסֹעַ וְלָבוֹא אֵלַי, אֲבָל עַתָּה עַל מָה בָּאתֶם? הֲלֹא אֲנִי אֵינִי יוֹדֵעַ עַתָּה כְּלָל? כִּי אֲנִי עַתָּה רַק "פְּרָאסְטִיק" לְגַמְרֵי. וְהֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה זֹאת, וְכָפַל וְשִׁלֵּשׁ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל, וְשֶׁהוּא רַק אִישׁ פָּשׁוּט לְגַמְרֵי וְשֶׁהוּא "פְּרָאסְטִיק". וְאָז אָמַר שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ עַתָּה רַק בְּמַה שֶּׁהָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה זֹאת, שֶׁבֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל כְּלָל לֹא וְשֶׁהוּא רַק "פְּרָאסְטִיק" לְגַמְרֵי, רַק שֶׁהוּא מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בְּמַה שֶּׁהָיָה בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. וּמִתּוֹךְ שִׂיחָה זֹאת הִתְחִיל לְדַבֵּר וּלְבָאֵר כָּל עִנְיַן הַנּוֹרָא הַהוּא, אֵיךְ מְחַיֶּה אֶת עַצְמוֹ בְּעֵת הַפְּשִׁיטוּת מֵהַדֶּרֶךְ שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וְשֶׁבָּזֶה מְחַיֶּה אֶת כָּל הַפְּשׁוּטִים שֶׁבָּעוֹלָם (שֶׁקּוֹרִין "פְּרָאסְטַאקִיס"), הֵן לוֹמְדִים וּבַעֲלֵי תּוֹרָה בְּעֵת שֶׁבְּטֵלִים מִן הַתּוֹרָה, הֵן אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים שֶׁהֵם "פְּרָאסְטַאקִיס" גְּמוּרִים, אֲפִלּוּ אֻמּוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לְקַבֵּל חִיּוּת וְכוּ' וְכוּ', כַּמְבֹאָר כָּל זֶה בַּסִּימָן הַנַּ"ל עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב. וּבְתוֹךְ זֶה נִכְלָל מַה שֶּׁנִּכְנַס לַדִּירָה הַנַּ"ל, כִּי מְבֹאָר שָׁם: "וְגַם עַכְשָׁו כָּאן בְּחוּץ לָאָרֶץ בָּאִין יִשְׂרָאֵל לִפְעָמִים לְמָקוֹם וְכוּ', וְיִשְׂרָאֵל בָּאִין לְשָׁם וְכוֹבְשִׁין הַמָּקוֹם וּמְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ שֶׁיִּהְיֶה מָקוֹם יִשְׂרָאֵלִי, שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵיוּ יְכוֹלִים לוֹמַר גַּזְלָנִים אַתֶּם וְכוּ' (רַשִׁ"י עַל בְּרֵאשִׁית א'-א'), אַךְ עַל-יְדֵי "כֹּחַ מַעֲשָׂיו" (תְּהִלִּים קי"א), עַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ לָנוּ כֹּחַ לִכְבֹּשׁ כָּל הָעוֹלָם וּלְקַדְּשׁוֹ בִּקְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל. כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּרָאָהּ, וּבְרִצּוֹנוֹ נְתָנָהּ לָהֶם, וּבְרִצּוֹנוֹ נְטָלָהּ מֵהֶם וּנְתָנָהּ לָנוּ וְכוּ' (רַשִׁ"י שָׁם) כַּמְבֹאָר שָׁם כָּל זֶה הֵיטֵב.

וְגָמַר כָּל עִנְיַן הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְאַחַר-כָּךְ בָּא בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, וְצִוָּה לְזַמֵּר "אֲזַמֵּר בִּשְׁבָחִין" תֵּכֶף קֹדֶם נְטִילַת-יָדַיִם לִסְעֻדָּה (מַה שֶּׁדַּרְכּוֹ הָיָה תָּמִיד לְזַמֵּר אַחַר בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא). וְגַם בָּעִתִּים הַלָּלוּ שֶׁהָיָה חֲלוּשׁ מְאֹד עַל-פִּי רֹב לֹא הָיוּ מְזַמְּרִים כְּלָל, אַךְ עַכְשָׁו מִגֹּדֶל הַשִּׂמְחָה צִוָּה לְזַמֵּר תֵּכֶף, וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ הָיָה מְזַמֵּר עִמָּנוּ יַחַד. וְאַחַר-כָּךְ הָיָה מְדַבֵּר וּמֵשִׂיחַ עִמָּנוּ הַרְבֵּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּבְחֵן אֲמִתִּי נִפְלָא וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד. וְיָשַׁב כָּל הַסְּעֻדָּה בְּשִׂמְחָה רַבָּה, וְדִבֵּר וְהֵשִׂיחַ הַרְבֵּה עִמָּנוּ, וְחִזֵּק אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד בְּכַמָּה וְכַמָּה לְשׁוֹנוֹת וּקְצָת מִזֶּה נִדְפַּס. וְאָז צָעַק מַעְמָק הַלֵּב: "גְּיוואלְד זַייט אַייךְ נִיט מְיַאֵשׁ" [אֲהָהּ! אַל תְּיַאֲשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם!], וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "קֵיין יֵאוּשׁ אִיז גָּאר נִיט פָּאר הָאנְדִין" [אֵין יֵאוּשׁ בָּעוֹלָם כְּלָל].

וְאִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר הָרְמָזִים שֶׁרָמַז לָנוּ בִּתְנוּעוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים אֵיךְ לְהִתְחַזֵּק עַד אֵין קֵץ וְתַכְלִית. וְהִתְפָּאֵר בָּעַצְמוֹ שֶׁהוּא עַתָּה בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה. וְאָמַר, שֶׁהוּא בִּירְאָה וּבְשִׂמְחָה. וְאָמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "אִיךְ בִּין הַיינְט פְּרוּם פְּרַיילִיךְ". וּלְצַיֵּר וּלְבָאֵר הַחֵן הָאֱמֶת, וְהַיִּפְי וְהַפְּאֵר וְהַקְּדֻשָּׁה וְהַיִּרְאָה וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל אוֹתוֹ הַשַּׁבָּת לֹא יַסְפִּיקוּ כָּל עוֹרוֹת אֵילֵי נְבָיוֹת לְבָאֵר. וְאָז רָאִינוּ יְשׁוּעַת ה' וְנִפְלְאוֹתָיו וְנוֹרְאוֹתָיו הָעֲצוּמִים, שֶׁהוּא חוֹמֵל עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת, שֶׁמִּתּוֹךְ הַעֲלָמָה וְהַסְתָּרָה כְּזֹאת, נִתְהַפֵּךְ לְרָצוֹן כָּזֶה. שֶׁבִּתְחִלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלָל בֶּאֱמֶת, וּמִתּוֹךְ אֵינוֹ יוֹדֵעַ כָּזֶה בָּא לִידֵי הִתְגַּלּוּת כָּזֶה. וְאִם בֶּאֱמֶת אֵין אָנוּ יוֹדְעִין כְּלָל בְּעִנְיָנוֹ הַקָּדוֹשׁ, בִּפְרָט בְּעִנְיַן הָאֱינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא עִנְיַן עֶמֶק וְנִסְתָּר מְאֹד, וְאָמַר בְּעַצְמוֹ שֶׁהָאֱינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁלּוֹ הוּא חִדּוּשׁ יוֹתֵר מִידִיעָה שֶׁלּוֹ כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן רפ"ב), אַךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן בְּמַה שֶׁמִּתְנוֹצֵץ בְּדַעְתֵּנוּ רְאֵינוּ אָז נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְסַפֵּר. וְהָעִקָּר מַה שֶּׁרָאִינוּ יְשׁוּעַת ה' מַה שֶּׁחָמַל עָלֵינוּ בְּרַחֲמָיו הַפְּשׁוּטִים וְגָלָה לָנוּ דְּבָרִים הָאֲלֹהִ, שֶׁהָיוּ מְחַיִּין אוֹתָנוּ וּמְחַזְּקִין אוֹתָנוּ מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ, אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַיּוֹשְׁבִים שָׁם. וְכָל אֶחָד נִדְמֶה לוֹ שֶׁעָמוֹ לְבַד הוּא מְדַבֵּר, וְשֶׁאֵלָיו לְבַד מַגִּיעִים כָּל הַדְּבָרִים הָאֲלֹהִ. וְגַם בְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל כְּבָר זָכִינוּ לְהַחֲיוֹת עַם רַב עִם הַדְּבָרִים הָאֲלֹהִ, וַעֲדַיִן דְּבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים וְנֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד, וּמְחַיִּין נְפָשׁוֹת הַרְבֵּה. מָה אֲדַבֵּר חַסְדּוֹ גָּבַר עָלֵינוּ וֶאֱמֶת ה' לְעוֹלָם.

אַחַר כְּךָ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁכָּתַבְתִּי זֹאת הַתּוֹרָה, וְאַחַר כְּךָ הֵבֵאתִי הַכְּתָב לְפָנָיו. וְתָפַס בְּיָדוֹ בְּרִפְיוֹן יָדַיִם, וּמֻחֲמַת זֶה נָפַל מִיָּדוֹ לַחוּץ עַל הָאָרֶץ לִפְנֵי הַחֲלוֹן שֶׁהָיָה עוֹמֵד לְפָנָיו אָז וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ לַחוּץ לְתוֹךְ הַגָּן. וְהִגְבַּהְתִּי הַכְּתָב וְחָזַרְתִּי וּמְסַרְתִּי לְיָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְהִסְתַּכֵּל וְרָאָה בּוֹ כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב עַד הַסּוֹף. אַחַר כָּךְ עָנָה וְאָמַר: מַה זֶּה כָּתַבְתָּ? הֲלֹא זֶה סַחְתִּי לִי בְּעַצְמִי (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "וואס הָאסְטוּ דָא אוּף גִישְׁרוּבְּן? דָאס הָאב אִיךְ מִיר אַזוֹי גִישְׁמוּסְט"), וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים.

אָמַר הַמַּעֲתִיק, יְדִידִי הַקּוֹרֵא, עַיֵּן הֵיטֵב בְּהַתּוֹרָה הַשַּׁיָּךְ לָזֶה הַסִּפּוּר בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן ע"ח הַמַּתְחֶלֶת "וָאֶתְחַנַּן" וְכוּ', וְאָז תָּבִין הֵיטֵב סִפּוּר הַזֶּה וְיִנָּעֵם לְנַפְשְׁךָ לָעַד:

קנד

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁעִקַּר מַה שֶּׁהִגִּיעַ לְמַדְרֵגָתוֹ הוּא רַק עַל יְדֵי עָנְיָן "פְּרָאסְטִיק" (פְּשִׁיטוּת). שֶׁהָיָה מְדַבֵּר הַרְבֵּה וּמְשִׂיחַ הַרְבֵּה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ וְאָמַר תְּהִלִּים הַרְבֵּה בִּפְשִׁיטוּת, וְעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא הִגִּיעַ לְמַה שֶּׁהִגִּיעַ. וְאָמַר: אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יַעֲשֶׂה מִמֶּנִּי מַה שֶּׁאֲנִי עַתָּה, דְּהַיְנוּ חִדּוּשׁ כָּזֶה, הָיִיתִי עוֹשֶׂה בְּיוֹם אֶחָד מַה שֶּׁעָשִׂיתִי בַּשָּׁנָה כֻּלָּהּ (כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מִזְדָּרֵז כָּל כָּךְ בַּעֲבוֹדָתוֹ, עַד שֶׁמַּה שֶּׁהָיָה עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּשָּׁנָה כֻּלָּהּ הָיָה עוֹשֶׂה בְּיוֹם אֶחָד). וְהָיָה מִתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד אַחַר מַעֲלַת הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת "פְּרָאסְטִיק" בֶּאֱמֶת, וְאָמַר "אַיי אַיי פְּרָאסְטִיק".

גַּם אָמַר שֶׁדִּבֵּר עִם כַּמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים וְאָמְרוּ גַּם כֵּן, שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְמַדְרֵגָתָם כִּי אִם עַל יְדֵי עָנְיָן "פְּרָאסְטִיק", שֶׁעָסְקוּ בַּעֲבוֹדָתָם בִּפְשִׁיטוּת גָּמוּר בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ וְכוּ', וְעַל יְדֵי זֶה הִגִּיעוּ לְמַה שֶּׁהִגִּיעוּ, אַשְׁרֵי לָהֶם:

קנה

שַׁיָּךְ לְסִימָן י"ז בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא, הַמַּתְחִיל: "צָרִיךְ לִזָּהֵר מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בְּשַׁבָּת" וְכוּ', כָּל זֶה אָמַר בְּלֵיל שַׁבָּת קֹדֶשׁ. וּבְתַחְלָה שָׁאַל אוֹתִי: הַאַתָּה שָׂמֵחַ בְּשַׁבָּת? הֵשַׁבְתִּי: אֲנִי לִפְעָמִים נִתְעוֹרֵר עָלַי אֵיזֶה יִרְאָה בְּשַׁבָּת שֶׁקּוֹרִין ("פְּרוּם"). וְאָמַרְתִּי לוֹ בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אֵיךְ בֵּין אַמָּאל פְּרוּם" [לִפְעָמִים אֲנִי יָרֵא]. וְהֵשִׁיב: לֹא כָּךְ הוּא, הָעִקָּר הוּא שִׂמְחָה. וְאָז הוֹכִיחַ אוֹתִי הַרְבֵּה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה דַּיְקָא בְּשַׁבָּת. וְאָז אָמַר כָּל הָעִנְיָן הַנִּדְפָּס בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן י"ז הַנ"ל מֵעִנְיַן מַעֲלַת הַשִּׂמְחָה בְּשַׁבָּת, וְנִכְלָל שָׁם שֶׁגַּם הַיִּרְאָה עִקַּר עֲלִיָּתָהּ עַל יְדֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁל שַׁבָּת דַּיְקָא, הַיְנוּ שֶׁעִקַּר הוּא רַק הַשִּׂמְחָה בְּשַׁבָּת, וְאָז דַּיְקָא עוֹלָה הַיִּרְאָה שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה שֶּׁקּוֹרִין ("פְּרוּם"). וְהָאֱרִיךְ הַרְבֵּה בַּשִּׂיחָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת, וְהוֹכִיחַ אוֹתָנוּ וְאוֹתִי בְּיוֹתֵר, לְהִתְגַּבֵּר לִהְיוֹת שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב בְּשַׁבָּת וּלְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנוּגֵי שַׁבָּת וְכוּ', כַּנִּדְפָּס שָׁם. וְאָמַר: הֲלֹא כָּל הוֹצָאוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין חוּץ מֵהוֹצָאוֹת שַׁבָּתוֹת וְיוֹם טוֹב וְכוּ'. וְאָמַר: הֲלֹא גַּם בַּעַל הַבַּיִת פָּשׁוּט הוּא שָׂמֵחַ בְּשַׁבָּת בְּהַדָּגִים וְהַז'וּפְצֶיא שֶׁלּוֹ.

וְאַחַר כָּךְ אָמַר לִי: עַתָּה יֶהֱא לְךָ מִמָּה לִהְיוֹת בְּמָרָה שְׁחוֹרָה. כַּוָּנָתוֹ, כִּי מֵאַחַר שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתִי הַרְבֵּה לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בְּשַׁבָּת, יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁאֶהְיֶה חַס וְשָׁלוֹם מָרָה שְׁחוֹרָה בְּיוֹתֵר מִזֶּה בְּעַצְמוֹ, מֵחֲמַת שֶׁצְּרִיכִין לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בְּשַׁבָּת וְאֵינִי זוֹכֶה לָזֶה (וּבֶאֱמֶת כֵּן הָיָה מְאֹד לְמַחֲשַׁבְתִּי דְּאָגוֹת אֵיךְ זוֹכִין לְשִׂמְחָה בְּשַׁבָּת). וּבָזֶה שֶׁאָמַר דִּבּוּרָיו הַקְּדוֹשִׁים הָאֵלּוּ "עַתָּה יִהְיֶה לְךָ" וְכוּ', בָּזֶה

נֹחַם וְחִזֵּק אוֹתִי הָרַבֵּה, שֶׁעַל כָּל פָּנִים לֹא יִהְיֶה לִי מָרָה שְׁחוֹרָה מִזֶּה בְּעַצְמוֹ שֶׁאֲנִי מְחֻיָּב לִשְׂמֹחַ בְּשַׂבָּת וְכַנַּ"ל.

גַּם בְּעֵת שֶׁהָיָה מַרְבֶּה לְהוֹכִיחַ אוֹתִי עַל זֶה לִהְיוֹת שָׂמֵחַ בְּשַׂבָּת, אָז עָנִיתִי וְאָמַרְתִּי: אֲנִי חָפֵץ וְרוֹצֶה מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה בְּשַׂבָּת (וְכַוָּנָתִי הָיָה אִם אֵינִי זוֹכֶה לְשִׂמְחָה בְּשַׂבָּת, עַל כָּל פָּנִים אֲנִי רוֹצֶה מְאֹד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וּכְבָר שָׂמַעְתִּי הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ מִגֹּדֶל מַעֲלַת הָרָצוֹן וְהַכְּסוּפִין וְכוּ'). עָנָה וְאָמַר לְהָעוֹלָם: הַשְׁמַעְתֶּם מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר? הֵיטֵב אֶשֶׁר דִּבֵּר. גַּם הוֹכִיחַ אוֹתָנוּ אָז לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשַׂבָּת הָרַבֵּה, וְלִבְלִי לְהַסְתַּכֵּל עַל שׁוּם מוֹנֵעַ מֵאֵיזֶה בְּנֵי אָדָם הַיּוֹשְׁבִים עַל הַשֻּׁלְחָן, שֶׁנִּדְמֶה לוֹ שֶׁאֵין רְצוֹנָם בָּזֶה, רַק לְהִתְחַזֵּק לְזַמֵּר זְמִירוֹת בְּשִׂמְחָה, וּלְהַנְהִיג הַשֻּׁלְחָן וְכָל יוֹם הַשַּׁבָּת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה, כִּי עִקַּר הוּא הַשִּׂמְחָה בְּשַׂבָּת:

קנו

כְּשֶׁהָיָה בְּאוּמַאן שָׁמַע בְּבֵיתוֹ קוֹל שֶׁל הַצּוֹעֲקִים עַל הַבֵּית עָלְמִין עַל קִבְרֵי אֲבוֹתָם, שֶׁדַּרְכָּם לִצְעֹק וּלְהִתְפַּלֵּל שָׁם בְּקוֹל מַר כַּנַּהוּג. וּפַעַם אַחַת שָׁמַע אִשָּׁה אַחַת שֶׁהָיְתָה צוֹעֶקֶת שָׁם עַל קֶבֶר אָבִיהָ: "אַבִי" "אַבִי" בְּקוֹל מַר מְאֹד, וּבְתוֹ תִּחְיֶה הָיְתָה עוֹמֶדֶת אֶצְלוֹ אָז. עָנָה וְאָמַר לָהּ: הָאִשָּׁה הַזֹּאת צוֹעֶקֶת בְּכַוָּנָה הֵיטֵב "אַבִי אַבִי", אֲבָל אָבִיהָ אֵינוֹ בְּכָאן כְּלָל. וְאָמַר אָז, שֶׁטּוֹב כְּשֶׁבָּאִים עַל קִבְרֵי אָבוֹת לוֹמַר לְהַמֵּתִים הַשּׁוֹכְנִים סָבִיב סָבִיב לְקֶבֶר אֲבִיהֶם וְאִמָּם וְכַיּוֹצֵא, שֶׁבָּאִים אֵלָיו לְבַקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיּוֹדִיעוּ לוֹ שֶׁבָּא בְּנָם אוֹ בִּתָּם אֵלָיו. כִּי בְּוַדַּאי לֹא כָּל הַמֵּתִים נִסְתַּלְּקִים מִמְּקוֹם קְבוּרָתָם לְמָקוֹם שֶׁנִּטְרָדִים, כִּי הָרַבֵּה שְׁרוּיִים עַל קִבְרָם, עַל כֵּן טוֹב לְהוֹדִיעָם כְּדֵי שֶׁהֵם יוֹדִיעוּ לַאֲבִיהֶם וְכוּ'. וְאָמַר אָז: אֲבָל אֵצֶל הַצַּדִּיק אֵין צְרִיכִים לַחְשֹׁשׁ עַל זֶה שָׁמָּא אֵינוֹ שָׁם, כִּי מִיתַת הַצַּדִּיק הוּא רַק כְּמוֹ מִי שֶׁיּוֹצֵא מֵחֶדֶר לְחֶדֶר אַחֵר. וְהִמְשִׁיל אָז לְבִתּוֹ עַל עַצְמוֹ: כְּמוֹ שֶׁאֲנִי עַתָּה בְּחֶדֶר זֶה, וְאַחַר כָּךְ אֲנִי יוֹצֵא מֵחֶדֶר זֶה וְנִכְנָס לַחֶדֶר הַשֵּׁנִי וְסוֹגֵר הַדֶּלֶת אַחֲרַי, אִם אַתָּה תָּבוֹא אֵצֶל הַדֶּלֶת וְתִצְעַק "אַבִי אַבִי" וְכוּ' לֹא אֶשְׁמַע דְּבָרֶיךָ? כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִשְׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁרְמָז לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כַּמָּה גְּדֹלָה הַמַּעֲלָה שֶׁל מִי שֶׁיְּזָכֶה לָבוֹא עַל קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא, כִּי בְּוַדַּאי יִשְׁמַע דְּבָרָיו וְיַעֲזֹר וְיוֹשִׁיעַ לוֹ בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר. וּכְבָר נִרְשְׁמוּ אֵיזֶה שִׂיחוֹת לְעֵיל, כִּי כֵּן הָיָה דַּרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ לְשׁוֹחַ וּלְדַבֵּר בְּחָכְמָתוֹ הַנִּפְלָאָה, וּבְשָׁעַת הַשִּׂיחָה לֹא הֵבִינוּ כַּוָּנָתוֹ, וְאַחַר-כָּךְ הֵבִינוּ לְמַפְרֵעַ כַּוָּנָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, בִּפְרָט בְּעִנְיָן זֶה לָבוֹא עַל קִבְרוֹ שֶׁדִּבֵּר הַרְבֵּה מִזֶּה בְּפֵרוּשׁ וּבְרָמְז כַּמָּה פְּעָמִים. וּכְבָר מְבֹאָר מַה שֶּׁיְּחֻדַּשׁ שְׁנֵי עֲדִים וְכַנַּ"ל (לְעֵיל קמ"א):

קנז

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁכְּבָר אָמַר כַּמָּה תּוֹרוֹת עַל חוֹלַאַת שֶׁלּוֹ. כִּי אַחַר שֶׁבָּא מִלְּעִמְבֶּרְג הִזְכִּיר כִּמְעַט בְּכָל תּוֹרָה מֵעִנְיַן הֶרְיאָה שֶׁזֶּה הָיָה הַחוֹלַאַת שֶׁלּוֹ, כִּי הָיָה לוֹ חֳלִי הַהוֹסְט

(שעוּל) רַחֲמָנָא לִצְלָן שֶׁהוּא חֹלִי הֶרְאָה. וְאָמַר שֶׁכְּפִי רִבּוּי הַתּוֹרוֹת שֶׁאָמַר עַל זֶה כְּבָר הָיָה רָאוּי לְהִתְרַפֵּא, אַךְ הַחִסָּרוֹן הוּא מֵחֲמַת חֶסְרוֹן אֱמוּנָה שֶׁל הַשּׁוֹמְעִים, שֶׁאֵין אֱמוּנָתָם חֲזָקָה כָּל כָּךְ:

יגיעתו וטרחתו בעבודת ה'

קנח

סִפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת בִּימֵי נְעוּרָיו הָיָה אֵצֶל הָרַב וְכוּ', וְאָמַר, שֶׁאָז עֲדַיִן לֹא הָיָה אוֹחֵז בְּמַדְרֵגָה זוֹ שֶׁל עִכְּשָׁו שֶׁיּוּכַל לְדַבֵּר עִם הָעוֹלָם, וְאַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה דִּבּוּק בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מַמָּשׁ, כִּי אַתָּה סָבוּר שֶׁבְּפַעַם אַחַת בָּאִין לְכָל הַמַּעֲלוֹת? כִּי לֹא כֵן הוּא, רַק צְרִיכִין לְהִתְיַגֵּעַ וְלִטָּרֵחַ בַּעֲבוֹדָתוֹ מְאֹד (שֶׁקּוֹרִין "הָארְיֶוויִן") קֹדֶם שֶׁבָּאִין לְאֵיזֶה מַעֲלָה טוֹבָה. וְאָז הָיָה קָשֶׁה לִי לִהְיוֹת בְּיַחַד עִם הָעוֹלָם מֵחֲמַת שֶׁהָיָה רוֹצֶה לַעֲסֹק בַּעֲבוֹדַת ה'. וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים בְּעֵת שֶׁסִּפֵּר מֵעִנְיַן הַפְלָגַת מַעֲלָתוֹ וְכוּ' הָיָה רָגִיל לוֹמַר ("אִיךְ הָאב אָבֶּער זַייעֶר גִּיהָארוֶויט, אִיךְ הָאב אַסַךְ גִּיפַאסְט") [אֲבָל מְאֹד הִתְיַגַּעְתִּי, הִתְעַנִּיתִי הַרְבֵּה וְכוּ']:

קנט

פַּעַם אַחַת אַחַר שִׁבּוּעוֹת בִּקְהִלַּת זַאסְלַאב, אָמַר לְפָנַי בְּדֶרֶךְ קַבָּלָנָא: אֵיךְ זוֹכִין לִהְיוֹת יְהוּדִי? וְהָיִיתִי מִשְׁתּוֹמֵם מְאֹד לְפָנָיו עַל זֶה, כְּפִי מַה שֶׁהָיִיתִי יוֹדֵעַ מִגְּדֻלָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ מִכְּבָר, אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר בַּמֹּחַ כָּלָל, וַעֲדַיִן נִדְמֶה בְּעֵינָיו שֶׁלֹּא הִתְחִיל כְּלָל. עָנָה וְאָמַר: הֲלֹא בְּעֵת שֶׁהָיִיתִי יֶגֵעַ בִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת ה', לֹא עָלָה עַל דַּעְתִּי שֶׁאֲזַכֶּה לָזֶה, וְלֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ כְּלָל מִמַּה שֶּׁאֲנִי יוֹדֵעַ עַכְשָׁו. וְכִי עָלָה עַל דַּעְתִּי לְכַסֵּף וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ לֵידַע מַה שֶּׁאֲנִי יוֹדֵעַ עַכְשָׁו? כִּי לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ כְּלָל שׁוּם מְצִיאוּת וִידִיעָה מֵהַשָּׂגָה זוֹ, לְכַסֵּף וּלְהִתְגַּעְגֵּעַ אֵלֶיהָ. אִם כֵּן גַּם עַכְשָׁו, מִי יוֹדֵעַ מַה שֶּׁיֵּשׁ עוֹד לְהַשִּׂיג וּמַה שֶּׁאוּכַל לִזְכּוֹת עוֹד, וְהֶבֵן. אַחַר כָּךְ אָמַר: אַךְ זֹאת נֶחָמָתִי שֶׁכָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אֲנִי מְבַלֶּה רַק עַל תּוֹרָה וּתְפִלָּה:

קס

שָׁמַעְתִּי מִפִּי הָאִישׁ שֶׁשִּׁמֵּשׁ אוֹתוֹ בִּימֵי יַלְדוּתוֹ בְּעֵת שֶׁעָסַק בְּתַעֲנִיתִים (כַּמְבֹאָר בְּהַשִּׂיחוֹת שֶׁמִּקֹּדֶם) (בְּשִׁבְחֵי הָרַ"ן וְעוֹד). וְסִפֵּר לְפָנַי הָאִישׁ הַנַּ"ל, שֶׁפַּעַם אַחַת הִתְעַנָּה רַבֵּנוּ זַ"ל מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וּבְאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ בְּיוֹם רְבִיעִי יָצָא מִמֶּנּוּ דָּם מֵחָטְמוֹ וּשְׁתֵּי עֵינָיו וּמִשְּׁתֵּי אָזְנָיו וּמִפִּיו, וְצָעַק הָאִישׁ הַנַּ"ל לְפָנָיו וְאָמַר שֶׁיַּעֲשֶׂה רַעַשׁ בְּבֵיתוֹ עַל שֶׁנֶּחְלַשׁ כָּל כָּךְ. וּפִיֵּס אוֹתוֹ בְּחָכְמָתוֹ, וְאָמַר לוֹ: כָּךְ הַדֶּרֶךְ שֶׁמַּכְבִּידִין הַתַּעֲנִית בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ, הֲלֹא תִּרְאֶה בְּיוֹם מָחָר יֵקַל עָלַי, עַד שֶׁהֶכְרַח הָאִישׁ לִשְׁתֹּק כִּי הִשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ תְּחִלָּה שֶׁלֹּא יְגַלֶּה לְשׁוּם אָדָם הַתַּעֲנִיתִים שֶׁלּוֹ.

פַּעַם אֶחָד הִתְעַנָּה מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת. וּבְאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ הֵכְרַח לִשְׁכַּב עַל מִטָּתוֹ, וְרָגְלוֹ תָּלָה לְמַעְלָה וּסְמָכָם עַל הַמּוֹט וְכַיּוֹצֵא מֵעִצָּם חֻלְיֹשׁוּתוֹ:

קסא

פַּעַם אֶחָד הָיָה מְסֻכָּן מְאֹד מְאֹד בְּלֵיל שַׁבָּת אַחַר הַתַּעֲנִית מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, כִּי לֹא הָיָה מֻכְיָן לְעַצְמוֹ שׁוּם דָּבָר אַחַר הַתַּעֲנִית מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, כְּדַרְכּוֹ הָעוֹלָם שֶׁמְּכִינִין לְעַצְמָן חֻלְבּ וּמַשְׁקָאוֹת חַמִּין וְכַיּוֹצֵא, וְהוּא לֹא הֻכְיָן לְעַצְמוֹ כְּלָל. וְגַם שׁוּם אִישׁ לֹא יָדַע מִזֶּה. וְאָכַל הַמַּאֲכָלִים שֶׁאוֹכְלִין שְׁאָר בְּנֵי אָדָם. וְהָיָה פַּעַם אַחַת מְסֻכָּן מְאֹד כַּנַּ"ל, וְהָיָה רַעַשׁ גָּדוֹל. וְאַף עַל פִּי כֵן אַחַר הַתַּעֲנִית מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת בְּיוֹם שִׁשִּׁי הָיָה הוֹלֵךְ לַמֶּרְחָץ, וְשָׁם הָיָה הַמְּקֻוֶה קַר מְאֹד מְאֹד, וְהָלַךְ לִטְבֹּל, וְעָמַד בְּתוֹךְ הַמְּקֻוֶה זְמַן רַב מְאֹד מְאֹד בְּעֶרֶךְ שְׁתֵּי שָׁעוֹת רְצוּפִים, אֲשֶׁר אֶפְלוּ אָדָם בָּרִיא לֹא הָיָה יָכוֹל לִסְבֹּל זֹאת:

קסב

בְּקְהִלַּת זְלַאטִיפָּאלִי הִתְעַנָּה פַּעַם אַחַת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת, וּבְיוֹם שִׁשִּׁי הֵכְרַח לִנְסֹעַ לְהַמֶּרְחָץ כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל לֵילֵךְ, וְאָמַר שֶׁזֶּה הָיָה מֵחֲמַת שֶׁנּוֹדַע הַדָּבָר לָרַבִּים שֶׁהוּא מִתְעַנֶּה מֵחֲמַת זֶה נֶחְלַשׁ כָּל כָּךְ.

רַבֵּנוּ זַ"ל, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד בַּכְּפָר שֶׁיִּשַּׁב בּוֹ לְבַדּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן הָיָה הוֹלֵךְ עַל פִּי הָרֹב עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּתוֹךְ אֵיזֶה יַעַר וְכַיּוֹצֵא, וְהָיָה מִתְבּוֹדֵד שָׁם הַרְבֵּה. וּפַעַם אַחַת הָלַכְתִּי עִמּוֹ בְּקְהִלַּת מֶעדְוֶועדְוִוקֶע שֶׁהָיָה דְּרִ שָׁם בְּתְחִלָּה כַּמְבֹאָר לְעֵיל (סִימָן קי"ז), וְהָלַכְתִּי עִמּוֹ אָנָה וָאָנָה אֵצֶל הַשָּׂדוֹת וְהֶהָרִים, וְנָטָה יָדוֹ עַל פְּנֵי הַשָּׂדוֹת וְהֶהָרִים, וְאָמַר לִי: עַל כָּל אֵלּוּ הַשָּׂדוֹת וְהֶהָרִים שֶׁאַתָּה רוֹאֶה סְבִיב הָעִיר, וְעַל כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַסְּמוּכִים לָהָעִיר סָבִיב, בְּכֻלָּם הָלַכְתִּי וְסִבַּבְתִּי כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, הֵינוּ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּמִתְבּוֹדֵד שָׁם בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת הַנַּ"ל. וְסִפֵּר לִי שֶׁשָּׁם עַל רֹאשׁ הָהָר יֵשׁ מָקוֹם גָּבוֹהַּ מְאֹד, וְשָׁם בְּרֹאשׁ גַּבֵּהוּ שָׁם יֵשׁ בְּתוֹכוֹ כְּמוֹ בְּקָעָה, וְהָיָה עוֹלֶה עַל רֹאשׁ גַּבֵּהּ הָהָר וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַבְּקָעָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, וְשָׁם הָיָה אוֹהֵב לְהִתְבּוֹדֵד כַּמָּה פְּעָמִים, וְלִפְעָמִים הָיָה הוֹלֵךְ בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הָיָה בְּקְהִלַּת מֶעדְוֶועדְוִוקֶע שֶׁכְּבָר הָיָה צַדִּיק מְפֻרְסָם בְּעֵת שֶׁדָּר שָׁם, חוּץ מַה שֶּׁהָיָה מַרְבֶּה בְּהִתְבּוֹדְדוּת מְאֹד בְּעֵת שֶׁיָּשַׁב בְּהַכְּפָר וְכַנַּ"ל. וְכֵן בִּתְחִלָּה כְּשֶׁיָּשַׁב בְּמֶעזְ'בּוּז, וְגַם אַחַר כָּךְ בְּעֵת שֶׁיָּשַׁב בִּזְלַאטִיפָּאלִי, וּפֹה קְהִלַּת-קֹדֶשׁ בְּרַאסְלֶב, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיָה מִתְבּוֹדֵד הַרְבֵּה וְכַמָּה פְּעָמִים שֶׁהָיָה מִתְבּוֹדֵד כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ:

קסג

סִפֵּר לִי אִישׁ אֶחָד מִזְּלַאטִיפָּאלִי, שֶׁבְּהֵיוֹתוֹ יוֹשֵׁב רַבֵּנוּ זַ"ל בִּזְלַאטִיפָּאלִי, פַּעַם אַחַת בַּקַּיִץ הִתְפַּלֵּל רַבֵּנוּ זַ"ל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם, וְאַחַר כָּךְ שָׁלַח אֶת בִּתּוֹ הַיַּלְדָּה שָׂרָה תִּחְיֶה וְקָרָאָה אוֹתוֹ,

וּבָא לְרַבֵּנוּ זַ"ל. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל: לֵךְ עִמִּי לְטַיֵּל. וְהָלַךְ עִמּוֹ חוּץ לָעִיר, וְהָלַךְ בֵּין הָעֲשָׂבִים. עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: אִם הָיִיתָ זוֹכֶה לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל הַשִּׁירוֹת וְהַתִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל הָעֲשָׂבִים, אֵיךְ כָּל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב אוֹמֵר שִׁירָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלִי פְּנִיָּה וּבְלִי שׁוּם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וְאֵינָם מְצַפִּים לְשׁוּם תַּשְׁלוּם גְּמוּל, כַּמָּה יָפֶה וְנָאֶה כְּשֶׁשּׁוֹמְעִין הַשִּׁירָה שֶׁלָּהֶם, וְטוֹב מְאֹד בֵּינֵיהֶם לַעֲבֹד אֶת ה' בְּיִרְאָה (וְאָמַר בְּלָשׁוֹן אַשְׁכְּנַז: "עֶס אִיז זַייֶער גוּט פְּרוּם צוּ זַיין צְוויישִׁין זַייא"). אַחַר כָּךְ הָלְכוּ יוֹתֵר וּבָאוּ סָמוּךְ לְהַר אֶחָד (שֶׁקּוֹרִין "מַאגִילַא") שֶׁהָיָה שָׁם סָמוּךְ לָעִיר, וְשָׁאַל אוֹתוֹ מַה זֹּאת, וְהֵשִׁיב לוֹ וְסִפֵּר לוֹ עִנְיַן אוֹתוֹ הַמַּאגִילַא, וְאָמַר לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ עִמּוֹ לְשָׁם, וְנִכְנְסוּ לְשָׁם. וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם לֹא נִרְאוּ לַחוּץ כְּלָל. כִּי הָהָר הַנַּ"ל הָיָה חָלוּל בְּתוֹכוֹ וְעָמֹק קְצָת בְּתוֹכוֹ. וְנִכְנַס לְשָׁם רַבֵּנוּ זַ"ל עִם הָאִישׁ הַנַּ"ל, וְיָשַׁב רַבֵּנוּ זַ"ל שָׁם עַל הָאָרֶץ, וְלָקַח מִבֵּית יָד שֶׁלּוֹ סֵפֶר "שַׁעֲרֵי צִיּוֹן" וְהִתְחִיל לוֹמַר, וּבָכָה מְאֹד מְאֹד. וְהָיָה אוֹמֵר לְהַלָּן מִדֶּרֶךְ לָדֶרֶךְ, וּבָכָה הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד בְּלִי הֶפְסֵק. וְהָאִישׁ עָמַד אֶצְלוֹ וְהֶחֱזִיק הַצּוּבֶּיךָ (בֵּית קִבּוּל הַמְקֻטָּרֶת) שֶׁלּוֹ וְעָמַד מִשְׁתּוֹמֵם, וְרָאָה בְּכִיָּתוֹ הַגְּדוֹלָה מְאֹד. וְשָׁהָה זְמַן הַרְבֵּה בָּזֶה, וְכַאֲשֶׁר פָּסַק מִלְּבְכּוֹת צִוָּה עַל הָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁיֵּלֵךְ וְיִסְתַּכֵּל בַּחוּץ הֵיכָן הַיּוֹם עוֹמֵד. וְיָצָא, וְרָאָה שֶׁכְּבָר פָּנָה הַיּוֹם וְהַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה לִשְׁקֹעַ, וְכָל כָּךְ הִתְמַהְמֵהּ בִּבְכִיָּתוֹ קָרוֹב לְיוֹם שֶׁלֹּם בַּקִּיץ בְּלִי הֶפְסֵק. אַחַר כָּךְ צִוָּה לוֹ לְהוֹצִיא אֵשׁ, וְעָשַׁן הַלּוּלְקָע (מְקֻטָּרֶת), וְיָשַׁב מְעַט וְיָצְאוּ לַחוּץ. וְאָמַר לוֹ, שֶׁיִּהְיֶה זְמַן שֶׁיִּהְיֶה קָשֶׁה מְאֹד לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, אַךְ אֲנִי עַכְשָׁו בְּיָדְכֶם, וְאַתָּה וְרַבִּי יַעֲקֹב יוֹסֵף אִם תִּרְצוּ אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִכֶּם צַדִּיקִים כָּמוֹנִי בְּעַצְמִי:

קסד

גַּם כְּשֶׁיָּצָא לְקַהֲלַת אוּמַאן שֶׁהָיָה סָמוּךְ מְאֹד לְהִסְתַּלְקוּתוֹ כְּמוֹ חֲצִי שָׁנָה, וּכְבָר זָכָה לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה שֶׁלֹּא זָכָה בָּהּ אָדָם מֵעוֹלָם כַּמְבֹאָר כְּבָר, גַּם שָׁם הָיָה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת הַרְבֵּה מְאֹד. וּפַעַם אֶחָד נִכְנַס הַבַּעַל הַבַּיִת שֶׁדָּר רַבֵּנוּ זַ"ל אֶצְלוֹ בִּשְׁכֻנּוּת שָׁם בְּאוּמַאן, וְשָׁם הָיָה לְרַבֵּנוּ זַ"ל חֶדֶר מְיֻחָד, שֶׁהָיָה לְהַבַּעַל הַבַּיִת תְּפִיסַת יָד בּוֹ, וְנִכְנַס הַבַּעַל הַבַּיִת פִּתְאֹם לְאוֹתוֹ הַחֶדֶר, וּמָצָא אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב בְּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַל הָאָרֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָז חֲלוּשׁ מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר אֲשֶׁר חִיּוּתוֹ הָיָה בְּנֵס וְכִמְעַט שֶׁנִּגְוַע בְּכָל עֵת, אַף עַל פִּי כֵן לֹא עָזַב דַּרְכּוֹ הַטּוֹב עַל פִּי פְּשִׁיטוּת עַד הַשָּׁעָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנִּסְתַּלֵּק לְמַעְלָה לְמַעְלָה בְּשָׁלוֹם, אַשְׁרֵי לוֹ:

קסה

בְּכָל פַּעַם שֶׁהָיָה מְסַפֵּר מֵעֹצֶם הַפְלָגַת מַעֲלָתוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ הַגְּבוֹהָה מְאֹד מְאֹד, הָיָה אוֹמֵר בְּכָל פַּעַם: אֲבָל מְאֹד יָגַעְתִּי עַל זֶה, 1"אִיךְ הָאב זַייֶער גִּיהָארוֶויט, אִיךְ הָאב זַייֶער פִּיל גִּיפַאסְט". וְעִקַּר סִפּוּרוֹ בְּפָנֵינוּ דְּבָרִים כָּאֵלּוּ הָיָה בִּשְׁבִיל קִנְאַת סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁנִּהְיֶה מְקַנְּאִים עַצְמֵנוּ

בְּמַעֲלָתוֹ הַגְּדוֹלָה כְּדֵי שֶׁגַּם אֲנַחְנוּ נַעֲשֶׂה כְּמוֹתוֹ, וְנֵלֵךְ בִּדְרָכָיו לְהִתְיַגֵּעַ וְלִטְרֹחַ וְכוּ' וְלַעֲבֹד ה' כְּמוֹתוֹ. וּפַעַם אַחַת סִפֵּר עִם אֶחָד מֵעִנְיָנִים אֵלּוּ, וְהִתְפָּאֵר לְפָנָיו מֵעֹצֶם גְּדֻלַּת מַעֲלָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ הַגְּבוֹהָה הָעֲצוּמָה וְכוּ', כְּמִי שֶׁמִּתְפָּאֵר וּמִתְגָּרֶה עִם חֲבֵרוֹ בִּגְדוֹלוֹת כְּדֵי שֶׁיִּתְקַנֵּא בּוֹ חֲבֵרוֹ. וְזֶה הָאִישׁ אָמַר לוֹ: מִי יוּכַל לָבוֹא לָזֶה לִזְכּוֹת לְמַדְרֵגַתְכֶם, כִּי יֵשׁ לָכֶם נְשָׁמָה גְּבוֹהָה מְאֹד בְּוַדַּאי. וְהִקְפִּיד רַבֵּנוּ זַ"ל מְאֹד עַל זֶה, וְאָמַר: זֶהוּ הַחִסָּרוֹן שֶׁלָּכֶם, שֶׁנִּדְמֶה לָכֶם שֶׁעִקַּר גְּדֻלַּת וְהַשָּׂגַת הַצַּדִּיקִים הַגְּבוֹהִים הוּא רַק מִצַּד הַנְּשָׁמָה הַגְּבוֹהָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם. כִּי בֶּאֱמֶת לֹא כֵן הַדָּבָר, רַק כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוּכַל לִזְכּוֹת לָבוֹא לְמַדְרֵגָתוֹ לִהְיוֹת כְּמוֹנִי מַמָּשׁ, כִּי הָעִקָּר תְּלוּי רַק בִּיגִיעוֹת וַעֲבוֹדוֹת בֶּאֱמֶת. וְכֵן שָׁמַעְתִּי גַּם כֵּן כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהָעִקָּר תְּלוּי רַק בִּיגִיעוֹת וַעֲבוֹדוֹת וְכוּ':

קסו

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ שֶׁאָמַר: הָעוֹלָם סוֹבְרִים שֶׁמְּחַמַּת שֶׁאֲנִי נֶכֶד הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב זַ"ל, מֵחֲמַת זֶה זָכִיתִי לְמַדְרֵגָתִי. לֹא כֵן הוּא, רַק עִם דָּבָר אֶחָד הִצְלַחְתִּי, וְעַל יְדֵי זֶה זָכִיתִי לַעֲלוֹת לְמָה שֶׁזָּכִיתִי. וְאָמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "מִיט אַיין זַאךְ אִיז מִיר גִּירַאטִין" (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן תר"ט-ב'):

קסז

לְעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אֲנָחָה שׁוֹבֶרֶת גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם" (בְּרָכוֹת נח:), סִפֵּר שֶׁאֲצָלוֹ הָיָה כָּךְ מַמָּשׁ. כִּי בִּימֵי נְעוּרָיו בְּעֵת שֶׁיָּצַע בַּעֲבוֹדַת ה', הָיָה לִפְעָמִים עוֹשֶׂה אֵיזֶה אֲנָחָה, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מְנַסֶּה עַצְמוֹ אִם יוּכַל לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, וְלֹא הָיָה יָכוֹל אָז לְהַגְבִּיהַּ יָדָיו, כִּי גּוּפוֹ הָיָה מִשְׁתַּבֵּר בֶּאֱמֶת מַמָּשׁ מֵחֲמַת אֲנָחָתוֹ:

קסח

גַּם סִפֵּר מִגֹּדֶל הַבּוּשָׁה שֶׁהָיָה לוֹ, שֶׁהָיָה מִתְבַּיֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְהָיָה מַרְגִּישׁ מַמָּשׁ הַבּוּשָׁה עַל פָּנָיו. וְהָיָה מַרְגִּישׁ כְּמוֹ מִי שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ מֵחָבֵרוֹ מְאֹד, כִּי הָיָה מַרְגִּישׁ שֶׁמַּתְחִילִין מַרְאֶה פָּנָיו לְהִשְׁתַּנּוֹת לְכַמָּה גְּוָנִין כְּדֶרֶךְ הַמִּתְבַּיְּשִׁין מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי. וּכְבָר נִתְבָּאֵר מִגֹּדֶל הַבּוּשָׁה וְהַיִּרְאָה שֶׁהָיְתָה מֻנַּחַת עַל פָּנָיו תָּמִיד אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה כָּזֹאת. וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נַחוּם זַ"ל מִטְּשֶׁאַרְנָאבִּיל רָאָה אוֹתוֹ בִּימֵי נְעוּרָיו בְּקָהִלַּת מֶעזְוִועזְוִוקְע, וְנִתְבַּהֵל מֵעֹצֶם הַיִּרְאָה שֶׁהָיָה עַל פָּנָיו אָז. וְאָמַר שֶׁמִּזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶּחֱטָאוּ" (שְׁמוֹת כ') זֶה רוֹאִין בְּחוּשׁ אֲצָלוֹ:

קסט

וְעֵינָיו הָיוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ מַמָּשׁ, בִּפְרָט בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ הָיוּ עֵינָיו מְאִירוֹת מְאֹד מְאֹד, וּפָנָיו הָיוּ מְאִירוֹת וּמַאֲדִימוֹת מְאֹד בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ. וּמִי שֶׁלֹּא רָאָה עֹצֶם קְדֻשָּׁתוֹ וְרִשְׁפֵּי

שֶׁלְּהֶבֶת דְּבֵקוּתוֹ בְּשַׁבָּת קֹדֶשׁ, וְסֵדֶר הַקִּדּוּשׁ שֶׁלּוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת עִם סֵדֶר הַשֻּׁלְחָן, וְהַנִּגּוּן שֶׁהָיָה מְזַמֵּר "אַתְקִינוּ סְעוּדְתָא אֲזַמֵּר בִּשְׁבָחִין", וְאֵיךְ שֶׁהָיָה מְזַמֵּר שְׁאָר הַזְּמִירוֹת כָּל מְקַדֵּשׁ וּמְנוּחָה וְשִׂמְחָה, וְאֵשֶׁת חַיִל, וּמֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, וּמִי שֶׁלֹּא רָאָה זֹאת, לֹא רָאָה טוֹב מֵעוֹלָם. וְכָל מִי שֶׁעָמַד אָז בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד הָיָה מֵעִיד שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִרְאֶה כָּזֹאת עַד שֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ צִדְקֵנוּ. וְאִלּוּ כָּל הַיָּמִים דְּיוֹ וְכוּ', אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר אֶפֶס קָצֶה וְעִצֶּם הַיִּפְי וְהַקְּדֻשָּׁה הַנּוֹרָאָה וְהַיִּרְאָה הָעֲצוּמָה וַעֲרֵיבַת נְעִימַת דְּבֵקוּת הַנִּפְלָא שֶׁהָיָה אָז בַּעֲנָוָה בֶּאֱמֶת, אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה כָּזֹאת בָּעוֹלָם, וְכָל זֶה לְפִי תְּפִיסַת דַּעְתֵּנוּ מִלְּבַד סְתָרִי נִסְתָּרוֹת שֶׁהָיָה לוֹ בָּזֶה.

קֹדֶם הַקִּדּוּשׁ הָיָה נוֹטֵל הַכּוֹס בְּיָדוֹ, וְהָיָה עוֹמֵד זְמַן רַב עִם הַכּוֹס בְּיָדוֹ לִפְנֵי הַשֻּׁלְחָן בְּשִׁתִיקָה, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִין מִמֶּנּוּ כִּי אִם קְצָת קוֹל הִשְׁתּוֹקְקוּת, וְעָלָה אָז לְמָקוֹם שֶׁעָלָה. אַחַר כָּךְ אַחַר שֶׁשָּׁהָא הַרְבֵּה מְאֹד, פָּתַח פִּיו בִּנְעִימוּת נִפְלָא יוֹם הַשִּׁשִּׁי כוּ' (וְאָמַר שֶׁבְּחֻבָּה רִאשׁוֹנָה וְכוּ' עַיֵּן לְקַמָּן) (סִימָן ר"י):

קע

פַּעַם אַחַת שְׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: מַדּוּעַ כַּמָּה יְרֵאִים הִתְיַגְּעוּ בַּעֲבוֹדַת ה' הַרְבֵּה מְאֹד (שְׁקוֹרִין "הַאריוֶוין"), וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הִגִּיעוּ לְמַדְרֵגַת הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים? הֵשִׁיב בְּפִשִׁיטוּת: מִסְתָּמָא לֹא הִתְיַגְּעוּ כָּל כָּךְ. (וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "מִן הַסְּתָם הָאבֶּן זַייא נִיט גִיהָאריוֶועט"). כִּי הַכְּלָל שֶׁעִקַּר הוּא הַיְגִיעָה, וְהַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה:

קעא

שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי יוּדְל זַצַ"ל שֶׁאָמַר, שֶׁשָּׁמַע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהִתְפָּאֵר שֶׁהוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל בְּעִנְיַן שְׁבִירַת תַּאֲווֹת, שֶׁאִישׁ רַךְ בַּשָּׁנִים כְּמוֹתוֹ יִשְׁבֹּר לְגַמְרֵי כָּל כָּךְ כָּל הַתַּאֲווֹת, זֶה הַדָּבָר לֹא נִמְצָא כְּלָל. כִּי נִמְצְאִים כַּמָּה צַדִּיקִים שֶׁיָּצְאוּ מִן הַתַּאֲווֹת, אֲבָל לֹא יָצְאוּ לְגַמְרֵי עַד עֵת זִקְנָתָם. וְתָפַס לְדֻגְמָא כַּמָּה צַדִּיקִים גְּדוֹלִים, וְאָמַר שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יָצְאוּ מִן הַתַּאֲווֹת עַד אֲשֶׁר בָּאוּ בַּשָּׁנִים. אֲבָל אִישׁ רַךְ בַּשָּׁנִים כְּמוֹנִי בִּימֵי הַנְּעוּרִים וְהַיְלְדוּת מַמָּשׁ, יִשְׁבֹּר כָּל הַתַּאֲווֹת כָּל כָּךְ כְּמוֹנִי, זֶה אֵין נִמְצָא כְּלָל. וְעַיֵּן לְעֵיל (בְּשִׁבְחֵי הָר"ן) שֶׁבִּימֵי יַלְדוּתוֹ מַמָּשׁ, קֹדֶם שֶׁהָיָה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, כְּבָר שָׁבַר וּבִטֵּל לְגַמְרֵי כָּל הַתַּאֲווֹת בְּתַכְלִית הַבִּטּוּל.

וְהִתְחִיל לְסַפֵּר אָז אֵיךְ הוּא רָחוֹק מִכָּל הַתַּאֲווֹת. וְאָמַר, שֶׁלֶּאֱכֹל נִמְאָס אֶצְלוֹ לְגַמְרֵי, וּכְשֶׁבָּא לוֹ עֵת הָאֲכִילָה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלָיו מְאֹד, וּכְשֶׁנִּזְכָּר מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה מִן הָאֲכִילָה נִמְאָס עָלָיו מְאֹד מְאֹד לֶאֱכֹל, וְהוּא מֻכְרָח בְּעֵת הָאֲכִילָה לְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְעַל כֵּן הוּא מְדַבֵּר לִפְעָמִים בִּשְׁעַת אֲכִילָה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל בְּהֶסַּח הַדַּעַת לַחֲטֹף אֵיזֶה מְעַט אֲכִילָה לְתוֹךְ גּוּפוֹ בִּשְׁבִיל קִיּוּם הַגּוּף, כִּי קָשֶׁה וְנִמְאָס מְאֹד עָלָיו הָאֲכִילָה. וּבְעִנְיַן תַּאֲוַת מִשְׁגָּל בָּזֶה אֲנִי חִדּוּשׁ נִפְלָא, וּכְבָר מְבֹאָר מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיֵּי מוֹהַר"ן רט"ז):

קעב

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁפַּעַם אֶחָד נָתַן הַטַּלִּית הַיָּשָׁן שֶׁלּוֹ בְּמַתָּנָה לְאֶחָד מֵחֲשׁוּבָיו. עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל לְהָאִישׁ הַזֶּה שֶׁנָּתַן לוֹ הַטַּלִּית שֶׁלּוֹ: הִזָּהֵר מְאֹד לְכַבֵּד הַטַּלִּית הַזֶּה, כִּי כְּמוֹ מִסְפַּר שְׂעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּהַטַּלִּית, כָּל כָּךְ דְּמָעוֹת שָׁפַכְתִּי עַד שֶׁיְּדַעְתִּי מַהוּ טַלִּית:

גדולות נוראות השגתו

קעג

שָׁמַעְתִּי מֵאֲנָשִׁים שֶׁאָמַר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּעֵת שֶׁבָּא מֵעֵבֶר לַגֶּרֶעניץ (מֵעֵבֶר לַגְּבוּל), שֶׁנִּתְרַחֵק לְשָׁם אֵיזֶה שָׁנִים וְלֹא רָאָה אֶת רַבֵּנוּ זַ"ל עֶרֶךְ שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹתֵר מֵחֲמַת הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהָיָה בְּמֶעְדְוֶוועדְבֶקָא שֶׁהִקְפִּיד עָלָיו רַבֵּנוּ זַ"ל וְכוּ', וְאֵינִי בָּקִי בַּמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת הֵיטֵב. וּמֵחֲמַת זֶה אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל פַּעַם אַחַת: אֲנִי רוֹצֶה לְשַׁלֵּחַ (שִׁקוֹרִין "פַאר שׁוּקֶען") מֵעֵבֶר לַנָּהָר דַּאן. וְסִבֵּב הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ סִבּוֹת שֶׁבְּסָמוּךְ מְאֹד נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר שֶׁנָּסַע רַבִּי שִׁמְעוֹן לְשָׁם לִסְבִיבוֹת נָהָר דַּאן הַנַּ"ל, שֶׁהוּא רָחוֹק בְּעֶרֶךְ מֵאָה פַּרְסָאוֹת וְיוֹתֵר מִמֶּעדְוֶוועדְבֶקָא. כִּי שָׁם עִקַּר מְדִינַת רוּסְיָא כַּיָּדוּעַ, וִיהוּדִים אֵינָם נִמְצָאִים שָׁם כִּי אִם אֶחָד מֵאֶלֶף. וּבִפְרָט לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים. וְנָסַע רַבִּי שִׁמְעוֹן לְשָׁם לְפִי שָׁעָה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ סִבֵּב שֶׁנִּתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהֻכְרַח רַבִּי שִׁמְעוֹן לְהִתְעַכֵּב כַּמָּה שָׁנִים. וּמַה שֶּׁעָבַר עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאוֹתָן הַשָּׁנִים יִקָּצְרוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת. כִּי הָיָה דָּר בֵּין הַגּוֹיִים כַּמָּה שָׁנִים וְכוּ'. וְהָיָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁם כַּמָּה נִסְיוֹנוֹת. וּבְתוֹךְ כָּךְ, בְּאוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁם, בְּתוֹךְ כָּךְ יָצָא רַבֵּנוּ זַ"ל מִזְּלַאטִיפָּאלִי וְקָבַע דִּירָתוֹ פֹּה בְּרֶסְלֶב, וְיָשַׁב כָּאן לְעֶרֶךְ שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאַחַר כָּךְ בָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְכָאן. וְאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל: דַּע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָיָה חִלּוּק אֶצְלִי מִיּוֹם לַדָּתִי עַד הַיּוֹם שֶׁיָּצָאתָ מִמֶּנִּי, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ חִלּוּק עַכְשָׁו בֵּין הַיּוֹם שֶׁיָּצָאתָ מִמֶּנִּי לְבֵין הַיּוֹם הַזֶּה. כְּלוֹמַר, כָּל כָּךְ עָלָה מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וּמִשָּׁם לְהַלָּן יוֹתֵר, גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, עַד שֶׁנֶּעְתַּק בְּאֵלּוּ הַשָּׁנִים מַדְרֵגוֹת רַבּוֹת כָּל כָּךְ, עַד שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק אֶצְלוֹ בֵּין אוֹתוֹ הַזְּמַן לְבֵין עַכְשָׁו כְּמוֹ הַחִלּוּק שֶׁהָיָה בֵּין יוֹם לֶדָתוֹ לְאוֹתוֹ הַזְּמַן.

וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ בְּקִדְקֳדוֹ יוּכַל לְהָבִין מְעַט מִגְּדֻלַּת רַבֵּנוּ זַ"ל מֵעִנְיָן זֶה. כִּי בְּעֵת שֶׁיָּצָא רַבִּי שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ כְּבָר הָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכָל מַה שֶּׁעָבַר עַל רַבֵּנוּ זַ"ל קֹדֶם זֶה, וְכָל הַגְּדוֹלוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת וְהַנִּפְלָאוֹת פְּלָאֵי פְּלָאוֹת שֶׁזָּכָה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת עֲצוּמוֹת וְנוֹרָאוֹת שֶׁלֹּא נִשְׁמְעוּ וְלֹא נִרְאוּ בָּעוֹלָם קֹדֶם שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ', וְאַחַר־כָּךְ כָּל הַצָּרוֹת וְהַהַרְפַּתְקָאוֹת וְכוּ' שֶׁעָבַר עָלָיו קֹדֶם שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁזָּכָה לָבוֹא לְשָׁם וְלַחֲזֹר מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם וְכוּ', וְהִשִּׂיג שָׁם מַה שֶּׁהִשִּׂיג וְכוּ'. וְאָמַר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיָּדַע קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא כְּלֹא מַמָּשׁ.

וְהָיָה מִתְבַּיֵּשׁ מְאֹד מְאֹד עִם דַּרְכֵי תּוֹרָתוֹ וְהַשָּׂגָתוֹ שֶׁיֵּדַע קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ מַעְלָה מַעְלָה בְּכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וְכוּ'. וּבְעֵת שֶׁנָּסַע רַבִּי שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ, כְּבָר הָיָה אֵיזֶה שָׁנִים אַחַר בִּיאָתוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. רְאֵה וְהָבֵן וְהַבֵּט בְּאֵיזֶה מַעֲלָה וּמַדְרֵגָה עָמַד אָז. וְאַחַר כָּל אֵלֶּה כְּשֶׁנִּתְרַחֵק רַבִּי שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ יוֹתֵר קְצָת, אָמַר שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין הַשָּׂגָתוֹ בְּעֵת שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ וּבֵין עַכְשָׁו, כְּמוֹ הַחִלּוּק שֶׁיֵּשׁ בֵּין יוֹם לִדָּתוֹ לְהַיּוֹם שֶׁיָּצָא רַבִּי שִׁמְעוֹן מִמֶּנּוּ:

קעד

שָׁמַעְתִּי מֹרַנִי שִׁמְעוֹן הַנַּ"ל שֶׁאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, פֹּה בְּרֶסְלֶב סוֹף יָמָיו: כְּמוֹ שֶׁאַתָּה רוֹאֶה אוֹתִי, כָּל מַה שֶּׁיָּגַעְתִּי וְטָרַחְתִּי וּפָעַלְתִּי עַל יְדֵי עֲבוֹדָתִי מֵעוֹדִי עַד הַיּוֹם הַזֶּה, עַתָּה אֲנִי יָכוֹל לִפְעֹל כָּל זֶה בְּיוֹם אֶחָד. וְאַחַר־כָּךְ בִּזְמַן אַחֵר אָמַר לוֹ שֶׁעַתָּה יָכוֹל לִפְעֹל כָּל זֶה בְּשָׁעָה אַחַת, וְאַחַר־כָּךְ אָמַר שֶׁעַתָּה יָכוֹל לִפְעֹל כָּל זֶה בְּרֶגַע אַחַת. וְהָבֵן הֵיטֵב עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים, כִּי בְּעֵת שֶׁאָמַר זֹאת לְרַבִּי שִׁמְעוֹן כְּבָר הִשִּׂיג מַה שֶּׁהִשִּׂיג, וּכְבָר אָמַר עַד אוֹתָהּ הָעֵת כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁכָּל הָעֲבוֹדָה וְהַשָּׂגָה שֶׁמִּקֹּדֶם אֵינָהּ נֶחֱשֶׁבֶת לִכְלוּם נֶגֶד מַה שֶּׁהִשִּׂיג עַכְשָׁו, אַף עַל פִּי שֶׁגַּם מִקֹּדֶם הָיְתָה הַשָּׂגָתוֹ עֲצוּמָה וְנִשְׂגָּבָה מְאֹד מְאֹד. וְכֵן הָיָה כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים עַד אוֹתוֹ הָעֵת, כִּי גַּם קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה הַשָּׂגָתוֹ גְּבוֹהָה מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה בְּעֵינָיו כָּל הַהַשָּׂגָה שֶׁל קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נֶחֱשֶׁבֶת כְּלֹא מַמָּשׁ, וְהָיָה מִתְבַּיֵּשׁ מִמֶּנָּה. וְגַם אַחַר כָּךְ עָלָה בְּכָל פַּעַם מִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ, מַה שֶּׁאֵין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וְהַלֵּב לַחֲשֹׁב וְכוּ' וְכוּ', כַּמּוּבָן מֵעַט בַּסְּפוּרִים שֶׁמִּכְּבָר. וְאַחַר־כָּךְ אָמַר כַּנַּ"ל. רְאֵה וְהַבֵּט וְהָבֵן בַּסְּפוּרִים שֶׁמִּכְּבָר, וְאָז תָּבִין מְעַט מֵעֹצֶם גְּדֻלַּת דְּבָרִים הָאֵלֶּה.

גַּם שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר: כְּשֶׁזּוֹכִין לְדַעַת שָׁלֵם, אָזַי יְכוֹלִין לַעֲשׂוֹת וְלַעֲבֹד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרֶבַע שָׁעָה מַה שֶּׁאָדָם אַחֵר צָרִיךְ לַעֲבֹד וּלְהִתְיַגֵּעַ עַל זֶה שִׁבְעִים שָׁנָה:

קעה

קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ הַצַּדִּיקִים עוֹשִׂים פִּדְיוֹן. כִּי צְרִיכִין לֵידַע כָּל הַכ"ד [עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה] בָּתֵּי דִינִים (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן סִימָן רט"ו). כִּי כְּשֶׁמְּבִיאִים הַפִּדְיוֹן צָרִיךְ לֵידַע בְּאֵיזֶה בֵּית דִּין דָּנִין אוֹתוֹ. כִּי אוּלַי הוּא עוֹשֶׂה פִּדְיוֹן וְהַמְּתָקָה הַשַּׁיָּךְ לְבֵית דִּין זֶה, וּבֶאֱמֶת הוּא נִדּוֹן בְּבֵית דִּין אַחֵר. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לֵידַע בְּאֵיזֶה בֵּית דִּין הוּא נִדּוֹן, וְלֵידַע הַפִּדְיוֹן וְהַהַמְתָּקָה שֶׁל אוֹתוֹ הַבֵּית דִּין.

אֲנִי יוֹדֵעַ כָּל הַכ"ד בָּתֵּי דִינִים, וַאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת ("אַפִּילַאצִיָּע") [עַרְעוּר] מִבֵּית דִּין לְבֵית דִּין עַד הַכ"ד בָּתֵּי דִינִים. דְּהַיְנוּ שֶׁאֲנִי יָכוֹל לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה לִי הַמִּשְׁפָּט שֶׁל בֵּית דִּין זֶה

וַאֲנִי רוֹצֶה לָדוּן בְּבֵית דִּין אַחֵר. וְכֵן מִבֵּית דִּין לְבֵית דִּין עַד כֻּלָּם. וּמִסְתָּמָא מוֹעִיל בְּוַדַּאי, כִּי עַל כָּל פָּנִים בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִמְשָׁךְ וְנִדְחֶה הַמִּשְׁפָּט, וּכְשֶׁנִּמְשָׁךְ קַל יוֹתֵר הַדָּבָר. כִּי בְּתוֹךְ כָּךְ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ הָאָדָם אֵיזֶה מִצְוָה וְכַיּוֹצֵא. וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ מוֹעִיל אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת ("אַנדֶערְסְטֶענֶיא") דְּהַיְנוּ לִשְׁלֹחַ הַדָּבָר לְהַקֵּיסָר בְּעַצְמוֹ (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן רמ"ב). וְזֶהוּ מְלָאכָה גְּדוֹלָה וְחָכְמָה גְּדוֹלָה. זֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ שׁוּם אֶחָד בַּדּוֹר. וְגַם לֹא יֵדַע עֲדַיִן מִזֶּה שׁוּם אָדָם. כִּי הוּא מְלָאכָה גְּדוֹלָה לְהַכְנִיס כָּל הַבַּקָּשָׁה בְּתוֹךְ אֵיזֶה תֵּבוֹת בְּמִסְפָּר, וְגַם לִתֵּן הַכָּבוֹד לְהַקֵּיסָר כָּרָאוּי, כִּי בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לִשְׁלֹחַ הַרְבֵּה דְּבָרִים לְהַקֵּיסָר וְכוּ'.

גַּם אָמַר אֵינִי יוֹדֵעַ אֵיךְ יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן, כִּי אִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת פִּדְיוֹן כִּי אִם כְּשֶׁיּוֹדְעִין אֵיךְ הָיָה נוֹהֵג הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עִם הַשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ (עַיֵּן סֵפֶר הַמִּדּוֹת הַמְּתֻקָּת הַדִּין צ"ד):

קעו

קֹדֶם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָמַר אֵינִי יָכוֹל לִישֹׁן מֵחֲמַת שֶׁקֹּדֶם הַשֵּׁנָה בָּאִים וְעוֹמְדִים לְפָנַי כָּל הַשִּׁשִּׁים רִבּוֹא אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ'):

קעז

חֲזַק אֶת אֶחָד לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה, וְאָמַר שֶׁרְאוּי לוֹ לִשְׂמֹחַ בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אַתֶּם יוֹדְעִים מִגְּדֻלַּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, רְאוּי לָכֶם לִסְמֹךְ עָלַי, כִּי אֲנִי יוֹדֵעַ מִגְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהִזְכִּיר אָז הַפָּסוּק: "כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי גָּדוֹל ה'" וְכוּ' (תְּהִלִּים קל"ה). גַּם רָאוּי לָכֶם לִשְׂמֹחַ בִּי, מַה שֶּׁזָּכִיתֶם שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם רַבִּי כָּזֶה. גַּם חִזֵּק אוֹתוֹ שֶׁיִּשְׂמַח אֶת עַצְמוֹ אֲפִלּוּ בְּעִסְקֵי חֹל, וְאָמַר לוֹ: בְּוַדַּאי כֵּן הוּא, שֶׁבַּתְּחִלָּה צְרִיכִין לְשַׂמֵּחַ עַצְמוֹ בְּמִלֵּי דְּעַלְמָא בְּכָל מַה שֶּׁיְּכוֹלִין וְאַחַר כָּךְ בָּאִין לְשִׂמְחָה אֲמִתִּית:

קעח

פַּעַם אַחַת עָמַדְתִּי לְפָנָיו לְעֵת עֶרֶב סָמוּךְ לְתְפִלַּת הַמִּנְחָה. וְהָיָה מִסְתַּכֵּל בַּחַלּוֹן בְּדֶרֶךְ הִשְׁתּוֹקְקוּת נִמְרָץ וְכִלְיוֹן עֵינַיִם, וְדִבֵּר עִמִּי מֵעִנְיַן הַיּוֹם שֶׁחוֹלֵף וְעוֹבֵר מְהֵרָה. עָנָה וְאָמַר: מַה שֶּׁיֵּשׁ לִי לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם (וְאָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ הַפְלָגָה, כְּלוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה מְאֹד לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְשַׁעֵר), וְהִנֵּה הַיּוֹם חוֹלֵף וְעוֹבֵר מְהֵרָה. וְאָמַר בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "וָואס איך הָאב צוּ טְהוּן אִין דֶּעם עוֹלָם":

קעט

קֹדֶם הִסְתַּלְקוּתוֹ אָמַר, שֶׁכְּבָר הוּא עוֹמֵד עַכְשָׁו עַל מַדְרֵגָה כָּזוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג יוֹתֵר בְּשׁוּם אֹפֶן כָּל זְמַן שֶׁמְּלֻבָּשִׁין בְּהַגּוּף. וְאָמַר שֶׁמִּתְגַּעְגֵּעַ מְאֹד מְאֹד לְהִפָּשֵׁט גּוּפוֹ, כִּי אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד עַל מַדְרֵגָה אַחַת בְּשׁוּם אֹפֶן. כִּי כָּל יְמֵי חַיָּיו מֵעוֹלָם לֹא עָמַד עַל מַדְרֵגָה אַחַת אֲפִלּוּ כְּשֶׁהִגִּיעַ לְאֵיזֶה מַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה שֶׁיִּהְיֶה, אֲפִלּוּ לְתַכְלִית הַמַּעֲלָה, אַף עַל פִּי

כֵּן הָיָה מְחַפֵּשׂ יוֹתֵר עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְכֵן הָיָה תָּמִיד כָּל יְמֵי חַיָּיו כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. וּלְבַסּוֹף הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּבוֹהָה כָּזוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר בְּתוֹךְ הַגּוּף לְהַשִּׂיג יוֹתֵר בְּשׂוּם אֹפֶן, וְעַל כֵּן הָיָה מֻכְרָח לְהִסְתַּלֵּק. וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אִיךְ וואלְט שׂוֹין גִיעֶעְרִין דָּאס הֶעמְדִיל אוֹיס גִיטָאן. וואריִן אִיךְ קָאן אוֹיךְ איין מַדְרֵגָה ניט שְׂטֵיין" (כְּבָר רָצִיתִי לְפָשׂוֹט כֶּתֶנְתִּי מִפָּנַי שֶׁאֵינִי יָכוֹל לַעֲמֹד עַל מַדְרֵיגָה אַחַת):

קפ

פַּעַם אַחַת אָמַר לִי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהַיּוֹם נִרְאָה לוֹ מַלְאָךְ חָדָשׁ וְיוֹדֵעַ שְׁמוֹ. וְיֵשׁ תַּחְתָּיו מְמֻנִּים וְיֵשׁ לָהֶם שׂוֹפְרוֹת בְּיָדָם, וְהֵם תּוֹקְעִין תְּקִיעָה, וְאַחַר כָּךְ תְּרוּעָה, וְאַחַר כָּךְ חוֹזְרִים וְתוֹקְעִים תְּקִיעָה. וְהֵם כֻּלָּם חוֹפְרִים וּמְבַקְּשִׁים אַחַר אֲבֵדוֹת. כִּי יֵשׁ דְּבָרִים אֲבוּדִים הַרְבֵּה. וְזֶה בְּחִינַת: "~ תַּאֲוַת ~ רְשָׁעִים ~ תֹּאבֵד" (תְּהִלִּים קי"ב) רָאשֵׁי תֵּבוֹת תר"ת. "יַחְפְּרוּ וְיֹאבֵדוּ" (תְּהִלִּים פ"ג). וְלִפְעָמִים הַצַּדִּיק בְּעַצְמוֹ שֶׁמְּחַפֵּשׂ אַחַר אֲבֵדוֹת הוּא בְּעַצְמוֹ אֹבֵד לִפְעָמִים. וְזֶה בְּחִינַת: "יֵשׁ צַדִּיק אוֹבֵד בְּצִדְקוֹ" (קֹהֶלֶת ז'). וַאֲזַי הַצַּדִּיק עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל אוֹתוֹ הַחֵטְא שֶׁעַל יָדוֹ בָּאִין אֲבֵדוֹת. וּבְוַדַּאי אֵין לְהַצַּדִּיק אוֹתוֹ הַחֵטְא מַמָּשׁ רַק אֵיזֶה פְּגָם דַּק מִן הַדַּק מֵאוֹתוֹ הַחֵטְא, וַאֲזַי כְּשֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה עַל אוֹתוֹ הַפְּגָם הַדַּק שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ הַחֵטְא, אֲזַי אַחַר־כָּךְ חוֹזֵר וּמוֹצֵא אֲבֵדוֹת נוֹרָאוֹת. וּכְשֶׁמּוֹצֵא נַעֲשָׂה שִׂמְחָה וְרַעַשׁ גָּדוֹל. וְאָמַר אָז שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד מְאֹד לִהְיוֹת מְקַבֵּל. וּכְפִי הַנִּרְאֶה הוּא שֶׁמְּקַבֵּל מַזִּיק וּפוֹגֵם בְּעִנְיַן הָאֲבֵדוֹת שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּאִין אֲבֵדוֹת, כָּךְ נִרְאֶה לִי מִדְּבָרָיו, וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים וְנִפְלָאִים וְנוֹרָאִים מְאֹד. וְעַיֵּן מִזֶּה בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא מֵעִנְיַן מִכַּוָּנַת אֱלוּל שֶׁמְּסֻגָּל לִפְגַם הַבְּרִית (סִימָן פ"ז), וּמֵעִנְיַן הַפֵּרוֹת שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלוּ (סִימָן פ"ח), כִּי הַכֹּל אֶחָד עִם הַנַּ"ל. כָּךְ שָׁמַעְתִּי בְּפֵרוּשׁ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ וְאֵין אִתָּנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה:

קפא

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: אֲנִי יוֹדֵעַ חָכְמוֹת, שֶׁאִם הָיִיתִי מַתְחִיל לְגַלּוֹת מְעַט מֵהַחָכְמוֹת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ, הָיוּ יְכוֹלִים לִחְיוֹת עַל יְדֵי הַתַּעֲנוּג שֶׁל הַשָּׂגַת הַחָכְמוֹת הָאֵלּוּ לְבַד בְּלִי שׂוּם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְהָיָה כָּל הָעוֹלָם בְּטֵלִים בְּכָלוּת הַנֶּפֶשׁ לִשְׁמֹעַ חָכְמָתִי, וְהָיוּ בְּנֵי אָדָם יוֹצְאִים מֵחִיּוּתָם מֵעֹצֶם הַפְלָגַת מְתִיקַת נְעִימַת עֲרִיבַת הַחָכְמוֹת שֶׁהָיִיתִי מְגַלֶּה, אַךְ אֵינִי יָכוֹל לְגַלּוֹתָם לִבְנֵי אָדָם. כִּי תָּמִיד כְּשֶׁאֲנִי מַתְחִיל לְדַבֵּר עִם אֶחָד אֲנִי חָפֵץ לִשְׁמֹעַ וּלְקַבֵּל מִמֶּנּוּ דְּבָרִים עֶלְיוֹנִים, וּמֵחֲמַת זֶה הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְגַלּוֹת חָכְמָתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַמַּפְלֶגֶת מְאֹד. וְעוֹד סִפֵּר בְּעִנְיַן זֶה הַרְבֵּה בְּעִנְיַן עֹצֶם חָכְמָתוֹ, אַךְ לֹא זָכִיתִי לִשְׁמֹעַ זֹאת מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּעַצְמוֹ כִּי אִם מִפִּי אֲחֵרִים (וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסוֹף סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת, מִבֹּאר שָׁם מַה שֶׁשָּׁמַעְתִּי

בְּעַצְמִי שֶׁאָמַר, שֶׁיֵּשׁ חָכְמוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם שֶׁיְּכוֹלִין לִחְיוֹת בָּהֶם בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה עַיֵּן שָׁם (וְעַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן רל"ח):

קפב

פַּעַם אַחַת עָנָה וְאָמַר: עָלַי אֵין חוֹלְקִים כְּלָל, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁבּוֹדְקִים הַחוֹלְקִים עָלָיו, וְעַל אִישׁ כָּזֶה בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק. כְּלוֹמַר, כִּי הַחוֹלְקִים בּוֹדְקִים עָלָיו כְּזֹבִים וּשְׁקָרִים אֲשֶׁר לֹא עָלוּ עַל לִבּוֹ, שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ מַה שֶּׁהַכֹּל שֶׁקֶר וְכָזָב, וְעַל אִישׁ כָּזֶה שֶׁעָשָׂה כָּךְ כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים הֵם, בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק. נִמְצָא שֶׁעָלָיו אֵינָם חוֹלְקִים כְּלָל, כִּי אִם הָיוּ יוֹדְעִין גֹּדֶל צַדְקָתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְכוּ', בְּוַדַּאי לֹא הָיוּ חוֹלְקִים עָלָיו, רַק אַדְרַבָּא הָיוּ רָצִים אַחֲרָיו בְּהִתְלַהֲבוּת נִפְלָא כָּרָאוּי, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה כְּמוֹ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, וְעַל אִישׁ כָּזֶה בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק. וְאָמַר שֶׁהֵם חָתְכוּ וְצִירוּ לְעַצְמָם אָדָם וְחוֹלְקִים עָלָיו. "זַייא הָאבִּין זִיךְ אוֹיס גִּישְׁנִיצְט אַה מֶענְטְש אֵין קְרוּגְן אוֹיף אִיהֶם" (הַיְנוּ כַּנַּ"ל. שֶׁאֵינָם חוֹלְקִים עָלָיו רַק עַל זֶה הָאִישׁ שֶׁצִּירוּ לְעַצְמָן בְּשֶׁקֶר שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכוּ' וְכַנַּ"ל):

קפג

פַּעַם אַחַת בָּא מִן הַחוּץ וְחָשׁ בְּמֵעָיו, וְאָמַר שֶׁהִרְגִּישׁ בָּזֶה שֶׁיְּבוֹא לוֹ מָעוֹת. וְהָרֶמָז: "וְצֶאֱצָאַי מֵעֶיךָ כִּמְעוֹתָיו" (יְשַׁעְיָה מ"ח). וְכֵן הֲוָה שֶׁבָּא מָעוֹת עַל הַבֵּי דאר:

קפד

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁאֶחָד בָּא אֵלָיו וְהוּא נוֹתֵן לוֹ שָׁלוֹם וּפוֹשֵׁט יָדוֹ לְיָדוֹ (כְּמִנְהָג הָעוֹלָם בְּשָׁעַת נְתִינַת שָׁלוֹם), אָז תֵּכֶף הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שֶּׁעָבַר אוֹתוֹ הָאִישׁ. וְאָמַר רֶמֶז עַל זֶה: "יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָע" (מִשְׁלֵי י"א). שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁפּוֹשֵׁט "יָד לְיָד", דְּהַיְנוּ נְתִינַת שָׁלוֹם, שׁוּב "לֹא יִנָּקֶה רָע", כִּי תֵּכֶף נִתְגַּלֶּה לוֹ הַכֹּל:

גַּם כְּבָר שָׁמַעְתִּי קְצָת מִזֶּה. וְעָשָׂה זֹאת כִּלְאַחַר יַד וְהָיָה נֶחֱשָׁב אֶצְלוֹ לְדָבָר פָּשׁוּט וְקַל מַה שֶּׁיּוֹדֵעַ אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה וְעָבַר וְכוּ'. וְאָמַר שֶׁבִּלְתִּי יְדִיעָה בְּדָרְךְ הַשָּׂגָה יְכוֹלִים גַּם כֵּן לְהָבִין וְלֵידַע עַל פִּי חָכְמָה. כִּי יְכוֹלִים לְהָבִין מִדְּבָרָיו שֶׁל הָאִישׁ. גַּם יֵשׁ כַּמָּה סִימָנִים. וְאָמַר כִּי בְּהַחֹטֶם יְכוֹלִים לְהַכִּיר הַנּוֹאֵף, גַּם אָמַר שֶׁבְּהַחֲגוֹרָה יְכוֹלִין לְהַכִּיר אֱמוּנָתוֹ, אִם אֱמוּנָתוֹ שְׁלֵמָה, וְכֵן יֵשׁ שְׁאָר סִימָנִים. וְכַמָּה אֲנָשִׁים שֶׁבָּאוּ לְפָנָיו וְהוּא הִגִּיד לָהֶם מַה שֶּׁעָשׂוּ:

קפה

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ כָּל שָׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. וּמִתְּחִלָּה אָמַר שֶׁיּוֹדֵעַ אוֹתָם מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וַעֲדַיִן אֵינוֹ יוֹדֵעַ אוֹתָם מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אַחַר אֵיזֶה זְמַן אָמַר, שֶׁכְּבָר זָכָה לֵידַע אֶת שָׁרְשֵׁי הַנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל גַּם מִתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

וְהָיָה יוֹדֵעַ לָתֵת תִּקּוּנִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁצִּוָּה לֹא הָיָה עִנְיְנֵי סוֹדוֹת לְכַוֵּן כַּוָּנוֹת וְיִחוּדִים, רַק כָּל הַהַנְהָגוֹת שֶׁצִּוָּה לִמְקֹרָבָיו הָיוּ עִנְיְנֵי עֲבוֹדוֹת. לְאֶחָד צִוָּה בְּתִתְחַלָּה לְהִתְעַנּוֹת אֵיזֶה הַפְסָקוֹת. וְהִזְהִיר עַל מְקֹרָבָיו שֶׁלֹּא יִתְעַנּוּ מֵעַצְמָן כְּלָל, רַק בַּיָּמִים שֶׁצִּוָּה עֲלֵיהֶם (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תצ"א). וְלִפְעָמִים צִוָּה לְאֶחָד לְהִתְעַנּוֹת מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת. וְצִוָּה לְכַמָּה אֲנָשִׁים שֶׁיִּהְיוּ נְעוֹרִים לַיְלָה אַחַת בְּשָׁבוּעַ, וְשֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מֵעֵת לְעֵת אֶחָד בְּשָׁבוּעַ דָּבָר מִן הַחַי. לְכַמָּה אֲנָשִׁים צִוָּה לְהִתְעַנּוֹת עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְכֵן צִוָּה עַל רֹב אֲנָשִׁים שֶׁיִּזְהֲרוּ לֵילֵךְ לְמִקְוֶה לִטְבֹּל בְּיָמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן, וְזֶה צִוָּה לְכַמָּה אֲנָשִׁים. לְכַמָּה אֲנָשִׁים צִוָּה לוֹמַר ח"י [שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה] פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת בְּכָל יוֹם, וְכֵן כַּמָּה וְכַמָּה הַנְהָגוֹת שֶׁצִּוָּה בְּעִנְיַן הַלִּמּוּד, שֶׁלָּזֶה צִוָּה לִלְמֹד זֹאת וְלָזֶה צִוָּה לִלְמֹד זֹאת.

וְזֹאת הָיְתָה הַנְהָגָה הַכְּלָלִיּוֹת שֶׁצִּוָּה וְהִזְהִיר אֶת כֻּלָּם, דְּהַיְנוּ לִלְמֹד פּוֹסֵק בְּכָל יוֹם. אֲפִלּוּ בְּיוֹם שֶׁאֵין לוֹ פְּנַאי, יִלְמַד עַל כָּל פָּנִים אֵיזֶה סְעִיף "שֻׁלְחָן עָרוּךְ" בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא. וְאָמַר שֶׁהוּא חִיּוּב גָּדוֹל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (לְעֵיל כ"ט). גַּם זֹאת הָיְתָה הַנְהָגָה כְּלָלִיּוּת שֶׁהִזְהִיר אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דְּהַיְנוּ לְהִתְבּוֹדֵד בְּכָל יוֹם וִיפָרֵשׁ שִׂיחָתוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְשִׂיחָה זוֹ תִּהְיֶה בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ וְכוּ', וְכַמְבֹאָר מִזֶּה בִּסְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּכְבָר נִדְפַּס (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא כ"ה).

וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה שֹׁאַר עִנְיְנֵי הַנְהָגוֹת שֶׁצִּוָּה עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט, כִּי לְכָל אֶחָד וְאֶחָד צִוָּה הַנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת. וְגַם בְּאָדָם אֶחָד הָיָה שִׁנּוּי בְּעִנְיַן הַהַנְהָגוֹת, שֶׁבִּתְחִלָּה צִוָּה עַל אֶחָד לִנְהֹג הַנְהָגוֹת אֵלּוּ, כְּגוֹן לוֹמַר ח"י פְּרָקִים מִשְׁנָיוֹת וְכֵיוֹצֵא, וְאַחַר־כָּךְ בְּמֶשֶׁךְ אֵיזֶה זְמַן פִּטְרוֹ מֵהַהַנְהָגָה זוֹ וְצִוָּה עָלָיו הַנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת. וְאַחַר כָּךְ עוֹד בְּמֶשֶׁךְ אֵיזֶה זְמַן צִוָּה עָלָיו הַנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת. וְכֵן הִתְנַהֵג עִם מְקֹרָבָיו תָּמִיד. לְאֶחָד צִוָּה לוֹמַר פָּסוּק מְיֻחָד בְּכָל יוֹם, וּלְאֶחָד צִוָּה לוֹמַר אֵיזֶה מִשְׁנָה מְיֻחֶדֶת בְּכָל יוֹם, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וְהַכְּלָל, שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד צִוָּה הַנְהָגוֹת מְיֻחָדוֹת כְּפִי מַה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ לְתַקֵּן מַה שֶּׁפָּגַם וּכְפִי שׁוֹרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ. וְיֵשׁ הַנְהָגוֹת כְּלָלִיּוֹת שֶׁצִּוָּה לְכָל הַמְקֹרָבִים שֶׁלּוֹ כַּנַּ"ל. וְיֵשׁ הַנְהָגוֹת שֶׁהָיָה כְּלָלִיּוּת לְכַמָּה וְכַמָּה אֲנָשִׁים, וְיֵשׁ הַנְהָגוֹת שֶׁהָיוּ מְיֻחָדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּיחוּד.

וְכֵן בְּעִנְיַן הַזְּמַן, יֵשׁ הַנְהָגוֹת שֶׁצִּוָּה לִנְהֹג אוֹתָם כָּל יְמֵי חַיָּיו, כְּגוֹן לְמוּד הַפּוֹסְקִים, שֶׁעַל זֶה הִזְהִיר בְּפֵרוּשׁ לִנְהֹג זֹאת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְיֵשׁ הַנְהָגוֹת שֶׁהָיוּ תְּלוּיִים בַּזְּמַן, שֶׁבִּזְמַן זֶה צִוָּה לִנְהֹג הַנְהָגָה זוֹ, וּבִזְמַן אַחֵר צִוָּה הַנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת וְכַנַּ"ל. וְכָל הַהַנְהָגוֹת שֶׁצִּוָּה אֲפִלּוּ הַהַנְהָגוֹת שֶׁהָיוּ נִרְאִים כִּדְבָרִים פְּשׁוּטִים, לֹא הָיְתָה שׁוּם הַנְהָגָה עַל פִּי פָּשׁוּט, כִּי הָיָה לוֹ זַ"ל בָּזֶה כַּמָּה וְכַמָּה סוֹדוֹת נִסְתָּרוֹת וְנוֹרָאוֹת מְאֹד. אֲבָל לָנוּ לֹא גִּלָּה שׁוּם דָּבָר. רַק צִוָּה לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר בִּפְשִׁיטוּת וְהוּא עָשָׂה בָּזֶה מַה שֶּׁעָשָׂה. וְאָמַר בְּפֵרוּשׁ בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: כָּל

הַנְהָגָה וְהַנְהָגָה שֶׁאֲנִי מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת הוּא סְגֻלָּה וְתִקּוּן וּמוֹעִיל עַל מַה שֶּׁעָבַר, וְעַל הֶעָתִיד, וּלְאַחַר הַהִסְתַּלְקוּת שֶׁל הָאָדָם, וְלִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, וְלִתְחִיַּת הַמֵּתִים, וְלֶעָתִיד לָבוֹא.

וְכָל מַה שֶּׁצִּוָּה לַעֲשׂוֹת, אֲפִלּוּ הָיָה נִרְאֶה דָּבָר קַל וּפָשׁוּט מְאֹד, הָיָה כָּבֵד מְאֹד עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת. וְהָיָה מֻנָּח עָלָיו כָּל מִינֵי כְּבֵדוּת וְהָיוּ עָלָיו כַּמָּה וְכַמָּה מְנִיעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר הָיָה דָּבָר פָּשׁוּט. וְאִלּוּ לֹא הָיָה מְצַוֶּה רַבֵּנוּ זַ"ל לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ הַדָּבָר, רַק הָאָדָם הָיָה רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת זֹאת מֵעַצְמוֹ, הָיָה קַל עָלָיו מְאֹד לַעֲשׂוֹת, אֲבָל כְּשֶׁצִּוָּה רַבֵּנוּ זַ"ל לַעֲשׂוֹתוֹ הָיָה כָּבֵד מְאֹד. אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן הָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁלּוֹ מְקַיְּמִים דְּבָרָיו תָּמִיד. כִּי יָדְעוּ מַזֶּה שֶׁדְּבָרָיו שֶׁהוּא מְצַוֶּה כָּבֵד מְאֹד לַעֲשׂוֹתוֹ, וְהָיוּ מַכְרִיחִים עַצְמָם מְאֹד מְאֹד לְקַיֵּם דְּבָרָיו דַּיְקָא. וְהָיוּ מִתְחַנְּנִים וּמְבַקְּשִׁים מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל זֶה שֶׁיַּעְזֹר אוֹתָם לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַנְהָגוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עָזַרם עַל זֶה. וְשָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּפֵרוּשׁ שֶׁאָמַר: כָּל מַה שֶּׁאֲנִי מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת הוּא כָּבֵד מְאֹד לַעֲשׂוֹת וכו'. וּמִי שֶׁזָּכָה לְהִתְקָרֵב אֵלָיו הָיָה רוֹאֶה קְצָת מֵעֵין זֶה. וְלֹא הָיָה לְרַבֵּנוּ זַ"ל שׁוּם מְנוּחָה כָּל יָמָיו אֲפִלּוּ רֶגַע אַחַת. כִּי הָיָה לוֹחֵם מִלְחֲמוֹת ה' בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַאֲרִיךְ וּלְסַפֵּר בָּזֶה מִכַּמָּה טְעָמִים. וְזֶה הָיָה עִנְיַן הַמַּחֲלֹקֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיָה עָלָיו וכו' (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ"ו). אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה בְּעֶזְרוֹ תָּמִיד, וְזָכָה לַעֲלוֹת עַל יְדֵי זֶה בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת לְמַעֲלוֹת וְהַשָּׂגוֹת גְּבוֹהוֹת מְאֹד אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמְעוּ וְלֹא נִרְאוּ וכו'.

וְגַם עַכְשָׁו עֲדַיִן מֻנָּח כָּל מִינֵי כְּבֵדוּת לִלְמֹד סְפָרָיו הַקְּדוֹשִׁים וְיֵשׁ עֲלֵיהֶם כַּמָּה מְנִיעוֹת. אֲפִלּוּ מִי שֶׁזּוֹכֶה לֵידַע מֵרַבֵּנוּ זַ"ל וְרוֹצֶה לִלְמֹד אוֹתָם יֵשׁ לוֹ כְּבֵדוּת גָּדוֹל וּמְנִיעוֹת רַבּוֹת מְאֹד כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ לָנוּ. וְגַם עֲדַיִן הָאוֹר נָעְלָם וְנִסְתָּר:

קפו

כַּמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ שֶׁהוֹדִיעַ לָנוּ רַבֵּנוּ זַ"ל קֹדֶם שֶׁהָיָה שֶׁיִּהְיֶה כֵּן, וְכֵן הָיָה. פַּעַם אַחַת בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה אָמַר שֶׁבְּשָׁנָה זוֹ יִהְיֶה חֻלְשׁוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן (הַיְנוּ בִּשְׁנַת תקס"ז). וּכְשֶׁיָּצָא מֵהַמֶּרְחָץ בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, אָמַר שֶׁהוּא מְמַשֵּׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל עַצְמוֹ אִם הוּא חַי (הַיְנוּ מֵחֲמַת הַפַּחַד שֶׁרוֹאֶה חֻלְשׁוֹת גְּדוֹלוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן). וְכֵן הָיָה, שֶׁבְּאוֹתוֹ הַשָּׁנָה הָיָה חֻלְשׁוֹת גְּדוֹלוֹת רַחֲמָנָא לִצְלָן.

כְּשֶׁהָיוּ יַקִּרוּת בָּעוֹלָם בְּשָׁנָה אַחַת, וְאַחַר כָּךְ בִּימֵי הַקַּיִץ בְּעֵת גִּדּוּל הַתְּבוּאָה הָיָה נִרְאֶה לְהָעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה זוֹל. וְאָמַר הוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה זוֹל בְּאוֹתוֹ הַשָּׁנָה כִּי הַיַּקִּרוּת הִרְחִיבוּ זְמַנּוֹ עַל שְׁתֵּי שָׁנִים. וְכֵן הָיָה, שֶׁגַּם שָׁנָה שְׁנִיָּה הָיָה יַקִּרוּת, וְאַחַר־כָּךְ אַחַר כְּלוֹת הַשְּׁתֵּי שָׁנִים נַעֲשָׂה זוֹל. וְכֵן הָיָה בְּכַמָּה וְכַמָּה דְּבָרִים. אַךְ כְּבָר אָמְרוּ שֶׁאֵין זֶה רְצוֹנֵנוּ לְסַפֵּר מוֹפְתִים מֵרַבֵּנוּ זַ"ל, כִּי לֹא בָּאֵלֶּה תִּהְלָתוֹ, גַּם כִּי הָוֶה אָסוּר בְּמוֹפְתִים כַּאֲשֶׁר הָיָה מוּבָן מִדְּבָרָיו,

שֶׁלֹּא הָתַר לוֹ לְגַלּוֹת מוֹפְתִים. וְעַל כֵּן לֹא נִרְאוּ מִמֶּנּוּ כִּי אִם קְצָת מוֹפְתִים וַעֲתִידוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁבֶּאֱמֶת הָיָה יוֹדֵעַ בְּבֵרוּר כָּל הָעֲתִידוֹת אֲפִלּוּ מַה שֶּׁיִּהְיֶה לְזְמַן רָחוֹק וְכוּ', כַּאֲשֶׁר הָיָה נִרְאֶה לְעֵין כָּל מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל הֵיטֵב עַל דְּבָרָיו. אַף עַל פִּי כֵן הַכֹּל הָיָה בְּהֶצְנֵעַ וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל וְאֵין אָנוּ עוֹסְקִין לְסַפֵּר מִזֶּה כַּנַּ"ל:

קפז

פַּעַם אַחַת בָּא לְפָנָיו אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁהָיָה לוֹ חֹלִי וּכְאֵב גָּדוֹל בְּיָדוֹ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָזִיז בְּיָדוֹ כְּלָל. וְהָיְתָה יָדוֹ תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ כְּרֶרֶךְ הַחוֹלִים בִּידֵיהֶם. וְלֹא הָיָה יָכוֹל בְּשׁוּם אֹפֶן לְהוֹרִידָהּ, כִּי הָיָה ח?לִיו וּכְאֵבוֹ גָּדוֹל מְאֹד. וְהָיוּ מְדַבְּרִים לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁתּוֹת סַאלְץ (מֵי מֶלַח) וּלְקַבֵּל רְפוּאוֹת. וְהָאִישׁ הַהוּא הָיָה עָנִי גָּדוֹל וְלֹא הָיָה לוֹ דָּבָר עַל הוֹצָאוֹת וּרְפוּאוֹת. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל הַשֻּׁלְחָן בַּסְּעֻדָּת שַׁחֲרִית, עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לְאוֹתָן הַיּוֹשְׁבִין סְבִיבוֹ שֶׁזֶּה הָאִישׁ בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה, וְהֵשִׁיבוּ: הֵן. וְכָפַל הַדְּבָרִים וְדִבֵּר מִזֶּה קְצָת אִם יֵשׁ לוֹ אֱמוּנָה, וְהֵשִׁיבוּ: הֵן. אַחַר כָּךְ צִוָּה רַבֵּנוּ זַ"ל פִּתְאֹם לְהָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁיּוֹרִיד יָדוֹ. וְנִבְהַל מְאֹד, וְכָל הָעָם נִבְהֲלוּ וְנִשְׁתּוֹמְמוּ, כִּי הָיָה דָּבָר תָּמוּהַּ מְאֹד מְאֹד, כִּי זֶה הָאִישׁ הָיָה חוֹלֶה בְּיָדוֹ זְמַן רַב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹרִיד יָדוֹ, וְעַכְשָׁו יוֹרִידֶנָּה פִּתְאֹם?! אֲבָל תֵּכֶף שֶׁצִּוָּה רַבֵּנוּ זַ"ל, גָּזַר אֹמֶר וַיָּקָם. וְתֵכֶף לָקְחוּ מִמֶּנּוּ הַמִּטְפַּחַת שֶׁהָיְתָה יָדוֹ תְּלוּיָה עָלֶיהָ בְּצַוָּארוֹ וְהוֹרִיד יָדוֹ תֵּכֶף. וְהָיָה נֵס מְפֻרְסָם לְעֵין כָּל שֶׁנִּתְרַפֵּא יָדוֹ תֵּכֶף בְּאוֹתוֹ הַשָּׁעָה, וְתֵכֶף חָזְרָה יָדוֹ לִבְרִיאוּתָהּ וְאֵיתָנָהּ כִּשְׁאָר כָּל אָדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה. כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה נִרְאוּ מִמֶּנּוּ כַּמָּה מוֹפְתִים נוֹרָאִים לִפְרָקִים. אַךְ בְּעֵת שֶׁהָיָה עִנְיָן הַנַּ"ל שֶׁל הָאִישׁ הַנַּ"ל, אַחַר־כָּךְ בָּאתִי אֵלָיו וְסִפֵּר עִמִּי קְצָת מִזֶּה. וְהָיָה לְרַבֵּנוּ זַ"ל אָז אֵיזֶה מְחוּשׁ וְחוֹלַאַת. וְאָמַר אָז, שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵיזֶה דָּבָר מוֹפֵת יֵשׁ לוֹ יִסּוּרִים אַחַר־כָּךְ תָּמִיד. וְאָמַר, שֶׁבְּכָל פַּעַם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵיזֶה דָּבָר, הוּא מְבַקֵּשׁ אַחַר כָּךְ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּשְׁתַּכַּח הַדָּבָר:

קפח

אָמַר, שֶׁפְּלִיאָה בְּעֵינָיו, אִם מְבִיאִין פִּדְיוֹן לְאֶחָד וּמְסַפְּרִין לוֹ צַעֲרוֹ, כְּגוֹן מֵחוֹלֶה וְכַיּוֹצֵא, כְּשֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישׁ הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִין כְּמוֹ הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ וְכוּ'. וְהַיּוֹצֵא מִדְּבָרָיו הוּא, שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ הַצַּעַר וְהַיִּסּוּרִין כְּשֶׁבָּאִין לְפָנָיו שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל חוֹלֶה וְכַיּוֹצֵא, כְּמוֹ הַחוֹלֶה בְּעַצְמוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן נִשְׁמַע מִפִּיו כַּמָּה פְּעָמִים. וְאָמַר: בִּתְחִלָּה הָיִיתִי מְבַקֵּשׁ מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁאֶהְיֶה מַרְגִּישׁ צַעַר וְיִסּוּרִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי לִפְעָמִים הָיָה אֶחָד בָּא וְסִפֵּר לִי צַעֲרוֹ וְלֹא הָיִיתִי מַרְגִּישׁ הַצַּעַר, וְהָיִיתִי מִתְפַּלֵּל שֶׁאַרְגִּישׁ צַעֲרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. עַכְשָׁו כְּשֶׁאֶחָד מְסַפֵּר לִי צַעֲרוֹ, אֲנִי מַרְגִּישׁ בְּעַצְמִי הַצַּעַר יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וּמַמָּשׁ נוֹטְפִין מִמֶּנִּי הַדְּמָעִים מִגֹּדֶל הַצַּעַר שֶׁאֲנִי מַרְגִּישׁ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. כִּי הוּא יָכוֹל לְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבוֹת אֲחֵרוֹת וְלִשְׁכֹּחַ הַצַּעַר, אֲבָל אֲנִי מַרְגִּישׁ מְאֹד

כַּנַּ"ל. וְאָמַר לְאֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אוֹתוֹ, עָנָה וְאָמַר: אֵיךְ אֶפְשָׁר לִשְׁכֹּחַ אֶחָד מִכֶּם? הֲלֹא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אֶצְלִי מָקוֹם בְּלִבִּי:

קפט

פַּעַם אַחַת הָיָה נֶכְדּוֹ זַ"ל, מֻטָּל עַל עֶרֶשׂ מֵחֹלִי הַפְּאקִין (אַבַּעְבּוּעוֹת שְׁחוֹרוֹת) רַחֲמָנָא לִצְלָן. וְהָיָה קוֹבֵל לְפָנַי מְאֹד שֶׁיֵּשׁ לוֹ צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה מְאֹד. וְסִפֵּר לִי אָז וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ דַּרְכֵי ה' שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לַהֲבִינָם. כִּי אִיתָא שֶׁאֲצָל הָאֲרִיזַ"ל נִסְתַּלֵּק בֵּן אֶחָד. וְאָמַר שֶׁנִּסְתַּלֵּק בִּשְׁבִיל הַסּוֹד שֶׁגִּלָּה לְתַלְמִידוֹ רַבִּי חַיִּים וִיטַאל זַ"ל. וַהֲלֹא בֶּאֱמֶת הָאֲרִ"י הָיָה מֻכְרָח לְגַלּוֹת לוֹ, כִּי רַבִּי חַיִּים וִיטַאל הִפְצִיר בּוֹ מְאֹד, וּכְשֶׁהִפְצִיר בּוֹ הָיָה מֻכְרָח לְגַלּוֹת לוֹ, כִּי אָמַר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם כִּי אִם לְתַקֵּן נִשְׁמָתוֹ שֶׁל רַבִּי חַיִּים וִיטַאל זַ"ל. נִמְצָא, שֶׁהָיָה מֻכְרָח מִן הַשָּׁמַיִם לְגַלּוֹת לוֹ הַסּוֹד, וְאַף עַל פִּי כֵן נֶעֱנַשׁ עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ דַּרְכֵי ה' שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לְהָבִין בַּשּׂוּם אֹפֶן.

וְהַמּוּבָן מִדְּבָרָיו לְעִנְיַן עַצְמוֹ, שֶׁכָּל צַעֲרוֹ וְיִסּוּרָיו וְצַעַר בָּנָיו שֶׁיִּחְיוּ, הַכֹּל הוּא רַק מֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק עִמָּנוּ לְקָרְבֵנוּ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻכְרָח לָזֶה, כִּי בְּוַדַּאי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רוֹצֶה בָּזֶה, כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת לְבַל יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיָה לוֹ יִסּוּרִים קָשִׁים גְּדוֹלִים מְאֹד עַל יְדֵי זֶה, כִּי הוּא דַּרְכֵי ה' כַּנַּ"ל. וְהָיָה הוֹלֵךְ וּמְסַפֵּר לְפָנַי צַעֲרוֹ הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִזֶּה שֶׁנֶּכְדּוֹ חוֹלֶה כַּנַּ"ל. וְאָמַר שֶׁהוּא רוֹצֶה שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ יִהְיֶה חוֹלֶה בְּעַד הַתִּינוֹק הַנַּ"ל. וְאָמַר שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ כָּל גְּנִיחוֹת הַתִּינוֹק (שֶׁקּוֹרִין "קֶרֶעכְצִין") בְּלִבּוֹ וְכוּ'. אַחַר כָּךְ אָמַר: אַף זֹאת יֶחְשַׁב לִי לְטוֹבָה, שֶׁגַּם כְּשֶׁאָדָם אַחֵר יֵשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמֵבִיא לִי פִּדְיוֹן אוֹ מְבַקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל עָלָיו, יֵשׁ לִי גַּם כֵּן צַעַר כָּזֶה מַמָּשׁ כְּכָל הַנַּ"ל. גַּם כְּשֶׁאֶחָד מֵאֲנָשַׁינוּ שֶׁהָיָה מְקֹרָב מִתְרַחֵק עַצְמוֹ חַס וְשָׁלוֹם, יֵשׁ לִי צַעַר כָּזֶה מַמָּשׁ בְּלִבִּי כְּכָל הַנַּ"ל. וְסִפֵּר אָז מֵאֶחָד שֶׁנִּתְרַחֵק בְּאוֹתָן הַיָּמִים, וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמֶּנּוּ כָּל צַעַר הַנַּ"ל. שׁוּב שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁשָּׁמַע גַּם כֵּן מֵרַבֵּנוּ זַ"ל עִנְיָן זֶה בְּעֵת שֶׁנִּסְתַּלֵּק אֶצְלוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן שְׁלֹמֹה אֶפְרַיִם זַ"ל, שֶׁאָמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ יִסּוּרִים בִּשְׁבִילֵנוּ. הֲלֹא הָאֲרִיזַ"ל לֹא גִּלָּה כִּי אִם סוֹד אֶחָד הָיָה לוֹ עֹנֶשׁ, מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁאֲנִי גִּלֵּיתִי לָכֶם כָּל כָּךְ סוֹדוֹת רַבּוֹת כָּאֵלֶּה:

קצ

אָמַר, שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים צִיֵּר לְעַצְמוֹ עִנְיְנֵי מִיתָה כְּאִלּוּ הוּא מֵת מַמָּשׁ עַד שֶׁהִרְגִּישׁ טַעַם מִיתָה מַמָּשׁ. גַּם אֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁאָמַר, שֶׁבִּימֵי נְעוּרָיו הָיָה מְצַיֵּר לְעַצְמוֹ מִיתָתוֹ, וְאֵיךְ יִבְכּוּ עָלָיו וְכוּ'. וְצִיֵּר לְעַצְמוֹ הֵיטֵב כָּל עִנְיְנֵי מִיתָה. וְאָמַר שֶׁהוּא מְלֻאכָה לְצַיֵּר לְעַצְמוֹ זֹאת הֵיטֵב:

קצא

פַּעַם אַחַת נִכְנַס לַבַּיִת, וְעָנָה וְאָמַר: מַה לַּעֲשׂוֹת כְּשֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הָאָדָם הַר גָּדוֹל שֶׁל אֵשׁ, וּמֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי שֶׁל הָהָר מָנָח אוֹצָר טוֹב וְיָקָר וְנֶחְמָד מְאֹד מְאֹד. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא אֶל הָאוֹצָר כִּי אִם כְּשֶׁעוֹבְרִין דֶּרֶךְ הָהָר שֶׁל הָאֵשׁ. וְהַהֶכְרֵחַ לָבוֹא לְאוֹתוֹ הָאוֹצָר הַנֶּחְמָד וְהַיָּקָר וְכוּ'. אַחַר אֵיזֶה יָמִים שׁוּב דִּבֵּר מִזֶּה וְשָׂחַק וְאָמַר: כְּבָר נוֹדַע לִי הַדָּבָר הַזֶּה מַה לַּעֲשׂוֹת לָזֶה:

קצב

פַּעַם אַחַת דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ זַ"ל מֵעִנְיַן זֶה, שֶׁאֵין הָעוֹלָם רוֹצִים לְהַאֲמִין שֶׁיִּהְיוּ נִמְצָאִים עַכְשָׁו צַדִּיקִים גְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד כְּמוֹ בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים. עָנָה וְאָמַר: אִם מַאֲמִינִים בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צְרִיכִים לְהַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים גַּם כֵּן. כִּי כְּמוֹ שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִמְצָא, בְּוַדַּאי כְּמוֹ כֵן נִמְצָאִים צַדִּיקִים בְּוַדַּאי בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. וְהֶבֵן מְאֹד:

קצג

אָמַר לְעִנְיַן מָמוֹן: צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּהְיוּ לוֹ כָּל הַכֹּחוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּעִנְיַן אֲכִילָה. כִּי יֵשׁ כַּמָּה כֹּחוֹת בָּאָדָם לְעִנְיַן הָאֲכִילָה. כִּי יֵשׁ כֹּחַ הַמְקַבֵּל וְכֹחַ הַמְעַכֵּב שֶׁלֹּא יֵצֵא לַחוּץ הַמַּאֲכָל תֵּכֶף, וְכֹחַ הַמְעַכֵּל, וְכֹחַ הַמְחַלֵּק הַמַּאֲכָל לְכָל אֵיבְרֵי הַגּוּף - לְהַמֹּחַ הַמַּבְחִר וְכֵן לַלֵּב, וְכֵן לְכָל שְׁאָר הָאֵיבָרִים לְכָל אֶחָד כָּרָאוּי לוֹ, וְכֹחַ הַדּוֹחֶה הַפְּסֹלֶת לַחוּץ, כַּמְבֹאָר כָּל זֶה לְחַכְמֵי הָרוֹפְאִים. כְּמוֹ כֵן כָּל אֵלּוּ הַכֹּחוֹת צְרִיכִין לְעִנְיַן מָמוֹן. כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ הַמְעַכֵּב שֶׁלֹּא יְפַזֵּר מְעוֹתָיו מִיָּד (כְּדֶרֶךְ שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּתְחִלָּה מִתְאַוִּים מְאֹד לְמָמוֹן וּמְבַלִּים יְמֵיהֶם עַל זֶה, וְתֵכֶף כְּשֶׁמַּשִּׂיגִין הַמָּמוֹן מְפַזְּרִין אוֹתוֹ מִיָּד), וְכֵן כֹּחַ הַמְחַלֵּק שֶׁיִּתְחַלֵּק מְעוֹתָיו לַמְקוֹמוֹת הַצְּרִיכִין לְכָל אֶחָד כָּרָאוּי כַּנַ"ל לְעִנְיַן הָאֲכִילָה. דְּהַיְנוּ שֶׁמַּבְחִר יַגִּיעַ לִצְדָקָה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַמָּעוֹת כָּל אֶחָד לִמְקוֹמוֹ הָרָאוּי לוֹ כַּנַ"ל לְעִנְיַן הָאֲכִילָה.

וּכְמוֹ שֶׁמְּסַפְּרִין מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל, שֶׁאָמַר לְעִנְיַן מַה שֶׁמְּקַבֵּל מָעוֹת מֵרְשָׁעִים. וְאָמַר, שֶׁהַמָּעוֹת כְּשֶׁבָּא לְיָדוֹ, אֲזַי הוּא מִתְחַלֵּק. וּמָעוֹת שֶׁקִּבֵּל מֵאֲנָשִׁים הֲגוּנִים, אֵלּוּ הַמָּעוֹת יוֹצְאִים עַל הוֹצָאוֹת הַכְּנֶסֶת אוֹרְחִים צַדִּיקִים שֶׁבָּאִים אֶצְלוֹ, וְכַיּוֹצֵא בִּשְׁאָר הַמָּעוֹת. וּמָעוֹת שֶׁבָּא מִמִּי שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, זֶה הַמָּעוֹת יוֹצֵא עַל הוֹצָאוֹת הַסּוּסִים שֶׁלּוֹ וְהֶעָרֶל עֶבֶד שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּמַלֵּא מִתְחַלֵּק הַמָּעוֹת אֶצְלוֹ כָּךְ. אַף עַל פִּי שֶׁבֶּאֱמֶת הָיָה כָּל הַמָּעוֹת מֵעֶרֶב אֶצְלוֹ, אַךְ מְמַלֵּא הָיָה נַעֲשֶׂה כָּךְ אֵצֶל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל. וְזֶה בְּחִינַת כֹּחַ הַמְחַלֵּק הַנַּ"ל וְכֹחַ הַדּוֹחֶה הַפְּסֹלֶת לַחוּץ, הַיְנוּ כַּנַ"ל, כִּי יֵשׁ מָעוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְצֵאת לַחוּץ בִּשְׁבִיל עֲרֵלִים וְסוּסִים וְכַיּוֹצֵא. וְאָמַר: עִקַּר תַּאֲוַת מָמוֹן, מִי שֶׁאֵין לוֹ כְּלִי לְקַבֵּל. כְּמוֹ לְעִנְיַן תַּאֲוַת אֲכִילָה, כִּי בְּוַדַּאי מִי שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל וְכוּ'. וְעִקַּר הַתַּאֲוָה בְּיוֹתֵר מֵהַשִּׁעוּר, כְּמוֹ כֵן לְעִנְיַן מָמוֹן. אֲנִי יֵשׁ לִי כְּלִי וְכוּ':

קצד

אָמַר: אַחַר כָּל הַיִּסּוּרִים, אַף עַל פִּי כֵן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מֵטִיב עִמָּנוּ, רַק שֶׁאֵין אָנוּ רוֹצִים לְהַקְטִין אֶת הַיִּסּוּרִים. וְגַם בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי אֵינָם יִסּוּרִים קְטַנִּים, אֲבָל נֶגֶד דְּבֵקוּת אֶחָד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַה שֶּׁזּוֹכִין לְאֵיזֶה בְּחִינָה שֶׁל דְּבֵקוּת בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ בִּבְחִינָה אַחֶרֶת. כָּל הַיִּסּוּרִים אֵינָם כְּלוּם נֶגֶד זֶה, וְעַל יָדָם בְּעַצְמָם מִתְקָרְבִים וּמִתְדַּבְּקִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי נוֹטְלִין מִמֶּנִּי הַבְּרִיאוּת גּוּפִי, מִי נוֹטֵל מִמֶּנִּי הַבְּרִיאוּת? הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ! אִם כֵּן אֲנִי נִדְבָּק בּוֹ יִתְבָּרַךְ. וְכֵן כְּשֶׁלּוֹקֵחַ חַס וְשָׁלוֹם אֵיזֶה בֵּן. מִי לוֹקֵחַ? הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ! אִם כֵּן אַדְרַבָּא עַתָּה הוּא סָמוּךְ יוֹתֵר אֵלָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי בָּעוֹלָם הַבָּא סְמוּכִין יוֹתֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ"ו):

קצה

שְׁנַת תק"ע פָּרְשַׁת נֹחַ, נִכְנַסְנוּ אֵלָיו בַּלַּיְלָה כְּדַרְכֵּנוּ תָּמִיד. עָנָה וְאָמַר: מַה שֶּׁאֲנִי עוֹשֶׂה עִמָּכֶם הוּא דָּבָר קָטָן לְפָנַי, זֶה אַתֶּם צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת (כַּוָּנָתוֹ הָיְנוּ מַה שֶּׁהוּא עוֹסֵק עִמָּנוּ לְהַכְנִיסֵנוּ וּלְקָרְבֵנוּ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲפִלּוּ זֹאת הוּא דָּבָר קָטָן לְפָנָיו, וְזֶה הַדָּבָר אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת, לְקָרֵב בְּנֵי אָדָם לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אֲבָל הוּא בְּעַצְמוֹ יֵשׁ לוֹ עֲבוֹדָה גְּבוֹהָה מִזֶּה). וְהָיִיתִי עוֹמֵד וּמִשְׁתּוֹמֵם כְּמַתְמִיהַּ, כִּי כְּפִי הַנִּרְאֶה לְדַעְתֵּנוּ אֵין עֲבוֹדָה גְּבוֹהָה מִזּוֹ, לְקָרֵב בְּנֵי אָדָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

עָנָה וְאָמַר: יֵשׁ נְשָׁמוֹת עַרְטִלְאִין שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִכָּנֵס בַּגּוּף כְּלָל, וְגֹדֶל הָרַחֲמָנוּת שֶׁעֲלֵיהֶם גָּדוֹל וְעָצוּם מְאֹד מְאֹד יוֹתֵר מֵעַל הַחַיִּים. כִּי הֵם כְּבָר נִכְנְסוּ בְּגוּף, וְיֵשׁ לָהֶם בָּנִים וְיֵשׁ לָהֶם מִצְווֹת, אֲבָל הָרַחֲמָנוּת שֶׁעַל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת הָעֲרֻמּוֹת הוּא גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד. כִּי אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וְגַם לְמַטָּה אֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף כַּנַּ"ל. וְיֵשׁ גִּלְגּוּלִים בָּעוֹלָם שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְגַּלּוּ כְּלָל בָּעוֹלָם (הַכַּוָּנָה - כִּי יֵשׁ גִּלְגּוּלִים שֶׁהִבְּרוּ מֵהֶם בַּסְּפָרִים שֶׁנִּתְגַּלּוּ עַל יְדֵי הַקְּדָמוֹנִים, אֲבָל יֵשׁ עוֹד גִּלְגּוּלִים שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְגַּלּוּ כְּלָל בָּעוֹלָם). גַּם מִדָּה זוֹ הוּא מִצַּד הַגִּלְגּוּל, שֶׁהַגִּלְגּוּל מְחַיֵּב שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מִדָּה זוֹ שֶׁיִּתְאַוֶּה תָּמִיד לִנְסֹעַ לַדְּרָכִים וְיִהְיֶה מוּכָן לִנְסֹעַ וְאַחַר כָּךְ אֵינוֹ עוֹלֶה בְּיָדוֹ וְנִמְנָע מִלִּנְסֹעַ (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן פ"ה וּלְקַמָּן ר"פ):

קצו

שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל אוֹר לְיוֹם שֵׁנִי פָּרָשַׁת נֹחַ תק"ע:

הַתּוֹרָה שֶׁלִּי גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהִיא כֻּלָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְיכוֹלִין לֵידַע מִמֶּנָּה עֲתִידוֹת, שֶׁמִּי שֶׁיַּטֶּה עַצְמוֹ וְיַאֲזִין וְיַקְשִׁיב הַתּוֹרָה שֶׁלִּי יָכוֹל לֵידַע עֲתִידוֹת שֶׁיִּהְיֶה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אַחַר כָּךְ כְּשֶׁנַּעֲשִׂין הַדְּבָרִים בָּעוֹלָם, שֶׁאָז יְכוֹלִין בְּוַדַּאי לִמְצֹא הַכֹּל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁלִּי וְלִרְאוֹת וּלְהָבִין שֶׁהַכֹּל מְבֹאָר בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמְרָה כְּבָר.

כָּל זֶה שָׁמַעְתִּי אַחַר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית תק"ע, בְּעֵת שֶׁהֶרְאֵיתִי לוֹ הַתּוֹרָה: "בְּרֵאשִׁית לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" בִּכְתָב הַנִּדְפָּסֶת בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן ס"ח [ס"ז]. וּבְאוֹתוֹ הַשָּׁבוּעַ רָאִינוּ בְּחוּשׁ כָּל הַנַּ"ל, אֵיךְ בְּהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלּוֹ הוּא מְגַלֶּה נֶעֱלָמוֹת וַעֲתִידוֹת. כִּי מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה כָּךְ הָיָה: כִּי בַּשָּׁבוּעַ הַקּוֹדֶמֶת בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא כ"ה תִּשְׁרֵי שָׁנָה הַנַּ"ל נִסְתַּלֵּק כְּבוֹד הָרַב הַגָּאוֹן בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא הֶחָסִיד הַמְפֻרְסָם מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי לֵוִי יִצְחָק זַצַ"ל אַב־בֵּית־דִּין דִּקְהִלַּת קֹדֶשׁ בַּרְדִּיטְשׁוֹב, וּבְשַׁבָּת שֶׁאַחַר יוֹם חֲמִישִׁי הַנַּ"ל שֶׁהוּא שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, אָז נֶאֶמְרָה הַתּוֹרָה הַנַּ"ל מִפִּי רַבֵּנוּ זַ"ל, הַמַּתְחֶלֶת: "בְּרֵאשִׁית לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", הַמְדֻבֶּרֶת מֵהַעֲלָמַת הַפְּאֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, דְּהַיְנוּ הַעֲלָמַת וְהִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק שֶׁהוּא הַפְּאֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּבְעֵת שֶׁשָּׁמַעְנוּ זֹאת הַתּוֹרָה מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, לֹא הָיִינוּ מְבִינִים כְּלָל לְהֵיכָן מַגִּיעַ כַּוָּנָתוֹ, כִּי אָז בְּאוֹתוֹ הַשַּׁבָּת עֲדַיִן לֹא נוֹדַע כְּלָל מִפְּטִירַת הַצַּדִּיק הַנַּ"ל עַד יוֹם שֵׁנִי אַחַר שַׁבָּת. וְאַחַר כָּךְ בַּשָּׁבוּעַ שֶׁאַחַר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, נוֹדַע לָנוּ מִצָּרָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּסְתַּלֵּק הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל הַנַּ"ל. אָז הָיִינוּ מְבִינִים לְמִפְרַע שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל גִּלָּה בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל, כִּי זֹאת הַתּוֹרָה מְדֻבֶּרֶת מֵהַעֲלָמַת הַפְּאֵר וְכוּ', וְהַצַּדִּיק הַנַּ"ל הָיָה נִקְרָא בְּפִי רַבֵּנוּ זַ"ל פְּאֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בְּחִינַת תְּפִלִּין, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ע"ד). וְכֵן בְּאוֹתוֹ הַשָּׁנָה לֹא הָיוּ אֶתְרוֹגִים מְצוּיִים, וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ אֶתְרוֹגִים עַל פִּי נֵס. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהָיָה בְּטוּחַ עַל צַדִּיקֵי הַדּוֹר וּבִפְרָט עַל הַצַּדִּיק הַנַּ"ל שֶׁהוּא פְּאֵר הַקְּהִלָּה שֶׁלָּנוּ שֶׁיִּהְיוּ אֶתְרוֹגִים וְכוּ'. עַל כֵּן רָאִינוּ בְּבֵרוּר שֶׁרַבֵּנוּ גִּלָּה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ בְּהַתּוֹרָה הַנַּ"ל הִסְתַּלְּקוּת הַצַּדִּיק הַנַּ"ל, כַּמְבֹאָר עַתָּה לְהַמְעַיֵּן שֶׁמַּמָּשׁ כָּל הַתּוֹרָה הַנַּ"ל מְדֻבֶּרֶת מֵעִנְיָן זֶה, דּוֹק וְתִשְׁכַּח.

גַּם אֵלֶּה דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, בְּעֵת שֶׁרָאָה הַתּוֹרָה הַנַּ"ל בִּכְתָב: הַמּוּסָר שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁלִּי נִפְלָא וְעָצוּם מְאֹד. אִלּוּ הָיוּ אוֹמְרִים זֹאת הַתּוֹרָה בְּלָשׁוֹן אַחֵר, בִּלְשׁוֹן מוּסָר, הָיָה מְעוֹרֵר וּמְשַׁבֵּר אֶת הַלֵּב מְאֹד, כִּי כֹּלְּהוּ מוּסָר הַשִּׂכֶל, מוּסָר גָּדוֹל וְנוֹרָא מְאֹד. עַל כֵּן צָרִיךְ לְזָהֵר לְקַיֵּם מַה שֶּׁהִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת מִן הַתּוֹרָה תְּפִלָּה. כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁמַּתְחִילִין לְהַכְנִיס זֹאת הַתּוֹרָה בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הִתְעוֹרְרוּת וְשִׂיחָה שֶׁל תְּפִלָּה, בְּוַדַּאי תְּעוֹרֵר וּתְשַׁבֵּר אֶת לִבּוֹ מְאֹד כַּנַּ"ל (עַיֵּן לְעֵיל סִימָן קמ"ה):

קצז

בְּעִנְיַן הַצַּדִּיק הַנַּ"ל שֶׁנִּפְטַר. אָמַר, שֶׁאֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט מְחֻיָּב לְהַרְגִּישׁ הַחִסָּרוֹן. כִּי בְּוַדַּאי כָּל אֶחָד מַרְגִּישׁ מַה שֶּׁנֶּחְסָר דָּבָר מִן הָעוֹלָם, אַךְ כָּל אֶחָד מַרְגִּישׁ הַחִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה מָרָה שְׁחוֹרָה, כִּי זֶה מַרְגִּישׁ בְּהַפְרָנְסָה, שֶׁאֵין הַפַּרְנָסָה כַּסֵּדֶר, וְזֶה מַרְגִּישׁ בַּעֲצָמָיו שֶׁאֵין הָעֲצָמוֹת מְיֻשָּׁבִים בּוֹ עַתָּה כַּסֵּדֶר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה (וְחָשַׁב לְדֻגְמָא כַּמָּה דְּבָרִים כְּאֵלּוּ, מַה שֶּׁכָּל אֶחָד מַרְגִּישׁ הַחִסָּרוֹן בְּאֵיזֶה עִנְיָן מְשֻׁנֶּה). אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם פְּקוּחוֹת הוּא רוֹאֶה מַמָּשׁ שֶׁנִּכְבֶּה נֵר

מִן הָעוֹלָם וְנַעֲשֶׂה חֹשֶׁךְ. וַהֲלֹא מָצִינוּ כַּמָּה שִׁנּוּיִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּעוֹלָם בְּעֵת הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיקִים כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא מוֹעֵד קָטָן דַּף כד (דַּף כ"ה:): "שְׁכִיב וְכוּ' שָׁפְעוּ מַרְזְבֵי דְּמָא" וְכוּ'. וְאִם כֵּן בִּמְקוֹמוֹת כָּאֵלּוּ נַעֲשׂוּ שִׁנּוּיִים מֵחֲמַת הִסְתַּלְקוּת הַצַּדִּיקִים. וּמַה שֶּׁמִּסַּפְּרִין שֶׁרָאוּ אֵשׁ, אַף שֶׁהוּא רָחוֹק קָצָת בְּעֵינַי, מֵחֲמַת שֶׁעַכְשָׁו אֵין הַדּוֹר רָאוּי לְכָךְ לִרְאוֹת דְּבָרִים כָּאֵלּוּ, אֲבָל מִצַּד הַצַּדִּיק שֶׁנִּסְתַּלֵּק בְּוַדַּאי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה עַמּוּדָא דְּנוּרָא בְּעֵת הִסְתַּלְקוּתוֹ(עַיֵּן כְּתֻבּוֹת יז. עז.). כִּי נִסְתַּלֵּק רֹאשׁ כְּזֶה רֹאשׁ בֶּאֱמֶת, בִּפְרָט רֹאשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי אֶפְלּוּ כְּשֶׁמֵּת רֹאשׁ וְשַׂר שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם נַעֲשִׂין גַּם כֵּן שִׁנּוּיִים בַּשָּׁמַיִם בֵּין הַכּוֹכָבִים, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן רֹאשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

קצח

שְׁנַת תק"ע בַּחֹרֶף אַחַר חֲנֻכָּה בְּעֵת שֶׁבָּאתִי מִבַּאר־דִּיטְשׁוֹב, אָמַר לִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעֲשֶׂה לְסַפֵּר. וְאָמַר שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הַזֹּאת שֶׁרוֹצֶה לְסַפֵּר לֹא סִפְּרוּ אוֹתָהּ כִּי אִם פַּעַם אֶחָד לִפְנֵי בַּיִת רִאשׁוֹן, וְגַם הַנְּבִיאִים לֹא יָדְעוּ הַסּוֹד שֶׁלָּהּ, כִּי אִם הַנְּבִיא שֶׁמִּסַּפֵּר אוֹתָהּ וּמִי שֶׁמִּסַּפֵּר אוֹתָהּ לְפָנָיו, וְהוּא חִדּוּשׁ גָּדוֹל. וְהֶגֶם שֶׁכְּבָר סִפְּרוּ אוֹתָהּ כַּנַּ"ל, אַף עַל פִּי כֵן הוּא חִדּוּשׁ גָּמוּר, הַיְנוּ דָּבָר חָדָשׁ לְגַמְרֵי. כִּי בְּוַדַּאי מֵאָז עַד עַתָּה נַעֲשָׂה מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה. וְאָז סִפְּרוּ אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָאוּי אָז, וְעַתָּה צְרִיכִין לְסַפְּרָהּ כְּמוֹ שֶׁרָאוּי עַתָּה (וְלֹא זָכִינוּ לְשָׁמְעָהּ). וְעַל יְדֵי הַמַּעֲשֶׂה שׁוּב אֵינוֹ קָשֶׁה לִי כְּלָל בְּעִנְיָנֵנוּ. כִּי מִתְּחִלָּה הָיָה קָשֶׁה לִי קְצָת מִפְּנֵי מָה יִהְיֶה כָּךְ, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין לָנוּ שׁוּם חֲשִׁיבוּת בָּעוֹלָם וְכוּ'. אֲבָל עַכְשָׁו, עַל פִּי הַמַּעֲשֶׂה הַנַּ"ל שׁוּב אֵינוֹ קָשֶׁה לִי כְּלָל. וּכְבָר הָיָה מוּכָן לְסַפֵּר מַעֲשֶׂה זוֹ, אַךְ אַף עַל פִּי כֵן נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְלֹא זָכִינוּ לְשׁוֹמְעָהּ. אַחַר כָּךְ בְּסָמוּךְ סִפֵּר הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבַּעַל תְּפִלָּה הַנִּדְפָּס בְּ"סִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת" (מַעֲשֶׂה י"ב). וְאָמַר שֶׁאֵין זֹאת הַמַּעֲשֶׂה הַנַּ"ל. וְאָמַר שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הַנַּ"ל שֶׁרָצָה לְסַפֵּר הוּא יָפֶה עוֹד יוֹתֵר מִמַּעֲשֶׂה זֹאת שֶׁל הַבַּעַל תְּפִלָּה הַנִּפְלָאָה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּזְכֶּה לְשׁוֹמְעָהּ לֶעָתִיד:

קצט

אָמַר: אֵין מִי שֶׁיּוּכַל לְהָבִין בְּהַסֵּפֶר (הַיְנוּ בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן), כִּי אִם מִי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר כָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה פָּנִים וְאָחוֹר:

ר

אָמַר: כָּל הַתּוֹרָה שֶׁלִּי הִיא כֻּלָּהּ הַקְדָּמוֹת (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהֲרַ"ן סִימָן ש"נ):

רא

אָמַר, כָּל תּוֹרָה וּמַאֲמָר שֶׁאוֹמֵר יְכוֹלִין לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בּוֹ כָּל תַּנַ"ךְ (תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים), וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה:

רב

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ זַ"ל שֶׁאָמַר, שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין הַחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה שֶׁמְּגַלִּין הַצַּדִּיקִים. כְּעֵין שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (יְבָמוֹת מט:) שֶׁיֵּשׁ חִלּוּק בֵּין נָבִיא בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה לִנְבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁהָיָה בְּאַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה. וְעַל כֵּן שְׁאָר הַנְּבִיאִים הִתְנַבְּאוּ בְּ"כֹּה אָמַר ה'" שֶׁהוּא בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה, אֲבָל מֹשֶׁה אָמַר "זֶה הַדָּבָר" שֶׁהוּא דָּבָר בָּרוּר, בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה כַּמּוּבָא בְּפֵרוּשׁ רַשְׁ"י פָּרָשַׁת מַטּוֹת (בַּמִּדְבָּר ל' פָּסוּק ב'). וְאָמַר הוּא זַ"ל, שֶׁכְּמוֹ כֵן יֵשׁ בְּחִינַת חִלּוּק הַזֶּה בֵּין הַחִדּוּשֵׁי תּוֹרָה שֶׁל הַצַּדִּיקִים. כִּי יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁאוֹמְרִים חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה אֲמִתִּיִּים וּמַכְנִיסִים אוֹתָם בְּאֵיזֶה פָּסוּק אוֹ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל, אֲבָל אֵין מְכַוְּנִים וְנִכְנָסִים הֵיטֵב בְּתוֹךְ דִּבְרֵי הַמִּקְרָא וְכוּ', רַק בְּאֵיזֶה רֶמֶז וּסְמִיכוּת בְּעָלְמָא, וְזֶה בְּחִינַת נָבִיא בְּאַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה שֶׁאֵינוֹ מִתְנַבֵּא רַק בִּבְחִינַת "כֹּה אָמַר ה'" וְכוּ'. אֲבָל יֵשׁ צַדִּיקִים נוֹרָאִים שֶׁהֵם בִּבְחִינַת מֹשֶׁה שֶׁחִדּוּשֵׁי תּוֹרָתָם הֵם בְּרוּרִים וְזַכִּים כַּשֶּׁמֶשׁ וּמְבֹאָרִים וּמְפֹרָשִׁים הֵיטֵב בְּהַפְּסוּק אוֹ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁהֵם מַכְנִיסִים אוֹתָם בָּהֶם, וְזֶה בְּחִינַת אַסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה, בְּחִינַת "זֶה הַדָּבָר". כִּי דִּבְּרֵיהֶם מְבֹאָרִים וּמְפֹרָשִׁים הֵיטֵב בְּהַמִּקְרָא וְכוּ' שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים כְּפִי דַּרְכָּם שֶׁזָּהוּ בְּחִינַת: "זֶה הַדָּבָר":

רג

אָמַר: הַתּוֹרָה שֶׁלִּי גְּבוֹהַּ מְאֹד, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁאֲנִי מִשְׁתַּמֵּשׁ עִם צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת (דְּהַיְנוּ הָרָאשֵׁי תֵּבוֹת וְסוֹפֵי תֵּבוֹת וְצֵרוּפִים נוֹרָאִים שֶׁמְּגַלֶּה בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים) הוּא גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר (וְעַיֵּן לְעֵיל מ"ד).

וְאָמַר: הָיִיתִי רוֹצֶה לֵילֵךְ לְהַלָּן מִן צְרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, אֲבָל אַף עַל פִּי כֵן עֲדַיִן אֲנִי מִתְעַכֵּב בִּבְחִינָה זוֹ. וְגַם יֵשׁ לִי נַחַת מִזֶּה, כִּי לִפְעָמִים יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם סְתוּמִים וְנֶעְלָמִים מְאֹד שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִמְצֹאָם כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת צֵרוּפֵי אוֹתִיּוֹת, דְּהַיְנוּ בְּרָאשֵׁי תֵּבוֹת אוֹ סוֹפֵי תֵּבוֹת וְכַיּוֹצֵא:

רד

אָמַר: שְׁמֵי שֶׁבַּקִּי הֵיטֵב בְּתוֹרָתוֹ וּבְשִׂיחוֹתָיו הַקְּדוֹשׁוֹת, דְּהַיְנוּ בְּסִפְרָיו הַקְּדוֹשִׁים, רָאוּי לוֹ לִמְצֹא כָּל שִׂיחוֹת הָעוֹלָם בְּתוֹךְ תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, וְאֵין שׁוּם שִׂיחָה וְעִנְיָן בָּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוּכַל הַשָּׁלֵם לִמְצֹא בְּתוֹךְ תּוֹרָתוֹ (פֵּרוּשׁ, כִּי בְּוַדַּאי בֶּאֱמֶת בְּכָל הַדִּבּוּרִים וְשִׂיחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, בְּוַדַּאי יֵשׁ בָּהֶם תּוֹרָה בְּהֶעְלֵם. אֲבָל אֵין מִי שֶׁיְּזַכֶּה לְגַלּוֹת זֹאת, לֵידַע הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁנֶּעֱלָם בְּשִׂיחוֹת בְּנֵי אָדָם, כִּי אִם אֲנָשִׁים גְּדוֹלִים בְּמַעֲלָה מְאֹד מְאֹד. אֲבָל עַל יְדֵי הִתְגַּלּוּת תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְהַנּוֹרָאָה שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, מִי שֶׁבַּקִּי בִּסְפָרָיו הֵיטֵב הֵיטֵב, וְיֵשׁ לוֹ שֵׂכֶל קָצָת, יוּכַל

לְמָצֹא בְּכָל שִׂיחוֹת הָעוֹלָם רְמָזִים בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה. אֲפִלּוּ אִם לֹא יִהְיֶה גָּדוֹל בְּמַעֲלָה בְּיוֹתֵר):

רה

פַּעַם אֶחָד נִכְנְסוּ אֲנָשִׁים אֵלָיו. וְהוֹצִיא חֲתִיכַת נְיָר בְּיָדוֹ. וְהָיָה כָּתוּב עָלָיו בִּכְתִיבַת יָדוֹ הַקְּדוֹשָׁה. וַאֲחָזוֹ בְּיָדוֹ, וְעָנָה וְאָמַר: כַּמָּה תּוֹרוֹת כְּתֻבוֹת עַל חֲתִיכַת נְיָר הַזֶּה. וְאָמַר שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה עוֹלָמוֹת שֶׁהֵם נִזּוֹנִין וְיֵשׁ לָהֶם חִיּוּת מֵהֶעָשָׁן שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁלּוֹ, וְנִטַּל הַנְּיָר וּשְׂרָפוֹ אֵצֶל הַנֵּר. וְאָמַר, שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּאוּ אֲפִלּוּ לְתוֹךְ תְּמוּנַת אוֹתִיּוֹת, וְעַל כֵּן הוּא חִדּוּשׁ נִפְלָא כְּשֶׁזּוֹכִין לְהוֹרִיד אֵלּוּ הַתּוֹרוֹת, לְהַכְנִיסָם עַל כָּל פָּנִים לְתוֹךְ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת. (כְּלוֹמַר אֲבָל עֲדַיִן אֵין הָעוֹלָם כְּדַאי שֶׁיִּכָּנְסוּ לְתוֹךְ הָעוֹלָם, רַק שֶׁזֶּהוּ גַּם כֵּן חִדּוּשׁ גָּדוֹל כְּשֶׁבָּאוּ עַל כָּל פָּנִים לְתוֹךְ תְּמוּנוֹת אוֹתִיּוֹת כַּנַּ"ל):

רו

אָמַר, אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ דִּבּוּרֵי הַתּוֹרָה שֶׁאוֹמֵר, רַק הַקּוֹל לְבַד הוּא גַּם כֵּן טוֹב מְאֹד. וְזֶה בְּחִינַת: "לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ" (תְּהִלִּים ק"ג), "בְּקוֹל" דַּיְקָא. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁהוּא רַק עוֹמֵד בַּבַּיִת אֲצֶל הַתּוֹרָה שֶׁאוֹמֵר טוֹב מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר:

רז

אָמַר: לִפְעָמִים אֲנִי מְדַבֵּר אֵיזֶה דִּבּוּר לְאֵיזֶה אָדָם, וְאֵין הַדִּבּוּר עוֹשֶׂה פְּעֻלָּתוֹ עַד לִזְמַן רָחוֹק. כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ כְּשֶׁנּוֹתְנִין אֵיזֶה סַמִּים לְרִפּוּאָה. לִפְעָמִים הַסַּם עוֹשֶׂה פְּעֻלָּתוֹ וּמוֹעִיל מִיָּד, וְלִפְעָמִים צָרִיךְ הַסַּם לִשְׁהוֹת בְּתוֹךְ הָאָדָם אֵיזֶה זְמַן וְאַחַר־כָּךְ הוּא עוֹשֶׂה פְּעֻלָּתוֹ. כְּמוֹ־כֵן יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר שֶׁהֵם מַנִּחִים אֲצֶל הָאָדָם וְאֵינָם מְעוֹרְרִים אוֹתוֹ עַד לִזְמַן רָחוֹק. אֲבָל סוֹף כָּל סוֹף יַעֲשֶׂה הַדִּבּוּר פְּעֻלָּתוֹ וְיוֹעִיל בְּוַדַּאי:

רח

אָמַר: יֵשׁ כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁאֲנִי אוֹמֵר לְאֵיזֶה אָדָם, וַעֲדַיִן אֵין עוֹשִׂים פְּעֻלָּתָם רַק שֶׁמִּתְגַּלְגְּלִים הַדְּבָרִים מֵאָדָם זֶה לְאָדָם אַחֵר וּמֵחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ וְכוּ', עַד שֶׁיִּתְגַּלְגְּלוּ הַדְּבָרִים וְיָבוֹאוּ לְאֵיזֶה אָדָם וְיִכָּנְסוּ הַדְּבָרִים לְלִבּוֹ בְּעֹמֶק גָּדוֹל, וְשָׁם יַעֲשׂוּ פְּעֻלָּתָם בִּשְׁלֵמוּת, וְיעוֹרְרוּ אוֹתוֹ וְכוּ':

רט

אָמַר שֶׁכָּל הַתּוֹרוֹת וְהַשִּׂיחוֹת שֶׁלּוֹ אֵינָם בִּשְׁבִילֵנוּ לְחוּד. כִּי אִם "אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה" (דְּבָרִים כ"ט־י"ד) (וְעַיֵּן בְּרַשׁ"י שֶׁפֵּרֵשׁ "וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה", וְאַף עִם דּוֹרוֹת הָעֲתִידִים לָבוֹא, וְהָבֵן). וְכַמָּה פְּעָמִים דִּבַּרְנוּ עִמּוֹ מֵעִנְיָן זֶה, וְרָמַז לָנוּ בִּדְבָרָיו לְהוֹדִיעַ לַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אֶת כָּל מַעֲשֵׂי ה' הַגְּדוֹל שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ. וּפַעַם אֶחָד אָמַר בְּפֵרוּשׁ: גַּם לִבְנֵיכֶם תּוֹדִיעוּ אֶת כָּל הַתּוֹרוֹת וְהַשִּׂיחוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת וְהַמַּעֲשִׂיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם

אֲשֶׁר גִּלָּה לָנוּ. וְאָמַר אָז זֶה הַפָּסוּק בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל כְּנֶחֱלֵי אֵשׁ: "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ" (דְּבָרִים ד'). (וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "אַייערֶ קִינְדֶיר זָאלְט אִיר מוֹדִיעַ זַיין וָואס דָּא הָאט זִיךְ גִּיטָאן"). וְאָמַר בְּרֶתֶת וְזִיעַ בְּהִתְלַהֲבוּת נוֹרָא: "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ". וְאָמַר: דַּע וְהַאֲמֵן, אִם אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא אֶחָד מִן הָרֶפֶשׁ, גַּם מִי שֶׁיִּתְאַחֵז בּוֹ יוֹצִיאוּ אוֹתוֹ גַּם כֵּן:

רי

(התחלת שיחה זו בחיי מוהר"ן סימן שע"ד)

אָמַר, כָּל מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּרַבִּים קָשֶׁה לוֹ מְאֹד מְאֹד, וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ מַמָּשׁ עַל זֶה. וְסִפֵּר שֶׁקֹּדֶם הַקִּדּוּשׁ, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַתְחִיל תֵּבָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַקִּדּוּשׁ נִדְמֶה לוֹ שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן קֹדֶם אֲמִירַת הַתּוֹרָה, כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַתְחִיל לוֹמַר תּוֹרָה, אֲזַי נִדְמֶה לוֹ שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ מַמָּשׁ. וְכֵן קֹדֶם אֲמִירַת תֵּצֵא נַפְשׁוֹ מַמָּשׁ ("וויא אִיךְ וויל אַרוֹיס לָאזִין דָּאס עֶרְשְׁטֶי וָוארְט דַּאכְט זִיךְ מִיר הָאט גֶייא אִיךְ אוֹיס). וְלֹא הָיָה מִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הָעֲמוּד בְּשׁוּם פַּעַם וְלֹא עָשָׂה שׁוּם דָּבָר כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּגוֹן קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּקְרִיאַת הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ לִקְרוֹת לִפְנֵי הַתּוֹקֵעַ וּשְׁאָר דְּבָרִים כְּאֵלֶּה, רַק קִדּוּשׁ וּזְמִירוֹת עַל שֻׁלְחָנוֹ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ וַאֲמִירַת הַתּוֹרָה. וְגַם זֶה הָיָה כָּבֵד עָלָיו מְאֹד כַּנַּ"ל. וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹמַר קִדּוּשׁ עַל אִמּוֹ בְּיוֹם הַיָּאְרְצַייט הָיָה קָשֶׁה וְכָבֵד עָלָיו מְאֹד:

ריא

הָיָה מִתְלוֹצֵץ מְאֹד מֵהַחוֹלְקִים עָלָיו וְאוֹמְרִים שֶׁתּוֹרָתוֹ קִבֵּל מִזְּקֵנוֹ רַבִּי נַחְמָן הָאֹרִיֵּדְעְנִקְיר זַ"ל. וְאָמַר בְּדַרְכּוֹ צַחוּת: כַּמָּה הֵיטִיב עִמִּי זְקֵנִי שֶׁהִשְׁאִיר לִי תּוֹרוֹת כָּאֵלּוּ מְכֻוָּן מַמָּשׁ לְכָל עִנְיָן וְעִנְיָן שֶׁיִּהְיֶה מֵעִנְיָנָא דְּיוֹמָא, וּכְפִי מַה שֶּׁצְּרִיכִין הָאֲנָשִׁים הַשּׁוֹמְעִים. כְּגוֹן עַל שַׁבָּת חֲנֻכָּה מֵחֲנֻכָּה, וְעַל שַׁבָּת נַחֲמוּ כַּיּוֹצֵא בּוֹ וְכוּ'. וְכָל הָאֲנָשִׁים עִם כָּל הִצְטָרְכוּתָם בְּנִשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת יִהְיוּ נִכְלָלִים בְּזֹאת הַתּוֹרָה בְּאוֹתוֹ הָעֵת, וְכָל מַה שֶּׁעָבַר בָּעוֹלָם אָז וְכוּ'. כְּלוֹמַר הֲלֹא בְּתוֹרָתוֹ הָיָה כָּלוּל כָּל מַה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַשּׁוֹמְעִים כַּאֲשֶׁר רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ בִּפְשִׁיטוּת, כַּמָּה וְכַמָּה מַעֲשִׂיּוֹת נוֹרָאוֹת בְּעִנְיָן זֶה, אֵיךְ מַה שֶּׁהָיָה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּנִשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת, וְכָל מַה שֶּׁעָבַר בָּעוֹלָם אָז הַכֹּל נִכְלָל בְּתוֹרָתוֹ. וְגַם הַתּוֹרָה דִּבְּרָה מֵעִנְיָנָא דְּיוֹמָא. מִלְּבַד שְׁאָר עִנְיָנִים וְחִדּוּשִׁים נִפְלָאִים שֶׁרָאִינוּ בִּשְׁעַת אֲמִירַת תּוֹרָתוֹ הַנּוֹרָאָה. שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה לוֹ מֹחַ בְּקָדְקָדוֹ, רָאָה שֶׁהֵם דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים שֶׁנִּתְגַּלּוּ לוֹ עַתָּה מִן הַשָּׁמַיִם מִמָּקוֹר עֶלְיוֹן קָדוֹשׁ וְנוֹרָא וְנִשְׂגָּב מְאֹד מְאֹד. כִּי הָיוּ חִדּוּשִׁים חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא נִשְׁמְעוּ בָּעוֹלָם.

וְאֵיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׁטוּת כָּזֶה, שֶׁזְּקֵנוֹ רַבִּי נַחְמָן עָלָיו הַשָּׁלוֹם הִשְׁאִיר לוֹ כָּל כָּךְ תּוֹרוֹת וְכָל כָּךְ מַעֲשִׂיּוֹת וְכָל כָּךְ שִׂיחוֹת נִפְלָאוֹת, וְכָל כָּךְ שִׂיחוֹת וְעֵצוֹת נִפְלָאוֹת שֶׁדִּבֵּר עִמָּנוּ

וְכוּ', וְהַכֹּל הִגִּיעַ לְרַבֵּנוּ זַ"ל דַּיְקָא. וּמִקֹּדֶם לֹא נִשְׁמַע לְשׁוּם אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם דָּבָר אֶחָד מֵאֵלּוּ הַתּוֹרוֹת וְהַחִדּוּשִׁים שֶׁגִּלָּה זְקֵנֵנוּ. מִי פֶּתִי וְשׁוֹטֶה שֶׁיִּשְׁמַע לִדְבַר הֶבֶל וְכָזָב וּשְׁטוּת כָּזֶה. גַּם אָמַר, שֶׁמִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וּמַכִּיר אֶת זְקֵנֵנוּ הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן הָאֲרִיֵּעְנְקִיר זַצַ"ל, יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הָיָה בַּעַל תּוֹרָה כָּזֶה. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה צַדִּיק קָדוֹשׁ וְנוֹרָא מְאֹד מְאֹד, אֲבָל לֹא הָיָה בַּעַל תּוֹרָה כָּל כָּךְ, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן חִדּוּשִׁים כָּאֵלֶּה וְכוּ'. וּפַעַם אֶחָד הָיָה פֹּה אִישׁ אֶחָד זָקֵן מִסְּלָאפְקֶיוִוי"ץ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אֶת זְקֵנֵנוּ הָרַב הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן הָאֲרִיֵּעְנְקִיר זַ"ל, וְהָיָה עוֹמֵד לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. עָנָה וְאָמַר: הֵם אוֹמְרִים שֶׁתּוֹרָתִי הִיא מִזְּקֵנִי רַבִּי נַחְמָן זַ"ל. אִם הָיָה זְקֵנִי רַבִּי נַחְמָן בְּעַצְמוֹ שׁוֹמֵעַ תּוֹרָתִי, הָיָה אֶצְלוֹ גַּם כֵּן חִדּוּשׁ. וְאַחַר כָּךְ אָמַר: וְאִם הָיָה הַבַּעַל שֵׁם טוֹב שׁוֹמֵעַ תּוֹרָתִי הָיָה אֶצְלוֹ גַּם כֵּן חִדּוּשׁ, וְאִם הָיָה רַשְׁבָּ"י שׁוֹמֵעַ תּוֹרָתִי הָיָה גַּם כֵּן חִדּוּשׁ גַּם אָז (מוּבָא גַּם בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן שפ"ג):

לענין המחלקת שעליו

ריב

פַּעַם אֶחָד אָמַר: "הֲלָכָה כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי" (כְּתֻבּוֹת יג.). הַיְנוּ לְעִנְיַן הַמִּתְנַגְּדִים שֶׁחָלְקוּ עָלָיו, בְּוַדַּאי הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, כִּי הֲלָכָה כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי. כִּי דִינֵי הוּא לְשׁוֹן מַחֲלֹקֶת שֶׁשְּׁנֵי בְּנֵי־אָדָם מְחַלְּקִין לִפְנֵי הַבַּיִת דִּין עַל אֵיזֶה דָּבָר (זֶה שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ). וְעַיֵּן בְּגִטִּין פֶּרֶק הַשּׁוֹלֵחַ שֶׁאָמְרוּ שָׁם שָׁלֹשׁ פְּעָמִים: הֲלָכָה כְּרַב נַחְמָן, וַהֲלָכָה כְּרַב נַחְמָן. וַהֲלָכָא כְּנַחְמָנִי (גִּטִּין לד.):

ריג

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁדִּבֵּר בְּעִנְיַן מַחֲלֹקֶת. וְאָמַר: שֶׁלִּכְאוֹרָה מַאי אִכְפַּת שֶׁזֶּה מְדַבֵּר עַל זֶה? אַךְ בֶּאֱמֶת עַל יְדֵי מַחֲלֹקֶת שֶׁחוֹלְקִים עַל אֶחָד יְכוֹלִין חַס וְשָׁלוֹם לְהַפִּיל אוֹתוֹ מִמַּדְרֵגָתוֹ חַס וְשָׁלוֹם. וּכְעֵין שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שֶׁרָצוּ לִמְנוֹת גַּם אֶת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְכוּ' עַד שֶׁבָּא דָּוִד וְנִשְׁתַּטַּח לִפְנֵיהֶם וְכוּ' (יְרוּשַׁלְמִי סַנְהֶדְרִין לח:). כִּי הָיָה לָהֶם כֹּחַ לְדַחוֹתוֹ חַס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי דִּבּוּרֵיהֶם. וְאָמַר שֶׁזֶּה שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "שָׂרִים רְדָפוּנִי חִנָּם" (תְּהִלִּים קי"ט), הַיְנוּ אַף שֶׁגְּדוֹלִים וְשָׂרִים רְדָפוּנִי, אֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא בְּחִנָּם, שֶׁאֵינָם פּוֹעֲלִים כְּלָל בְּמַחֲלֹקְתָּם עָלַי. וְהַסִּימָן: כִּי "וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי" (שָׁם), שֶׁאֲנִי מְפַחֵד מִדְּבָרֶיךָ. דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ לִי יִרְאַת שָׁמַיִם וְאֵינִי נוֹפֵל מִמַּדְרֵגָתִי חַס וְשָׁלוֹם. וְזֶה סִימָן שֶׁהָרְדִיפָה שֶׁלָּהֶם חִנָּם, בְּחִינַת: "שָׂרִים רְדָפוּנִי חִנָּם":

ריד

(התחלת השיחה בחיי מוהר"ן סימן ת"ג) שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר: כְּשֶׁאָדָם שׁוֹאֵל לְהַצַּדִּיק אִם לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מְסִירַת נֶפֶשׁ בִּשְׁבִיל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הוּא רָאוּי לוֹ לְהָשִׁיב וּלְצַוּוֹת עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת. וְאַף עַל פִּי כֵן הַשּׁוֹאֵל אֵין צָרִיךְ לְקַיֵּם דְּבָרָיו. כֵּן שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ.
עוֹד שָׁמַעְתִּי בְּעִנְיָן אַחֵר: כָּל מַה שֶּׁהַצַּדִּיק מְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת צָרִיךְ לְקַיֵּם. רַק כְּשֶׁמְּצַוֶּה שֶׁלֹּא לִסַּע עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲצָלוֹ זֶה אֵין צָרִיךְ לְקַיֵּם.
עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה רָאוּי לִתֵּן עַל פִּדְיוֹן:

רטו

אָמַר: אֲצָלִי הָעִקָּר הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְתֵכֶף כְּשֶׁחוֹלֵף וְעוֹבֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲנִי מַטֶּה אָזְנִי וְשׁוֹמֵעַ אִם מַכִּין בַּכֹּתֶל לְעוֹרֵר לִסְלִיחוֹת לַשָּׁנָה הַבָּאָה. כִּי אֵין שׁוּם זְמַן כְּלָל, כִּי כָּל הַשָּׁנָה חוֹלֵף וְעוֹבֵר כְּהֶרֶף עַיִן:

להתרחק מחקירות ולהתחזק באמונה

רטז

(הַתְחָלַת הַשִּׂיחָה חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תי"א) וְעַיֵּן אַלְשִׁיךְ עַל מִשְׁלֵי. וּבִפְרָט בְּקַקְפִּיטָל ז' בְּדֶרֶךְ שְׁלִישִׁי שָׁם מַרְחִיב הַדִּבּוּר וְהָאַזְהָרָה לְהִתְרַחֵק מֵהֶם וְעַיֵּן שָׁם. כִּי מְדַבֵּר שָׁם בְּדֶרֶךְ צַחוּת וְנִפְלָא, וּמַסְבִּיר הַדָּבָר אֵיךְ הֵם מַטְעִים אֶת הָעוֹלָם, שֶׁבִּתְחִלָּה אֵינָם מְגַלִּים הָאֶפִּיקוֹרְסוּת וְהַכְּפִירוֹת שֶׁלָּהֶם, רַק מַרְאִים הַמְּתִיקוּת הַמְּדֻמֶּה הַנִּרְאֶה בִּתְחִלָּה בְּדִבְרֵיהֶם הָרְעִים עַיֵּן שָׁם. וְזֶהוּ: "כִּי נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתֵי זָרָה" וְכוּ' (מִשְׁלֵי ה'־ג'), וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י - אֶפִּיקוֹרְסוּת. "וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כְּלַעֲנָה" כוּ' עַיֵּן שָׁם.
וְהַכְּלָל: שֶׁכָּל הָאַזְהָרוֹת שֶׁל מִשְׁלֵי לְהִתְרַחֵק מֵ"אִשָּׁה זָרָה", כַּוָּנָתוֹ עַל חָכְמוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁנִּקְרֵאת אִשָּׁה זָרָה כְּנֶגֶד חָכְמַת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת "אֵשֶׁת חַיִל" (מִשְׁלֵי ל"א). וּמִי שֶׁבָּקִי בָּהֶם וּבְדִרְכֵיהֶם, וְאֵיךְ הֵם מַטְעִין אֶת הָעוֹלָם, בִּפְרָט בְּנֵי הַנְּעוּרִים, שֶׁהֵם מְחַנְּכִין אוֹתָן בַּחִנּוּךְ הָרַע וְהַמַּר שֶׁלָּהֶם, הֵם מַמָּשׁ כְּמוֹ אִשָּׁה הַמְנָאָפֶת הַמְקַשֶּׁטֶת עַצְמָהּ וּמְדַבֶּרֶת דִּבְרֵי חֵן. וּבְתְחִלָּה אֵינָהּ מְגַלָּה זְדוֹן לִבָּהּ וּמַרְאֵית עַצְמָהּ כִּכְשֵׁרָה, עַד אֲשֶׁר הִיא מַטְעֵת כָּל מִי שֶׁנִּפְתֶּה אַחֲרֶיהָ. כְּמוֹ כֵן מַמָּשׁ הֵם דַּרְכֵיהֶם הָרָעִים לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ מְעַט מְדַרְכֵיהֶם. וְעַל קֹטֶב מָשָׁל זֶה סוֹבֵב רֹב סֵפֶר מִשְׁלֵי. וְכָל מָקוֹם שֶׁקּוֹרֵא "כְּסִיל" וּ"פֶּתִי" הַמְּהַפְּכִים "אֲרְחוֹת יְשָׁר" (מִשְׁלֵי ב') וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כָּל כַּוָּנָתוֹ עַל אֵלּוּ הַחֲכָמִים לְהָרַע שֶׁנִּקְרְאוּ כְּסִילִים וּפְתָאִים. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "רְאִיתָ אִישׁ חָכָם בְּעֵינָיו תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ" (מִשְׁלֵי כ"ו) וּכְתִיב: "הוֹי חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם" (יְשַׁעְיָה ה').

וְאִי אֶפְשָׁר לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה. כִּי הֵם אוֹמְרִים בְּהֵפֶךְ מַמָּשׁ, וּמְבִיאִים רְאָיָה מִמִּשְׁלֵי דַיְקָא וּמִשְׁאָר כִּתְבֵי קֹדֶשׁ לְדַרְכֵיהֶם הָרָעִים. כִּי תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה יֵשׁ בָּהּ סַם חַיִּים לְמִי שֶׁזּוֹכֶה, וְלֹא זָכָה נַעֲשֵׂית לוֹ סַם מָוֶת. כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (יוֹמָא עב:) עַל פָּסוּק: "אֲשֶׁר שָׁם מִשָּׁה" (דְּבָרִים ד'), וּכְתִיב: "כִּי יְשָׁרִים דְּרָכֵי ה' צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם וּפוֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם" (הוֹשֵׁעַ י"ד). עַל כֵּן לְהַמִּתְעַקֵּשׁ לֵילֵךְ בְּדַרְכֵיהֶם הָרָעִים לֹא יוֹעִילוּ רֹב הַדְּבָרִים, וּלְהֶחְפֵּץ בֶּאֱמֶת יַסְפִּיקוּ דְּבָרֵינוּ אֵלָיו לְחַזֵּק נַפְשׁוֹ וְדַעְתּוֹ לַעֲמֹד כְּעַמּוּד בַּרְזֶל נֶגְדָּם וּלְשַׁבֵּר "מְתֻלְעוֹת עַוָּל "(אִיּוֹב כ"ט). וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְגַלֶּה הָאֱמֶת בִּמְהֵרָה, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן (הֶמְשֵׁךְ הַשִּׂיחָה בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תי"ב):

ריז

וְאָמַר: שֶׁאִיתָא בְּסֵפֶר אֶחָד, שֶׁמַּה שֶׁמּוּבָא בְּסִפְרֵי הַמְחַקְּרִים רְאָיָה שֶׁצְּרִיכִין לַחֲקֹר מִפָּסוּק "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ" וְכוּ' (דְּבָרִים ד׳־ל"ט), שֶׁצְּרִיכִין לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל פִּי חֲקִירוֹת. זֶה הַפֵּרוּשׁ הוּא מִכַּת הַקָּרְאִים שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים פָּסוּק זֶה כָּךְ, שֶׁצְּרִיכִין לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל פִּי חֲקִירוֹת, אֲבָל הָאֱמֶת לֹא כֵן הוּא. כִּי בֶּאֱמֶת הָעִקָּר לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא רַק עַל יְדֵי אֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא זוֹכִין אַחַר כָּךְ לָדַעַת וְהַשָּׂגָה גְּדוֹלָה בִּידִיעַת רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת ה'" (הוֹשֵׁעַ ב'). וְעַיִן בְּלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בְּיוֹרֶה דֵּעָה הִלְכוֹת גְּלוּחַ (הַ"ג), שָׁם מְבֹאָר הֵיטֵב שֶׁעִקַּר הַיְדִיעָה הוּא עַל יְדֵי אֱמוּנָה, עַיֵּן שָׁם.

וּבֶאֱמֶת עִקַּר הַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט שֶׁל פְּסוּקִים אֵלּוּ הַמְזַהִירִים לָדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּגוֹן: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ וְכוּ'", וְכֵן: "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ" (דִּבְרֵי הַיָּמִים א כ"ח), וְכֵן: "דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים" וְכוּ' (תְּהִלִּים ק'), עִקַּר הָאַזְהָרָה זוֹ הִיא בִּפְשִׁיטוּת לָדַעַת וְלִזָּכֵר אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ תָּמִיד בְּכָל עֵת, וְאַל יִשְׁכַּח אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ חַס וְשָׁלוֹם בְּשׁוּם עֵת. כְּמוֹ לְמָשָׁל שֶׁדָּרֶךְ הַמְּלָכִים וְהָאֲדוֹנִים שֶׁמַּזְהִירִין אֶת עַבְדֵיהֶם שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם מוֹשֵׁל, וּבִפְרָט אַנְשֵׁי חֵיל שֶׁל הַמְּלָכִים שֶׁמִּלְמְדִין אוֹתָם שֶׁיֵּדְעוּ מִי הַמֶּלֶךְ וְהַקֵּיסָר שֶׁלָּהֶם "לְמַעַן תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיהֶם" (שְׁמוֹת כ'), וְיַעַבְדוּ עֲבוֹדָתָם בִּשְׁלֵמוּת. וְכֵן הָרְגִילוּת לוֹמַר לְהָעֶבֶד: דַּע שֶׁיֵּשׁ עָלֶיךָ אָדוֹן וּמוֹשֵׁל. שֶׁהַכַּוָּנָה שֶׁיִּקַּח זֹאת בְּדַעְתּוֹ בְּכָל עֵת וְאַל יִשְׁכַּח לְבַל יַעֲשֶׂה שׁוּם דָּבָר נֶגֶד רְצוֹנוֹ. כְּמוֹ כֵן לְהַבְדִּיל בְּמַלְכוּתָא דִּשְׁמַיָּא, שֶׁמַּזְהִיר אוֹתָנוּ: "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ" וְכוּ', הֵינוּ יָדוֹעַ תֵּדַע וְאַל תִּשְׁכַּח בְּשׁוּם עֵת. וְכֵן: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים" וְכוּ'. וְכֵן: "דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹקִים". כִּי בְּוַדַּאי צְרִיכִין כַּמָּה וְכַמָּה אַזְהָרוֹת גְּדוֹלוֹת וְרַבּוֹת עַל זֶה בְּכַמָּה וְכַמָּה לְשׁוֹנוֹת. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד יוֹדֵעַ בְּכְלָל כִּי "ה' הוּא הָאֱלֹקִים", אַף עַל פִּי כֵן מֵחֲמַת טִרְדוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְתַאֲוֹתָיו וַהֲבָלָיו, נִמְצָאִים הַרְבֵּה שֶׁבְּרֹב הָעִתִּים

שׁוֹכְחִים אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל זֶה מַזְהִירִים הַפְּסוּקִים: "דְּעוּ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים" וְכוּ' וְכֵן: "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ" וְכוּ'. כְּלוֹמַר קְחוּ זֹאת בְּדַעְתְּכֶם הֱיטֵב עַד שֶׁיִּהְיֶה קָשׁוּר וְחָזָק בְּדַעְתְּכֶם וּלְבַבְכֶם בְּכָל עֵת, וְזֶה: "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבוֹתָ אֶל לְבָבֶךָ" וְכוּ', כִּי זֶה עִקַּר שְׁלֵמוּת הַיְדִיעָה כְּשֶׁמְּקַשְּׁרִין הַדַּעַת אֶל הַלֵּב, כַּמְּבֹאָר בִּדְבָרָיו בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת (בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן סִימָן ל"ג), דְּהַיְנוּ כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִין הַדַּעַת אֶל הַלֵּב לְיַדֵּעַ בְּלִבּוֹ הֱיטֵב כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים וְכוּ'. כִּי בְּכָל עֵת שֶׁמְּשִׁימִין זֹאת אֶל לְבָבוֹ הֱיטֵב כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים, בְּוַדַּאי נוֹפֵל פַּחְדּוֹ וְאֵימָתוֹ וְיִרְאָתוֹ עָלָיו לְבִלְתִּי יֶחֱטָא. וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבֵּר בָּזֶה יוֹתֵר, כִּי יְדִיעַת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא לְכָל חַד כְּפוּם מָה דְּמִשַּׁעֵר בְּלִבֵּהּ כַּיְדוּעַ (לְעֵיל א').

וְכָל חַד כְּפוּם מַה דְּמִשַּׁעֵר בְּלִבֵּהּ יְבִין הֱיטֵב דִּבְרֵינוּ אֵלֶּה. אֲבָל חָלִילָה לוֹמַר שֶׁכַּוָּנַת הַפְּסוּקִים לְדַעַת אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל פִּי חֲקִירוֹת אֲנוֹשִׁיּוֹת הַבָּנוּיִים עַל שֵׂכֶל הַמֻּטְעֶה. כִּי עִקַּר הַיְדִיעָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּבָר הוֹדִיעוּ לָנוּ אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים שֶׁיָּגְעוּ וְטָרְחוּ כָּל יְמֵיהֶם וּפָשְׁטוּ אֶת עַצְמָם מִגַּשְׁמִיּוּת לְגַמְרֵי, כִּי שָׁבְרוּ כָּל הַתַּאֲוֹוֹת וְהַמִּדּוֹת בְּתַכְלִית, וּבִפְרָט הָרַע הַכּוֹלֵל שֶׁהוּא תַּאֲוַת הַמִּשְׁגָּל, וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה דַּעְתָּם בִּשְׁלֵמוּת, וְזָכוּ לְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאָם בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְהִנִּיחוּ לָנוּ יְרֻשָּׁה טוֹבָה כְּזֹאת. וַאֲנַחְנוּ מְחֻיָּבִים לְקַבֵּל הַיְרֻשָּׁה הַטּוֹבָה הַזֹּאת בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ" וְכוּ' (מִתְּפִלַּת שַׁחֲרִית). רַק הַפְּסוּקִים מַזְהִירִים אוֹתָנוּ לְקַח הַיְדִיעָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת בְּמֹחֵנוּ וּלְהַמְשִׁיכָהּ וּלְקַשְּׁרָהּ בְּלִבֵּנוּ הֱיטֵב תָּמִיד בְּכָל עֵת, לְמַעַן תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא וְכוּ':

ריח

וְהִתְלוֹצֵץ מְאֹד מֵהַמְחַקְּרִים שֶׁאוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ בְּהַלְּבָנָה יִשּׁוּב כְּמוֹ עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת, עַל שֶׁרוֹאִין שָׁם בְּתוֹכָהּ כְּמוֹ אִילָנוֹת וּשְׂאָר בְּרוּאִים שֶׁבְּזוֹ הָאָרֶץ, וְהָיָה מִתְלוֹצֵץ מִזֶּה וְאָמַר שֶׁהוּא שְׁטוּת גָּדוֹל. כִּי הַלְּבָנָה הוּא כְּמוֹ אַסְפַּקְלַרְיָא שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁעוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ נִרְאֶה בְּתוֹכוֹ. וְעַל כֵּן נִרְאֶה בְּתוֹךְ הַלְּבָנָה דְּבָרִים שֶׁבְּזֹאת הָאָרֶץ, אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין שָׁם דָּבָר מֵאֵלּוּ הַבְּרוּאִים, וְהֶבֶל יִפְצֶה פִּיהֶם שֶׁל הַמְחַקְּרִים:

ריט

אַחַר שֶׁבָּא מִלְּעִמְבֶּרְג שֶׁחַי אַחַר כָּךְ שְׁתֵּי שָׁנִים הָיָה מְדַבֵּר בְּכָל פַּעַם הַרְבֵּה מֵאֱמוּנָה. וְהֵבַנְנוּ מִדְּבָרָיו שֶׁכָּל דִּבּוּרָיו שֶׁמְּדַבֵּר כָּל כַּוָּנָתוֹ הָיָה הַכֹּל בִּשְׁבִיל לְהַכְנִיס אֱמוּנוֹתֵינוּ הָאֲמִתִּיּוֹת בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיָה רָגִיל לְהַזְכִּיר כַּמָּה פְּעָמִים גֹּדֶל עֹצֶם נִפְלְאוֹת הַטּוֹבָה שֶׁעָשָׂה לָנוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וּפָתַח בָּהּ: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" (בְּרֵאשִׁית א'), וְגִלָּה לָנוּ הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה בְּלִי שׁוּם

חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת. וְגִנָּה הַרְבֵּה אֶת סִפְרֵי הַמְחַקְּרִים וְהַפִּילוֹסוֹפִים וְהִתְלוֹצֵץ מֵהֶם בְּכַמָּה מִינֵי לֵיצָנוּת. וּבֵרֵר לְעֵינֵינוּ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים כְּלוּם. וְהֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחוֹת כָּאֵלּוּ הַרְבֵּה מְאֹד בְּכַמָּה וְכַמָּה מִינֵי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל חָכְמָה אֲמִתִּית נִפְלָאָה וְנוֹרָאָה, אֲשֶׁר כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר הָיָה מָתוֹק מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים וְנִכְנַס בְּעֹמֶק הַלֵּב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וּכְבָר כָּתַבְנוּ מֵהֶם הַרְבֵּה כַּאֲשֶׁר כְּבָר נִדְפְּסוּ קְצָתָם, אֲבָל עֲדַיִן לֹא נִכְתַּב חֵלֶק אֶלֶף מֵהֶם. וְגַם אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר תְּמוּנַת הַדִּבּוּר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הַנִּעִים וְהַמְּתוּק בְּתַכְלִית הַנְּעִימוּת שֶׁיָּצָא מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ בְּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה בְּרֶתֶת וְזִיעַ, שֶׁהָיָה לוֹ כָּל מִין חֵן שֶׁבָּעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר יְעִידוּן וְיַגִּידוּן כָּל מִי שֶׁזָּכָה לְדַבֵּר עִמּוֹ אֲפִלּוּ בְּמִלֵּי דְעָלְמָא. וּכְפִי הַמּוּבָן מִדְּבָרָיו בַּסּוֹף בִּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים הַנַּ"ל שֶׁחַי אַחַר שֶׁבָּא מִלְּעִמְבֶּרְג, שֶׁכָּל דִּבּוּרָיו, הֵן בְּמִלֵּי דְעָלְמָא הֵן בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל, כְּדֵי לְהַכְנִיס אֱמוּנָה בָּעוֹלָם שֶׁהוּא יְסוֹד כָּל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה" (תְּהִלִּים קי"ט):

רכ

(הַתְחָלָה בְּסִימָן תי"ז בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן) פַּעַם אֶחָד אָמַר לְאֶחָד: אֲנַגְלָה לְךָ סוֹד שֶׁיִּהְיֶה אֶפִּיקוֹרְסוּת גָּדוֹל בָּעוֹלָם. כִּי מִלְּמַעְלָה יָבוֹא אֶפִּיקוֹרְסוּת בָּעוֹלָם בִּשְׁבִיל נִסָּיוֹן. וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲנָשִׁים שֶׁלִּי גַּם בִּלְא זֶה יִתְחַזְּקוּ בֶּאֱמוּנָה בֶּאֱמֶת וְיִשְׁאֲרוּ קַיָּמִים בֶּאֱמוּנָתָם, אַךְ אֲנִי מְגַלֶּה לְךָ זֹאת כְּדֵי שֶׁיִּתְחַזְּקוּ יוֹתֵר כְּשֶׁיִּרְאוּ שֶׁדִּבְּרוּ מִזֶּה מִקֹּדֶם. וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִשְׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ כַּמָּה פְּעָמִים. וְהָיָה מִתְאַנֵּחַ מְאֹד עַל זֶה וְאָמַר: אוֹי, אֵיךְ יוּכְלוּ לַעֲמֹד אֲנָשִׁים מֻעָטִים נֶגֶד כָּל הָעוֹלָם.

וְהִנֵּה סָמוּךְ מְאֹד אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ זַ"ל רָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ זֹאת, שֶׁתֵּכֶף הִתְחִיל לְהִתְפַּשֵּׁט אַפִּיקוֹרְסוּת גָּדוֹל בָּעוֹלָם מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כָּזֹאת מִימֵי קֶדֶם. כִּי אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר הִתְחִיל לִצְמֹחַ נֶגַע הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת בְּבֶרְלִין עַל יְדֵי הָאֶפִּיקוֹרְסִים הַמְפֻרְסָמִים דְּשָׁם כַּמְפֻרְסָם, וְחִבְּרוּ חִבּוּרִים רָעִים, בְּפֶרֶט סִפְרֵי הַמַּאסֵּף וְכוּ', אֲבָל עֲדַיִן לֹא נִתְפַּשְּׁטָה הַנֶּגַע בִּמְדִינָתֵנוּ. עַד אֲשֶׁר בְּיָמֵינוּ אַחַר הִסְתַּלְּקוּתוֹ זַ"ל וְהִסְתַּלְּקוּת עוֹד גְּדוֹלֵי הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשִׁים זַ"ל, פָּשְׂתָה נֶגַע הַמִּסְפַּחַת הָרָעָה הַזֹּאת גַּם בִּמְדִינָתֵנוּ, וְהִתְחִיל הָאֶפִּיקוֹרְס הַמְפֻרְסָם דִּקְהִלַּת טָרַנְסְפָּאל עִם סִיעָתוֹ הָרָעָה לְיַסֵּד בֵּית הַחַנּוּךְ הָרַע שֶׁלָּהֶם, עַד אֲשֶׁר אַחַר כָּךְ הֶעֱמִידוּ צֶלֶם כָּזֶה בְּאָדֶעסָיְא וְכוּ'. וּכְבָר צָוְחוּ כְּכְרוּכְיָא הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים שֶׁבְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, וְאֵין שׁוֹמֵעַ לָהֶם, כִּי יָדָם תָּקִיפָה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים. אוֹי לָנוּ מַה שֶּׁהִגִּיעַ לָנוּ בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֵלֶּה. וְעַל יְדֵי זֶה נִצְמְחָה הַגְּזֵרָה הָרָעָה בְּיָמֵינוּ שֶׁנִּמְשְׁכָה עַל יָדָם שֶׁהִפְצִירוּ אֶת הַקֵּיר"ה עַל זֶה כַּיָּדוּעַ. אוֹי מָה הָיָה לָנוּ. וְנִתְקַיֵּם בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים כַּאֲשֶׁר הוֹדִיעַ אַדְמוֹ"ר זַ"ל הַנּוֹרָא מִקֹּדֶם בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ. וַעֲדַיִן הֵם הוֹלְכִים וּמִתְפַּשְּׁטִים בְּכָל עֵת. אוֹי מִי יוֹדֵעַ מַה יִּהְיֶה בַּיָּמִים הַבָּאִים.

וּכְבָר כָּתַבְנוּ מַה שֶּׁאָמַר הוּא זַ"ל (לְעֵיל ל"ה) שֶׁעַל זֶה הִתְנַבְּאוּ כָּל נְבִיאֵינוּ, בִּפְרָט דָּנִיֵּאל שֶׁאָמַר: "יִתְבָּרְרוּ וְיִתְלַבְּנוּ וְיִצָּרְפוּ רַבִּים" וְכוּ' (דָּנִיֵּאל י"ב). שֶׁכָּל כַּוָּנָתָם הָיָה שֶׁבְּאַחֲרִית הַיָּמִים הָאֱלֶּה יִתְנַסּוּ וְיִטָּהֲרוּ יִשְׂרָאֵל בֶּאֱמוּנָה. שֶׁיַּעַמְדוּ וְיָקוּמוּ רַבִּים שֶׁיִּרְצוּ לְהַטְעוֹת אוֹתָם מֵהָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהֵם הָאֶפִּיקוֹרְסִים וְהַמְחַקְרִים שֶׁבְּיָמֵינוּ. וּמֵאַחַר שֶׁכְּבָר הוֹדִיעַ זֹאת מִקֹּדֶם שֶׁזֶּה יִהְיֶה הַנִּסָּיוֹן, הָיָה רָאוּי לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן בְּוַדַּאי, אַף עַל פִּי כֵן יִהְיֶה נִסָּיוֹן גָּדוֹל, עַד אֲשֶׁר רַבִּים יִהְיוּ נִכְשָׁלִים מְאֹד. אַף אַף עַל פִּי כֵן אָנוּ כּוֹתְבִים כָּל זֹאת, לְמַעַן יֵדְעוּ הַחֲפֵצִים בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁכְּבָר הוֹדִיעַ הוּא זַ"ל לָנוּ אֶת כָּל זֹאת מִקֹּדֶם, לְמַעַן יִהְיֶה לָהֶם לְמַשִּׁיב נָפֶשׁ, וּלְחַזֵּק לִבָּם בַּה' וּבְתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה כַּאֲשֶׁר קִבַּלְנוּ מֵרַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בַּגְּמָרָא וּפוֹסְקִים:

רכא

הָיָה מִתְלוֹצֵץ מְאֹד מֵהַלּוּחוֹת שֶׁלָּנוּ אוֹ לְהַבְדִּיל שֶׁלָּהֶם שֶׁכּוֹתְבִים הַמְּאֹרָעוֹת וְהַשִּׁנּוּיִים כְּגוֹן קַר וְחַם וְכוּ', וְעַל פִּי הָרֹב אֵינָם מְכַוְּנִים דִּבְרֵיהֶם כְּלָל. עָנָה וְאָמַר: אִם כֵּן שֶׁיּוֹדְעִין, יֹאמְרוּ נָא הַשִּׁנּוּיִים שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּעַצְמוֹ. כִּי כְּמְעַט בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁתַּנִּים בָּעוֹלָם שִׁנּוּיִים הָרַבֵּה מְאֹד בְּיוֹם אֶחָד. כִּי יֵשׁ קֹר וְחֹם וְגֶשֶׁם וְשֶׁלֶג וְרוּחַ וַאֲוִיר נָח, וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה שִׁנּוּיִים רַבִּים אֵין מִסְפָּר שֶׁנַּעֲשִׂין בְּיוֹם אֶחָד עַל פִּי הָרֹב. וּמִי יוּכַל לְכַוֵּן וְלֵידַע זֹאת? "מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ. אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת" (תְּהִלִּים צ"ב) עַל פִּי חָכְמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת שֶׁלָּהֶם כָּל הַשִּׁנּוּיִים הַנַּעֲשִׂים בְּיוֹם אֶחָד (וְגַם בְּסִפְרֵי הַתְּכוּנָה בְּעַצְמָם מְבֹאָר שֶׁעִנְיַן זֶה שֶׁל הַלּוּחוֹת הַנַּ"ל אֵינוֹ בָּרוּר כְּלָל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסוֹף סֵפֶר "נֶחְמָד וְנָעִים" עַיֵּן שָׁם):

רכב

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁדִּבֵּר עִם אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ בִּלְבּוּלֵי אֱמוּנָה. וְחִזֵּק אוֹתוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, וְאָמַר לוֹ, שֶׁאִיתָא שֶׁכָּל הִתְהַוּוּת מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית הָיָה רַק בִּשְׁבִיל מַה שֶּׁצָּפָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיוּ אֲנָשִׁים שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם יִסּוּרִים בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, מֵחֲמַת הַבִּלְבּוּלִים וְהַכְּפִירוֹת הָעוֹלִים עַל מַחֲשַׁבְתָּם רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְהֵם יִתְגַּבְּרוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת וְיִתְחַזְּקוּ בֶּאֱמוּנָה. וְרַק בִּשְׁבִיל זֶה בָּרָא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. וְעַל יְדֵי דִּבּוּרִים אֵלּוּ נִתְחַזֵּק זֶה הָאִישׁ מְאֹד תָּמִיד בְּכָל עֵת שֶׁבָּאוּ עָלָיו בִּלְבּוּלִים הַנַּ"ל. וְכֵן מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁעִקַּר הַבְּרִיאָה הָיָה בִּזְכוּת הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְכָל מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה" (תְּהִלִּים ל"ג):

רכג

בְּעִנְיַן שֶׁהָיוּ מְסַפְּרִים לִפְנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל וְהָיוּ מְשַׁבְּחִים מְאֹד אֶת פְּרוּשׁ רַשְׁ"י, וְשֶׁאֵין צְרִיכִין לִלְמֹד פְּרוּשׁ אַחֵר עַל הַמִּקְרָא עַל פִּי פְּשׁוּט, כִּי שְׁאָר הַפְּשָׁטָנִים רֻבָּם הוֹלְכִים עַל פִּי דְּרָכֵי הַחֲקִירוֹת וְכוּ' (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן ת"י) (כַּוָּנַת הַדָּבָר כִּי יֵשׁ כַּמָּה פְּשָׁטָנִים שֶׁהֵם כְּנֶגֶד דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל, וְהֵם הוֹלְכִים עַל פִּי דַּרְכֵי הַחֲקִירָה קָצַת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כִּי הָיוּ מְחַקְרִים, וְאֵין צָרִיךְ לְפוֹרְטָם. וְאֵלּוּ הַפְּשָׁטָנִים אֵין צְרִיכִין לִלְמֹד אוֹתָם כִּי אִם רַק פְּרוּשׁ רַשְׁ"י זַ"ל). עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל: זֶה אֵינְךָ יוֹדֵעַ שֶׁרַשְׁ"י זַ"ל הוּא כְּמוֹ אָחִיהָ שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כִּי כָּל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן וְכָל יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְּעַל פֶּה עִם פְּרוּשׁ רַשְׁ"י. וּמִזֶּה מוּבָן עַצְם גְּדֻלַּת רַשְׁ"י זַ"ל:

רכד

בְּעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה מַה לְּפָנִים מַה לְּאָחוֹר (חֲגִיגָה יא:). אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁכָּל אָדָם וְאָדָם יֵשׁ לוֹ בְּחִינַת מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה וְכוּ' לְפִי מַדְרֵגָתוֹ שֶׁאָסוּר לוֹ לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. כִּי אֵצֶל קְצָת מִסְתַּיֵּם שִׂכְלוֹ אֵצֶל הַגַּלְגַּלִּים וּרְקִיעִים, וְאָסוּר לוֹ לְהִסְתַּכֵּל לְהַלָּן יוֹתֵר. וְגַם כָּל הַפִּילוֹסוֹפִים וְהַמְחַקְּרִים, כָּל שִׂכְלָם וַחֲקִירָתָם הוּא רַק עַד הַגַּלְגַּלִּים וּלְמַעְלָה מִזֶּה אֵין יוֹדְעִים כְּלוּם. וְגַם בְּמַה שֶּׁתַּחַת הַגַּלְגַּלִּים טָעוּ הַרְבֵּה בְּכַמָּה דְּבָרִים עַד שֶׁנִּפְלַג בֵּינֵיהֶם מַחֲלוֹקוֹת גְּדוֹלוֹת בְּכָל דָּבָר. וּכְבָר מִבֹּאָר שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם כְּלָל. וְהַכְלָל, שֶׁכָּל אָדָם בְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּיֵּם שִׂכְלוֹ אָסוּר לוֹ לְהִסְתַּכֵּל לְהַלָּן יוֹתֵר. כִּי זֶהוּ אֲצִילוּת בְּחִינַת מַה לְּמַעְלָה מַה לְּמַטָּה. רַק לִסְמֹךְ עַל אֱמוּנָה לְבַד:

רכה

רַבֵּנוּ זַ"ל כְּשֶׁהָיָה בְּאוּמַאן, שָׁאַל אוֹתוֹ אֶחָד אִם אֶפְשָׁר לֵידַע חָכְמַת הַקַּבָּלָה בְּלִי תַּעֲנִיתִים וּמְקֻוָואוֹת. כִּי אֶחָד אָמַר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵידַע הַקַּבָּלָה כִּי אִם וְכוּ'. וְהֵשִׁיב: אֶפְשָׁר לֵידַע הַחָכְמָה בְּלֹא הַנַּ"ל. כִּי הוּא חָכְמָה וְכוּ'. וְאָמַר אָז, שֶׁמָּה שֶׁקָּשֶׁה לְהָבִין סֵפֶר הָ"עֵץ חַיִּים" וְכוּ', הוּא מֵחֲמַת שֶׁלֹּא נִכְתַּב כַּסֵּדֶר. וְאָמַר שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁחָכְמַת הַפִּילוֹסוֹפְיָא מִסְתַּיֶּמֶת שָׁם מַתְחִיל חָכְמַת הָאֱמֶת שֶׁהוּא חָכְמַת הַקַּבָּלָה (עַיֵּן לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת אוֹרַח חַיִּים הִלְכוֹת נְטִילַת יָדַיִם ה"ו אוֹת עט). (פְּרוּשׁ כִּי הַפִּילוֹסוֹפִים לֹא חָקְרוּ כִּי אִם עַד הַגַּלְגַּלִּים, וּמִשָּׁם וּלְמַעְלָה אֵין יוֹדְעִים מְאוּמָה. וְגַם בְּהַחָכְמוֹת שֶׁמֵּהַגַּלְגַּלִּים וּלְמַטָּה גַּם כֵּן הֵם נְבוֹכִים מְאֹד בְּרֻבָּם כְּכֻלָּם כַּיָּדוּעַ לָהֶם בְּעַצְמָם. וְחָכְמַת הַקַּבָּלָה מַתְחֶלֶת בְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּיֶּמֶת חָכְמָתָם, דְּהַיְנוּ מֵהַגַּלְגַּלִּים וּלְמַעְלָה. כִּי כָּל עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה עִם הַגַּלְגַּלִּים בִּכְלָל, כּוֹלֶלֶת חָכְמַת הַקַּבָּלָה בְּתֻבָה אַחַת שֶׁהוּא עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה. וְכָל חָכְמַת הַקַּבָּלָה הוּא מֵעֲשִׂיָּה וּלְמַעְלָה, שֶׁהוּא יְצִירָה וּבְרִיאָה וַאֲצִילוּת לְמַעְלָה לְמַעְלָה וְכוּ'. וְגַם בַּעֲשִׂיָּה בְּעַצְמָהּ בִּפְנִימִיּוּת הָעֲשִׂיָּה,

דְּהַיְנוּ רוּחָנִיּוּת הָעֲשִׂיָּה, אֵין לְהַפִּילוֹסוֹפִים שׁוּם יְדִיעָה כְּלָל. אֲבָל חָכְמַת הַקַּבָּלָה מְדַבֶּרֶת רַק מִשֹּׁרֶשׁ הָעֲשִׂיָּה בְּרוּחָנִיּוּת וּמִשָּׁם וּלְמַעְלָה. נִמְצָא שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּיֵּמֶת חָכְמָתָם שֶׁל הַמְחַקְּרִים מִשָּׁם מַתְחֶלֶת חָכְמַת הַקַּבָּלָה).

גַּם אָנֹכִי שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ לְעִנְיַן הַשָּׂגוֹתָיו הַנּוֹרָאִים שֶׁדִּבֵּר כַּמָּה פְּעָמִים מִזֶּה וְאָמַר: הֲלֹא אֵצֶל הַמְחַקְּרִים מִסְתַּיֵּמֶת יְדִיעָתָם בַּגַּלְגַּלִּים. וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁמִּשָּׁם וּלְמַעְלָה הוּא רַק עֶצֶם הָאֱלֹקוּת יִתְבָּרַךְ, וּבֶאֱמֶת כָּל לִמּוּד הַקַּבָּלָה הוּא בְּעוֹלָמוֹת וּמַדְרֵגוֹת שֶׁמִּשָּׁם וּלְמַעְלָה. כְּמוֹ כֵן אֲפִלּוּ מִי שֶׁהִשִּׂיג חָכְמַת הַקַּבָּלָה הֵיטֵב שֶׁהוּא חָכְמַת הָאֱמֶת, אַף עַל פִּי כֵן אֵין חֵקֶר לִתְבוּנָתוֹ, כִּי עֲדַיִן יֵשׁ גְּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ וְכוּ'.

וְכֵן פַּעַם אַחַת רָאָה סֵפֶר אֶחָד שֶׁמְּלֻקָּט מִכִּתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל שֶׁאֵינָם מְצוּיִים, שֶׁמְּדַבֵּר מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת וְהַמַּדְרֵגוֹת שֶׁקֹּדֶם הָאֲצִילוּת שֶׁהוּא עוֹלָם הַמַּלְבּוּשׁ וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר "וַיָּקָהֵל מֹשֶׁה" וְכוּ'. וְדִבֵּר עִמִּי מִזֶּה וְנִפְלֵאתִי מְאֹד עַל זֶה מַה שֶּׁיֵּשׁ לִמּוּד בַּקַּבָּלָה גַּם לְמַעְלָה מֵאֲצִילוּת, וְנִדְמֶה לִי שֶׁאֵין גָּבוֹהַּ יוֹתֵר. וְשָׂחַק, וְאָמַר אָז גַּם כֵּן: הֲלֹא אֵצֶל הַמְחַקְּרִים נִדְמֶה שֶׁמִּסְתַּיֵּם הַיְדִיעָה בַּגַּלְגַּלִּים וְכוּ' כַּנַּ"ל. וְכַוָּנָתוֹ הָיָה כְּמוֹ כֵן, אֲפִלּוּ בִּידִיעַת הָאֱמֶת לְמַעְלָה לְמַעְלָה יֵשׁ עוֹד גָּבוֹהַּ מֵעַל גָּבוֹהַּ בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ וְכוּ'. כִּי לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר וְעִנְיָן זֶה אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בִּכְתָב:

רכו

פַּעַם אַחַת שָׂחַק וְאָמַר: אִם הָיוּ מַנִּיחִין לְכֹנֵס מֵת אֶחָד בֵּין הַמְחַקְּרִים כְּשֶׁיּוֹשְׁבִין וְחוֹקְרִין בְּחָכְמָתָם, הָיוּ מִתְבַּטְּלִים כָּל הַחָכְמוֹת שֶׁלָּהֶם:

מדבר ממעלת ההתבודדות

רכז

מָצָאתִי כָּתַב יַד הַחֲבֵרִים. שֶׁאָמַר, שֶׁטּוֹב יוֹתֵר שֶׁהַהִתְבּוֹדְדוּת יִהְיֶה מִחוּץ לָעִיר בְּמָקוֹם עֲשָׂבִים, כִּי הָעֲשָׂבִים גּוֹרְמִים שֶׁיִּתְעוֹרֵר הַלֵּב (וְעַיֵּן לְעֵיל צ"ח קמ"ד קס"ג):

רכח

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר: בְּוַדַּאי נִמְצָאִים כְּשֵׁרִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהֶם הִתְבּוֹדְדוּת, אֲבָל אֲנִי קוֹרֵא אוֹתָם ("פְּלֵייטְיס") מְבוֹהָלִים וּמְבֻלְבָּלִים. וּפִתְאֹם כְּשֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ וְיִקָּרְאוּ אוֹתָם יִהְיוּ מְעֻרְבָּבִים וּמְבֻלְבָּלִים. אֲבָל אֲנַחְנוּ נִהְיֶה דּוֹמִים כְּמוֹ הָאָדָם אַחַר הַשֵּׁנָה, שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹחָה וּמְיֻשֶּׁבֶת הֵיטֵב, כֵּן תִּהְיֶה דַּעְתֵּנוּ נוֹחָה וּמְיֻשֶּׁבֶת עָלֵינוּ בְּלִי מְהוּמָה וּבִלְבּוּל:

רכט

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ, שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּעוּרִים וְהָיָה מְחַזֵּק אוֹתוֹ מְאֹד מְאֹד בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בְּלָשׁוֹן שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ כְּדַרְכּוֹ ז"ל. וְאָמַר לוֹ, שֶׁבְּתְחִלָּה זֶה הָיָה עִקַּר הַתְּפִלָּה מַה שֶּׁהָיָה כָּל אֶחָד מְדַבֵּר מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּלָשׁוֹן שֶׁהָיוּ מְדַבְּרִים בּוֹ כַּמְבֹאָר בָּרַמְבַּ"ם בִּתְחִלַּת הִלְכוֹת תְּפִלָּה, עַיֵּן שָׁם שֶׁמְּבָאֵר שָׁם זֹאת הַיטֵב, שֶׁבְּתְחִלָּה הָיָה זֶה עִקַּר הַתְּפִלָּה וְכוּ'. אַךְ אַחַר כָּךְ רָאוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְכוּ' וְתִקְּנוּ סֵדֶר הַתְּפִלָּה עַיֵּן שָׁם (הִלְכוֹת תְּפִלָּה פרק א' הֲלָכָה ד'). אֲבָל עַל כָּל פָּנִים מִדֵּינָא זֶהוּ עִקַּר הַתְּפִלָּה. עַל כֵּן גַּם עַכְשָׁו שֶׁמִּתְפַּלְּלִין סֵדֶר הַתְּפִלָּה שֶׁתִּקְּנוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, טוֹב מְאֹד לְהָאָדָם לִהְיוֹת רָגִיל לְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ תְּפִלּוֹת וּתְחִנּוֹת וּבַקָּשׁוֹת מִלִּבּוֹ בְּלָשׁוֹן שֶׁמֵּבִין, שֶׁיְּזַכֵּהוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת, כִּי זֶה עִקַּר הַתְּפִלָּה כַּנַּ"ל. וְעַיֵּן בְּמָקוֹם אַחֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדִבְרֵינוּ כַּמָּה הָאָדָם צָרִיךְ לְהִרְגִּיל עַצְמוֹ וּלְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּהַנְהָגָה זוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה דַּיְקָא בָּאוּ כָּל הַצַּדִּיקִים לְמַדְרֵגָתָם עַיֵּן שָׁם הֵיטֵב (עַיֵּן לְעֵיל קנ"ד):

רל

שָׁמַעְתִּי מֹרַנִּי נַפְתָּלִי נֵרוֹ יָאִיר שֶׁשָּׁמַע מֹרַנּוּ ז"ל, שֶׁטּוֹב כְּשֶׁהַלֵּב שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי נִמְשָׁךְ כָּל כָּךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁבְּכָל עֵת וָעֵת שֶׁיִּדְפְּקוּ עַל הַלֵּב יִתְחִיל תֵּכֶף לְהִתְלַהֵב וּלְהִשְׁתּוֹקֵק לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ כָּרָאוּי. וְעָשָׂה אָז תְּנוּעוֹת בְּיָדָיו עַל עִנְיָן זֶה. וְאָמַר שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁיּוֹשְׁבִין בֵּין אֲנָשִׁים יִשָּׂא יָדָיו וְלִבּוֹ לַה', וְיִצְעַק אֵלָיו בִּכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ. וְהֵרִים אָז יָדָיו בְּהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָא וְאָמַר הַפָּסוּק: "אַל תַּעַזְבֵנִי ה' אֱלוֹקַי" (תְּהִלִּים ל"ח) בְּקוֹל נָעִים שֶׁל תְּחִנָּה וַעֲגוּמִים נִפְלָאִים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְתָפַס זֹאת לְדֶגְמָא, שֶׁכָּךְ רָאוּי לְאִישׁ יִשְׂרְאֵלִי שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא בֵּין אֲנָשִׁים, יִתְעוֹרֵר בְּכָל פַּעַם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּהִתְעוֹרְרוּת נִמְרָץ כַּנַּ"ל:

רלא

סִפֵּר לִי אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁפַּעַם אַחַת שָׁאַל אֶת רַבֵּנוּ ז"ל, מַהוּ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין לֵב נִשְׁבָּר לְמָרָה שְׁחוֹרָה. הֵשִׁיב לוֹ: לֵב נִשְׁבָּר הוּא כָּךְ: שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁעוֹמֵד בֵּין הָעוֹלָם יַחֲזִיר פָּנָיו וְיֹאמַר: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם" וְכוּ'. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה בְּעַצְמָהּ וּבְתוֹכָהּ כָּךְ אָמַר רַבֵּנוּ ז"ל בְּעַצְמוֹ: "רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", בְּהִתְעוֹרְרוּת נִפְלָא וּבְנִשְׁיאַת יָדַיִם בְּהִשְׁתּוֹקְקוּת נִמְרָץ כְּדַרְכּוֹ:

רלב

עוֹד שָׁמַעְתִּי מִפִּי הַנַּ"ל שֶׁכַּמָּה פְּעָמִים נִכְנַס אֵלָיו וְרָצָה לְדַבֵּר עִמּוֹ. וְלֹא הָיָה יָכוֹל לִפְתֹּחַ פִּיו לְדַבֵּר לְפָנָיו מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ. וּפַעַם אַחַת הָיָה עוֹמֵד וּמְשַׁמְּשׁוֹ, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ מִיָּד, אֲבָל לֹא הָיָה יָכֹל לִפְתֹּחַ פִּיו כְּלָל. וְאַחַר כָּךְ צִוָּה רַבֵּנוּ ז"ל שֶׁיּוֹשִׁיט לוֹ מִנְעָלָיו לְנַעֲלָם לְכְבוֹד שַׁבָּת. כִּי הָיָה אָז אַחַר יְצִיאָה מֵהַמֶּרְחָץ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְאָז בְּעֵת שֶׁהוֹשִׁיט לוֹ מִנְעָלָיו

עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל מֵעַצְמוֹ וְאָמַר לוֹ: תַּרְגִּיל עַצְמְךָ לְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאָז תּוּכַל אַחַר כָּךְ לְדַבֵּר עִמִּי גַּם כֵּן. אַחַר־כָּךְ בְּעֵת שֶׁזָּכָה לְדַבֵּר עִמּוֹ, אָז כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו וְרָצָה גַּם כֵּן לְדַבֵּר וְהָיָה קָשֶׁה עָלָיו מְאֹד לְדַבֵּר. עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: גִּבּוֹר אֶחָד חָגַר מָתְנָיו לִכְבֹּשׁ חוֹמָה חֲזָקָה. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁבָּא אֶל הַשַּׁעַר, הָיָה אָרוּג עַל הַשַּׁעַר מַטְוֶה מִקּוּרֵי עַכָּבִישׁ שֶׁסָּתַם הַשַּׁעַר. וְכִי יֵשׁ שְׁטוּת מִזֶּה שֶׁיִּהְיֶה חוֹזֵר מִמִּלְחַמְתּוֹ מֵחֲמַת הַסְּתִימָה שֶׁל הַקּוּרֵי עַכָּבִישׁ?! (וְהַנִּמְשָׁל מוּבָן). וְאַחַר־כָּךְ אָמַר לוֹ: הָעִקָּר הוּא הַדִּבּוּר. שֶׁעַל יְדֵי הַדִּבּוּר יְכוֹלִין לְכְבֹּשׁ הַכֹּל וּלְנַצֵּחַ כָּל הַמִּלְחָמוֹת. וְאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁיְּכוֹלִין לְהִתְבּוֹדֵד בְּמַחֲשָׁבָה, אֲבָל הָעִקָּר הוּא הַדִּבּוּר.

וּמְבֹאָר הַנִּמְשָׁל מִמֵּילָא לְעִנְיַן מַה שֶּׁקָּשֶׁה עַל הָאָדָם לְדַבֵּר לִפְנֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוֹ לִפְנֵי הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים מַה שֶּׁבִּלְבּוֹ. וְכָל זֶה מֵחֲמַת בּוּשָׁה וּכְבֵדוּת שֶׁלּוֹ שֶׁאֵין לוֹ עַזּוּת דִּקְדֻשָּׁה, בְּוַדַּאי הוּא שְׁטוּת גָּדוֹל. כִּי הַלֹּא הוּא רוֹצֶה לִכְבֹּשׁ בְּדִבּוּרוֹ מִלְחָמָה (נ"א: חוֹמָה) חֲזָקָה שֶׁהוּא מִלְחֶמֶת הַיֵּצֶר, וְעַכְשָׁו כְּשֶׁהוּא סָמוּךְ לַדָּבָר, וְלִכְבֹּשׁ וּלְשַׁבֵּר חוֹמוֹת וְלִפְתֹּחַ שְׁעָרִים עַל יְדֵי הַדִּבּוּר, וּבִשְׁבִיל מְנִיעָה קַלָּה מֵחֲלִישׁוּת דַּעְתּוֹ וְכַיּוֹצֵא, יִמָּנַע חַס וְשָׁלוֹם מִלְּדַבֵּר?! כִּי הֲלֹא הַמְּנִיעָה הַזֹּאת נֶחֱשֶׁבֶת לִסְתִימָה שֶׁל קוּרֵי עַכָּבִישׁ כְּנֶגֶד הַחוֹמוֹת שֶׁרוֹצֶה לְשַׁבֵּר בְּדִבּוּרוֹ.

גַּם סִפֵּר לִי הָאִישׁ הַנַּ"ל שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל צִוָּה לוֹ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הִתְבּוֹדְדוּת שְׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם. שָׁעָה אַחַת שֶׁיֵּלֵךְ וְיִשְׁתּוֹקֵק וְיָכִין עַצְמוֹ לְדַבֵּר, וְיַעֲרֹךְ לִבּוֹ לְכָךְ, וְאַחַר כָּךְ יְדַבֵּר שָׁעָה אַחַת:

רלג

שָׁמַעְתִּי מֵאִישׁ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, שֶׁפַּעַם אַחַת דִּבֵּר רַבֵּנוּ זַ"ל עִמּוֹ מֵעִנְיַן בְּגָדִים. וְאָמַר לוֹ שֶׁעַל כָּל דָּבָר צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל. הַיְנוּ אִם בִּגְדּוֹ קָרוּעַ וְצָרִיךְ לְבֶגֶד, יִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּתֵּן לוֹ בֶּגֶד לִלְבֹּשׁ, וְכֵן בְּכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן. עַל הַכֹּל יַרְגִּיל עַצְמוֹ לְהִתְפַּלֵּל תָּמִיד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל כָּל מַה שֶּׁיֶּחְסַר לוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁהָעִקָּר לְהִתְפַּלֵּל עַל הָעִקָּר, דְּהַיְנוּ עַל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לִזְכּוֹת לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי כֵן גַּם עַל זֶה צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל. וְאָמַר, שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְנַהֵג כָּךְ, אֲזַי אַף עַל פִּי שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לוֹ בְּגָדִים וּפַרְנָסָה וְהַצְטָרְכוּת חִיּוּתוֹ, אֲבָל כָּל חִיּוּתוֹ הוּא כְּמוֹ בְּהֵמָה שֶׁגַּם כֵּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נוֹתֵן לָהּ לַחְמָהּ וְכוּ', כֵּן הוּא חִיּוּתוֹ שֶׁנּוֹתֵן לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ מַמְשִׁיךְ כָּל חִיּוּתוֹ עַל יְדֵי תְּפִלָּה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, עַל כֵּן כָּל חִיּוּתוֹ הוּא כְּמוֹ חִיּוּת בְּהֵמָה מַמָּשׁ. כִּי הָאָדָם צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ כָּל חִיּוּתוֹ וְהַצְטָרְכוּתוֹ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים דַּוְקָא.

וְכֵן שָׁמַעְתִּי אָנֹכִי גַּם כֵּן מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ עַל דָּבָר קָטָן וּפְחוּת מְאֹד שֶׁהָיָה קָצַת מַכְרִיחַ לִי. וְאָמַר: תִּתְפַּלֵּל עַל זֶה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְעָמַדְתִּי מִשְׁתּוֹמֵם. כִּי הָיָה לִי לִדְבַר פֶּלֶא בְּעֵינַי לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דָּבָר פָּחוּת כָּזֶה. וְגַם כִּי לֹא הָיָה מַכְרִיחַ בְּיוֹתֵר. עָנָה וְאָמַר (בִּלְשׁוֹן תֵּמַהּ):

אֵין זֶה כְּבוֹדְךָ שֶׁתִּתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל דָּבָר קָטָן כָּזֶה?! וְאַחַר כָּךְ סִפֵּר לִי מַעֲשֶׂה קְטַנָּה מֵעִנְיַן בִּטָּחוֹן אֲפִלּוּ עַל דְּבָרִים קְטַנִּים מֵאִישׁ אֶחָד מִמָּעְז'בּוּז'. וְהַכְּלָל: שֶׁעַל כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבָּעוֹלָם צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְכֵן מִבְּאֹר בָּאֳלָף־בֵּית עַיִן שָׁם (תְּפִלָּה אוֹת ל"ז):

רלד

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ לְעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת בְּהִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. אָמַר, שֶׁאֲפִלּוּ אִם עוֹבְרִים יָמִים וְשָׁנִים הַרְבֵּה, וְנִדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא פָּעַל עֲדַיִן בְּשִׂיחָתוֹ וְדִבּוּרָיו כְּלוּם, אַף עַל פִּי כֵן אַל יִפֹּל מִזֶּה כְּלָל, כִּי בֶּאֱמֶת בְּוַדַּאי עוֹשִׂים הַדִּבּוּרִים רֹשֶׁם. וְהֵבִיא מָשָׁל כְּמוֹ מַיִם הַיּוֹרְדִים עַל הָאֶבֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁאֵין לְהַמַּיִם כֹּחַ כְּנֶגֶד הָאֶבֶן הַקָּשֶׁה וְאֵין נִכָּר רֹשֶׁם הַמַּיִם בָּאֶבֶן, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁהַמַּיִם יוֹרְדִים עַל הָאֶבֶן כַּמָּה וְכַמָּה זְמַנִּים רְצוּפִים הֵם עוֹשִׂים נֶקֶב בְּהָאֶבֶן כַּנִּרְאֶה בְּחוּשׁ. כְּמוֹ כֵן, אֲפִלּוּ אִם לִבּוֹ לֵב הָאֶבֶן וְאֵין נִכָּר בּוֹ רֹשֶׁם דִּבּוּרָיו וּתְפִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי כֵן בִּרְבוֹת הַיָּמִים וְהַשָּׁנִים יִנָּקֵב לִבּוֹ הָאֶבֶן עַל יְדֵי שִׂיחָתוֹ, כְּמוֹ "אֲבָנִים שָׁחֲקוּ מַיִם" (אִיּוֹב י"ד) כַּנַּ"ל. כל זה שמעתי מר' יצחק דוב דק"ק טירהאוויצע.
וּכְבָר מִבְּאֹר הַרְבֵּה מֵעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת בְּהִתְבּוֹדְדוּת שֶׁהוּא שִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים שֶׁמִּכְּבָר עַיִן שָׁם הֵיטֵב. וְהָעִקָּר שֶׁתִּקַּיֵּם הַדְּבָרִים כְּכָל הַכָּתוּב שָׁם וְכָאן לְמַעַן יִיטַב לְךָ לָעַד:

שיחות מורנו הרב רבי נחמן

רלה

כְּבָר מִבְּאֹר בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן מ"ד, שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל הִזְהִיר מְאֹד לְבִלְתִּי לְהַחְמִיר חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת בְּשׁוּם דָּבָר. כִּי "אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו" (עֲבוֹדָה זָרָה ג.) וְ"לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת" וְכוּ' (בְּרָכוֹת כה:). וְאָמַר אָז, שֶׁאִיתָא שֶׁרָאוּי לְכָל אָדָם שֶׁיִּבְחַר לְעַצְמוֹ מִצְוָה אַחַת שֶׁבְּאוֹתָהּ הַמִּצְוָה יְדַקְדֵּק הַרְבֵּה וְיקַיֵּם אוֹתָהּ הַמִּצְוָה עִם כָּל הַחֻמְרוֹת וְהַדִּקְדּוּקִים, וּכְעֵין שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא: "אֱבוּךְ בְּמַאי זָהִיר טְפֵי" וְכוּ' (שַׁבָּת קיח:). וְאַף עַל פִּי כֵן גַּם בְּאוֹתָהּ הַמִּצְוָה אַל יִכְנֹס בְּחֻמְרוֹת שֶׁל שְׁגָעוֹן וּשְׁטוּת וּמָרָה שְׁחוֹרוֹת, רַק יְדַקְדֵּק בָּהּ בְּלִי שְׁגָעוֹן בְּכָל הַחֻמְרוֹת. אֲבָל בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹות אֵין צְרִיכִין לְהַחְמִיר כְּלָל.
וְהַלְוּאי שֶׁנִּזְכֶּה לְקַיֵּם אֶת כָּל מִצְוֹות הַתּוֹרָה כִּפְשׁוּטָן מַמָּשׁ בְּלִי שׁוּם חֻמְרוֹת.
וְגַם בְּעִנְיַן הַחֻמְרוֹת יְתֵרוֹת בְּפֶסַח לֹא הָיָה מַסְכִּים כְּלָל עַל הַמַּרְבִּים לְדַקְדֵּק יוֹתֵר מִדַּאי וְנִכְנָס בְּמָרָה שְׁחוֹרוֹת גְּדוֹלוֹת. וְהֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ אָז, כִּי אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשֵׁינוּ שָׁאַל לוֹ זַ"ל שְׁאֵלָה אַחַת בְּעִנְיַן אֵיזֶה חֻמְרָא בְּפֶסַח אֵיךְ לְהִתְנַהֵג. וְאָז הִתְלוֹצֵץ מִמֶּנּוּ מְאֹד. וְהִרְבָּה לְדַבֵּר מֵעִנְיַן זֶה שֶׁאֵין צְרִיכִין לְחַפֵּשׂ אַחַר חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת וְשִׁגָּעוֹן וּבִלְבּוּלִים. וְאָמַר שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ

גַּם כֵּן כְּבָר הָיָה שְׁקוּעַ בְּעִנְיָן זֶה מְאֹד, שֶׁהָיוּ עוֹלִים עַל דַּעְתּוֹ חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת מְאֹד מְאֹד. וּפַעַם אֶחָד הָיָה חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת בְּעִנְיַן הַמַּיִם עַל פֶּסַח שֶׁחָשַׁשׁ שֶׁמָּא יֵשׁ אֵיזֶה מַשֶּׁהוּ בַּמַּיִם שֶׁשּׁוֹאֲבִין. וְאִם יָכִין לוֹ מַיִם עַל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין קְצָת, גַּם זֶה לֹא הוּטַב בְּעֵינָיו, כִּי קָשֶׁה לִשְׁמֹר הֵיטֵב הַמַּיִם מֵעֶרֶב פֶּסַח עַל כָּל יְמֵי הַפֶּסַח. וְלֹא הוּטַב בְּעֵינָיו שׁוּם מַיִם רַק מֵי מַעְיָן הַנּוֹבְעִים וְיוֹצְאִים וְהוֹלְכִים וּבָאִים מַיִם חֲדָשִׁים בְּכָל עֵת. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהוּא זַ"ל הָיָה יוֹשֵׁב לֹא הָיָה שׁוּם מַעְיָן כָּזֶה, וְהָיָה בְּדַעְתּוֹ לִנְסֹעַ עַל פֶּסַח לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁם מֵי מַעְיָן כָּזֶה. כָּל כָּךְ נִכְנַס בְּחֻמְרוֹת וּמָרָה שְׁחוֹרוֹת וְדִקְדּוּקִים יְתֵרִים. אֲבָל עַכְשָׁו הוּא מִתְלוֹצֵץ מֶזֶּה כִּי אֵין צְרִיכִין לְחַפֵּשׂ אַחַר חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת אֶפִלּוּ בְּפֶסַח.

וְהֶאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ הַרְבֵּה אָז, כִּי עִקַּר הָעֲבוֹדָה בֶּאֱמֶת הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת לְהַרְבּוֹת בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִי לְחַפֵּשׂ לְחַדֵּשׁ דָּוְקָא חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת. רַק לֵילֵךְ בְּדֶרֶךְ אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדָמוֹנִים. וְלֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. וְאָמַר אָז, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה עָזְבוּ הָעוֹלָם חָכְמוֹת הַדִּקְדּוּק וְאֵינָם עוֹסְקִים בּוֹ כְּלָל. כִּי דִּקְדּוּק אֵין צְרִיכִין כְּלָל, כִּי אֵין צְרִיכִין לְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ יוֹתֵר מִדַּאי לְבַקֵּשׁ חֻמְרוֹת יְתֵרוֹת. וְהֶאֱרִיךְ בָּזֶה עוֹד. וְאָמַר אָז שֶׁאֵין שׁוּם דָּבָר שֶׁיִּהְיֶה חִיּוּב בְּדִוְקָא וְאִם לָאו וְכוּ'. רַק אִם יוּכַל - יוּכַל וְאִם לָאו - "אֹנֶס רַחֲמָנָא פַּטְרֵהּ" (בָּבָא קַמָּא כח:). וּכְבָר מְבֹאָר זֹאת בְּמָקוֹם אַחֵר (חַיֵּי מוֹהַר"ן ת"ל – תל"ה):

רלו

אָמַר לְאֶחָד שֶׁהָיָה חוֹלֶה גָּדוֹל מְאֹד, וְיִסּוּרָיו הָיוּ קָשִׁים מְאֹד מְאֹד. כִּי הָיָה חוֹלֶה מַטָּל עַל עֶרֶשׂ דְּוַי, וְהָיָה לוֹ כְּאֵב הַשִּׁנַּיִם כַּמָּה וְכַמָּה זְמַנִּים בְּכָאֵב מֻפְלָג וְעָצוּם מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר, עַד שֶׁכָּל פָּנָיו נַעֲשָׂה נְפוּחוֹת (שֶׁקּוֹרִין "גִישְׁוואלִין"). וְהֶכְרְחוּ בְּתַחְבּוּלוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁל דָּאקְטוֹרִים מֻפְלָגִים לְהוֹצִיא שִׁנָּיו. וְגַם בָּאֵיבָרִים הַפְּנִימִיִּים הָיָה חוֹלֶה גָּדוֹל עַד לְמִיתָה. וְיִסּוּרָיו הָיוּ בְּלִי שִׁעוּר. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל אֲלֵיהֶם, שֶׁכָּל הַיִּסּוּרִים הַקָּשִׁים וְהַמָּרִים שֶׁסָּבַל כַּמָּה שָׁנִים, כֻּלָּם הֵם טוֹבִים יוֹתֵר מִכְּוִיָּה אַחַת בְּגֵיהִנֹּם. כְּוִיָּה אַחַת בְּגֵיהִנֹּם גָּרוּעַ מִזֶּה. ("עֻס אִיז אַלְץ בֶּעסֶער אַיידִיר אַיין בְּרִיא אִין גֵּיהִנֹּם, אַיין בְּרִיא אִין גֵּיהִנֹּם אִיז אֶרְגֶּער דֶּער פּוּן"):

רלז

אָמַר, שֶׁצָּרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד לְבִלְתִּי לְהוֹצִיא מִפִּיו דִּבּוּר שֶׁל רִשְׁעוּת חַס וְשָׁלוֹם, אֶפִלּוּ בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת. דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא לוֹמַר חַס וְשָׁלוֹם עַל עַצְמוֹ שֶׁיִּהְיֶה רָשָׁע חַס וְשָׁלוֹם אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבֵרָה חַס וְשָׁלוֹם, אַף שֶׁאוֹמֵר זֹאת בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת וְאֵין בְּלִבּוֹ כְּלָל לַעֲשׂוֹת זֹאת, אַף עַל פִּי כֵן זֶה הַדִּבּוּר מַזִּיק לוֹ מְאֹד וְיָכוֹל לְהַכְרִיחוֹ חַס וְשָׁלוֹם אַחַר כָּךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמְרָהּ מִלִּבּוֹ רַק בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת. וְעַל יְדֵי זֶה נִכְשָׁל יֵהוּא הַמֶּלֶךְ עַל יְדֵי שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו וְאָמַר: "יֵהוּא יַעַבְדֶנּוּ הַרְבֵּה" (מְלָכִים ב' י'). אַף עַל פִּי שֶׁבִּלִבּוֹ הָיָה לִבְלִי לְעָבְדוֹ רַק

אָמַר זֹאת בְּדֶרֶךְ לֵיצָנוּת כְּדֵי לְהַטְעוֹת אֶת עוֹבְדֵי הַבַּעַל כַּמְבֹאָר שָׁם בַּמִּקְרָא, אַף עַל פִּי כֵן נִכְשַׁל אַחַר־כָּךְ עַל יְדֵי זֶה עַד שֶׁעָבַד בְּעַצְמוֹ עֲבוֹדָה זָרָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל. עַל כֵּן צְרִיכִין לִזָּהֵר מְזֶּה מְאֹד כִּי "בְּרִית כְּרוּתָה לַשְּׁפָתַיִם" וְכוּ' כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל (מוֹעֵד קָטָן יח. סַנְהֶדְרִין קב.):

רלח

הָיָה מְדַבֵּר עִם אֶחָד. בְּתוֹךְ כָּךְ שָׁמַע אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית וְאָמַר: "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", וְאָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּמָהִירוּת אֵלּוּ הַתֵּבוֹת "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה" וְכוּ'. וְעָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר לְזֶה שֶׁעָמַד אֶצְלוֹ: הַרְאִיתָ שֶׁזֶּה חוֹטֵף בְּמָהִירוּת אֵלּוּ הַתֵּבוֹת: "וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה" וְכוּ'. הֲלֹא אֵלּוּ הַתֵּבוֹת צְרִיכִין לְהִתְפַּלֵּל בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל וּבְכַוָּנָה גְּדוֹלָה מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא מְאֹד מְאֹד, כִּי זֹאת הִיא תְּפִלָּה יְקָרָה מְאֹד מְאֹד, כִּי מְאֹד צְרִיכִין לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּזְכֶּה שֶׁיִּתֵּן לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עֵצָה טוֹבָה, שֶׁנִּזְכֶּה לֵידַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג וְכוּ'. וְדָבָר זֶה מוּבָן מְאֹד לְכָל מִי שֶׁרוֹצֶה לִכְנֹס בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם שֶׁצְּרִיכִין לְבַקֵּשׁ מְאֹד מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עַל זֶה, שֶׁנִּזְכֶּה לְעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

וְאָמַר עַל עַצְמוֹ: כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַיּוֹם אֲנִי מוֹסֵר כָּל תְּנוּעוֹת שֶׁלִּי שֶׁל כָּל הַיּוֹם אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַתְּנוּעוֹת שֶׁלִּי וְשֶׁל בָּנַי וְשֶׁל הַתְּלוּיִים בִּי שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ וְכוּ'. וְכֵן כְּשֶׁמַּגִּיעַ שַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב וְכַיּוֹצֵא, אֲנִי מוֹסֵר הַיּוֹם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁיִּהְיֶה כָּל הַנְהָגַת אוֹתוֹ הַשַּׁבָּת כִּרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ. וְאַחַר כָּךְ כְּמוֹ שֶׁמִּתְנַהֵג אֶצְלוֹ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אוֹ בְּאוֹתוֹ הַשַּׁבָּת וְכַיּוֹצֵא, שׁוּב אֵינוֹ מְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ אַחַר כָּךְ כְּלָל אִם הָיָה הַנְהָגַת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּרָאוּי. וְהָבֵן:

רלט

אָמַר: שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. כִּי הָאָדָם כְּשֶׁעוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ מַלְבּוּשׁ, אָז בִּתְחִלָּה כְּשֶׁהוּא חָדָשׁ חָשׁוּב אֶצְלוֹ בְּיוֹתֵר. וְאַחַר כָּךְ כָּל מַה שֶׁמַּזְקִין אֶצְלוֹ הַמַּלְבּוּשׁ נִתְקַלְקֵל בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר וְנִתְמַעֵט חֲשִׁיבוּתוֹ בְּכָל פַּעַם כְּשֶׁמַּזְקִין. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם. וּבִתְחִלָּה הָיָה הָעוֹלָם מְקֻלְקָל, וְאַחַר כָּךְ בְּכָל פַּעַם נִתְתַּקֵּן הָעוֹלָם וְנֶחֱשָׁב הָעוֹלָם אֶצְלוֹ יוֹתֵר. כִּי אַחַר כָּךְ בָּא אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְאַחַר כָּךְ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְכוּ'. וְכֵן בְּכָל פַּעַם בָּאִים צַדִּיקִים וּמְתַקְּנִים בְּכָל פַּעַם אֶת הָעוֹלָם יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְנֶחֱשָׁב בְּכָל פַּעַם אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ הָעוֹלָם בְּיוֹתֵר. וְאַחַר כָּךְ בַּסּוֹף יָבוֹא מָשִׁיחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְאָז יִהְיֶה גְּמַר תִּקּוּן הָעוֹלָם:

רמ

שָׁמַעְתִּי מֵר"א מִטֶּשְׁפְּלִיק שֶׁאָמַר לוֹ לְעִנְיַן מַה שֶׁרְצוֹן רַבֵּנוּ זַ"ל לֹא הָיָה שֶׁיִּהְיֶה מְלַמֵּד כַּנַּ"ל. וְהוּא הוֹכִיחַ לוֹ שֶׁטּוֹב יוֹתֵר לִהְיוֹת מְלַמֵּד, וְסִפֵּר לוֹ בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב זַ"ל שֶׁמְּסַפְּרִים

בְּשִׁמּוֹ שֶׁטּוֹב לִהְיוֹת מְלַמֵּד. עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַבַּעַל שֵׁם טּוֹב זַ"ל אָמַר כָּךְ. וְאֶפְלוּ אִם אָמַר כָּךְ, כָּל צַדִּיק הַדּוֹר יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת גְּדָרִים וּלְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם כְּפִי אוֹתָן הַדּוֹרוֹת. וַאֲנִי אוֹמֵר עַתָּה שֶׁטּוֹב לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא לִהְיוֹת מְלַמֵּד. וְסִפֵּר לִי הַנַּ"ל בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן מִזֶּה, אַךְ זֶהוּ הַיּוֹצֵא מִדְּבָרָיו.

וּפַעַם אַחַת דִּבֵּר עִם אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁהָיָה מְלַמֵּד. וְשָׁאַל אוֹתוֹ כַּמָּה יֵשׁ לְךָ שְׂכַר לִמּוּד לִזְמַן? הֵשִׁיב לוֹ: כָּךְ וְכָךְ. וְחִשֵּׁב עִמּוֹ כַּמָּה עוֹלֶה עַל יוֹם, בְּוַדַּאי עוֹלֶה סַךְ מֵעָט מְאֹד. וְאָמַר לוֹ: אִם כֵּן תַּחֲשֹׁב עוֹד כַּמָּה עוֹלֶה עַל שָׁעָה אַחַת שְׂכַר לִמּוּד, בְּוַדַּאי לֹא יַעֲלֶה כִּי אִם דְּבַר שִׁבּוּשׁ. אִם כֵּן, כְּשֶׁאַתָּה מְבַטֵּל שָׁעָה אַחַת מִלִּמּוּדְךָ, אַתָּה אוֹבֵד עוֹלָם הַבָּא בִּשְׁבִיל דְּבַר שִׁבּוּשׁ, בִּשְׁבִיל גָּדוֹל אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם. אֲבָל כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה מַשָּׂא וּמַתָּן וְתִגְזֹל חְלִילָה אֶת חֲבֵרְךָ בְּהַמַּשָּׂא וּמַתָּן אֵיזֶה דְּבַר שִׁבּוּשׁ גָּדוֹל אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם עַל יְדֵי אֵיזֶה אֹנֶס, מֻחְמַת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזַהֵר וּלְדַקְדֵּק עַד פְּרוּטָה אַחַת, בְּוַדַּאי יִמְחֹל לְךָ. אֲבָל הַשָּׁעָה שֶׁאַתָּה מְבַטֵּל מִלִּמּוּדְךָ, בְּוַדַּאי אֵין הַבַּעַל הַבַּיִת מוֹחֵל לְךָ בְּשׁוּם אֹפֶן:

רמא

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁהִקְפִּיד מְאֹד עַל הַמְלַמְּדִים שֶׁלּוֹמְדִים בְּעִיר אַחֶרֶת חוּץ לְבֵיתָם, וְקָרָא אוֹתָם בִּלְשׁוֹן גְּנַאי גָּדוֹל. וְאָמַר, שֶׁהַמְלַמֵּד שֶׁלּוֹמֵד חוּץ לְבֵיתוֹ דּוֹמֶה אֶצְלוֹ כְּמוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית:

רמב

אָמַר: עִנְיַן עַיִן הָרָע הוּא: כִּי יֵשׁ כֹּחַ מַמָּשׁ בְּהָרְאִיָּה. כִּי כֹּחַ הָרְאוּת הוֹלֵךְ לַחֲבֵרוֹ וּמַזִּיקוֹ כְּשֶׁעֵינוֹ רָעָה. כִּי הָרְאִיָּה הוּא כֹּחַ מַמָּשׁ, שֶׁהוֹלֵךְ כֹּחַ הָרְאוּת וּפוֹגֵעַ בְּהַדָּבָר הַנִּרְאֶה. וּכְשֶׁעֵינוֹ רָעָה מַזִּיק בִּרְאִיָּתוֹ מַמָּשׁ כַּנַּ"ל. וְעַל כֵּן נִדָּה כְּשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּמַּרְאָה יִמָּצֵא שָׁם רֹשֶׁם דָּם כַּמּוּבָא (רַמְבַּ"ן וַיִּקְרָא י"ח פָּסוּק י"ט):

וְדַע שֶׁסְּגֻלָּה לְעַיִן הָרָע - סְנַפִּיר שֶׁל דָּג לְעַשֵּׁן בּוֹ. וְסִימָן סְנַפִּיר בְּגִימַטְרִיָּא רַע עַיִן. וּבְיוֹתֵר מְסֻגָּל סְנַפִּיר שֶׁל מִן דָּגִים שֶׁקּוֹרִין אוֹתוֹ "שְׁלַעְיֶיין". לְשׁוֹן נוֹפֵל עַל לָשׁוֹן, שֶׁל עַיִן.

עוֹד שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ זַ"ל נֹסַח אַחֵר: לְתוֹלוֹת הַסְּנַפִּיר הַנַּ"ל עַל הָאָדָם אוֹ תִּינוֹק שֶׁמַּרְגִּל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לִפְעָמִים עַיִן הָרָע, יִתְלוּ עָלָיו סְנַפִּיר הַנַּ"ל וְיִנָּצֵל כַּנַּ"ל.

וְסִפְּרוּ לִי עוֹד שֶׁאָז אָמַר, שֶׁעַיִן הָרָע נִמְשָׁךְ מֵהָאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ שֶׁהָלְכוּ עִם עֵשָׂו לְהִלָּחֵם עִם יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ" (בְּרֵאשִׁית ל"ב). וְאֵיתָא, שֶׁהָלְכוּ לְהָטִיל עַיִן רָעָה חַס וְשָׁלוֹם בַּמַּחֲנֶה שֶׁל יַעֲקֹב. וּסְנַפִּיר הוּא מִסְפַּר תֵּי"ו (אַרְבַּע מֵאוֹת) שֶׁהוּא מִסְפַּר רַע עַיִן בְּמִכְנָן כַּנַּ"ל. וְכָל זֶה הוּא כְּנֶגֶד הָת' אִישׁ שֶׁל עֵשָׂו הַנַּ"ל שֶׁמֵּהֶם נִמְשָׁךְ הָרַע

עַיִן כַּנַּ"ל, וְעַל כֵּן סְנַפִּיר מַצִּיל מִזֶּה כַּנַּ"ל. וְעוֹד חָשַׁב אָז כַּמָּה דְּבָרִים שֶׁעוֹלִים תַּי"ו שֶׁהֵם שַׁיָּכִים לְעִנְיָן זֶה:

רמג

צִוָּה לְאֶחָד שֶׁהָיָה אָצְלוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁיְּקוּם קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם וְיֹאמַר שִׁיר הַשִּׁירִים כֻּלּוֹ. וְאָמַר שֶׁכָּל הָרְפוּאוֹת שֶׁבָּעוֹלָם כֻּלָּם כְּלוּלִים בְּשִׁיר הַשִּׁירִים. וְכֵן הָיָה, שֶׁתֵּכֶף הָיָה שִׁנּוּי לְהַחוֹלֶה וְחָזַר לְאֵיתָנוֹ:

רמד

שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד מֵהַחֲשׁוּבֵי אֲנָשִׁים אִישׁ כָּשֵׁר וְיָרֵא שָׁמַיִם וְעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם בֶּאֱמֶת, שֶׁאָמַר לוֹ רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם עוֹבְדֵי ה' שֶׁאֵין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַרְאֶה לָהֶם מַה שֶּׁפָּעֲלוּ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם, רַק אַחַר מוֹתָם בָּעוֹלָם הַבָּא, אָז יִרְאוּ מַה שֶּׁפָּעֲלוּ. וְהֵבַנְתִּי שֶׁרַבֵּנוּ זַ"ל אָמַר לוֹ דָּבָר זֶה לְעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת, לְבַל יִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מַה שֶּׁכְּבָר עָסַק בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, וְעַדַיִן אֵינוֹ רוֹאֶה בְּעַצְמוֹ שׁוּם פְּעֻלָּה. כִּי יֵשׁ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת כָּל יְמֵי חַיָּיו מַה שֶּׁפָּעַל כִּי־אִם לְאַחַר כָּךְ כַּנַּ"ל:

רמה

סִפֵּר עִמִּי לְעִנְיַן חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה, מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר בַּתּוֹרָה, אָמַר בִּלְשׁוֹן תֵּמַהּ וְחִדּוּשׁ: מֵהֵיכָן לוֹקְחִין הַחִדּוּשׁ? כִּי בֶּאֱמֶת עִנְיַן חִדּוּשִׁין מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ הוּא דָּבָר נִפְלָא וְנֶעְלָם מְאֹד מְאֹד, כִּי מֵהֵיכָן לוֹקְחִין זֹאת? וְהַמּוּבָן מִדְּבָרָיו הָיָה שֶׁבָּזֶה שֶׁזּוֹכִין לְחַדֵּשׁ, בָּזֶה רוֹאִין הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מַמְצִיא מֵאַיִן לְיֵשׁ. כִּי בִּתְחִלָּה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ כְּלָל זֹאת הַחִדּוּשׁ, רַק עַכְשָׁו הוּא לוֹקֵחַ וְשׁוֹאֵב מִמְּקוֹר הַחָכְמָה שֶׁהוּא בְּחִינַת אַיִן, הַיְנוּ מֵאַיִן סוֹף. וּבָזֶה אָנוּ רוֹאִין בְּעֵינֵי הַשֵּׂכֶל הִתְגַּלּוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. וְאַחַר כָּךְ דִּבַּרְתִּי עִמּוֹ, וְאָמַרְתִּי: הֲלֹא רוֹאִין זֹאת. כִּי לִפְעָמִים אֲנִי מִתְיַגֵּעַ קֹדֶם שֶׁאֲנִי מוֹצִיא דִּבּוּר אֶחָד בְּדַלַּחַק גָּדוֹל, (וְלִפְעָמִים נִפְתָּח הַלֵּב וְנוֹבְעִין חִדּוּשִׁים רַבִּים). הֵשִׁיב: גַּם זֶה פֶּלֶא וְחִדּוּשׁ גָּדוֹל. הַיְנוּ כְּשֶׁאֲפִלּוּ אֵין מוֹצִיאִין אֶלָּא דִּבּוּר אֶחָד בְּדַלַּחַק גָּדוֹל, גַּם זֶה פְּלָאוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. כִּי מֵהֵיכָן לוֹקְחִין אֲפִלּוּ זֶה הַדִּבּוּר!

וּבֶאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב לְהָבִין וְחָפֵץ בֶּאֱמֶת, יוּכַל לִרְאוֹת מִזֶּה אֲמִתַּת מְצִיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עַיִן בְּעַיִן. לֹא מִבַּעְיָא מִי שֶׁזּוֹכֶה לְחַדֵּשׁ בְּעַצְמוֹ, הוּא בְּוַדַּאי רוֹאֶה וּמֵבִין בְּדַעְתּוֹ הִתְגַּלּוּת אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְכַנַּ"ל, אַךְ אֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ בַּר הָכִי לְחַדֵּשׁ בְּעַצְמוֹ, גַּם הוּא יָכוֹל לִרְאוֹת אֲמִתָּתוֹ וּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה הַנִּפְלָאִים שֶׁרוֹאֶה בְּסִפְרִים קְדוֹשִׁים. וְעַל כֵּן הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה הִיא עֵדוּת נֶאֱמָנָה עָלָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עֵדוּת ה' נֶאֱמָנָה" (תְּהִלִּים י"ט). וְעַיֵּן מִזֶּה בְּסֵפֶר לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת בְּהִלְכוֹת עֵדוּת הֲלָכָה ה' וּבְהִלְכוֹת פֶּסַח הֲלָכָה ט':

רמו

הָיִיתִי מִסְתַּכֵּל עַל אֲכִילָתוֹ. וְהָיָה מִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס הַדָּבָר שֶׁאוֹכֵל לְתוֹךְ הַפֶּה וְהַחֹטֶם. רַק הָיָה מַכְנִיס בֵּין שִׁנָּיו, וְהָיָה לוֹעֵסוֹ שָׁם בְּלִי סִיּוּעַ הַחֹטֶם. וּמִי שֶׁאוֹכֵל כָּךְ כִּמְעַט שֶׁאֵין מַרְגִּישׁ שׁוּם טַעַם בַּאֲכִילָתוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר עִנְיָן זֶה בִּכְתָב, אַךְ הַמְּעַיֵּן יָבִין זֹאת מֵעַצְמוֹ. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְ?שַׁבֵּר תַּאֲוַת אֲכִילָה בְּתַכְלִית, שֶׁלֹּא יְקַבֵּל שׁוּם תַּעֲנוּג מֵאֲכִילָתוֹ, עַל יְדֵי עֵצָה זֹאת בְּקַל יִזְכֶּה לָזֶה:

רמז

אָמַר: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּבוֹד וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, הַכָּבוֹד רָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר. כִּי כְּשֶׁאֶחָד יֵשׁ לוֹ מְעַט מָעוֹת הוּא יָכוֹל לְהַחֲזִיק הַמָּעוֹת אֶצְלוֹ סָמוּךְ לִבְשָׂרוֹ. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ הַרְבֵּה מָעוֹת, הַמָּעוֹת שֶׁלּוֹ מֻנָּח בְּתֵבָה. נִמְצָא שֶׁהַכָּבוֹד שֶׁהוּא הָעֲשִׁירוּת רָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר. וְכֵן כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹד יוֹתֵר עֲשִׁירוּת אֲזַי מְעוֹתָיו וּסְחוֹרוֹתָיו מֻנָּחִים בַּחֲנוּת וְכֵיוֹצֵא וְרָחוֹק מִמֶּנּוּ עוֹד יוֹתֵר. וּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר עֲשִׁירוּת, אֲזַי הוֹנוֹ וַעֲשִׁירוּת שֶׁלּוֹ מֻנָּח בְּמָקוֹמוֹת וַעֲיָרִים אֲחֵרִים רָחוֹק עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ כָּבוֹד וַעֲשִׁירוּת יוֹתֵר, אֲזַי הַכָּבוֹד רָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר. וְהַקַּיְסָרִים וְהַמְּלָכִים שֶׁכְּבוֹדָם מְרֻבֶּה מְאֹד, כְּבוֹדָם רָחוֹק מֵהֶם עוֹד יוֹתֵר. כִּי הַמֶּלֶךְ אוֹ הַקֵּיסָר יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְכָאן מְזַמְּרִין וּמְשׁוֹרְרִין הַקַּאפֶּעלְיֶע בִּשְׁבִילוֹ לְעֵת עֶרֶב כַּנַּהוּג. כִּי בְּעִסְקֵי עוֹלָם הַזֶּה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לָאָדָם כָּבוֹד בְּיוֹתֵר הַכָּבוֹד רָחוֹק מִמֶּנּוּ בְּיוֹתֵר. אֲבָל תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ יוֹתֵר הֵם סְמוּכִים אֵלָיו בְּיוֹתֵר:

רמח

אָמַר: טוֹב הָיָה לְהָאָדָם שֶׁיִּבְחַר לוֹ אֵיזֶה מָקוֹם וְיֵשֵׁב שָׁם יוֹמָם וָלַיְלָה וְיַעֲסֹק שָׁם בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה וַעֲבוֹדַת ה'. וּכְשֶׁצָּרִיךְ לֶאֱכֹל יָרוּץ לְתוֹךְ אֵיזֶה בַּיִת וַיִּקַּח שָׁם בְּחִפָּזוֹן אֵיזֶה חֲתִיכַת לֶחֶם וְכֵיוֹצֵא לְהַעֲבִיר רַעֲבוֹנוֹ, וְאַחַר כָּךְ יַחֲזֹר לַעֲבוֹדָתוֹ:

רמט

אֶחָד עָמַד לְפָנָיו בִּכְפָר וּשְׁמוֹ וְכוּ'. וְהָיָה מְקַבֵּל גָּדוֹל וְלַמְדָן. אֲבָל דַּרְכּוֹ הָיָה שֶׁהָיָה בְּכַעַס תָּמִיד וְהָיָה רַע לַבְּרִיּוֹת מְאֹד, וְהָיָה כּוֹעֵס תָּמִיד עַל פּוֹעֲלָיו וּמְשָׁרְתָיו וְכֵיוֹצֵא, וְהִכָּה אוֹתָם וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: מִפְּנֵי מָה כְּתִיב: "וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה'"? (בְּרֵאשִׁית ל"ח) מַדּוּעַ כְּתִיב "רַע" וְלֹא רָשָׁע? (וְעַיֵּן בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (חֵלֶק א' נז.) שֶׁמְּדַקְדֵּק גַּם כֵּן דִּקְדּוּק זֶה). אַךְ מִי שֶׁעוֹבֵר עֲבֵרָה זוֹ שֶׁל עֵר חַס וְשָׁלוֹם, הוּא רַע תָּמִיד (שֶׁקּוֹרִין בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז "בֵּייז"), דְּהַיְנוּ שֶׁהוּא אִישׁ רַע וּבְכַעַס תָּמִיד. וְלֹא אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל יוֹתֵר. וְתֶכֶף כְּשֶׁשָּׁמַע הָאִישׁ הַנַּ"ל דִּבּוּרִים אֵלּוּ, נִזְדַּעְזֵעַ לַאֲחוֹרָיו וְנָפַל עָלָיו רֶתֶת וְזִיעַ וּפַחַד וְאֵימָה גְּדוֹלָה וְנוֹרָאָה מְאֹד מְאֹד בְּלִי שִׁעוּר וְעֵרֶךְ וְכָפַף קוֹמָתוֹ. וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַגְבִּיהַּ רֹאשׁוֹ. וְלֹא

הָיָה יָכוֹל עוֹד לַעֲמֹד כְּלָל לִפְנֵי הַדְּרַשׁ קְדֻשַּׁת רַבֵּנוּ זַ"ל. וְנִשְׁמַט מִן הַבַּיִת אֶל הַחוּץ וְהִתְחִיל לִבְכּוֹת. וּבָכָה הַרְבֵּה מְאֹד בִּדְמָעוֹת שָׁלִישׁ. וּבִקֵּשׁ מְאֹד מְאֹד מֵהַמְלַמֵּד שֶׁלּוֹ, שֶׁהָיָה הַמְלַמֵּד שֶׁלּוֹ מַאֲנְשֵׁי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁיְקָרֵב אוֹתוֹ לְרַבֵּנוּ זַ"ל. וְאַחַר כָּךְ רָאָה רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁמַּנָּח אֶצְלוֹ עַל הַקּוֹרָה סֵפֶר. וְשָׁאַל אֵיזֶה סֵפֶר הוּא. וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא סֵפֶר קַבָּלָה. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁאֵין רָאוּי לוֹ לִלְמֹד קַבָּלָה. וְאָמַר לוֹ שֶׁקַּבָּלָה בִּגְימַטְרִיָּא נוֹאֵף וְכוּ' כַּנַּ"ל (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תקכ"ו וְכָאן הַהֶמְשֵׁךְ שָׁם). אַחַר כָּךְ נָסַע אַחֲרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל. וּכְשֶׁשָּׁב לְבֵיתוֹ חָזַר בִּתְשׁוּבָה גְּדוֹלָה וּבָחַר לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד וְיָשַׁב שָׁם וְעָסַק בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה בְּהִתְעוֹרְרוּת גָּדוֹל כַּמָּה שָׁבוּעוֹת. אַךְ אַחַר כָּךְ חָזַר לְכַעֲסוֹ. אַךְ אַף עַל פִּי כֵן הָיָה כָּרוּךְ תָּמִיד אַחַר רַבֵּנוּ זַ"ל.

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל לְהַמְלַמֵּד הַנַּ"ל שֶׁיֵּשֵׁב אֶצְלוֹ עוֹד, כִּי כְּשֶׁתִּהְיֶה אֶצְלוֹ, טוֹב שֶׁיִּהְיֶה אִישׁ כָּשֵׁר עַל יָדְךָ לִפְעָמִים שָׁעָה אַחַת בַּיּוֹם. אַחַר כָּךְ כְּשֶׁחָזַר לִרְעֹת כַּעֲסוֹ כַּנַּ"ל הָיָה לוֹ קְטָטָה עִם מְשָׁרְתוֹ וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם לוֹ. וְעָמַד הַמְשָׁרֵת וְהָלַךְ רַגְלֵי מִן הַכְּפָר אֶל הָעִיר לִמְקוֹם רַבֵּנוּ זַ"ל בְּקֶבְלָנָא רַבָּה עָלָיו. וְהִקְפִּיד רַבֵּנוּ זַ"ל עָלָיו מְאֹד מְאֹד.

אַחַר כָּךְ הִתְחִיל רַבֵּנוּ זַ"ל לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת לִפְנֵי הַמְשָׁרֵת, וְאָמַר לוֹ: מַה לַּעֲשׂוֹת, הֲלֹא הוּא עָנִי וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם לְךָ. וְהֵשִׁיב: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי סוּסִים, וּבִקַּשְׁתִּי מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן לִי סוּס אֶחָד וְלֹא רָצָה. וְהֵשִׁיב רַבֵּנוּ זַ"ל: אִם כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ אֶלָּא סוּס אֶחָד. חָזַר הַמְשָׁרֵת וְאָמַר לוֹ: הֲלֹא יֵשׁ לוֹ פָּרָה וּוְלָדָה, וּבִקַּשְׁתִּי אוֹתוֹ שֶׁיִּתֵּן לִי עַל כָּל פָּנִים הָעֶגֶל שֶׁל הַפָּרָה וְלֹא רָצָה גַּם כֵּן. הֵשִׁיב רַבֵּנוּ זַ"ל: אִם כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ עֶגֶל. אַחַר כָּךְ חָזַר הַמְשָׁרֵת אֶל הַכְּפָר וְנִכְנַס לְבֵית הַמְלַמֵּד וְסִפֵּר לוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל. וְקִבֵּל הַמְשָׁרֵת לִפְנֵי הַמְלַמֵּד גַּם כֵּן עַל שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִתֵּן לוֹ אֶפִילוּ סוּס אֶחָד. עָנָה הַמְלַמֵּד וְאָמַר: הֲלֹא סוּס אֶחָד מֵת אֶצְלוֹ בְּסָמוּךְ. וְנִזְדַּעְזֵעַ הַמְשָׁרֵת וְאָמַר: הֲלֹא כָּךְ שָׁמַעְתִּי מֵרַבֵּנוּ זַ"ל. חָזַר הַמְשָׁרֵת וְקִבֵּל לִפְנֵי הַמְלַמֵּד עַל שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֲפִילוּ הָעֶגֶל הַגָּדוֹל שֶׁל הַפָּרָה. עָנָה הַמְלַמֵּד וְאָמַר: הֲלֹא הָעֶגֶל נָפַל בְּסָמוּךְ לַבּוֹר וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹתוֹ מִשָּׁם. וְנִזְדַּעְזֵעַ הַמְשָׁרֵת עוֹד הַפַּעַם וְאָמַר: הֲלֹא כָּךְ שָׁמַעְתִּי מֵרַבֵּנוּ זַ"ל. "וּדְבַר אֱלֹקֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם" (יְשַׁעְיָהוּ מ').

וּבֶאֱמֶת אִם נִרְצֶה לְסַפֵּר מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁעָבְרוּ אֵצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל עִם אֲנָשָׁיו, אֲפִלּוּ מַה שֶּׁעָבַר עִם הַקָּטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים, יִכְלוּ הֲמוֹן יְרִיעוֹת וְלֹא תִּמְלֵא הָאָזֶן מִשְּׁמוֹעַ. וּכְבָר אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁיִּהְיֶה כַּמָּה מַעֲשִׂיּוֹת מֵאֲנָשָׁיו, שֶׁמִּכָּל אֶחָד וְאֶחָד יְסַפְּרוּ הַרְבֵּה מַעֲשִׂיּוֹת. וּמִי שֶׁהָיָה רָגִיל לִפְנֵי קְדֻשָּׁתוֹ הַנּוֹרָאָה, הָיָה יָכוֹל לִרְאוֹת מוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְנוֹרָאִים בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע. וְעִקַּר הַחִדּוּשִׁים וְהַמּוֹפְתִים הַנּוֹרָאִים שֶׁרָאִינוּ מִמֶּנּוּ זַ"ל, הוּא רַק בְּעִנְיַן הִתְקָרְבוּת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. שֶׁתֵּכֶף כְּשֶׁנִּכְנָס אֶחָד אֶצְלוֹ וְרָצָה לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, תֵּכֶף נָהְפַּךְ מִיָּד לְאִישׁ אַחֵר מַמָּשׁ. וְעִצָּם הַיִּרְאָה וְהַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְלַהֲבוּת וְהַהִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה בֶּאֱמֶת

לְאָמְתּוֹ שֶׁהִכְנִיס בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁזָּכָה לַעֲמֹד לְפָנָיו, אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְסַפֵּר, אִלּוּ כָּל הַיָּמִים דְּיוֹ וְכוּ'. כִּי לֹא נִרְאָה כָּזֹאת וְלֹא נִשְׁמַע בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם צַדִּיק וּגְדוֹל הַדּוֹר, שֶׁיְּעוֹרֵר לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל כָּךְ בְּהִתְעוֹרְרוּת כָּזֶה לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם לְמִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל אֲפִילוּ הַפָּחוּת שֶׁבַּפְּחוּתִים. אַשְׁרֵי אֲנָשָׁיו וְאַשְׁרֵי עֲבָדָיו שֶׁזָּכוּ לַעֲמוֹד לְפָנָיו, לִרְאוֹת אוֹר כָּזֶה וְלִשְׁמֹעַ דִּבּוּרָיו וְהֶבֶל פִּיו הַקָּדוֹשׁ. מִי שָׁמַע כָּזֶה מִי רָאָה כָּאֵלֶּה:

רנ

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר: מַה לִּדְאֹג עַל פַּרְנָסָה? הֲלֹא אֵין דְּאָגָה וַחֲשָׁשׁ כִּי אִם שֶׁמָּא יָמוּת בָּרָעָב אִם לֹא יִהְיֶה לוֹ פַּרְנָסָה. וּמַה בְּכָךְ - יָמוּת? כִּי גַּם בְּלֹא זֶה צְרִיכִין לָמוּת:

רנא

בִּימֵי אֱלוּל וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיָמִים נוֹרָאִים עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּא, צָוָה לְכַמָּה אֲנָשִׁים לוֹמַר אָז כָּל סִפְרֵי תַּנַ"ךְ מִתְּחִלָּתָם וְעַד סוֹפָם. וְגַם הוּא בְּעַצְמוֹ נָהַג כְּךָ כַּמָּה פְּעָמִים. גַּם הָיָה גּוֹמֵר כַּמָּה סְפָרִים בַּיָּמִים הַלָּלוּ, וְאֵינִי זוֹכֵר לְבָאֳרָם הֵיטֵב:

רנב

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר: כְּשֶׁמְּקָרְבִים לְצַדִּיק הָאֱמֶת טוֹעֲמִים טַעַם גַּן עֵדֶן. כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (חֶלֶק ב' קסו:) שֶׁהַצַּדִּיק הוּא גַּנָּא דְּגִינְתָּא:

רנג

אִישׁ אֶחָד מֵחֲשׁוּבֵי בָּנִים, שֶׁהָיָה מֵאַנְשֵׁי רַבֵּנוּ זַ"ל. וּפַעַם אַחַת הָיָה בְּבֵית רַבֵּנוּ זַ"ל, וְהָיָה יוֹם אֶחָד שֶׁנִּכְנְסוּ אֶצְלוֹ כַּמָּה חֲשׁוּבֵי בָּנִים וְשִׂחֲרוּ אוֹתוֹ שֶׁיְּעָזֹר לָהֶם. וְנִכְנַס הָאִישׁ הַנַּ"ל מֵאֲנָשָׁיו גַּם כֵּן, וּבִקֵּשׁ אוֹתוֹ גַּם כֵּן עֲבוּר בָּנִים. הֵשִׁיב לוֹ מָה הָרַעַשׁ הַזֶּה? הֲלֹא עִקַּר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מַעֲשִׂים טוֹבִים (רַשִׁ"י בְּרֵאשִׁית ו' ט'), וְזֶהוּ הָעִקָּר, עַל כֵּן הָעִקָּר לְבַקֵּשׁ עַל יַהֲדוּת שֶׁתִּזְכֶּה לֵילֵךְ בְּדַרְכָּךְ הַיָּשָׁר וְכוּ'. וּבְוַדַּאי אִם אֶפְשָׁר לִזְכּוֹת לְבָנִים בְּגַשְׁמִיּוּת בְּוַדַּאי מַה טּוֹב. אֲבָל הָעִקָּר הוּא לְשׁוּם לֵב לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי זֶה עִקַּר הַתּוֹלָדוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וּמֵאָז פָּסַק אוֹתוֹ הָאִישׁ הַנַּ"ל לְהַפְצִיר אוֹתוֹ עֲבוּר בָּנִים. וְהָלַךְ וְעָסַק רַק בַּעֲבוֹדַת ה' כְּדַרְכּוֹ אַנְשֵׁי רַבֵּנוּ זַ"ל. אַחַר כָּךְ שׁוּב פַּעַם אֶחָד הָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל שָׁם וְנִכְנְסוּ גַּם כֵּן חֲשׁוּבֵי בָּנִים אֶצְלוֹ וּבִקְּשׁוּ אוֹתוֹ זַ"ל עֲבוּר בָּנִים. וְזֶה הָאִישׁ הַנַּ"ל שׁוּב לֹא פָּתַח פִּיו לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ עַל זֶה. וְהִתְחִיל רַבֵּנוּ זַ"ל בְּעַצְמוֹ, וְאָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן טוֹב שֶׁיִּהְיֶה לְךָ בָּנִים. וְאָמַר לוֹ: לֵךְ וַהֲבֵא לִי מֵאָה רוּבֵּל סוּג, וְהָלַךְ מְהֵרָה וְהֵבִיא לוֹ. וּבְאוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה לֵיל טְבִילָה וְנִפְקְדָה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֵּן. יְהִי רָצוֹן שֶׁיִּזְכּוּ לְגַדְּלוֹ לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים אָמֵן:

רנד

לְעִנְיַן קְדֻשַּׁת שַׁבָּת. אָמַר, שֶׁשַּׁבָּת דּוֹמֶה כְּמוֹ שֵׁשׁ חֲתָנָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וּשְׂמֵחִים וּמְרַקְּדִים שָׁם הַרְבֵּה מְאֹד מְאֹד בְּשִׂמְחָה וְחֶדְוָה גְּדוֹלָה. וְעוֹמֵד אֶחָד וּמַלְבִּישׁ עַצְמוֹ בִּבְגָדָיו הַיְקָרִים, וְרָץ מְהֵרָה וְרוֹצֶה לִכְנֹס וְלִשְׂמֹחַ שָׁם. אֲבָל צְרִיכִין זְכִיָּה גְּדוֹלָה שֶׁיּוּכַל לִרְאוֹתוֹ מִן הַחֲרַכִּים מִתּוֹךְ סֶדֶק קָטָן (שֶׁקּוֹרִין "שְׁפַארִינָע"):

רנה

קַל יוֹתֵר לִתֵּן עֵצָה לְאַחֵר מִלְּעַצְמוֹ. כִּי כְּשֶׁהָאָדָם בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְעֵצָה, קָשֶׁה לוֹ מְאֹד. כִּי בְּתְחִלָּה חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת, וְיֵשׁ לוֹ כַּמָּה סְבָרוֹת וְהוֹכָחוֹת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת וּלְהִתְנַהֵג כָּךְ. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁנִּגְמָר בְּדַעְתּוֹ דֶּרֶךְ זֶה, בְּתוֹךְ כָּךְ חוֹזֵר וְעוֹלֶה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ סְבָרָא אַחֶרֶת. וּבָזֶה חוֹזֵר וְסוֹתֵר כָּל דֶּרֶךְ הָעֵצָה וְהַהַנְהָגָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ. וְיֵשׁ לוֹ הוֹכָחוֹת וּסְבָרוֹת רַבּוֹת לְהֶפֶךְ מַמָּשׁ. אַשְׁרֵי הַזּוֹכֶה לְעֵצָה שְׁלֵמָה וּנְכוֹנָה מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יֹאבַד עוֹלְמוֹ בְּחִנָּם חַס וְשָׁלוֹם:

רנו

שִׁבַּח אֶת אַקְדָּמוּת מְאֹד מְאֹד (פִּיּוּט בְּשָׁבוּעוֹת). וְאָמַר: שֶׁיִּשְׂרָאֵל מֵחֲמַת שֶׁהֵם מְשֻׁקָּעִים וּרְגִילִים כָּל כָּךְ בְּטוּב, עַל כֵּן אֵין מַרְגִּישִׁין כָּל כָּךְ אֶת שֶׁבַח מַעֲלַת גְּדֻלַּת הַשֶּׁבַח הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה שֶׁל אַקְדָּמוּת שֶׁאוֹמְרִים בְּשָׁבוּעוֹת. וְאָמַר: מִי שֶׁיּוֹדֵעַ מַעֲלַת הַשִּׁיר שֶׁל אַקְדָּמוּת עִם הַנִּגּוּן שֶׁלּוֹ כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין הָעוֹלָם לוֹמַר אוֹתוֹ בְּנִגּוּן הַיָּדוּעַ, הוּא דָּבָר נִפְלָא וְחִדּוּשׁ גָּדוֹל מְאֹד. וְהִתְחִיל לוֹמַר קְצָת אֵיזֶה תֵּבוֹת מֵאַקְדָּמוּת עִם הַנִּגּוּן. וְאָמַר שֶׁאַקְדָּמוּת הוּא שִׁיר שֶׁל חֵשֶׁק (עַיֵּן בְּהַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַבֶּערְגֶיר (מַעֲשֶׂה י') שָׁם מְדֻבָּר מִשִּׁיר שֶׁל חֵשֶׁק).

כָּל זֶה סִפֵּר בְּשָׁבוּעוֹת אַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם כַּנָּהוּג בְּשָׁבוּעוֹת. וְהָיָה יוֹשֵׁב אֵצֶל הַסְּעֻדָּה שֶׁל מַאכְלֵי חָלָב. וּכְבָר הִתְפַּלְּלוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת פַּעַם שֵׁנִי, וְזִמֵּר הַחַזָּן אַקְדָּמוּת כַּנָּהוּג. וְאָז דִּבֵּר עִמָּנוּ מִמַּעֲלַת הַשִּׁיר הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְהִפְלִיג בְּמַעֲלָתוֹ מְאֹד:

רנז

אָמַר שֶׁיּוֹדֵעַ כָּל מַה שֶּׁחָטָא הָאָדָם. וְאָמַר: "עֵינֵי ה' אֶל צַדִּיקִים" (תְּהִלִּים ל"ד), הַיְנוּ שֶׁהַצַּדִּיקִים יֵשׁ לָהֶם עֵינֵי ה'. וְזֶהוּ: "עֵינֵי ה' אֶל צַדִּיקִים", שֶׁעֵינֵי ה' הֵם אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, וְעַל כֵּן בְּוַדַּאי הֵם יְכוֹלִים לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵינֵי ה' וְלָדַעַת כָּל מַה שֶּׁעָבַר הָאָדָם. וּלְכַמָּה בְּנֵי אָדָם גִּלָּה וְאָמַר לָהֶם כָּל מַה שֶּׁעָבְרוּ (עַיֵּן לְעֵיל קפ"ד):

רנח

הוֹכִיחַ אוֹתָנוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַרְבֵּה. וְהַנִּרְאֶה מִכַּוָּנָתוֹ הָיָה, שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁנִּהְיֶה עוֹסְקִים בְּמִצְוֹת גַּם כֵּן, דְּהַיְנוּ לְקַבֵּץ נְדָבוֹת וְלַעֲסֹק בִּגְמִילוּת חֲסָדִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאָמַר לָנוּ בָּזֶה

הַלָּשׁוֹן: ("עֻפְּיס טוּט אִיר גָּאר קֵיין מִצְוות נִיט?") וְכֻלּוּם אֵינְכֶם עוֹשִׂים מִצְווֹת כְּלָל?]. וְכַוָּנָתוֹ הָיָה כַּנַּ"ל:

רנט

פַּעַם אֶחָד אָמַר: צַמָּאוֹן הוּא תַּאֲוָה גְּדוֹלָה. וּלְפִי הֶבָנָתִי, כַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לְרַמֵּז לָנוּ מֵעִנְיַן הִשְׁתּוֹקְקוּת וְכִסּוּפִין וְצַמָּאוֹן לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהוּא דָּבָר נִפְלָא מְאֹד. כְּמוֹ הַצַּמָּא מְאֹד כְּשֶׁהוּא בָּא אֶל הַמַּיִם, שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּעֲנוּג גָּדוֹל מִשְּׁתִיָּתוֹ לְגַדֵּל צַמָּאוֹנוֹ. נִמְצָא שֶׁעִקַּר תַּעֲנוּג הַגָּדוֹל הוּא עַל יְדֵי הַצַּמָּאוֹן. כְּמוֹ כֵן הוּא כָּל עִנְיְנֵי כִּסּוּפִין וְנַעֲגוּעִים דִּקְדֻשָּׁה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲבוֹדָתוֹ בֶּאֱמֶת. וְזֶהוּ עִקַּר תַּעֲנוּג עוֹלָם הַבָּא שֶׁאָז יִזְכּוּ לְרָצוֹן וּלְכִסּוּפִין בְּחִינַת רַעֲוָא דְּרַעֲוִין שֶׁהוּא בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת מֹשֶׁה (עַיֵּן לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן ד' אוֹת ט'). וְהוּא בְּחִינַת תְּי"ו (אַרְבַּע מֵאוֹת) עָלְמִין דְּכִסּוּפִין דְּיִרְתִּין צַדִּיקַיָּא לְעַלְמָא דְּאָתֵי, הַדָּא הוּא דִּכְתִיב: "אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף" וְכוּ' (בְּרֵאשִׁית כ"ג) כַּמְבֹאָר בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (א' קכג:), דְּכִסּוּפִין דַּיְקָא. כִּי אָז יִזְכּוּ לְצַמָּאוֹן וּלְכִסּוּפִין אֲמִתִּיִּים לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שֶׁזֶּהוּ עִקַּר הַתַּעֲנוּג שֶׁל עוֹלָם הַבָּא שֶׁיִּזְכּוּ בְּכָל פַּעַם לְרַוּוֹת צְמָאוֹנָם:

רס

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר עִמִּי וְהִפְלִיג בְּמַעֲלַת הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַכְּסוּפִין וְהַנַּעֲגוּעִים לְדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ זוֹכֶה לַעֲשׂוֹתָם, אַף עַל פִּי כֵן הַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַנַּעֲגוּעִים בְּעַצְמָן טוֹבִים מְאֹד וְכוּ'. וְכַמְבֹאָר בְּדִבְרֵינוּ כַּמָּה פְּעָמִים (לְעֵיל י"ב, י"ד). וְאָז הֵבִיא רְאָיָה לָזֶה מֵהַדִּין הַמְבֹאָר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ אֹרַח חַיִּים סִימָן ס"ב (סָעִיף ד'), שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נָקִי וְאֵינוֹ יָכוֹל לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ. וּפֵרְשׁוּ שָׁם הַמַּגֵּן אַבְרָהָם וְהָאֵלִיָּה רַבָּה, שֶׁהַפְּרוּשׁ הוּא שֶׁיְּהַרְהֵר בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְאֵינוֹ יָכוֹל וְיִצְטַעֵר עַל זֶה וְהוּא מְקַבֵּל שְׂכָר עַל זֶה עַיֵּן שָׁם. נִמְצָא, שֶׁהַהִשְׁתּוֹקְקוּת וְהַנַּעֲגוּעִים שֶׁמִּצְטַעֲרִים לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְגוֹמְרָהּ, הֵם גַּם כֵּן יְקָרִים מְאֹד וּמְקַבְּלִים שָׂכָר עֲלֵיהֶם:

רסא

(מַה שֶּׁמָּצָאתִי מִכְּתַב יַד אֲנָשַׁי שְׁלוֹמֵנוּ וְלֹא נִכְתַּב כַּסֵּדֶר וּכְתִקּוּנוֹ, וּמַה שֶּׁהוֹצֵאתִי מִשָּׁם הֶעְתַּקְתִּי. וְזֶהוּ):

"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" (בְּרֵאשִׁית ל"ז). כְּתִיב: "רַגְלַי עָמְדָה בְמִישׁוֹר, בְּמַקְהֵלִים אֲבָרֵךְ ה" (תְּהִלִּים כ"ו) . רֶגֶל הוּא בְּחִינַת אֱמוּנָה, שֶׁעָלֶיהָ עוֹמְדִים כָּל הַמִּדּוֹת וְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּמוֹ שֶׁמּוּבָא בְּמָקוֹם אַחֵר (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא פ'). וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מַכּוֹת כד.): "בָּא חֲבַקּוּק וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת וְצִדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" (חֲבַקּוּק ב'). כִּי הֶאֱמוּנָה הִיא יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ כָּל הַתּוֹרָה וְהֶעֱבוֹדָה. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הֶאֱמוּנָה בְּרוּרָה

וְזֶה בְּלִי שׁוּם עֵרְבּוּב. שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בִּבְחִינַת עֵרֶב. וֶאֱמוּנָה הוּא צִנּוֹר כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְכָל הַבְּרָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אִישׁ אֱמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת" (מִשְׁלֵי כ"ח). וְעַל יְדֵי הַכְּפִירוֹת, אֲזַי הַקְּלִפּוֹת הֵם נוֹטְלִין חַס וְשָׁלוֹם הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַבְּרָכוֹת. כִּי: "סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן" (תְּהִלִּים י"ב), שֶׁהֵם הַכְּפִירוֹת שֶׁמְּסַבְּבִין אֶת הַקְּדֻשָּׁה דְּהַיְנוּ הָאֱמוּנָה. וְעַל כֵּן כְּשֶׁמַּנִּיחִין חַס וְשָׁלוֹם הַכְּפִירוֹת לִכְנֹס בַּמֹּחַ, אֲזַי נִפְגָּם הָאֱמוּנָה חַס וְשָׁלוֹם, וַאֲזַי הֵם נוֹטְלִין הַהַשְׁפָּעוֹת וְהַבְּרָכוֹת חַס וְשָׁלוֹם. וְעִקַּר הַכְּפִירוֹת שֶׁבָּאִין לְהָאָדָם וּמְבַלְבְּלִין אֶת הָאֱמוּנָה הֵם בָּאִים מִגְּדֻלּוּת. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת - הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר: "אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר" (סוֹטָה ה.). נִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי גְּדֻלּוּת נִסְתַּלֵּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ, וַאֲזַי בָּאִין כְּפִירוֹת שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת הִסְתַּלְּקוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְהַסְתָּרַת פָּנָיו מִמֶּנּוּ.

וְצָרִיךְ כָּל אָדָם לְהַשְׁגִּיחַ בְּעֵינָא פְּקִיחָא לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ וְרוֹמְמוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבְוַדַּאי לֹא יָבוֹא לְגַדְלוּת וּכְפִירוֹת. וְזֶהוּ עַל יְדֵי שַׁבָּת, עַל יְדֵי שֶׁמְּקַבְּלִין שַׁבָּת בְּכָבוֹד גָּדוֹל וּבְקֻדֻּשָּׁה כָּרָאוּי. כִּי שַׁבָּת הוּא בְּחִינַת עַיִן, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ וְרוֹמְמוּת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. כִּי "שִׁין" שֶׁל שַׁבָּת הוּא תְּלַת גְּוָנִין דְּעֵינָא, ו"בַּת" הוּא בְּחִינַת בַּת עַיִן (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא ס"ז). וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ. עַיִן בְּמָקוֹם אַחֵר שָׁם מִבֹּאר יוֹתֵר מִזֶּה (בְּסִימָן ע"ט בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן חֵלֶק רִאשׁוֹן). נִמְצָא שֶׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת שַׁבָּת נִצּוֹלִין מִגַּדְלוּת וַאֲזַי זוֹכִין לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כָּל הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ אֲפִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כְּדוֹר אֱנוֹשׁ מוֹחֲלִין לוֹ" (שַׁבָּת קיח:). כִּי עַל יְדֵי שַׁבָּת מְשַׁבְּרִין וּמְבַטְּלִין הַכְּפִירוֹת שֶׁהֵם עֲבוֹדָה זָרָה וְזוֹכִין לֶאֱמוּנָה כַּנַּ"ל.

וְעַל יְדֵי פְּגַם אֱמוּנָה דְּהַיְנוּ כְּפִירוֹת - עֲבוֹדָה זָרָה, עַל יְדֵי זֶה דִּינָא שַׁרְיָא חַס וְשָׁלוֹם. כִּי: "כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם חָרוֹן אַף בָּעוֹלָם" (סִפְרֵי דְּבָרִים פָּרָשַׁת רְאֵה פִּסְקָה צ"ו אות י"ח). וְזֶה בְּחִינַת "אֱלֹקִים" פְּגִימַת הַלְּבָנָה. כִּי "אֱלֹקִים" בְּחִינַת לְבָנָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פ"ד): "שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹקִים". וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "בָּעוֹלָם הַזֶּה לֹא כְּשֶׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא. כִּי נִכְתָּב בְּיו"ד קֵ"א וְנִקְרָא בְּאַ"ד, וְלֶעָתִיד לָבֹא נִכְתָּב וְנִקְרָא בְּיו"ד ה"א" (פְּסָחִים נ.). וְזֶהוּ מַחֲמַת פְּגִימַת הַלְּבָנָה שֶׁנִּמְשַׁךְ עַל יְדֵי פְּגַם הָאֱמוּנָה כַּנַּ"ל. עַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַקְּרִיאָה וְהַכְּתִיבָה אַחַת, כִּי "מֵעוֹלָם לֹא רָאֲתָה חַמָּה פְּגִימָתָהּ שֶׁל לְבָנָה" (רַאשׁ הַשָּׁנָה כג:). (פֵּרוּשׁ כִּי הַקְּרִיאָה וְהַכְּתִיבָה הֵם בְּחִינַת תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁהוּא בְּחִינַת ה' אֱלֹקִים בְּחִינַת חַמָּה וּלְבָנָה. בְּחִינַת: "שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹקִים". וּמֵחֲמַת זֶה שֶׁהַלְּבָנָה נִפְגֶּמֶת כָּעֵת עַל יְדֵי פְּגַם הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא בְּחִינַת לְבָנָה כַּנַּ"ל, עַל כֵּן אִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַקְּרִיאָה וְהַכְּתִיבָה כְּאֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּרְאֶה חַמָּה פְּגִימָתָהּ שֶׁל לְבָנָה. אֲבָל לֶעָתִיד תִּתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְּבָנָה, וְאָז יִהְיֶה "ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (זְכַרְיָה י"ד), וְיִהְיֶה הַכְּתִיבָה

וְהַקְּרִיאָה אֶחָד בְּשֵׁם יוּ"ד קֵ"א כַּנַּ"ל). נִמְצָא שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָאָדָם זוֹכֶה לֶאֱמוּנָה יְתֵרָה, נִתְקָרֵב וְנִתְיַחֵד יִחוּד יוֹתֵר, בְּחִינַת הַוָּיָ"ה לְשֵׁם אֱלֹקִים, וְנִכְלָלִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁיִּהְיֶה לָעֲתִיד.

וְיַעֲקֹב הוּא בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן א') שֶׁהוּא בְּחִינַת הַוָּיָ"ה, וְיִצְחָק הוּא בְּחִינַת אֱלֹקִים בְּחִינַת לְבָנָה. וְזֶהוּ: "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו". דְּהַיְנוּ שֶׁנִּתְיַשֵּׁב וְנִתְיַחֵד בְּחִינַת יַעֲקֹב בִּבְחִינַת יִצְחָק בְּחִינַת: "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" (מְלָכִים א' י"ח), שֶׁנִּתְיַחֵד ה' עִם אֱלֹקִים חַמָּה וּלְבָנָה. (וְזֶהוּ "בְּאֶרֶץ כְּנָעַן" לְשׁוֹן הַכְנָעָה וְשִׁפְלוּת, כִּי זֶה זוֹכִין עַל יְדֵי שִׁפְלוּת שֶׁעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה וְכוּ' כַּנַּ"ל. נְרְאֶה לִי). וְזֶהוּ: "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף". יוֹסֵף זֶה בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת, כִּי עַל יְדֵי שַׁבָּת זוֹכִין לְשִׁפְלוּת, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְּבָנָה וְנִתְיַחֵד הַוָּיָ"ה עִם אֱלֹקִים בְּחִינַת יַעֲקֹב וְיִצְחָק כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ: "רַגְלֵי עָמְדָה בְמִישׁוֹר" (תְּהִלִּים כ"ו). כְּשֶׁזּוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בִּשְׁלֵמוּת בְּלִי שׁוּם עֲרְבוּב, אֲזַי: "בְּמַקְהֲלִים אֲבָרֵךְ ה'", כִּי אָז אוּכַל לְבָרֵךְ וּלְהַזְכִּיר שֵׁם הַוָּיָ"ה, כִּי אָז יִתְמַלֵּא פְּגִימַת הַלְּבָנָה וְיִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. וְיִהְיֶה הַכְּתִיבָה וְהַקְּרִיאָה אַחַת וְנִזְכֶּה לְבָרְכוֹ בְּמַקְהֲלִים בְּשֵׁם הַוָּיָ"ה בָּרוּךְ הוּא, בְּחִינַת: "בְּמַקְהֲלִים אֲבָרֵךְ ה'" כַּנַּ"ל.

וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ שֶׂפַע טוֹבָה וּבְרָכָה כַּנַּ"ל.

וְזֶהוּ בְּחִינַת נֵר חֲנֻכָּה. כִּי שֶׁמֶן הוּא בְּחִינַת חָכְמָה (לִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן קע"ז), בְּחִינַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַתִּפָּקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם" (בְּרֵאשִׁית ג'-ז'), וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י עַל שֵׁם הַחָכְמָה נֶאֱמַר. וְעַל יְדֵי עֵינֵי הַחָכְמָה זוֹכִין לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁשָּׁעוּר נֵר חֲנֻכָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק (שַׁבָּת כא:). רֶגֶל זֶה בְּחִינַת אֱמוּנָה כַּנַּ"ל. וְצָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ בְּעֵינֵי שִׂכְלוֹ עַד שֶׁיִּבְרַר הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא בְּחִינַת רֶגֶל מִן הַשּׁוּק שֶׁהוּא מְקוֹמוֹת הַחִיצוֹנִים בְּחִינַת כְּפִירוֹת. כִּי עַל יְדֵי בְּחִינַת שֶׁמֶן שֶׁל נֵר חֲנֻכָּה, בְּחִינַת שֵׂכֶל, זוֹכֶה לִרְאוֹת שִׁפְלוּתוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִין לֶאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כַּנַּ"ל:

רסב

עוֹד מָצָאתִי מִכְּתַב יַד הַחֲבֵרִים: דַּע שֶׁיֵּשׁ חֵן, שֶׁמִּי שֶׁיָּכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזֶה הַחֵן, הוּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁאֵלַת חֲלוֹם וְלֵידַע עֲתִידוֹת עַל יְדֵי הַחֲלוֹמוֹת. כִּי בְּכָל הַחֲלוֹמוֹת בְּוַדַּאי יֵשׁ בָּהֶם עֲתִידוֹת, רַק שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כַּמָּה פְּסֹלֶת וְתֶבֶן כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כְּשֵׁם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְבָר בְּלֹא תֶּבֶן כָּךְ אִי אֶפְשָׁר לְחֲלוֹם וְכוּ'" (בְּרָכוֹת נה.). וְגַם יֵשׁ חֲלוֹמוֹת בְּרוּרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "בַּחֲלוֹם אֵדָבֶּר בּוֹ" (בַּמִּדְבָּר י"ב). וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זֶה הַחֵן הַנַּ"ל, חֲלוֹמוֹתָיו צוֹדְקִים בְּוַדַּאי. אֲבָל שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ חֲלוֹם מֵאַחֵר שֶׁמְּסַפֵּר לוֹ, אָזַי נוֹפֵל הַתֶּבֶן וְהַפְּסֹלוֹת מִן הַחֲלוֹם, וְעַל יְדֵי זֶה שׁוֹמֵעַ רַק הַחֲלוֹם הַמְבֹרָר, וְעַל יְדֵי זֶה יָכוֹל לִפְתֹּר הַחֲלוֹם וְלֵידַע הָעֲתִידוֹת מֵהֶם. וְיוֹסֵף הָיָה לוֹ זֶה הַחֵן, בְּחִינַת: "בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרָת עֲלֵי עָיִן" (בְּרֵאשִׁית מ"ט-כ"ב) לְשׁוֹן

חֵן כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י, עַל יְדֵי זֶה הָיוּ חֲלוֹמוֹתָיו צוֹדְקִים. כִּי הִשְׁתַּמֵּשׁ תָּמִיד בַּחֲלוֹמוֹת וּפָתַר אוֹתָם, מֵחֲמַת שֶׁהָיוּ חֲלוֹמוֹתָיו צוֹדְקִים וְנִכְתְּבוּ בַּתּוֹרָה. גַּם עַל יְדֵי זֶה הָיָה יָכוֹל לִפְתֹּר חֲלוֹמוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה:

רסג

סִפֵּר לִי אֶחָד שֶׁהָיָה מַשִׂיחַ עִמּוֹ זַ"ל מַעְנְיַן בְּנֵי הַנְּעוּרִים שֶׁשִּׂכִיחַ מְאֹד שֶׁנַּעֲשֶׂה קִלְקוּל בֵּינֵיהֶם וּבֵין נְשׁוֹתֵיהֶם וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה אֵיזֶה זְמַן, וְלִפְעָמִים נַעֲשֶׂה מִזֶּה פֵּרוּד לְגַמְרֵי חַס וְשָׁלוֹם. אָמַר שֶׁזֶּה מַעֲשֵׂי בַּעַל דְּבָר שֶׁמַּנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ עַל זֶה מְאֹד לְקַלְקֵל הַשָּׁלוֹם שֶׁל בְּנֵי הַנְּעוּרִים כְּדֵי שֶׁיִּתְפְּסוּ בְּמִצְוָתוֹ חַס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי זֶה. כִּי הוּא אוֹרֵב עַל זֶה מְאֹד לְתוֹפְסָם בִּנְעוּרֵיהֶם עַל יְדֵי קִלְקוּל הַשָּׁלוֹם בַּיִת חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁגּוֹרֵם בְּעַרְמוּמִיּוּתוֹ לְקַלְקֵל הַשָּׁלוֹם שֶׁבֵּינֵיהֶם. וְהָאֱרִיךְ בְּשִׂיחָה זֹאת:

רסד

הִזְהִיר לְכַבֵּד וּלְיַקֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ. כִּי אָמַר: הֲלֹא הַנָּשִׁים הֵם סוֹבְלִים צַעַר וְיִסּוּרִים גְּדוֹלִים מְאֹד מְאֹד מִיַּלְדֵיהֶם, צַעַר הָעִבּוּר וְהַלֵּדָה וְהַגִּדּוּל, כַּאֲשֶׁר יָדוּעַ לַכֹּל עִצָּם מַכְאוֹבָם וְצַעֲרָם וְיִסּוּרֵיהֶם בְּכַמָּה אוֹפַנִּים הַקָּשִׁים וְהַמָּרִים מְאֹד מְאֹד. עַל כֵּן רָאוּי לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, וּלְיַקְּרָם וּלְכַבְּדָם. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "אוֹקִירוּ לְנָשַׁיְכוּ כִּי הֵיכִי דְּתִתְעַתְּרוּ" (בָּבָא מְצִיעָא נט.), וְכֵן אָמְרוּ: דַּיֵּנוּ שֶׁמְּגַדְּלוֹת אֶת בָּנֵינוּ" וְכוּ' (יְבָמוֹת סג.):

רסה

הִזְהִיר מְאֹד לִבְלִי לֶאֱכֹל בְּצָלִים חַיִּים כְּלָל, אֲפִלּוּ עִם שֶׁמֶן אוֹ שׁוּמָן, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת כְּגוֹן עִם בֵּיצִים וְכֵיוֹצֵא וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. וְהִלְעִיג עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבְּשַׁבָּת מִצְוָה לֶאֱכֹל דָּבָר הַמַּזִּיק שֶׁהֵם בְּצָלִים חַיִּים, וְאָמַר שֶׁהֵם מַזִּיקִים מְאֹד לְכַמָּה דְּבָרִים. וְחָשַׁב אָז כַּמָּה עִנְיָנֵי חוֹלַאַת וּמַכְאוֹבוֹת וַחֲלִישׁוּת שֶׁגּוֹרְמִים אַךְ שִׂכְחָתִיִּם בִּפְרָטִיּוּת. אַךְ הַכֹּל, שֶׁהֶחְמִיר מְאֹד וְהִזְהִיר מְאֹד לִבְלִי לֶאֱכֹלָם חַיִּים כְּלָל, אֲפִלּוּ עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת. רַק מְבֻשָּׁלִים מֻתָּר לֶאֱכֹל. וּבְתַחְלָה שָׁאַלְנוּ אוֹתוֹ עַל זֶה מֵחֲמַת שֶׁשָּׁמַעְנוּ בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זַ"ל, שֶׁהִזְהִיר מְאֹד לִבְלִי לֶאֱכֹל בְּצָלִים חַיִּים, וְאָמַר שֶׁבְּוַדַּאי כֵּן הוּא. וְהִתְחִיל לַחֲשֹׁב לְכַמָּה דְּבָרִים הֵם מַזִּיקִים וְכוּ', וְאָז שָׁמַעְנוּ כָּל הַנַּ"ל:

רסו

אָמַר: שֶׁיֵּשׁ צַדִּיקִים שֶׁהֵם גְּדוֹלִים בַּתּוֹרָה וּבְקִיאִים בְּסִפְרֵי הַרְבֵּה וּבְדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל, וּמֵחֲמַת זֶה דַּיְקָא אֵינָם יְכוֹלִים לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, מֵחֲמַת שֶׁהֵם בְּקִיאִים מְאֹד. כִּי כְּשֶׁמַּתְחִיל לוֹמַר תּוֹרָה וְרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ אֵיזֶה דָּבָר מְבַלְבֵּל אוֹתָם בְּקִיאוּתָם הַגְּדוֹלָה וּמַתְחִילִים מִיָּד לוֹמַר הַקְּדָמוֹת הַרְבֵּה וּדְבָרִים הַרְבֵּה מַה שֶּׁיּוֹדְעִים מִסְּפָרִים, וּמֵחֲמַת זֶה נִתְבַּלְבֵּל דִּבְרֵיהֶם וְאֵינָם

יְכוֹלִים לְהוֹצִיא לְאוֹר אֵיזֶה חִדּוּשׁ נָאֶה. וְתָפַס אָז לְדֶגְמָא גָּדוֹל אֶחָד בְּדוֹרוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לוֹמַר תּוֹרָה מֻחְמֶצֶת זֶה.

וְהַמּוּבָן מִדְּבָרָיו הָיָה כִּי כְּשֶׁרוֹצִין לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁין צְרִיכִין לְצַמְצֵם אֶת מֹחוֹ לִבְלִי לָרוּץ מְיֻד לְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ בְּרִבּוּי הַקְּדָמוֹת שֶׁאֵינָם מֻכְרָחִים לְחִדּוּשָׁיו. וְיַעֲשֶׂה עַצְמוֹ כְּאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְאָז יָכוֹל לְהוֹצִיא לְאוֹר לְחַדֵּשׁ חִדּוּשִׁים הַרְבֵּה בְּהַדְרָגָה וּבְמִדָּה כַּסֵּדֶר. וְעוֹד דִּבֵּר מִזֶּה אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר דָּבָר כָּזֶה בִּכְתָב. וְהֶחָכָם יָבִין מִדַּעְתּוֹ:

רסז

אָמַר: מִי שֶׁרוֹצֶה לְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, מֻתָּר לוֹ לְחַדֵּשׁ וְלִדְרֹשׁ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְכָל מַה שֶּׁיִּזְכֶּה לְחַדֵּשׁ בְּשִׂכְלוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא אֵיזֶה דִּין חָדָשׁ עַל פִּי דְּרוּשָׁיו שֶׁדּוֹרֵשׁ בְּדֶרֶךְ דְּרוּשׁ וְסוֹד. וְהַמּוּבָן מִדְּבָרָיו הָיָה, שֶׁאֲפִלּוּ בְּכַוָּנוֹת הָאֲרִיזַ"ל וְדַרְכֵי הַקַּבָּלָה, מֻתָּר לְחַדֵּשׁ בָּהֶם כַּאֲשֶׁר יַשִּׂיג שִׂכְלוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא מֵהֶם שׁוּם דִּין חָס וְשָׁלוֹם:

רסח

"אֵיכָה נֶחֱרַב הָאוּלָם" וְכוּ'. "עַד אָן יִצְעַק בַּשְּׁבִי" וְכוּ'. "בֶּן אֲמָתֶךָ" וְכוּ' (תִּקּוּן חֲצוֹת). וְרָמַז עָלַי כַּמָּה אֲנִי צָרִיךְ לִצְעֹק זֹאת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וּתְפָּסַם לְדֶגְמָא אֵיךְ הֵם מְעוֹרְרִים הַלֵּב וְאָמַר אוֹתָם בְּנִגּוּן חֲצוֹת בְּקוֹל נָעִים עָמֹק מְאֹד. גַּם מֵהֶחָרוּז "דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ" סִפֵּר וְשִׁבְּחוֹ מְאֹד. כִּי הוּא מְדַבֵּר מִוּכּוּחַ שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמְעוֹרֵר הַלֵּב מְאֹד:

רסט

לְעָנְיַן הַבַּלְבּוּלִים שֶׁמְּבַלְבְּלִים אֶת הָאָדָם בַּעֲבוּרָתוֹ, שֶׁלִּפְעָמִים נִדְמֶה שֶׁכָּךְ הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת וּלְהִתְנַהֵג, וְאַחַר כָּךְ נִדְמֶה לוֹ שֶׁלֹּא כֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִתְנַהֵג רַק בְּדֶרֶךְ אַחֵר וְכוּ', וְלִפְעָמִים יֵשׁ לְהָאָדָם בִּלְבּוּלִים גְּדוֹלִים מִזֶּה. עָנָה וְאָמַר: מַה צְּרִיכִין לְהִתְבַּלְבֵּל, אֵיךְ שֶׁעוֹשִׂין – עוֹשִׂין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת רַע חָס וְשָׁלוֹם. ("וויא מֶען טִיט טִיט מֶען. אַבִּיא מֶעטִיט נִיט קַיין שְׁלֶעכְט חָס וְשָׁלוֹם"):

ער

אָמַר: "בְּהוֹדוּ" שֶׁאוֹמְרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּמִנְחָה (תְּהִלִּים ק"ז), יְכוֹלִין לְשַׁבֵּר לִבּוֹ מְאֹד וּלְפָרֵשׁ כָּל שִׂיחָתוֹ שָׁם. כִּי שָׁם מְדַבֵּר מֵעִנְיַן צָרוֹת הַנֶּפֶשׁ מְאֹד, וּמֵעִנְיַן צְעָקָה עַל כָּל דָּבָר, וְהוּא מוּבָן לַכֹּל.

כְּשֶׁאוֹמְרִים: "וְכֻלְּהוֹן מִתְעַטְּרִין בְּנִשְׁמָתִין חַדְתִּין" (זֹהַר תְּרוּמָה קלה:), רָאוּי לְהִתְעוֹרֵר מְאֹד בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה וְהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל.

"וּמַחֲלָאִים רָעִים וְרַבִּים וְנֶאֱמָנִים דְּלִיתָנוּ" (נִשְׁמַת כָּל חַי) רָאוּי לוֹמַר בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה. כִּי חָס וְשָׁלוֹם וְכוּ', אוֹתָנוּ הִצַּלְתָּנוּ:

רעא

אָמַר: הֶלֹא הַחֲנָנִי דַּרְכּוֹ לְהַקִּיף בְּהַקָּפָה, שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לְאַחַר זְמַן. וּמַדּוּעַ לֹא יֹאמַר הָאָדָם אֵיזֶה קַפִּיטְלִיךְ תְּהִלִּים אוֹ לִלְמֹד אוֹ לַעֲשׂוֹת שְׂאָר מִצְווֹת, וְיִהְיֶה מֻנָּח וּמוּכָן אֶצְלוֹ לְעֵת הַצָּרֶךְ?! כִּי יִהְיֶה זְמַן שֶׁיִּצְטָרֵךְ לָזֶה, שֶׁיִּגְבֶּה שְׂכָרוֹ וּפְעֻלָּתוֹ. לֹא יֶהֱא שֶׁנּוֹתֵן הַחֲנָנִי סְחוֹרָה בְּהַקָּפָה וְכוּ'?! וְלֹא שָׁמַעְתִּי שִׂיחָה זוֹ בְּעַצְמִי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ רַק מִפִּי אַחֵר. וּכְפִי הַנִּרְאֶה שֶׁהָיָה בָּזֶה שִׂיחָה נָאָה וְלֹא זָכִיתִי לְשׁוֹמְעָהּ:

ערב

אִישׁ אֶחָד מֵהַקְּלֵי עוֹלָם נִכְנַס אֶצְלוֹ בְּעִיר אַחַת, וְהִתְפָּאֵר לְפָנָיו עַל אֲשֶׁר הוּא מְלַמֵּד מְאֹד בִּלְשׁוֹנוֹת הָעַכּוּ"ם, כִּי הָיָה עַתָּה בְּבָתֵּי עַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם, וְלֹא יָדְעוּ הַסּוֹפְרִים שֶׁלָּהֶם תֵּבָה אַחַת לִקְרוֹתָהּ הֵיטֵב וְהוּא פִּרְשָׁהּ לָהֶם. וְהָיָה לָזֶה הָאִישׁ הַנַּ"ל גַּדְלוּת גָּדוֹל מְאֹד, עַל שֶׁהוּא מְלַמֵּד כָּל כָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹתָם. וְאַחַר כָּךְ יָצָא הָאִישׁ הַנַּ"ל, וְהָיָה רַבֵּנוּ זַ"ל מִתְלוֹצֵץ מִמֶּנּוּ עַל שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת כָּל כָּךְ מִשְּׁטוּתִים כָּאֵלֶּה עַל שֶׁהוּא מְלַמֵּד בִּלְשׁוֹנוֹתָם. וְיָשַׁב שָׁם אִישׁ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו שֶׁהָיָה לַמְדָן מֻפְלָג וְירֵא ה', וְעָנָה וְאָמַר לְרַבֵּנוּ זַ"ל: אֶפְשָׁר טוֹב יוֹתֵר מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת מִדִּבְרֵי שְׂטוּת מִמִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּדְלוּת חַס וְשָׁלוֹם מִדִּבְרֵי תּוֹרָה. וְשָׁתַק רַבֵּנוּ זַ"ל אֵיזֶה שָׁעָה קַלָּה. וְאַחַר כָּךְ עָנָה וְאָמַר: אַדְרַבָּא נַהֲפוֹךְ הוּא, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל לְעָנִין ר' עֲקִיבָא שֶׁנִּתְפַּס בִּתְפִיסָה שֶׁאָמַר לוֹ פַּפּוּס: "אַשְׁרֶיךָ רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁנִּתְפַּסְתָּ עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, וְאוֹי לוֹ לְפַפּוּס שֶׁנִּתְפַּס עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים" (בְּרָכוֹת סא:). כִּי עֹנֶשׁ הַגַּדְלוּת הוּא תְּפִיסָה. וּכְמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּהַתּוֹרָה "חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם" בְּלִקּוּטֵי מוֹהֲרַ"ן חֵלֶק רִאשׁוֹן סִימָן כ"ב. וְעַיֵּן בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא (סִימָן ס') בְּהַתּוֹרָה הַמַּתְחֶלֶת "כְּשֶׁיֵּשׁ מִלְחָמוֹת" וְכוּ', כִּי שָׁם מוּבָא מֵעִנְיַן הַתְּפִיסָה שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא עַיֵּן שָׁם. נִמְצָא שֶׁהַגַּדְלוּת שֶׁעוֹנְשׁוֹ תְּפִיסָה כְּשֶׁהוּא עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, טוֹב יוֹתֵר מֵהַגַּדְלוּת עַל דְּבָרִים בְּטֵלִים:

רעג

אָמַר: טוֹב לְהָאָדָם לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ שֶׁיּוּכַל לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ עִם אֵיזֶה נִגּוּן. כִּי נִגּוּן הוּא דָּבָר גָּדוֹל וְגָבוֹהַּ מְאֹד מְאֹד, וְיֵשׁ לוֹ כֹּחַ גָּדוֹל לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ אֶת לֵב הָאָדָם לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְנַגֵּן, אַף עַל פִּי כֵן בְּבֵיתוֹ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ יוּכַל לְהַחֲיוֹת אֶת עַצְמוֹ בְּאֵיזֶה נִגּוּן כְּפִי שֶׁיּוּכַל לְזַמֵּר אוֹתוֹ, כִּי מַעֲלַת הַנִּגּוּן אֵין לְשַׁעֵר. וּכְבָר מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל כַּמָּה תּוֹרוֹת גְּבוֹהוֹת מֵעִנְיַן נִגּוּן. וְעַיֵּן בְּסוֹף הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַשִּׁבְעָה בָּעטְלִירְשׁ שָׁם מְרֻמָּז קְצָת מַעֲלַת הַנִּגּוּן. כִּי מְבֹאָר שָׁם שֶׁעִקַּר רְפוּאַת הַבַּת מַלְכָּה שֶׁנִּפְלָה חֻלְשׁוּת הוּא עַל יְדֵי נִגּוּן, הֵינוּ עַל יְדֵי עֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר שָׁם עַיֵּן שָׁם (מַעֲשֵׂה י"ג). וְהָבֵן מְאֹד עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים.

כִּי גַּם הַנְּשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא נִקְרָאת בַּת מֶלֶךְ כַּיָּדוּעַ, וְהִיא מֻנַּחַת בְּמָקוֹם שֶׁמֻּנַּחַת אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עֲיֵפָה וִיגֵעָה וַחֲלוּשָׁה בַּעֲוֹונוֹתָיו שֶׁהֵם עֶשְׂרָה מִינֵי חִצִּים, שֶׁזָּרַק וְיָרָה בָּהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁתְּפָסָהּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם. וּצְרִיכִין צַדִּיק בַּעַל כֹּחַ גָּדוֹל שֶׁיָּכוֹל לִכְנֹס לְתוֹךְ כָּל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּפְלָה לְשָׁם וּלְהוֹצִיא מִמֶּנָּה כָּל הָעֲשָׂרָה מִינֵי חִצִּים, וְלֵידַע עַל כָּל הָעֲשָׂרָה מִינֵי דְּפִיקִין כְּדֵי שֶׁיֵּדַע אֵיךְ צְרִיכִין לְרַפְּאוֹתָהּ. וּלְנַגֵּן כָּל הָעֲשָׂרָה מִינֵי נְגִינָה, כִּי עִקַּר רְפוּאָתָהּ עַל יְדֵי נִגּוּן וְשִׂמְחָה. וְהֵבֵן שָׁם עוֹד דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. וְהָעִקָּר לְהוֹצִיא מִשָּׁם עֲצוֹת טוֹבוֹת לְשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בֶּאֱמֶת, כִּי "לֹא הַמִּדְרָשׁ הוּא הָעִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה" (אָבוֹת א'):

רעד

טוֹב מְאֹד לְהָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד לוֹ לְבַדּוֹ לַעֲסֹק שָׁם בַּעֲבוֹדַת ה', בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה, וּבִפְרָט הִתְבּוֹדְדוּת וְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ שֶׁלָּזֶה צְרִיכִין בְּוַדַּאי חֶדֶר מְיֻחָד:

ערה

וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁאֲפִלּוּ הַיְשִׁיבָה בְּעַצְמָהּ שֶׁיּוֹשְׁבִין בְּחֶדֶר מְיֻחָד לְבַדּוֹ גַּם זֶה טוֹב מְאֹד. וְאַף עַל פִּי כֵן אֲפִלּוּ אִם אֵין זוֹכִין שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד, אַף עַל פִּי כֵן יְכוֹלִין לְהִתְבּוֹדֵד וּלְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁתַּחַת הַטַּלִּית הוּא גַּם כֵּן חֶדֶר מְיֻחָד. כִּי כְּשֶׁמְּשַׂלְשְׁלִין הַטַּלִּית עַל עֵינָיו יְכוֹלִין לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ מַה שֶּׁרוֹצִין. גַּם יְכוֹלִין לְהִתְבּוֹדֵד וּלְפָרֵשׂ שִׂיחָתוֹ כְּשֶׁשּׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ וּמְכַסֶּה עַצְמוֹ בְּהַסָּדִין, כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁכָּךְ נָהַג דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם (לְעֵיל סִימָן ס"ח), שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת: "אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי" וְכוּ' (תְּהִלִּים ו'). גַּם יְכוֹלִין לֵישֵׁב עַל הַסֵּפֶר וְיִסְבְּרוּ אֲחֵרִים שֶׁהוּא לוֹמֵד, וְהוּא יָכוֹל אָז לְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. וְעוֹד יֵשׁ לָזֶה כַּמָּה תַּחְבּוּלוֹת לְמִי שֶׁחָפֵץ בֶּאֱמֶת לִנְהֹג הַנְהָגָה זוֹ שֶׁל הִתְבּוֹדְדוּת הָעוֹלָה עַל הַכֹּל, שֶׁהוּא יְסוֹד וְשֹׁרֶשׁ הַקְּדֻשָּׁה וְהַטָּהֳרָה וְהַתְּשׁוּבָה וְכוּ' כַּמְבֹאָר כְּבָר כַּמָּה פְּעָמִים. אֲבָל טוֹב יוֹתֵר לְהִשְׁתַּדֵּל שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֶדֶר מְיֻחָד:

רעו

סִפְּרוּ לִי שֶׁפַּעַם אֶחָד הָיָה מְדַבֵּר עִם אֲנָשָׁיו. וְהָיָה מוֹכִיחַ וּמְיַסֵּר אוֹתָם הַרְבֵּה בִּדְבָרִים עַל שֶׁעֲדַיִן אֵינָם עוֹבְדִים הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּרְצוֹנוֹ, כְּדַרְכּוֹ הַטּוֹב תָּמִיד לְדַבֵּר רַק מִזֶּה. אַחַר כָּךְ אַחַר שֶׁהוֹכִיחַ אוֹתָם הַרְבֵּה, אַחַר כָּךְ נִתְרַצָּה לָהֶם קְצָת. וְהִתְחִיל לְקָרְבָם וּלְדַבֵּר עִמָּהֶם רַכּוֹת. וְאָמַר: מָה אֲנִי רוֹצֶה מֵהֶם הֲלֹא אַף עַל פִּי כֵן הֵם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים. וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עַל לִבָּם וְכוּ'. אַחַר כָּךְ עָנָה וְאָמַר: בְּוַדַּאי אַתֶּם אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים, אַךְ אִלּוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ קָטָן כְּמוֹ אָנֹכִי, בְּוַדַּאי הָיָה דַּי הָעֲבוֹדָה שֶׁלָּכֶם, אֲבָל בֶּאֱמֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, עַל כֵּן

בְּוַדַּאי צְרִיכִין לְחַזֵּק בְּכָל פַּעַם בְּרָצוֹן חָזָק לְעָבְדוֹ כָּרָאוּי לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר.

וְהֵרִים אָז אֶת עַצְמוֹ וְהִגְבִּיהַּ יָדָיו לְמַעְלָה, וְאָמַר: אֲבָל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ גָּדוֹל כָּל כָּךְ וְכוּ' כַּנַּ"ל.

וְנָשָׂא יָדָיו לְמַעְלָה בִּתְנוּעָה נִפְלָאָה לְרַמֵּז עַל הַפְלָגַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ:

רעז

פַּעַם אַחַת אָמַר שֶׁמַּעוֹלָם לֹא שָׁתָה אֲפִלּוּ מַיִם קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְהִקְפִּיד מְאֹד עַל אֵלּוּ הַשּׁוֹתִין קַאֲווּעַ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה קֹדֶם הַתְּפִלָּה:

רעח

אָמַר שֶׁנִּמְצָאִים כַּמָּה מַאֲמָרִים בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁגִּלָּה רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי לְתַלְמִידָיו אַחַר הִסְתַּלְקוּתוֹ. וְזֶה עִנְיָן "וּבְחִבּוּרָא קַדְמָאָה" שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס (ג' ריט:) וּבִשְׁאָר מְקוֹמוֹת. כִּי הָעוֹלָם אֵינָם מְבִינִים מַהוּ עִנְיָן "חִבּוּרָא קַדְמָאָה", אַךְ הָאֱמֶת שֶׁהוּא גִּלָּה לָהֶם כַּמָּה תּוֹרוֹת אַחַר פְּטִירָתוֹ. וּמַה שֶּׁגִּלָּה לָהֶם קֹדֶם קְרָא חִבּוּרָא קַדְמָאָה. וּבָזֶה מֻיָּשָׁב הֵיטֵב מַה שֶּׁנִּמְצָאִים בְּסִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וּבַתִּקּוּנִים פֵּרוּשׁ עַל מֵימְרוֹת הָאֲמוֹרָאִים שֶׁהָיוּ אַחַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי זְמַן מֻרְבֶּה. אַךְ הָאֱמֶת אֵלּוּ הַמַּאֲמָרִים גִּלָּה רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי אַחַר פְּטִירָתוֹ וְאָז כְּבָר הָיוּ אֵלּוּ הָאֲמוֹרָאִים בָּעוֹלָם. אַחַר כָּךְ מָצָאתִי עִנְיָן זֶה בְּאֵיזֶה סֵפֶר:

רעט

פַּעַם אַחַת אָמַר לִי בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("אוֹן אַז סָע אִיז שׁוֹין גָּאר שְׁלֶעכְט. אִיז מָן זִיךְ גָּאר מְבַטֵּל") (וּכְשֶׁכְּבָר רַע מְאֹד אֲזַי מִתְבַּטְּלִים לְגַמְרֵי). וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ: אֵיךְ מְבַטְּלִין עַצְמוֹ? הֵשִׁיב ("מֶע פַּאר מַאכְט דָּאס מוֹיל אוֹן דִּיא אוֹיגֶן אִיז בְּטוּל") (סוֹגְרִין הַפֶּה וְהָעֵינַיִם וַהֲרֵי זֶה בְּטוּל).

מִזֶּה מוּבָן עֵצָה שֶׁכְּשֶׁהַבַּעַל דָּבָר מִתְגַּבֵּר מְאֹד מְאֹד עַל הָאָדָם וּמְבַלְבֵּל דַּעְתּוֹ מְאֹד בְּכַמָּה מִינֵי הֶרְהוּרִים רָעִים וּבִלְבּוּלִים הַרְבֵּה שֶׁקָּשֶׁה לוֹ מְאֹד לְנַצְּחָם, אֲזַי יְבַטֵּל הָאָדָם עַצְמוֹ לְגַמְרֵי. כִּי כָּל הָאָדָם יָכוֹל לְבַטֵּל עַצְמוֹ לְגַמְרֵי לִפְעָמִים. דְּהַיְנוּ לִסְתֹּם פִּיו וְעֵינָיו וּלְסַלֵּק דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי כְּאִלּוּ אֵין לוֹ שׁוּם דַּעַת וּמַחֲשָׁבָה כְּלָל. רַק יְבַטֵּל עַצְמוֹ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְגַמְרֵי:

רפ

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר לְעִנְיַן מַה שֶּׁהַצַּדִּיקִים הֵם נְעִים וְנָדִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר, שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמוֹת נִדָּחוֹת שֶׁאֵינָם יְכוֹלִים לְהִתְעַלּוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי מַה שֶּׁהַצַּדִּיק נָע וָנָד. וְיֵשׁ צַדִּיק שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִהְיוֹת נָע וָנָד, אֲבָל אַף עַל פִּיכֵן הוּא נָע וָנָד בְּבֵיתוֹ. הַיְנוּ מַה שֶּׁהוּא הוֹלֵךְ אָנָה וְהַנָּה בְּבֵיתוֹ זֶהוּ גַּם כֵּן בְּחִינַת נָע וָנָד:

רפא

הָיָה מַזְהִיר אוֹתָנוּ מְאֹד שֶׁיִּשְׁמֹר הָאָדָם אֶת מָמוֹנוֹ בִּשְׁמִירָה גְּדוֹלָה וּמְעַלָּה מְאֹד, וְהָיָה מַקְפִּיד מְאֹד עַל זֶה. וְהָיָה מִתְלוֹצֵץ וּמַקְפִּיד עַל אֵלּוּ הָאֲנָשִׁים הַמִּתְעַצְּלִים שֶׁקּוֹרִין (בִּלְשׁוֹן אַשְׁכְּנַז "שְׁלֶפִּים מַזְלְנִיק"). כִּי כַּמָּה זְמַנִּים וְעִתִּים בִּטֵּל עַצְמוֹ מִתּוֹרָה וּתְפִלָּה, וְטָרַח וְיָגַע בִּיגִיעוֹת גְּדוֹלוֹת בִּשְׁבִיל לְהַרְוִיחַ מָמוֹן כְּדֵי לְפַרְנֵס בֵּיתוֹ, וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ לוֹ הַמָּמוֹן הוּא נַעֲשָׂה "חָסִיד" וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ עָלָיו כְּלָל. כִּי מָמוֹן כָּשֵׁר שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי צָרִיךְ שְׁמִירָה כְּמוֹ עַיִן שֶׁבָּראשׁ. וּבְכָל עֵת שֶׁנִּזְדַּמֵּן שֶׁאֶחָד מֵאֲנָשָׁיו נֶאֱבַד אֶצְלוֹ אֵיזֶה סַךְ מָמוֹן בַּדֶּרֶךְ וְהָיוּ בָּאִים בְּקֶבֶלָנָא לְפָנָיו, הָיָה מְבַזֶּהוּ מוֹכִיחַ אוֹתוֹ מְאֹד עַל זֶה עַל שֶׁלֹּא נִזְדַּהֵר בִּשְׁמִירָתוֹ יָפֶה (עַיֵּן חַיֵּי מוֹהַר"ן תקמ"ז הַדִּבּוּר "וּבְכָל עֵת" וְכוּ' שַׁיָּךְ לְשָׁם):

רפב

אָמַר לְאֶחָד: כְּשֶׁנִּפְרָדִין חַס וְשָׁלוֹם מֵהַצַּדִּיקִים כְּאִלּוּ עוֹבְדִין עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי אִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַצַּדִּיק הוּא קוֹצָא דְּאוֹת ד' (תִּקּוּנֵי זֹהַר נה:). וּכְשֶׁנִּפְרָדִין מִמֶּנּוּ חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי מַפְרִידִין קוֹצָא דְּאוֹת ד' דְּאֶחָד (דְּבָרִים ו') וְנַעֲשֶׂה חַס וְשָׁלוֹם אַחֵר (שְׁמוֹת ל"ד) שֶׁהוּא אֵל אַחֵר כְּפִירוֹת. כִּי עִקַּר אֱמוּנַת הַיִּחוּד הוּא עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים שֶׁהֵם קוֹצָא דְּאוֹת ד' דְּאֶחָד וְכַנַּ"ל. וְכֵן מִבֹּאר עִנְיָן זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁעִקַּר הָאֱמוּנָה תּוֹלֶה בְּהִתְקָרְבוּת לַצַּדִּיקִים הָאֱמִתִּיִּים (לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן תּוֹרָה י' אוֹת ה'):

רפג

שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ שֶׁאָמַר לְעִנְיַן בְּנֵי הַנְּעוּרִים, שֶׁעַל פִּי הָרֹב מְבַלְבֵּל אוֹתָם בִּתְפִלָּתָם מֻחָמֶת שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְקַדֵּשׁ כָּרָאוּי בְּקִדֻּשַׁת הַזִּוּוּג. וְעַל כֵּן כְּשֶׁעוֹמְדִין אַחַר כָּךְ לְהִתְפַּלֵּל קָשֶׁה עֲלֵיהֶם מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל. וְהוּא זַ"ל הִזְהִיר עַל זֶה כַּמָּה פְּעָמִים לִבְלִי לִפֹּל בְּדַעְתּוֹ מִזֶּה כְּלָל. וּמָה דְּהַוָּה הָוָה, וּבְשָׁעַת הַתְּפִלָּה צְרִיכִין לִשְׂכֹּחַ הַכֹּל לְגַמְרֵי וּלְהִתְגַּבֵּר לְהִתְפַּלֵּל בְּשִׂמְחָה כָּרָאוּי תָּמִיד אֵיךְ שֶׁהוּא. וְאָמַר שֶׁעַל זֶה הִצְטַעֵר אַבָּא בִּנְיָמִין "עַל תְּפִלָּתוֹ שֶׁתִּהֵא סְמוּכָה לְמִטָּתוֹ" (בְּרָכוֹת ה:). "מִטָּה" הוּא לְשׁוֹן זִוּוּג (כְּתֻבּוֹת י:). וְזֶהוּ: "עַל תְּפִלָּתִי שֶׁתִּהֵא סְמוּכָה לְמִטָּתִי" שֶׁאוּכַל לְהִתְפַּלֵּל אַחַר כָּךְ בְּסָמוּךְ מִיָּד וְלֹא יְבַלְבֵּל הָעִנְיָן הַזֶּה אֶת תְּפִלָּתִי כְּלָל (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן כ"ו):

רפד

אָמַר לְעִנְיַן בְּנֵי הַנְּעוּרִים הַכְּשֵׁרִים הַמִּתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה וּבְהִתְלַהֲבוּת. וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם הַמְּבַלְבְּלִים אוֹתָם וְעוֹשִׂים לָהֶם יִסּוּרִים (לְעֵיל קי"ט). וּכְשֶׁאֵלּוּ הַמִּתְפַּלְּלִים מַתְחִילִים לְהַקְפִּיד וּלְהִתְקוֹטֵט עִמָּהֶם, עִם אֵלּוּ הַמְצַעֲרִים אוֹתָם וּמְבַלְבְּלִים אוֹתָם, אֲזַי אוֹמְרִים הַמְּבַלְבְּלִים: אִם אַתֶּם מִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה גְּדוֹלָה בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְאַתֶּם טְרוּדִים וּקְשׁוּרִים

בִּתְפִלָּתְכֶם בְּכַוָּנָה בֶּאֱמֶת, מַדּוּעַ אַתֶּם שׁוֹמְעִים הַבַּלְבּוּלִים? כִּי מֵחֲמַת גֹּדֶל כַּוָּנַת הַתְּפִלָּה רָאוּי לָכֶם לִבְלִי לִשְׁמֹעַ שׁוּם בַּלְבּוּל כְּלָל. אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁהָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן. כִּי בֶּאֱמֶת אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּדוֹל אֲמִתִּי, מִגְּדוֹלֵי הַמְפֻרְסָמִים בֶּאֱמֶת, הַמִּתְפַּלְּלִים בְּכֹחַ וּבְדֶבֶקוּת גָּדוֹל, אַף עַל פִּי כֵן אִם יָבוֹא אָדָם וְיִשְׂחַק מִמֶּנּוּ וִיבַלְבֵּל אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא דָּבוּק מְאֹד בִּתְפִלָּתוֹ בְּהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל בֶּאֱמֶת, אַף עַל פִּי כֵן יְבַלְבֵּל אוֹתוֹ מְאֹד וְיִהְיֶה לוֹ צַעַר וּבִלְבּוּל גָּדוֹל מְזֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה בֶּאֱמֶת.

שָׁמַעְתִּי מֵאֶחָד שֶׁשָּׁמַע מִפִּי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁלִּפְעָמִים נוֹתְנִין לְאֶחָד עֶשְׂרוּת גָּדוֹל. וְכָל הָעוֹלָם מִתְקַנְּאִין בּוֹ וְרוֹדְפִין אַחַר הַמָּמוֹן וְהָעֶשְׂרוּת וּמְבַלִּים יָמִים וְשָׁנִים עַל זֶה, וְהַכֹּל מֻחָמַת קִנְאָה וְהִסְתַּכְּלוּת שֶׁמִּסְתַּכְּלִין עַל זֶה שֶׁנִּתְעַשֵּׁר כָּל כָּךְ. וְאַחַר כָּךְ אֵין עוֹלֶה בְּיָדָם כְּלוּם. וְכָל זֶה מֶעֱשֵׂה הַבַּעַל דָּבָר שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בָּזֶה לְהַזְמִין עֶשְׂרוּת גָּדוֹל לְאֶחָד כְּדֵי שֶׁהַרְבֵּה הַרְבֵּה יְבַלְּבּוּ יְמֵיהֶם וּשְׁנוֹתֵיהֶם חַס וְשָׁלוֹם עַל יְדֵי זֶה כַּנַּ"ל. רַחֲמָנָא לִצְלָן מֵהַאי דַּעְתָּא שַׁבֶּשְׁתָּא:

רפה

שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ פַּעַם אֶחָד שֶׁדִּבֵּר מֵהַפְלָגַת גְּדֻלּוֹת סוֹדוֹת נוֹרָאוֹת תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה. אָמַר: הֲלֹא כָּל סֵפֶר תִּקּוּנִים הוּא עַל תֵּבַת "בְּרֵאשִׁית" לְבַד. וְעַל סֵפֶר הַתִּקּוּנִים לְבַד לֹא יַסְפִּיקוּ אֲלָפִים סְפָרִים לְבָאֵר עִצְּם רִבּוּי הַסּוֹדוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם, אֲשֶׁר לֹא יְכִילֵם רַעְיוֹן, כַּיָּדוּעַ לְכֹל גְּדֻלַּת קְדֻשַּׁת הַתִּקּוּנִים וְעַמְקוּת סוֹדוֹתָיו עַד אֵין סוֹף וְאֵין תַּכְלִית וְכוּ'. וּבִפְרָט כְּפִי שֶׁיָּדַע הוּא זַ"ל עַד הֵיכָן מַגִּיעִים סוֹדוֹת דִּבְרֵי הַתִּקּוּנִים הַקְּדוֹשׁ, אֲשֶׁר כָּל עוֹרוֹת אֵילֵי נְבָיוֹת לֹא יַסְפִּיקוּ לְבָאֵר סוֹדוֹתָיו וּרְמִיזוֹתָיו וְכוּ'. וְכָל סֵפֶר הַתִּקּוּנִים עִם כָּל מַה שֶּׁנִּכְלָל בּוֹ כַּנַּ"ל, הַכֹּל הוּא רַק פֵּרוּשׁ עַל תֵּבַת "בְּרֵאשִׁית" לְבַד, וְכֵן עַל תֵּבַת "בָּרָא" יְכוֹלִין גַּם כֵּן לַעֲשׂוֹת סֵפֶר תִּקּוּנִים עִם רִבּוּי סוֹדוֹת וְכוּ' כַּנַּ"ל. וּמִזֶּה יְכוֹלִין לְהָבִין וּלְשַׁעֵר קְצָת גַּבְהוּת עַמְקוּת תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה, כִּי כֵן עַל כָּל תֵּבָה וְתֵבָה שֶׁל הַתּוֹרָה יֵשׁ סוֹדוֹת רַבּוֹת כְּמוֹ אֵלּוּ הַסּוֹדוֹת הַכְּלוּלִים בְּסֵפֶר הַתִּקּוּנִים שֶׁהוּא עַל תֵּבַת "בְּרֵאשִׁית" לְבַד. וְעַתָּה כְּלָלְיוּת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הָרְבֵּה תֵּבוֹת כְּאֵלּוּ, מַה גְּדֻלּוּ סוֹדוֹתֶיהָ. אֲשֶׁר אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְדַבֵּר מִזֶּה כְּלָל:

רפו

פַּעַם אַחַת אָמַר לִי בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("דִּי שְׁמוּסְט זִיךְ יָא מִיט מֶעְנְטְשִׁין. קֶעְרְסְטוּ זַייא צוּ פְּרֶעְגֶן וָואס") [אַתָּה הֲלֹא מְדַבֵּר עִם אֲנָשִׁים, יֵשׁ לְךָ לִשְׁאוֹל אוֹתָם - מָה?]. וְאָמַר תֵּבָה זֹאת "וָואס" בְּהַמְשָׁכָה וּבְקוֹל גָּדוֹל מֵעֹמֶק הַלֵּב. כְּלוֹמַר שֶׁרָאוּי לִשְׁאֹל לִבְנֵי אָדָם שֶׁאֵין חוֹשְׁבִין עַל אַחֲרִיתָם - "מָה?". כְּלוֹמַר, לְאַחַר כָּל הַסִּכְסוּכִים וְהַבַּלְבּוּלִים וְהַמְנִיעוֹת וְהַטְּעָנוֹת וַאֲמִתְלָאוֹת שֶׁל שְׁטוּת וְהֶבֶל שֶׁיֵּשׁ לְרֹב בְּנֵי אָדָם תְּרוּצִים שֶׁל שֶׁקֶר עַל שֶׁרְחוֹקִים מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אַף עַל פִּי כֵן סוֹף כָּל סוֹף מַה יִּהְיֶה מִמְּךָ. וּמַה תַּעֲשֶׂה בְּאַחֲרִיתְךָ וּמַה תָּשִׁיב שׁוֹלְחֶךָ

דָּבָר, וּמָה אַתָּה חוֹשֵׁב. וְכִי אֵין אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁאַתָּה גֵּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת, וְכָל יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ הֶבֶל וָרִיק, כְּצֵל עוֹבֵר וּכְעָנָן כָּלָה וְכוּ'?! וְכָל זֶה אָדָם יוֹדֵעַ הֵיטֵב, וְאִם כֵּן מָה אַתָּה חוֹשֵׁב?! שִׂים לִבְּךָ לַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵיטֵב, וְהַכְנִיסֵם הֵיטֵב בְּעֹמֶק לִבֶּךָ, וְאַל תַּשְׁלִיכֵם אַחֲרֵי גֵּוְךָ. "הֶפֹךְ בָּהֶם וַהֲפֹךְ בָּהֶם" (אָבוֹת ה') לְמַעַן תִּהְיֶה לְךָ "נַפְשְׁךָ לְשָׁלָל" (יִרְמְיָה ל"ט):

רפז

אָמַר: מַה יֵּשׁ לְהָאָדָם לַעֲשׂוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם, אֵין צָרִיךְ כִּי אִם לְהִתְפַּלֵּל וְלִלְמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל. ("מָע בַּאדַארְף מֶער נִיט נָאר דַּאוונִען אוּן לֶערנֶען אוּן דַּאוונִען"). עוֹד שָׁמַעְתִּי כַּמָּה דְּבָרִים וְשָׁכַחְתִּי:

רפח

שָׁמַעְתִּי שֶׁפַּעַם אַחַת אָמַר לְאִישׁ אֶחָד בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיתָתְךָ" (אָבוֹת ב'). וְדָחַק וּמָשַׁךְ תֵּבֵת יוֹם אֶחָד. וְכַוָּנָתוֹ הָיְתָה לְעִנְיַן מַה שֶּׁמַּפִּיל אֶת הָאָדָם מַה שֶּׁקָּדַם לוֹ וּמַה שֶּׁלְּאַחֲרָיו. דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁרוֹאֶה שֶׁלִּפְעָמִים מִתְעוֹרֵר קְצָת לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל קֹדֶם וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַה שֶּׁהָיָה, כְּפִי מַה שֶּׁעוֹבֵר עַל כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. וּמֵחֲמַת זֶה נוֹפְלִים רַבִּים מֵעֲבוֹדָתָם כַּיָּדוּעַ. וְעַל זֶה אָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל לְהָאִישׁ הַנַּ"ל, וְנָעַר עָלָיו וְאָמַר לוֹ שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיתָתְךָ. כְּלוֹמַר שֶׁאֲפִלּוּ אִם לֹא תְּזַכֶּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ קֹדֶם שֶׁתָּמוּת כִּי אִם לָשׁוּב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יוֹם אֶחָד בִּלְבַד, גַּם זֶה טוֹב מְאֹד וְיָקָר מִכָּל הוֹן. כִּי מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם מִכָּל עֲמָלוֹ, וְלֹא יִשָּׁאֵר לוֹ מִכָּל יְגִיעָתוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו כִּי אִם זֶה הַיּוֹם שֶׁשָּׁב לַה'. וְזֶהוּ: "שׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנַי מִיתָתְךָ" כַּנַּ"ל וְהֶבֵן (וְעַיֵּן שִׁבְחֵי הָרַ"ן סִי' י"ד):

רפט

אָמַר לְאֶחָד שֶׁמִּי שֶׁאֵינוֹ לָהוּט וְנִבְהָל לְהוֹן, וְאֵינֶנּוּ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן יוֹתֵר מִכְּפִי מָמוֹנוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, רַק עוֹשֶׂה מַשָּׂא וּמַתָּן בֶּאֱמוּנָה בְּמָמוֹנוֹ לְבַדּוֹ, וְאֵינוֹ לוֹוֶה מֵאֲחֵרִים לַעֲשׂוֹת מַשָּׂא וּמַתָּן גָּדוֹל, זֶהוּ מְקֻיָּם: "וּבְכָל מְאֹדֶךָ" (דְּבָרִים ו'-ה'). גַּם אָמַר לְאֶחָד שֶׁכְּשֶׁנּוֹתְנִין חֹמֶשׁ לִצְדָקָה מִמָּמוֹנוֹ הוּא מְקַיֵּם "וּבְכָל מְאֹדֶךָ":

רצ

שָׁמַעְתִּי בְּשִׁמּוֹ, שֶׁהַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּהַדִּבּוּר שֶׁהוּא מְדַבֵּר נִכְלָלִין בּוֹ כָּל הַדִּבּוּרִים הַצְּרִיכִין אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיךְ כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל" (דְּבָרִים א'). שֶׁהַדִּבּוּרִים שֶׁדִּבֶּר מֹשֶׁה נַעֲשָׂה מֵהֶם דְּבָרִים אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל. כִּי כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מָצָא בּוֹ מַה שֶּׁצָּרִיךְ כַּנַּ"ל:

רצא

מָצָאתִי בְּסֵפֶר "לִקּוּטֵי מוֹהַר"ן" הַנִּכְתָּב עִנְיָן אֶחָד שֶׁלֹּא נִדְפַּס עֲדַיִן. וְזֶהוּ: דַּע שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר נִתְחַדְּשִׁין בּוֹ חֲלָאִים חֲדָשִׁים רַחֲמָנָא לִצְלָן בִּבְחִינַת: "יוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב" (קֹהֶלֶת א'). הַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁבְּכָל דּוֹר שֶׁבָּא מְאֻחָר נִתּוֹסֵף הַדַּעַת שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפְיָא, כִּי בְּכָל דּוֹר בָּאִים עַל חָכְמוֹת חֲדָשׁוֹת. וְעַל יְדֵי זֶה יוֹסִיף דַּעַת - מַכְאוֹב, שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ חוֹלָאִים חֲדָשִׁים רַחֲמָנָא לִצְלָן. ה' יַצִּילֵנוּ:

רצב

סִפְּרוּ לִי שִׂיחָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה. שֶׁחָסִיד אֶחָד בָּא לְפָנָיו שֶׁהָיָה חָשׁוּב קְצָת, וּכְבָר הָיָה בָּא בַּיָּמִים קְצָת, וְהָיָה לוֹ יְדִיעָה בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, וְרָצָה לְהִתְקָרֵב לְרַבֵּנוּ זַ"ל. וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִם רַבֵּנוּ זַ"ל, כְּדֶרֶךְ הַחֲסִידִים הַחֲשׁוּבִים. וְאָמַר לְרַבֵּנוּ זַ"ל: יוֹרֵנוּ רַבֵּנוּ דֶּרֶךְ לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל בִּלְשׁוֹן תְּמִיָּה: "לְדַעַת בָּאָרֶץ דַּרְכֶּךָ"? (תְּהִלִּים ס"ז) הַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עֲדַיִן מְשֻׁקָּע בְּאַרְצִיּוּת גָּמוּר הוּא רוֹצֶה לְדַעַת דֶּרֶךְ לְהִתְקָרֵב לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ? וּכְפִי הַמּוּבָן מֵהַסִּפּוּר שֶׁקִּבְּלוּ הָיָה מַה שֶּׁמְּדַבֵּר עִמּוֹ בִּלְשׁוֹן גַּדְלוּת, שֶׁרוֹצֶה לֵידַע דֶּרֶךְ לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כְּאִלּוּ לֹא חָסֵר לוֹ כִּי אִם לֵידַע דְּרָכִים, כִּי רַבֵּנוּ זַ"ל רָצָה שֶׁיְּדַבֵּר עִמּוֹ בֶּאֱמֶת:

רצג

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ מֵאִישׁ אֶחָד, שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ, וְהִזְהִירוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה. וְאָמַר לוֹ: שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַקּוֹל מְעוֹרֵר הַכַּוָּנָה, כֵּן לְהֶפֶךְ הַכַּוָּנָה מְעוֹרֶרֶת הַקּוֹל. שֶׁכְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה וְנִזְהָר לְהַכְנִיס כָּל לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּתוֹךְ דִּבּוּרֵי הַתְּפִלָּה, אֲזַי מְמֵילָא יִתְעוֹרֵר קוֹלוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל כָּרָאוּי. וְכֵן נִרְאֶה בְּחוּשׁ כַּמָּה פְּעָמִים:

רצד

שָׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ שֶׁבִּימֵי אֱלוּל שֶׁנּוֹהֲגִין יִשְׂרָאֵל לוֹמַר תִּקּוּנִים וּתְפִלּוֹת וּבַקָּשׁוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה וְכוּ', וּמִתְאַחֲרִין יוֹתֵר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אָמַר, שֶׁמַּהֲנִגּוּן שֶׁל הַתִּקּוּנִים וּמַה שֶּׁהַלֵּב כּוֹאֵב וְחָלַשׁ מֵחֲמַת שֶׁמִּתְאַחֲרִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, מִכָּל זֶה נַעֲשִׂין דְּבָרִים גְּבוֹהִים וּגְדוֹלִים לְמַעְלָה (כְּפוּל לְעֵיל סִימָן קכ"ז):

רצה

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ לְעִנְיַן הִתְחַזְּקוּת בִּתְפִלָּה. שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁהוּא, אַף עַל פִּי כֵן יְחַזֵּק וְיאַמֵּץ אֶת לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְאָמַר, שֶׁיְּחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ: הֲלֹא אִם אֲנִי רָחוֹק בְּעֵינֵי מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כָּל כָּךְ מֵחֲמַת רִבּוּי עֲוֹונוֹתַי, אִם כֵּן אַדְרַבָּא עִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה עַל יָדֵי דַּיְקָא. כִּי הֲלֹא אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "כָּל תְּפִלָּה שֶׁאֵין בָּהּ מִתְפַּלֶּלֶת פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָהּ תְּפִלָּה" (כְּרִיתוֹת ו:), וְיַלְפִּינָן מִקְּטֹרֶת שֶׁהָיָה בָּהֶם חֶלְבְּנָה. וְאִם כֵּן אִם אֲנִי בְּעֵינַי

כְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל חַס וְשָׁלוֹם, אִם כֵּן אַדְרַבָּא כָּל שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה עַל יָדֵי דַּיְקָא וְכַנַּ"ל. וּבְוַדַּאי אֲנִי צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר לְהִתְפַּלֵּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלִבְטֹחַ בְּחַסְדֵי ה' שֶׁיִּשְׁמַע וְיַקְבֵּל גַּם אֶת תְּפִלָּתִי. כִּי אַדְרַבָּא דַּיְקָא עַל יָדֵי עִקַּר שְׁלֵמוּת הַתְּפִלָּה. כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַקְטִיר קְטֹרֶת בְּלֹא חֶלְבְּנָה. נִמְצָא שֶׁגַּם חֶלְבְּנָה הִיא שְׁלֵמוּת הַקְּטֹרֶת. וּכְמוֹ כֵן הוּא לְעִנְיַן תְּפִלָּה וְכַנַּ"ל, שֶׁבְּלֹא תְּפִלָּתִי הַגְּרוּעַ הַמְּצְטָרֶפֶת לִתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה שְׁלֵמוּת לְהַתְּפִלָּה כְּמוֹ קְטֹרֶת בְּלֹא חֶלְבְּנָה וְכַנַּ"ל:

רצו

בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה צְרִיכִין לְקַשֵּׁר עַצְמוֹ לְהַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר כַּמּוּבָא בְּסִימָן ב' וּבְסִימָן ט' בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' וּבְשָׁאָר מְקוֹמוֹת. עַל כֵּן הִזְהִיר לַאֲנָשָׁיו שֶׁיֹּאמְרוּ קֹדֶם הַתְּפִלָּה הֲרֵינִי מְקַשֵּׁר עַצְמִי לְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּדוֹרֵנוּ:

רצז

דִּבֵּר עִמָּנוּ כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁרְצוֹנוֹ חָזָק מְאֹד שֶׁנֵּלֵךְ עִם הַתּוֹרוֹת שֶׁגִּלָּה. דְּהַיְנוּ לֵילֵךְ תְּחִלָּה אֵיזֶה זְמַן עִם תּוֹרָה פְּלוֹנִית בְּעֵרֶךְ ב' אוֹ ג' חֲדָשִׁים, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּהְיוּ כָּל עֲבוֹדָתוֹ וְהִלּוּכוֹ בְּיִרְאַת ה' עַל פִּי הַנֶּאֱמַר בְּאוֹתוֹ הַתּוֹרָה, וְכָל תְּפִלָּתוֹ וְשִׂיחָתוֹ יִהְיֶה לִזְכּוֹת לְהַגִּיעַ לְמַה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה, וְכֵן יִתְנַהֵג אֵיזֶה זְמַן. וְאַחַר כָּךְ יֵלֵךְ אֵיזֶה זְמַן עִם תּוֹרָה אַחֶרֶת, וְכֵן אַחַר כָּךְ עַד שֶׁיִּגְמֹר לֵילֵךְ עִם כָּל הַתּוֹרוֹת. וְדִבֵּר כַּמָּה פְּעָמִים מִזֶּה. אַשְׁרֵי מִי שֶׁיֹּאחַז בָּזֶה:

רחצ

פַּעַם אַחַת בָּא לְפָנָיו בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אִישׁ אֶחָד מֵאַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ שֶׁנֶּחְלַשׁ בְּאוֹתָן הַיָּמִים וְסִפֵּר לְפָנָיו צָעָרוֹ וְחֻלְשָׁתוֹ. וְעָמַד שָׁם עוֹד אֶחָד מֵאוֹתוֹ הָעִיר שֶׁל זֶה הָאִישׁ הַנַּ"ל, שֶׁהָיָה אוֹהֲבוֹ, וְאָמַר לְפָנֵי רַבֵּנוּ זַ"ל שֶׁחוֹלְאָתוֹ הִכְבִּידָה עָלָיו בִּשְׁבִיל שֶׁהָלַךְ הַיּוֹם לַמִּקְוֶה לִטְבֹּל. עָנָה רַבֵּנוּ זַ"ל וְאָמַר: לָמָּה אַתֶּם תּוֹלִים הַכָּבֵדוּת הַחוֹלַאַת בְּמִצְוֹוֹת, טוֹב וְרָאוּי יוֹתֵר שֶׁתִּתְלוּ בַּעֲבֵרוֹת. וְזֶה הָיָה בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָאַחֲרוֹן שֶׁל קֹדֶם הִסְתַּלְּקוּתוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּאוּמַאן:

רצט

אַחַר שִׂמְחַת תּוֹרָה הָיִיתִי רָגִיל לָבוֹא אֵלָיו זַ"ל. וּבְכָל שָׁנָה כְּשֶׁבָּאתִי אֵלָיו אַחַר שִׂמְחַת תּוֹרָה, שָׁאַל אוֹתִי אִם הָיִיתִי שָׂמֵחַ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה. וְסִפֵּר לִי כַּמָּה פְּעָמִים אֵיךְ הָיוּ הָעוֹלָם שְׂמֵחִים בְּבֵיתוֹ, וְהָיָה לוֹ נַחַת גָּדוֹל מִזֶּה. וְכֵן עוֹד פַּעַם אַחַת בְּאֶמְצַע הַשָּׁנָה דִּבֵּר עִמִּי מֵעִנְיַן שִׂמְחַת תּוֹרָה, אִם אֲנִי מַרְגִּישׁ שִׂמְחָה בְּלִבִּי אָז, אוֹ עַל כָּל פָּנִים פַּעַם אַחַר בַּשָּׁנָה אִם אֲנִי מַרְגִּישׁ שִׂמְחָה בְּלִבִּי (וּבָרוּךְ ה' שֶׁעָזָרַנִי בְּחַסְדּוֹ הַגָּדוֹל לִשְׂמֹחַ בְּכָל לֵב כַּמָּה פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, וְהִרְגַּשְׁתִּי הַשִּׂמְחָה בְּלִבִּי מַה שֶּׁאִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר לַחֲבֵרוֹ כְּלָל. כִּי שִׂמְחַת יַהֲדוּתֵנוּ, מַה שֶּׁזָּכִינוּ לִהְיוֹת מִזֶּרַע יִשְׂרָאֵל וּלְהַאֲמִין בּוֹ יִתְבָּרַךְ, הוּא לְכָל חַד כְּפוּם מָה דְּמִשַּׁעֵר בְּלִבֵּהּ.

וְאִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר לַחֲבֵרוֹ כְּלָל. כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר אֵצְלֵנוּ כַּמָּה פְּעָמִים (לְעֵיל א'). בִּפְרָט בְּחִינַת הַדְּבֵקוּת שֶׁמַּרְגִּישִׁין בִּשְׁעַת הַשְׂמְחָה אֲפִלּוּ הַפָּחוּת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, זֶה אִי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר כְּלָל). כִּי חֶפְצוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיָה מְאֹד שֶׁנִּהְיֶה שְׂמֵחִים בְּכָל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ, בִּפְרָט בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה וּפוּרִים וְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב. וְסִפֵּר לִי שֶׁפַּעַם אֶחָד בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה רָקַד בְּעַצְמוֹ לְבַדּוֹ בְּחַדְרוֹ בְּלִי סִיּוּעַת אֲנָשִׁים אֲחֵרִים:

ש

פַּעַם אַחַת אָמַר לִי: כָּל מַה שֶׁאַתָּה רוֹאֶה בָּעוֹלָם, כָּל מַה שֶׁנִּמְצָא בָּעוֹלָם, הַכֹּל בִּשְׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנִּסָּיוֹן:

שא

שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁמוֹ שֶׁאָמַר, שֶׁעִקַּר עֲבוֹדַת אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הוּא בַּחֹרֶף לִזְהֹר וְלָקוּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה. וּבַקַּיִץ בְּעֵת שֶׁהַלַּיְלָה קְצָרָה מְאֹד (שֶׁאָז אֵין עוֹמְדִין בַּחֲצוֹת כַּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר) (לִקּוּטֵי מוֹהֲר"ן קמ"ט), אָז יִזְהֹר לַעֲמֹד בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר:

שב

פַּעַם אַחַת עָמַדְתִּי לְפָנָיו, וְהוּא ז"ל הָיָה מֻנָּח עַל מִטָּתוֹ וְנִזְרְקוּ דִּבּוּרִים אֵלּוּ מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("דֶּרֶך עִקָּר אֵיזֶ מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שׁוֹעְתִּי") (הָעִקָּר הוּא: "מִבֶּטֶן שְׁאוֹל שׁוֹעְתִּי") (יוֹנָה ב'):

שג

פַּעַם אַחַת דִּבֵּר עִמִּי מֵעִנְיַן מְאוּס תַּאֲוָה הַיְדוּעַ. וְאָמַר אָז: מִי שֶׁמְּהַרְהֵר בְּהִרְהוּרֵי נְאוּף הוּא שׁוֹטֶה. כִּי הֲלֹא אֲפִלּוּ אִישׁ פָּשׁוּט שֶׁקּוֹרִין בַּעַל הַבַּיִת, הוּא גַּם כֵּן אֵינוֹ חָפֵץ שֶׁיִּהְיֶה נִתְפָּס חַס וְשָׁלוֹם בְּעִנְיָן זֶה. אֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ יָרֵא חֵטְא כְּלָל, עַל כָּל פָּנִים בְּוַדַּאי אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בִּזָּיוֹן כָּזֶה שֶׁיִּתְפְּסוּ אוֹתוֹ עִם אִשָּׁה אַחֶרֶת. וְאִם כֵּן לָמָּה לוֹ לְהַרְהֵר וּלְצַעֵר נַפְשׁוֹ בְּחִנָּם?! וּכְבָר מְבֹאָר שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה בְּיַד הָאָדָם לְהַטּוֹתָהּ כִּרְצוֹנוֹ וְכוּ'. עַיֵּן בַּסְּפָרִים הַנִּדְפָּסִים (לִקּוּטֵי תִּנְיָנָא נ') וְהַנִּכְתָּבִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מִזֶּה וְיֶעֱרַב לְךָ לָעַד, אִם תִּרְצֶה לְקַבְּלָם בֶּאֱמֶת:

דש

פַּעַם אַחַת הִתְלוֹצֵץ מֵעִנְיַן זֶה. וְאָמַר שֶׁעַל זֶה מְבַקְּשִׁים בְּכָל יוֹם וְאַל תְּבִיאֵנִי לִידֵי נִסָּיוֹן וְלֹא לִידֵי בִּזָּיוֹן. וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("אֲדֶרַע אַה נִסָּיוֹן אֲדֶרַע אַה בִּזָּיוֹן") (אוֹ נִסָּיוֹן אוֹ בִּזָּיוֹן). הַיְנוּ כִּי אִם לֹא יַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן יִהְיֶה לוֹ בִּזָּיוֹן. וּכְבָר מְבֹאָר קְצָת שֶׁסִּפֵּר הָרִבֵּה מֵעִנְיַן מְאוּס תַּאֲוָה זֹאת, וְאָמַר שֶׁאֵינָהּ תַּאֲוָה כְּלָל וְכוּ' (עַיֵּן שִׁבְחֵי הָר"ן ט"ז). אַחַר כָּךְ אָמַר שֶׁנִּמְצָאִים הַרְבֵּה שֶׁמֵּעֹצֶם גַּשְׁמִיּוּתָם וּרְגִילוּתָם בְּעִנְיָן זֶה, אֵין מוֹעִיל לָהֶם כְּלָל מַה שֶׁמְּמָאֲסִין לָהֶם עִנְיָן זֶה, אַדְרַבָּא בְּאֵיזֶה לָשׁוֹן שֶׁיְּדַבְּרוּ עִמָּהֶם מִזֶּה יִתְגַּבְּרוּ עֲלֵיהֶם הַהִרְהוּרִים יוֹתֵר. עַל כֵּן

טוֹב לִרְאוֹת בְּנֵי אָדָם לִבְלִי לְהַתְחִיל לַחֲשֹׁב בָּזֶה כְּלָל. וְכַמְבֹאָר מִזֶּה בְּסֵפֶר הא"ב: "אַל תִּכְנֹס עִם פִּתּוּיֶיךָ בְּטוֹעֶן וְנִטְעָן" וְכוּ' (סֵפֶר הַמִּדּוֹת נאוף אוֹת י') (וְעַיֵּן בְּחַיֵּי מוֹהַר"ן סִימָן תר"ד הֶמְשֵׁךְ לְשִׂיחָה זוֹ):

שה

שַׁיָּךְ לְהַשִּׂיחוֹת שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ זַ"ל כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁאָמַר בָּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("מֶע הָאט גָאר נִיט צוּ טָאהן") [אֵין מַה לַּעֲשׂוֹת]. (וּכְבָר נִדְפְּסוּ כַּמָּה שִׂיחוֹת נִפְלָאוֹת) (לְעֵיל סִימָן רס"ט רפ"ז) וְכֵן מְבֹאָר בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בִּמְנָחוֹת דַּף צט: "תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דִּבְרֵי תוֹרָה לֹא יִהְיוּ עָלֶיךָ חוֹבָה וְאִי אַתָּה רַשַּׁאי לִפְטֹר עַצְמְךָ מֵהֶן". וְהוּא עֵצָה נִפְלָאָה לְמִי שֶׁמְּבִינָהּ מְעַט:

שו

שַׁיָּךְ לְהָא"ב הֶחָדָשׁ אוֹת ד' דַּעַת סִימָן א' הַמַּתְחִיל: דַּע כִּי לְכָל הָעוֹלָמוֹת וּלְכָל נִבְרָא יֵשׁ קוֹמָה מְיֻחֶדֶת וְכוּ', לְמָשָׁל מִין הָאַרְיֵה וְכוּ'. וְהַהֶבְדֵּלִים כֻּלָּם הֵם רְמוּזִים בִּתְמוּנַת הָאוֹתִיּוֹת וּבְצֵרוּפֵיהֶם. וְהַזּוֹכֶה לְהָבִין אֶת הַתּוֹרָה וְכוּ'. נִרְאֶה לִי שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַשִּׂיחָה שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ קֹדֶם שַׁבָּת חֲנֻכָּה תקס"ה מֵעִנְיַן הַבְּרִיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הַתְּמוּנוֹת וְהַצּוּרוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם כֻּלָּם נִכְלָלִים בְּתֵבַת "אָדָם" הַנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "נַעֲשֶׂה אָדָם" (בְּרֵאשִׁית א'). כִּי בְּזֶה הַתֵּבָה "אָדָם" שֶׁאָמַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ "נַעֲשֶׂה אָדָם", בְּתֵבָה זוֹ בְּעַצְמָהּ נִכְלָלִים כָּל מִינֵי הַתְּמוּנוֹת שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם. וְכֵן תֵּבַת בְּהֵמָה וְחַיָּה וְכוּ' הַנֶּאֱמָר בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, בְּזֶה הַתֵּבָה גַּם כֵּן נִכְלָל כָּל הַתְּמוּנוֹת שֶׁל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וְכֵן שְׁאָר הַנִּבְרָאִים. וְהָאֲרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ. וְאָמַר אָז, שֶׁיֵּשׁ חָכְמוֹת אֲפִלּוּ בָּזֶה הָעוֹלָם שֶׁיְּכוֹלִין לִחְיוֹת בָּהֶם לְבַד בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. כִּי יֵשׁ דְּבָרִים נִפְלָאִים וְחָכְמוֹת עֶלְיוֹנוֹת וְנוֹרָאוֹת אֲפִלּוּ בָּזֶה הָעוֹלָם שֶׁיְּכוֹלִין לִחְיוֹת בָּהֶם לְבַד בְּלִי שׁוּם אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה (עַיֵּן לְעֵיל קפ"א). וְהָאֲרִיךְ בְּשִׂיחָה זוֹ הַרְבֵּה וְלֹא זָכִינוּ לְכוֹתְבָהּ:

שז

שִׂיחָתוֹ הֶנָּאָה הַנִּפְלָאָה וְהַנּוֹרָאָה

לְעִנְיַן מַה שֶּׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם לוֹמַר בְּכָל שָׁנָה וּבְכָל עֵת שֶׁעַכְשָׁו אֵינָם עִתִּים טוֹבוֹת, וּבַשָּׁנִים הַקּוֹדְמִים הָיָה טוֹב יוֹתֵר וְכוּ', כַּיָּדוּעַ שִׂיחוֹת כָּאֵלּוּ בֵּין רֹב הָעוֹלָם. דִּבַּרְנוּ עִמּוֹ מִזֶּה הַרְבֵּה. וְרֹב הַשִּׂיחָה הָיָה שֶׁסִּפְּרוּ לְפָנָיו הַרְבֵּה שֶׁבַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הַטּוֹבִים הָיָה הַכֹּל בְּזוֹל גָּדוֹל וְאַף עַל פִּי כֵן נִמְצְאוּ אָז עֲנִיִּים וּמְחֻסְּרֵי פַּרְנָסָה וְחַיִּים בְּצַעַר וּבְדֹחַק גָּדוֹל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִשֶּׁל עַכְשָׁו. כִּי לֹא הָיָה אָז נְגִידִים וַעֲשִׁירִים גְּדוֹלִים כְּמוֹ עַכְשָׁו. וּמַה שֶּׁמּוֹצִיא עַכְשָׁו בַּעַל הַבַּיִת פָּשׁוּט וַאֲפִלּוּ מְקַבֵּל חָשׁוּב, הוּא יוֹתֵר מֵהַהוֹצָאוֹת שֶׁל הַנְּגִידִים שֶׁבַּשָּׁנִים הַקּוֹדְמִים כַּיָּדוּעַ וּמְפֻרְסָם כָּל זֶה. עָנָה וְאָמַר: הֲלֹא אַדְרַבָּא, הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַנְהִיג עַתָּה הָעוֹלָם יָפֶה

יוֹתֵר מִקֹּדֶם! וְאָמַר בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: ("אַדְרַבָּא דֶּער אֵייבֶּערְשְׁטֶער פִּירְט הַיינְט שֶׁעְנֶער דִּיא וֶועלְט") (תפב):

שח

וְיֵשׁ לָנוּ בָּזֶה שִׂיחוֹת הַרְבֵּה, שֶׁכָּל דִּבּוּרִים וְשִׂיחוֹת כְּאֵלּוּ שֶׁל הָעוֹלָם, הַכֹּל הֵם מִן הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁמַּרְבֶּה שִׂיחוֹת כְּאֵלֶּה לְהַכְבִּיד הַצַּעַר וּלְהַגְדִּיל דַּאֲגַת הַפַּרְנָסָה, כְּאֵלּוּ עַכְשָׁו חַס וְשָׁלוֹם אֶפֶס תִּקָּוה. וּבֶאֱמֶת הוּא שֶׁקֶר וְכָזָב, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זָן מְפַרְנֵס וּמְכַלְכֵּל הָעוֹלָם תָּמִיד, וּבְכָל דּוֹר וּבְכָל שָׁנָה נִמְצְאִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים. וְאִם נִסְתַּכֵּל הֵיטֵב בְּכָל שָׁנָה וּבְכָל עֵת, בְּוַדַּאי נִמְצְאִים תָּמִיד אֲנָשִׁים רַבִּים שֶׁהָיוּ עֲנִיִּים וּמְשָׁרְתִים וְכֵיוֹצֵא בַּשָּׁנִים הַקּוֹדְמִים, וְעַכְשָׁו נִתְעַשְּׁרוּ. וְגַם הֵם רַבָּם אוֹמְרִים שֶׁהַשָּׁנִים אֵינָם מְתֻקָּנוֹת עַתָּה כְּמִקֹּדֶם, מֵחֲמַת שֶׁרוֹצִים בְּכָל פַּעַם עֲשִׁירוּת יוֹתֵר, וּמַנְהִיגִים בְּבֵיתָם בִּגְדוֹלוֹת יוֹתֵר, עַד שֶׁהוֹצָאָתָם מְרֻבָּה, וְאוֹמְרִים שֶׁעַתָּה אֵינָם שָׁנִים טוֹבוֹת כְּמִקֹּדֶם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם זוֹכְרִים שֶׁזֶּה סָמוּךְ לִפְנֵי אֵיזֶה שָׁנִים הָיוּ עֲנִיִּים אוֹ מְשָׁרְתִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶם. וְיִהְיֶה אֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה, מֵאי נָפְקָא מִנַּהּ מַה שֶּׁצּוֹעֲקִים בְּכָל פַּעַם שֶׁהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה. וּכְבָר צָוַח שְׁלֹמֹה עַל זֶה וְסָתַר דִּבְרֵיהֶם, וְאָמַר: "אַל תֹּאמַר מֶה הָיָה שֶׁהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה, כִּי לֹא מֵחָכְמָה שָׁאַלְתָּ עַל זֶה" (קֹהֶלֶת ז'-י'). וְאַף עַל פִּי שֶׁרַשַּׁ"י פֵּרֵשׁ שָׁם שֶׁהַכֹּל הוּא לְפִי זְכוּת הַדּוֹרוֹת, אַף עַל פִּי כֵן: "הַרְבֵּה פָּנִים לַתּוֹרָה" (בַּמִּדְבָּר רַבָּה י"ג-ט"ו), "וְאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִדֵּי פְּשׁוּטוֹ" (שַׁבָּת סג.). כִּי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁהָיָה חָכָם גָּדוֹל מִכָּל הָאָדָם, אָמַר בְּחָכְמָתוֹ וְרוּחַ קָדְשׁוֹ שֶׁזֶּה שְׁטוּת גָּדוֹל מַה שֶּׁאוֹמְרִים שֶׁהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה. כִּי בְּכָל פַּעַם אוֹמְרִים כָּךְ. וּבֶאֱמֶת אָנוּ רוֹאִים שֶׁבְּכָל פַּעַם הָעוֹלָם נִתְעַשֵּׁר יוֹתֵר, וּמִתְנַהֵג הָעוֹלָם בִּגְדוֹלוֹת וּבְהוֹצָאָה מְרֻבָּה יוֹתֵר מֵהַשָּׁנִים הַקּוֹדְמִים.

וּבֶאֱמֶת, מֵאי נָפְקָא מִנַּהּ בָּזֶה? אַדְרַבָּא אִם עַכְשָׁו הָעוֹלָם בְּדַחֲקוּת יוֹתֵר, צְרִיכִים לִבְרֹחַ אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבַעֲבוֹדָה. כִּי אֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מִצָּרוֹת וְיִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה רַק אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאֶל הַתּוֹרָה. כִּי: "אָדָם לֶעָמָל יוּלָּד" (אִיּוֹב ה'). וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִדְרָשׁ: "אָדָם לֶעָמָל יוּלַּד אַשְׁרֵי מִי שֶׁעָמָלוֹ בַּתּוֹרָה" (בְּרֵאשִׁית רַבָּה י"ג-ז'). פֵּרוּשׁ מֵאַחַר שֶׁאֵיךְ שֶׁיִּהְיֶה אִם יִהְיֶה עָשִׁיר אוֹ עָנִי וְכוּ', אַף עַל פִּי כֵן בְּוַדַּאי יִהְיֶה לוֹ עָמָל וְכַעַס כָּל יָמָיו, כִּי צָרוֹת וְיִסּוּרֵי כָּל אָדָם רַבִּים מְאֹד, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "גַּם כָּל יָמָיו כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת" וְכוּ' (קֹהֶלֶת ב'). וְכַמּוּבָא בַּשַּׁ"ס בְּלָשׁוֹן חָרוּז: "אֵין רֶגַע בְּלֹא פֶּגַע אֵין שָׁעָה וְכוּ' אֵין יוֹם וְכוּ'" (ח"ב קלח.) עַל כֵּן בְּוַדַּאי אַשְׁרֵי מִי שֶׁבּוֹרֵחַ מִזֶּה הֶעָמָל שֶׁל פִּגְעֵי הָעוֹלָם הַזֶּה אֶל עֲמַל הַתּוֹרָה, וְאָז בְּוַדַּאי אַשְׁרֵי וְטוֹב לוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל בָּזֶה שֶׁאוֹמֵר שֶׁהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה, וּמַגְדִּיל דַּאֲגָתוֹ וְטִרְדָּתוֹ וְצַעֲרוֹ עַל הַפַּרְנָסָה וּמָמוֹן בְּכָל פַּעַם יוֹתֵר וְיוֹתֵר, בָּזֶה לֹא

יִפָּעֵל כְּלוּם. רַק מְבַלֶּה יָמָיו בְּצַעַר וּדְאָגָה וְכַעַס וּמַכְאוֹבוֹת, וּמְבַטֵּל עַצְמוֹ מֵתּוֹרָה וּתְפִלָּה וְכוּ' מֵחֲמַת דַּאֲגַת שִׂיחוֹת וּשְׂטוּתִים כָּאֵלּוּ. וּלְבַסּוֹף: "מְאוּמָה לֹא יִשָּׂא בַעֲמָלוֹ" (קֹהֶלֶת ה'). כִּי: "בַּהֶבֶל בָּא וּבַחֹשֶׁךְ יֵלֵךְ" וְכוּ' (קֹהֶלֶת ו'). כִּי בֶּאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם לִרְאוֹת וְלֵב לְהָבִין הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, יָבִין בְּשִׂכְלוֹ וְיִרְאֶה שֶׁגַּם בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיָה הָעוֹלָם מָלֵא דַּאֲגַת וְטִרְדוֹת הַפַּרְנָסָה, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּכָל הַסְּפָרִים שֶׁנִּתְחַבְּרוּ לִפְנֵי מֵאוֹת שָׁנִים, שֶׁרֻבָּם כְּכֻלָּם כּוֹתְבִים בְּהַקְדָּמוֹתֵיהֶם שֶׁהָיָה לָהֶם צָרוֹת רַבּוֹת בִּימֵיהֶם, וְחֶסְרוֹן כִּיס וְדַחֲקוּת הַפַּרְנָסָה הַקָּשָׁה מִכֻּלָּם, וְאַף עַל פִּי כֵן חִבְּרוּ סְפָרִים קְדוֹשִׁים הַרְבֵּה. כִּי: "מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה" וְכוּ' (קֹהֶלֶת א'). וְהַכְּלָל, שֶׁגַּם בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ הָעוֹלָם מְלֵאִים דַּאֲגוֹת הַפַּרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם: "גַּם כָּל יָמָיו כַּעַס וּמַכְאוֹבוֹת" וְכוּ' (קֹהֶלֶת ב'). וּכְתִיב: "אָדָם לְעָמָל יוּלָּד קְצַר יָמִים וּשְׂבַע רֹגֶז" וְכוּ' (אִיּוֹב ה', י"ד), וְכַיּוֹצֵא כָּאֵלֶּה פְּסוּקִים הַרְבֵּה. וְגַם אָז נִדְמֶה לְכָל אֶחָד שֶׁבְּצוּק הָעִתִּים כָּאֵלֶּה צָרִיכִים לְדָאֹג רַק עַל הַפַּרְנָסָה, וְעַל יְדֵי זֶה אָבְדוּ יְמֵיהֶם וְהָלְכוּ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֶמְדָּה. וְאַף עַל פִּי כֵן נִמְצָא בְּכָל דּוֹר צַדִּיקִים וִירֵאִים וּכְשֵׁרִים שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיחוּ עַל זֶה, וּבָרְחוּ מִן הֶעָמָל שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה לַעֲמֹל הַתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה, וְזָכוּ לָהֶם וּלְדוֹרוֹתֵיהֶם וְכוּ' אַשְׁרֵי לָהֶם. וְכֵן עָכְשָׁו בְּוַדַּאי הַבְּחִירָה חָפְשִׁית, וּבְוַדַּאי יֵשׁ כֹּחַ עַתָּה גַּם עַתָּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לִבְרֹחַ מִדְּאָגוֹת וְשִׂיחוֹת שֶׁל צַעַר כָּאֵלֶּה, לִבְרֹחַ מֵהֶם וְלִבְטֹחַ בַּה' וּלְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ עֲמַל הַתּוֹרָה תַּחַת עָמָל הַמַּר שֶׁל דַּאֲגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבְוַדַּאי יְפַרְנְסוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְפַרְנֵס הָעוֹלָם תָּמִיד כְּאָז כֵּן עַתָּה. אַדְרַבָּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מַנְהִיג הָעוֹלָם בְּכָל פַּעַם יָפֶה יוֹתֵר.

הַכְּלָל: שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא דְּאָגוֹת וִיגוֹנוֹת וְצַעַר וְיִסּוּרִים תָּמִיד כְּמוֹ אָז כְּמוֹ עַתָּה. וּכְמוֹ שֶׁנִּגְזַר מֵהֶם אָדָם הָרִאשׁוֹן: "בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה". "בְּזֵעַת אַפֶּךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (בְּרֵאשִׁית ג'). וְאֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מֵהָעִצָּבוֹן וְהַדְּאָגוֹת הָאֵלּוּ הַמְקַצְּרִים וּמְבַלִּים יְמֵי הָאָדָם, אֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מֵהֶם כִּי אִם אֶל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וְאֶל הַתּוֹרָה וְכַנַּ"ל.

וּכְבָר דִּבַּרְנוּ שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בַּמִּשְׁנָה: "כָּךְ הוּא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל, וּמַיִם בַּמְּשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישַׁן וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל. אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ. אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לָעוֹלָם הַבָּא" (אָבוֹת ו'). וּמַקְשִׁין הַהֲמוֹן עָם: אֵיךְ שַׁיָּךְ "אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה" מֵאַחַר שֶׁצְּרִיךְ לִסְבֹּל עָמָל כָּזֶה לֶאֱכֹל פַּת בַּמֶּלַח וְכוּ'? וּכְבָר מְבֹאָר בְּאֵיזֶה סְפָרִים אֵיזֶה תֵּרוּצִים דְּחוּקִים בְּדֶרֶךְ דְּרָשׁ, אֲבָל בֶּאֱמֶת מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵינַיִם וְלֵב לְהִסְתַּכֵּל בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם הַזֶּה בֶּאֱמֶת, מִי שֶׁזָּכָה לִינֹק בֶּאֱמֶת מִתּוֹרוֹתָיו וְשִׂיחוֹתָיו וּמַעֲשָׂיוֹתָיו הַנּוֹרָאִים שֶׁל רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא זֶכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה, אֲצִלּוֹ

מְבֹאָר הַמִּשְׁנָה בִּפְשִׁיטוּת גָּמוּר, וְיכוֹלִין לְהַסְבִּיר הַדָּבָר לְכָל בַּר שֵׂכֶל אֱמֶת הַבָּקִי קְצָת בְּטוּב הַנְּהָגַת הָעוֹלָם.

כִּי כָּל הָעֲשִׁירִים וְהַגְּבִירִים הַגְּדוֹלִים מוֹדִים שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא יְגוֹנוֹת וְיִסּוּרִים. כִּי דַּאֲגוֹתֵיהֶם וְיִסּוּרֵיהֶם רַבּוֹת מְאֹד מְאֹד בְּכָל פַּעַם וּבְכָל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל: "מַרְבֶּה נְכָסִים מַרְבֶּה דְּאָגָה" (שָׁם ב'). וְאַף עַל פִּי שֶׁהַהֶמוֹן עַם הָעֲנִיִּים אֵינָם מְבִינִים זֹאת, וְנִדְמֶה לָהֶם שֶׁאִם הָיָה לָהֶם עֲשִׁירוּת לֹא הָיָה לָהֶם דְּאָגוֹת, אֶבָל בֶּאֱמֶת הֵם טוֹעִים הַרְבֵּה בָּזֶה, וְכַנִּרְאֶה בְּחוּשׁ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל וְכַנַּ"ל. וְהָעֲנִיִּים וְהַבַּעֲלֵי בָּתִּים יֵשׁ לָהֶם גַּם כֵּן בְּוַדַּאי דְּאָגוֹת הַרְבֵּה וְכַנַּ"ל. עַל כֵּן אֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מִיִּסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה, הַמָּלֵא יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבוֹת יִסּוּרִים מִיִּסּוּרִים שׁוֹנִים, הֵן בְּעִנְיַן פַּרְנָסָה, הֵן בְּעִנְיַן צַעַר וְיִסּוּרִים מֵאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, וּלְהַנָּשִׂים נִדְמֶה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם צַעַר מִבַּעֲלֵיהֶן, וְהֵן בְּעִנְיַן יִסּוּרִים וּמַכְאוֹבִים מַמָּשׁ. שֶׁנִּמְצָאִים הַרְבֵּה סוֹבְלֵי חֳלָאִים וּמַכּוֹת מֻפְלָאוֹת רַחֲמָנָא לִצְלַן בָּעוֹלָם הֵן עַל כָּל אֵלֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, אֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מִכָּל זֶה כִּי אִם אֶל הַתּוֹרָה.

כִּי כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה לוֹ טוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁיִּחְיֶה בְּנַחַת בְּלִי צַעַר הוּא מָלֵא צָרוֹת תָּמִיד. כִּי כָּל מַה שֶּׁמְּקַוֶּה לְטוֹב בָּא לְהֶפֶךְ. וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה לוֹ לִפְעָמִים אֵיזֶה טוֹב מְדֻמֶּה, הוּא בְּוַדַּאי מְעֹרָב בִּיגוֹנוֹת תָּמִיד כַּיָּדוּעַ בְּחוּשׁ לַמִּסְתַּכֵּל עַל הָאֱמֶת. עַל כֵּן בָּעוֹלָם הַזֶּה "אֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה וְאֵין עֵצָה" (מִשְׁלֵי כ"א) לִחְיוֹת בְּנַחַת, כִּי אִם כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה בֶּאֱמֶת לְהִסְתַּפֵּק בְּתַכְלִית הַמְּעוּט וְלִחְיוֹת חַיֵּי צַעַר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם בַּמִּשְׁנָה הַנַּ"ל: "פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל" וְכוּ'. שֶׁאָז דַּיְקָא כְּשֶׁמְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ כָּל הַדַּחֲקוּת וְחַיֵּי צַעַר וְלִסְבֹּל הַכֹּל וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: "וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל", אָז דַּיְקָא יֵשׁ לוֹ חִיּוּת גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַשְׁרֵי לוֹ גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: "אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה", אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וַדַּאי. כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם יִסּוּרִים מִפְּגָעֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הַמְּרֻבִּים אֲצֶל כָּל אָדָם מְאֹד מְאֹד, מֵאַחַר שֶׁמְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ הַכֹּל בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה, וְכָל חִיּוּתוֹ וְטוּבוֹ הוּא הַתּוֹרָה שֶׁהוּא טוֹב אֲמִתִּי. וַאֲזַי בְּוַדַּאי חַיָּיו חַיִּים אֲמִתִּיִּים וְאַשְׁרֵי לוֹ גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה. אֲבָל הָרוֹצֶה תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה וְלִחְיוֹת בְּנַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה, בְּוַדַּאי חַיָּיו מָרִים וּמְרוּרִים מְאֹד. כִּי "אֲפִלּוּ רוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ" (סוֹטָה ה.). כִּי תֵּכֶף כְּשֶׁבָּא עָלָיו דָּבָר נֶגֶד רְצוֹנוֹ יֵשׁ לוֹ צַעַר וְיִסּוּרִים. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְנַהֵג הַכֹּל כִּרְצוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם יִהְיֶה גִּבּוֹר וְאַדּוֹן וּמוֹשֵׁל, כִּי עוֹלָם הַזֶּה מָלֵא יִסּוּרִים כַּנַּ"ל. עַל כֵּן אֵין מָקוֹם לִבְרֹחַ מֵ?עֶמֶל עוֹלָם הַזֶּה וְיִסּוּרָיו כִּי אִם אֶל עֶמֶל הַתּוֹרָה, לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לֵילֵךְ בְּדַרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, לֶאֱכֹל פַּת בַּמֶּלַח וְכוּ', וְאָז אַשְׁרֵי וְטוֹב לוֹ. אַשְׁרָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה וַדַּאי. וְהַדְּבָרִים מוּבָנִים הֵיטֵב לַבָּקִי קְצָת בְּיִסּוּרֵי עוֹלָם הַזֶּה וְדַאֲגוֹתָיו

הָרַבִּים וּמְסִתַּכֵּל עַל הָאֱמֶת. וְעַיֵּן מִזֶּה בְּשִׂיחוֹתָיו שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, הַנִּדְפָּסִים אֵצֶל הַסִּפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת בַּסּוֹף, וְעַיֵּן בְּהַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הֶחָכָם וְהַתָּם וְכוּ' (מַעֲשֶׂה ט' בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת):

וַאֲפִלּוּ חֲכְמֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם הַמְחַקְּרִים מוֹדִים לְכָל זֶה שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא יִסּוּרִים תָּמִיד, וְכַמְבֹאָר בְּדִבְרֵיהֶם הָרַבֵּה מִזֶּה. וְאָמְרוּ שֶׁאֵין טוֹב בָּעוֹלָם הַזֶּה כִּי אִם הַסֵּבֶל. דְּהַיְנוּ שֶׁצְּרִיכִין בָּעוֹלָם הַזֶּה לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לִסְבֹּל כָּל מַה שֶּׁיַּעֲבֹר עָלָיו וְכוּ'. אֲבָל כָּל דִּבְרֵיהֶם אֵינָם מוֹעִילִים לְהָעוֹלָם בְּלֹא הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁזְּכִינוּ אֲנַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי אֵין אָדָם זוֹכֶה לָזֶה שֶׁיְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ הַסֵּבֶל בָּעוֹלָם הַזֶּה וְשֶׁלֹּא יִטְרְדוּהוּ צָרוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אִם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כִּי כְּשֶׁמְיַשֵּׁב הָאָדָם עַצְמוֹ הֵיטֵב הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ שׁוּם תַּכְלִית כְּלָל, כִּי אֲפִלּוּ אִם הָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא טוֹבוֹת וַעֲשִׁירוּת בְּלִי שׁוּם יִסּוּרִים וְצַעַר וּדְאָגוֹת כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן הוּא הֶבֶל וָרִיק. כִּי הַזְּמַן חוֹלֵף וְעוֹבֵר כְּהֶרֶף עַיִן, וְ"יְמֵינוּ כְּצֵל עוֹבֵר" (תְּהִלִּים קמ"ד). "לֹא כְצִלּוֹ שֶׁל דָּקֶל " וְכוּ' (קֹהֶלֶת רַבָּה פָּרָשָׁה א' אוֹת ג'), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב: "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְכוּ' וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעוּפָה" (תְּהִלִּים צ'). מִכָּל שֶׁכֵּן שֶׁגַּם כָּל הָעוֹלָם הַזֶּה מָלֵא צַעַר וִיגוֹנוֹת וְיִסּוּרִים וּדְאָגוֹת וּטְרְדוֹת בְּלִי שִׁעוּר מִגְּדוֹל וְעַד קָטָן, מִן גְּדוֹלֵי גְדוֹלֵי הָעֲשִׁירִים הַמַּפְלָגִים עַד תַּכְלִית הָעֲנִי שֶׁבָּעֲנִיִּים, כֻּלָּם מְלֵאִים דְּאָגוֹת, וּטְרְדוֹת הוֹצָאוֹת פַּרְנָסָתָם, וּשְׁאָרֵי יִסּוּרִים מִיִּסּוּרִים שׁוֹנִים, וְצָרוֹת וְהַרְפַּתְקָאוֹת כְּיָדוּעַ לַכֹּל. וַאֲפִלּוּ קֵיסָרִים וּמְלָכִים וְשָׂרִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים דְּאָגוֹת וְיִסּוּרִין וּפְחָדִים רַבִּים בְּלִי שִׁעוּר כַּיָּדוּעַ לְמִי שֶׁבָּקִי בָּהֶם וּבְדַרְכֵיהֶם. וְכָל זֶה יָדוּעַ וּמְבֹאָר אֲפִלּוּ לְחַכְמֵי הָאֻמּוֹת הָעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין מִי שֶׁיִּבְרַח מִזֶּה, כִּי אִם כְּשֶׁבּוֹחֵר חֶלְקוֹ בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹות הַקְּדוֹשִׁים, וּמְרֻצֶּה לְהִסְתַּפֵּק בְּתַכְלִית הַמִּעוּט מִזֶּה הָעוֹלָם, כִּי אִם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּלְבַלּוֹת יָמָיו עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה. אָז דַּיְקָא יָכוֹל לִבְרֹחַ מִן עָמָל הָעוֹלָם הַזֶּה, לִפְטֹר מֵעָלָיו עָמָל וְיִגְיעוֹת וּטְרְדוֹת וּמְרִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁל דַּאֲגוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלִחְיוֹת חַיִּים אֲמִתִּיִּים בְּתוֹרָה וַעֲבוֹדַת ה', אֲשֶׁר הוּא חַיִּים אֲמִתִּיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

וּבְוַדַּאי צָדְקוּ וְנֶאֶמְנוּ דִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה הַקְּדוֹשָׁה אֲפִלּוּ עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ. שֶׁמִּי שֶׁבּוֹחֵר לִסְבֹּל בָּעוֹלָם הַזֶּה לֶאֱכֹל פַּת בַּמֶּלַח וּמַיִם בַּמִּשׁוּרָה יִשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ יִישַׁן וְחַיֵּי צַעַר יִחְיֶה, כִּי אֲפִלּוּ פַּת בַּמֶּלַח וּמַיִם בַּמִּשׁוּרָה לָאוֹ כָּל אָדָם זוֹכֶה בְּהַרְחָבָה, וְעַל כֵּן הוּא צָרִיךְ עִם כָּל זֶה לִהְיוֹת מְרֻצֶּה לִחְיוֹת חַיֵּי צַעַר. אֲבָל כָּל זֶה הוּא מְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ כְּדֵי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם: "וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל". אָז אִם עוֹשֶׂה כֵּן בְּוַדַּאי "אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ". "אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה" וַדַּאי. כִּי בְּוַדַּאי יֵשׁ לוֹ חִיּוּת אֲמִתִּי מֵאַחַר שֶׁמְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לִסְבֹּל כָּל יִסּוּרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְזָכָה לְהַשִּׂיג הָאֱמֶת, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה לֹא נִבְרָא בִּשְׁבִיל נַחַת לְהִתְעַנֵּג בּוֹ. אַדְרַבָּא מִי שֶׁרוֹצֶה לְהִתְעַנֵּג בָּזֶה הָעוֹלָם הוּא מָלֵא יִסּוּרִים וְכַעַס וּמַכְאוֹבוֹת וְכַנַּ"ל. רַק הוּא בּוֹרֵחַ

מֵעֲמַל הָעוֹלָם הַזֶּה לַעֲמַל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר הוּא חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ. אָז לֹא דַּי שֶׁיִּזְכֶּה לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּצְחִי שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ עוֹלֶה כְּנֶגְדּוֹ אֲפִלּוּ כְּהֶרֶף עַיִן, אַף גַּם בָּעוֹלָם הַזֶּה אַשְׁרֵי לוֹ אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ. כִּי בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵין טוֹב כִּי אִם הַסֵּבֶל. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל הַסֵּבֶל שֶׁל יִסּוּרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אִם כְּשֶׁבּוֹרֵחַ אֶל עֲמַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת הַקְּדוֹשִׁים וְכַנַּ"ל. וְהַדְּבָרִים מְבֹאָרִים וּמוּבָנִים מְאֹד לְמִי שֶׁחָפֵץ בָּאֱמֶת וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַטְעוֹת אֶת עַצְמוֹ. כִּי מִי שֶׁמִּתְלוֹצֵץ מִדְּבָרִים כָּאֵלּוּ הוּא מִתְלוֹצֵץ רַק מֵעַצְמוֹ, הֵינוּ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַבֵּל עֲצוֹתֵינוּ הָאֲמִתִּיּוֹת וּפוֹנֶה עָרְפּוֹ אֲלֵיהֶם. כִּי הוּא רוֹצֶה לִטְבֹּעַ בְּיֵוֶן מְצוּלַת הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִי יִמְחֶה בְּיָדוֹ, יֹאחַז כָּל אֶחָד דַּרְכּוֹ "וַאֲנַחְנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹקֵינוּ נַזְכִּיר" (תְּהִלִּים כ').

וּכְמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל, עַל אֶחָד שֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ הַרְבֵּה, וְכָוַנַת רַבֵּנוּ זַ"ל הָיָה לְהוֹצִיאוֹ מִמְּקוֹמוֹת שֶׁנִּטְבַּע בָּהֶם בְּמַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף. אֲבָל אוֹתוֹ הָאִישׁ נָתַן כָּתֵף סוֹרֶרֶת וְחִזֵּק אֶת עַצְמוֹ, וְלֹא קִבֵּל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בְּלִבּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁגַּם הוּא הֵבִין שֶׁדִּבְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל אֱמִתִּיִּים וְנִפְלָאִים, אֲבָל לֹא רָצָה לְקַבְּלָם. עָנָה וְאָמַר רַבֵּנוּ זַ"ל: זֶה הָאִישׁ דּוֹמֶה, כְּמוֹ מִי שֶׁנִּטְבָּע בַּמַּיִם וְהָלַךְ לְאִבּוּד, וּבָא אֶחָד וּפוֹשֵׁט יָדוֹ וְרוֹצֶה לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם, וְהוּא נוֹתֵן כָּתֵף סוֹרֶרֶת וּפוֹנֶה עָרְפּוֹ בְּעַזּוּת וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ לִתְפֹּס בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ, וּבוֹרֵחַ מִן הַבָּא לְהַצִּילוֹ. וּלְהַשּׁוֹמֵעַ יֵנָעֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא:

תַּם וְנִשְׁלַם סֵפֶר שִׂיחוֹת הָר"ן בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: